Tracy Chevalier

TARPTAUTINIO BESTSELERIO
„MERGINA SU PERLO AUSKARU“ AUTORĖ

ŽIBURIAI

T. Chevalier būdingas dėmesingumas detalei — nuo galvijų turgaus kvapų iki groteskiško pyragą valgančio žmogaus paveikslo — atgaivina karaliaus Jurgio laikų Londono gyvenimą, o kruopščiai koduodama įvykius ji suaudžia faktus ir fikciją į įtikinamą ir žavintį pasakojimą.

IRISH TIMES

Chevalier rašymo maniera labai gyva ir „elastinga", ypač kai ji aprašo suaugusiųjų seksualumą.

BOSTON GLOBE

...nepaprastai malonu skaityti... stilius subtiliai aiškus, keisti, kartais kiek hiperbolizuoti personažai, patrauklios buities detalės ir nuostabiai gyvai atkurtas karaliaus Jurgio laikų Londonas.

SUNDAY TIMES (LONDON)

T. Chevalier jau įgudusi atkurti vaizdus, požiūrius ir įvairių istorinių epochų dvasią.

PEOPLE MAGAZINE

Užvaldantys personažai ir nugludinta proza.

CHRISTIAN SCIENCE MONITOR

„Žiburiai" — vizualinis pasitenkinimas.

THE TIMES

Ryškus, romantiškas ir gyvas.

DAILY MAIL

Ambicingas romanas, grįstas įspūdingai kruopščiais tyrinėjimais.

DAILY EXPRESS

Keliais bruožais pavaizdavusi žemesniųjų Londono sluoksnių skurdą, kvapus ir garsus, ji leidžia tiesiogiai patirti istoriją.

FINANCIAL TIMES

Tracy Chevalier

ŽIBURIAI

Jotema

UDK ~~820-3~~
Ch299

Tracy Chevalier
Burning Bright
HarperCollins*Publisher*,
London, 2007

ISBN 978-9955-13-148-9

Skiriu tėvams

1792-ųjų kovas

I

Pirmas

Judrioje Londono gatvėje laukti vežime smalsuolių praeivių akivaizdoje, kai šalia sukrauti visi tavo daiktai, — ganėtinai žeminantis dalykas. Džemas Kelevėjus sėdėjo prie Vindzoro kėdžių, kurias prieš daugelį metų šeimai padirbdino tėvas, bokšto ir apstulbęs stebėjo, kaip praeiviai atvirai tyrinėja vežimo turinį. Jis nebuvo pratęs vienu metu matyti tiek daug nepažįstamų žmonių — jeigu nors vienas nepažįstamasis apsilankytų jų Dorsetšyro kaime, šis įvykis būtų aptarinėjamas dar daug dienų — ir atlaikyti tokį kitų dėmesį ir tiriančius žvilgsnius. Jis atsitūpė tarp šeimos rakandų, stengdamasis būti mažiau matomas. Džemas — liesas, siauro veido, mėlynų giliai įstatytų akių berniukas šviesiais smėlio spalvos plaukais, besigarbanojančiais už ausų, — nebuvo iš tų, kurie traukia kitų žvilgsnius, ir žmonės dažniau dirsčiojo į jo šeimai priklausančius daiktus, o ne į jį. Pora žmonių net stabtelėjo ir ėmė čiupinėti daiktus, tarsi jie būtų ant gatvės prekystalio sukrautos kriaušės, kurias galima maigyti tikrinant, kuri labiausiai prinokusi: moteris timpčiojo pro įtrūkusį lagaminėlį kyšantį naktinių marškinių kraštelį, o vyras kilstelėjo Tomo Kelevėjaus pjūklą ir ėmė tikrinti jo dantukų aštrumą. Net Džemui šūktelėjus „Ei!“, jis neskubėjo padėti įrankio.

Neskaitant kėdžių, beveik visas vežimas buvo prikrautas Džemo tėvo amatui būtinų įrankių: matėsi mediniai lankai jo pamėgtų Vindzoro kėdžių atlošams ir porankiams išlenkti, iš-

montuotos tekinimo staklės, reikalingos kėdžių kojoms tekinti, ir ištisi pjūklų, kirvių, kaltelių ir grąžtų rinkiniai. Iš tikrųjų Tomo Kelevėjaus įrankiai užėmė tiek daug vietos, jog patys Kelevėjai ištisą savaitę — tiek, kiek truko jų kelionė iš Pidltrenthaido į Londoną, — turėjo paeiliui pėsti keliauti šalia vežimo.

Vežimas, kuriuo jie keliavo, vadeliojant ponui Smartui, vietiniam Pidlio slėnio žmogui, pasižyminčiam nepaprastu avantiūrizmu, buvo sustabdytas priešais Astlio amfiteatrą. Tomas Kelevėjus tik miglotai nutuokė, kur būtų galima rasti Filipą Astlį, ir nė nenumanė, koks iš tikrųjų didelis tasai Londonas; jis tikėjosi galėsiąs sustoti vidury miesto kaip Dorčesteryje ir apsidairęs pamatyti amfiteatrą, kuriame vaidina Astlio cirkas. Jam pasisekė, nes Astlio cirką Londone visi puikiai žinojo, todėl jiems greitai buvo parodytas didelis pastatas su apvaliu smailiaviršūniu mediniu stogu ir keturiomis kolonomis puoštu priekiniu įėjimu Vestminsterio tilto gale. Pačioje stogo viršūnėje plevėsavo milžiniška balta vėliava, kurios vienoje pusėje raudonai buvo užrašyta ASTLIO, o kitoje juodai — AMFITEATRAS.

Stengdamasis nekreipti dėmesio į smalsaujančius žmones, Džemas įsmeigė akis į pro šalį tekančią upę, palei kurią ponas Smartas nutarė pavaikštinėti ir „pasižvalgyti po Londoną“, ir į Vestminsterio tiltą, išsirietusį virš vandens, smingantį į tolumoje dunksančius kampuotus bokštus ir Vestminsterio abatijos smailes. Nė viena Dorsete matyta upė — kaimo keliuko dydžio Fromas ar Pidlis, menkutis upeliukas, kurį galima lengvai peršokti, — Džemui nė iš tolo nebuvo panaši į Temzę, tekančią plačia vaga, vilnijančią ir plukdančią neramius žaliai rusvus vandenis, paklūstančią tolimos jūros potvyniams ir atoslūgiams. Ir tiltas, ir upė šurmuliavo nuo keleivių — Temze plaukė laivai, o tiltu dardėjo vežimai ir keliavo pėstieji. Džemas niekada vienu metu nebuvo matęs tiek daug žmonių, net turgaus dienomis Dorčesteryje; jį taip blaškė šis judėjimas, kad jis neįstengė stebėti smulkmenų.

Nors ir gundėsi šokti iš vežimo ir kartu su ponu Smartu pavaikštinėti palei vandenį, Džemas nedrįso palikti Maisės ir motinos. Maisė Kelevėj apstulbusi dairėsi aplinkui ir vėdavosi nosinaite.

— Viešpatie, nors dar tik kovas, bet taip karšta, — kalbėjo ji. — Namuose taip karšta nebuvo, tiesa, Džemai?

— Rytoj bus vėsiau, — pažadėjo Džemas. Nors Maisė buvo dvejais metais už jį vyresnė, Džemui dažnai atrodydavo, jog ji — jaunesnioji jo sesuo, kurią reikia ginti nuo nenuspėjamo pasaulio; tiesą sakant, Pidlio slėny nenuspėjamų dalykų lyg ir nebuvo. Čia jam reikėtų rimčiau padirbėti.

Anė Kelevėj, kaip ir Džemas, stebėjo upę, įbedusi akis į sunkiai valtį irkluojantį berniuką. Priešais jį tupėjo nuo karščio lekuojantis šuo; jis ir buvo vienintelis berniuko „krovinys". Džemas žinojo, apie ką galvoja jo motina, stebėdama irkluojantį berniuką, — apie jo brolį Tomį, labai mylėjusį šunis ir nuolat sekiojamą bent vieno, atbėgusio iš kaimo.

Tomis Kelevėjus buvo gražus berniukas, linkęs užsisvajoti, ir šitai trikdė jo tėvus. Labai anksti paaiškėjo, jog jis niekada netaps kėdžių meistru, nes jo visai netraukė medis ir tai, ką su juo galima daryti, jis visiškai nesidomėjo įrankiais, su kuriais tėvas stengėsi jį išmokyti dirbti. Iki galo neišgręžęs jis sustabdydavo grąžtą arba vis lėčiau imdavo sukti tekinimo staklytes, kol šios galiausiai visai sustodavo, o pats įsistebeilydavo į tolėliau degančią ugnį; šį bruožą jis paveldėjo iš tėvo, tačiau nepaveldėjo sugebėjimo vėl greitai kibti į darbą.

Nepaisydama šio neabejotino netikėliškumo — bruožo, kurį kitu atveju Anė Kelevėj niekintų, — jo motina Tomį mylėjo labiau nei kitus savo vaikus, nors nė pati nebūtų galėjusi pasakyti kodėl. Gal ji jautė, kad jis silpnesnis, todėl jam ji reikalinga labiau nei kitiems. Žinoma, jis buvo labai geras kompanionas ir kaip niekas kitas mokėjo ją prajuokinti. Bet jos juokas užgeso vieną rytą prieš šešias savaites, kai ji rado Tomį po kriauše Kelevėjų sodo gale.

Tikriausiai jis lipo į medį norėdamas nusiskinti vienintelę likusią kriaušę, kuri visą žiemą iškabojo ant šakos nepasiekiama, tarsi visus erzindama, nors visiems buvo aišku, kad šaltis pražudė jos skonį. Šaka lūžo, jis nukrito ir susilaužė stuburą. Kai Anė Kelevėj apie jį galvodavo, širdį perverdavo aštrus skausmas; jai ir dabar skaudėjo, kai ji stebėjo valtimi plaukiantį berniuką su šunimi. Pirmąkart ragaujamas Londonas skausmo nemažino.

Antras

Eidamas pro aukštas amfiteatro kolonas, Tomas Kelevėjus pasijuto labai mažutis ir nedrąsus. Jis buvo nedidelio ūgio, liesas, labai garbanotais plaukais, panašiais į trumpai apkirpto terjero kailiuką. Tokio didingo įėjimo akivaizdoje šio žmogelio pasirodymas visai nieko nereiškė. Šeimą palikęs gatvėje ir įėjęs vidun jis pateko į tamsią ir tuščią fojė, nors iš tarpdurio sklido kanopų caksėjimas ir pliaukšinčio botago garsai. Eidamas šių garsų kryptimi jis įžengė į patį teatrą ir, sustojęs tarp suolų eilių, įsistebeilijo į areną, kurioje risnojo keli žirgai, o raiteliai greičiau stovėjo nei sėdėjo balnuose. Arenos viduryje stovėjo jaunuolis su botagu, garsiais kirčiais palydėdamas šūkčiojamas komandas. Nors prieš mėnesį Tomas Kelevėjus buvo visa tai matęs vaidinimo Dorčesteryje metu, jis vis tiek negalėjo atplėšti akių. Tiesą sakant, jį labiau stebino tai, kad raiteliai sugeba tokį triuką pakartoti. Vienas kartas galėtų būti suprastas kaip laimingas atsitiktinumas, bet antras kartas įrodo tikrą talentą.

Aplink areną buvo įrengtos ložės ir balkonas su sėdimomis ir stovimomis vietomis. Virš arenos kabojo milžiniškas rato pavidalo triaukštis šviestuvas, bet šviesa sklido ir pro pravertas aukštai stogo kupole įtaisytas langines.

Tomas Kelevėjus į raitelius žiūrėjo neilgai, nes jam taip stovint tarp suolų priėjo vyriškis ir paklausė, ko šiam čia reikia.

— Norėčiau matyti poną Astlį, jeigu jis neatsisakytų, — pasakė Tomas Kelevėjus.

Žmogus, su kuriuo jis kalbėjosi, dirbo Filipo Astlio pavaduotoju. Džonas Foksas buvo su ilgais ūsais, mėsingais vokais pridengtomis akimis, kurios paprastai būdavo primerktos ir plačiai atsimerkdavo tik ištikus didžiulėms nelaimėms, o tokių per visą ilgą Filipo Astlio, cirko impresarijaus, karjerą buvo ir dar bus vos kelios. Netikėto Tomo Kelevėjaus apsilankymo amfiteatre Džonas Foksas nepalaikė nelaime, todėl žvelgė į šį žmogų iš Dorseto be nuostabos, pro užkritusius vokus. Jis buvo įpratęs prie žmonių, norinčių matyti jo bosą. Taip pat ir jo atmintis buvo stebuklinga, o tai visada naudinga dirbant padėjėju; jis prisiminė Tomą Kelevėjų nuo praėjusio mėnesio, kai jie buvo susitikę Dorčesteryje.

— Eik laukan, — paliepė jis, — manau, kad baigęs ponas Astlis galės pasimatyti.

Sutrikdytas mieguistų Džono Fokso akių ir abejingo atsakymo, Tomas Kelevėjus grįžo pas vežime laukiančius šeimynykščius. Pakanka vien to, kad jis atgabeno savo šeimą į Londoną; išleido visus pinigus, kad galėtų pasiekti daugiau.

Niekas, o labiausiai jis pats, nebūtų atspėjęs, kad Tomas Kelevėjus, Dorseto kėdžių meistras, kilęs iš šeimos, ištisus amžius gyvenusios Pidlio slėnyje, galiausiai atsidurs Londone. Viskas jo gyvenime klostėsi įprastai, kol jis sutiko Filipą Astlį. Iš tėvo išmoko dirbdinti kėdes, po jo mirties paveldėjo dirbtuvę. Vedė artimiausio tėvo bičiulio medkirčio dukrą ir gyveno su ja lyg su seserimi, jeigu neminėtume jų žaidimėlių lovoje. Jie gyveno Pidltrenthaide, kaime, kuriame abu ir užaugo, o vėliau susilaukė trijų sūnų — Semo, Tomio ir Džemo — ir dukters Maisės. Du vakarus per savaitę Tomas eidavo į „Penkis varpus“ išgerti, kiekvieną sekmadienį lankydavosi bažnyčioje, kas mėnesį vykdavo į Dorčesterį. Jis niekada nebuvo pajūryje, nors iki jūros — tik dvylika mylių, kitaip nei kiti

aludės lankytojai, nekalbėjo apie norą pamatyti kurią nors iš katedrų, iki kurių tektų keliauti keletą dienų, kol pasiektum Velsą, Salisberį ar Vinčesterį, niekuomet netroško nukakti į Pulį, Bristolį ar Londoną. Viešėdamas Dorčesteryje sutvarkydavo reikalus — pasiimdavo komisinius už kėdes, nusipirkdavo medienos — ir vėl grįždavo namo. Jam labiau patiko grįžti namo vėlai nei apsistoti viename iš Dorčesterio prekeivių viešbutukų ir pragerti pinigėlius. Šitai jam atrodė gerokai pavojingiau nei tamsūs keliai. Jis buvo geraširdis žmogus, tikrai ne iš tų aludės rėksnių, o laimingiausias jausdavosi tekinimo staklėse sukiodamas kėdės kojas, susikaupęs stebėdamas kokį griovelį ar išlinkimą, net pamiršęs, kad dirbdina kėdę, paprasčiausiai žavėdamasis medienos raštais ar spalva.

Štai taip jis gyveno, taip ir turėjo gyventi, kol vieną 1792-ųjų vasario dieną, praėjus dviem savaitėms po to, kai Tomis Kelevėjus iškrito iš kriaušės, į Dorčesterį kelioms dienoms atvyko Filipo Astlio Keliaujantys įspūdingieji raiteliai. Dalis Astlio cirko keliavo po pietvakarių Angliją, pasuko ta kryptimi pakeliui į Londoną, po Dubline ir Liverpulyje praleistos žiemos. Nors jų pasirodymas buvo plačiai išreklamuotas — apie tai skelbė plakatai ir skelbimėliai, daug pagyrų žarstė „Greitasis Vakarų paštas", — eilinį kartą išsiruošęs į kelią, Tomas Kelevėjus nežinojo apie mieste vyksiantį renginį. Jis atvažiavo kartu su sūnumi Džemu, kuris mokėsi jo amato, kaip kadaise Tomas Kelevėjus mokėsi iš savo tėvo, norėdamas atiduoti aštuonias Vindzoro kėdes aukštais atlošais.

Džemas, padėdamas iškrauti kėdes, stebėjo, kaip jo tėvas bendrauja su pirkėju, sumaniai pasitelkęs verslui taip reikalingą pagarbą ir pasitikėjimą.

— Tėt, — pradėjo jis, kai sandoris buvo baigtas, ir Tomas Kelevėjus įsimetė į kišenę patenkinto pirkėjo duotą šilingą viršaus, — gal galėtume nuvažiuoti pažiūrėti jūros?

Nuo Dorčesterio pietuose esančios kalvos buvo galima išvysti už penkių mylių plytinčią jūrą. Džemas jau kelis kartus buvo matęs tą vaizdą ir vylėsi vieną dieną nukeliauti prie pačios jūros. Virš

Pidlio slėnio esančiuose laukuose jis dažnai žvelgdavo į pietus, tikėdamasis, kad kada nors sluoksniuotų kalnų peizažas kažkaip pasikeis, kalnai prasiskirs, ir jis galės dirstelėti į mėlyną vandens juostą, vedančią į kitą pasaulį.

— Ne, sūnau, bus geriausia, jei važiuosime namo, — automatiškai atsakė Tomas Kelevėjus ir tuoj pasigailėjo ištartų žodžių, pamatęs, kaip tarsi užuolaidos ant lango užsisklendė Džemo veidelis. Visa tai jam priminė trumpą gyvenimo atkarpą, kai ir jis norėjo pamatyti ar nuveikti ką nors nauja, ištrūkti iš kasdienių darbų, kol galiausiai amžius ir atsakomybė privertė pripažinti, jog jis privalo gyventi ramų Pidlio gyvenimą. Be jokių abejonių, ir Džemas natūraliai visa tai pripažins. Būtent taip ir yra augama. Vis dėlto jis sūnų atjautė.

Jis daugiau nieko nesakė. Bet kirtę pievas, plytėjusias miesto prieigose, prie Fromo upės, kur stūksojo apvalus medinis statinys su brezentiniu stogu, juodu su Džemu stabtelėjo pažiūrėti į šalikelėje fakelais žongliruojantį žmogų, viliojantį publiką vidun; tada Tomas Kelevėjus sugraibė kišenėje viršaus gautą šilingą ir įsuko vežimą į lauką. Tai buvo pirmas nenumatytas veiksmas, kuriam jis taip netikėtai ryžosi; akimirką jam pasirodė, jog viduje kažkas nutrūko, tarsi ankstyvą pavasarį tvenkinyje imtų aižėti ledas.

Tą vakarą jam su Džemu namo grįžus vėliau ir papasakojus apie matytą reginį, taip pat ir apie susitikimą su pačiu Filipu Astliu, Tomui Kelevėjui buvo lengviau atlaikyti priekaištingą žmonos žvilgsnį, smerkiantį už tai, jog jis drįso linksmintis dar neišdžiūvus smėliui ant sūnaus kapo.

— Ane, jis man pasiūlė darbą, — pasakė jai. — Londone. Naujas gyvenimas toli nuo...

Jis nebaigė. Jam ir nereikėjo baigti. Jie abu pagalvojo apie žemės kauburėlį Pidltrenthaido kapinaitėse.

Jo nuostabai, — jis pats nemanė rimtai žiūrėti į šį pasiūlymą, — Anė Kelevėj pažvelgė jam tiesiai į akis ir linktelėjo.

— Gerai. Tebūnie Londonas.

Kol su Kelevėjais atėjo pasimatyti pats cirko savininkas Filipas Astlis — vaidinimų kūrėjas, keistų paskalų šaltinis, talentingųjų ir ekscentriškųjų magnetas, žemvaldys, vietinio verslo globėjas, itin spalvingo charakterio žmogus, — vežime jiems teko laukti gerą pusvalandį. Filipas Astlis puikavosi raudonu apsiaustu, dėvėtu dar prieš daugelį metų, raitininkų karininko tarnybos dienomis; apsiaustas buvo su auksinėmis sagomis, siuvinėtas, susegtas tik prie apykaklės, todėl gerai matėsi pūpsantis didokas pilvukas, prilaikomas susagstytos baltos liemenės. Kelnės buvo baltos, aulinukai — kelius siekiančiais aulais, ir vienintelis ženklas, rodantis Filipo Astlio sąsajas su civiliniu gyvenimu, buvo juodas cilindras, kurį jis nuolat kilnodavo pažįstamoms ledi arba toms, su kuriomis norėtų susipažinti. Lydimas niekada nuo jo nesitraukiančio Džono Fokso, jis greitai nusileido amfiteatro laipteliais, priėjo prie vežimo, nukėlė cilindrą priešais Anę Kelevėj, paspaudė Tomui Kelevėjui ranką ir linktelėjo Džemui su Maise.

— Sveiki sveiki! — ir stačiokiškai, ir linksmai šūkčiojo jis. — Šaunu vėl jus matyti, sere! Tikiuosi, jums patinka Londonas po kelionės iš Devono?

— Dorsetšyro, sere, — pataisė jį Tomas Kelevėjus. — Mes gyvenome netoli Dorčesterio.

— A, taip, Dorčesteris — puikus miestas. Jūs ten gaminate statines, tiesa?

— Kėdes, — tyliai jį pataisė Džonas Foksas. Štai kodėl jis niekada nesitraukdavo nuo savo darbdavio: kai prireikdavo — pataisydavo, kai prireikdavo — niuktelėdavo į pašonę.

— Taip, žinoma, kėdes. Ir kuo galėčiau jums būti naudingas, sere, madam?

Kiek būgštaudamas jis linktelėjo Anei Kelevėj, kuri sėdėjo it mietą prarijusi, iš pradžių įsmeigusi akis į poną Smartą, paskui

įsižiūrėjusi į Vestminsterio tiltą, kietai sučiaupusi lūpas, tarsi jos burna būtų virve rišamas maišas. Kiekvienas jos kūno colis sakyte sakė, jog ji nenori čia būti, nenori su juo turėti nieko bendra, o prie tokių signalų Filipas Astlis nebuvo pratęs. Šlovė jį labai išpopuliarino; daugybė žmonių siekė jo dėmesio. Demonstruojama priešinga pozicija išmušė jį iš pusiausvyros, todėl jis ėmė nertis iš kailio, kad atgautų prarastą dėmesį.

— Tik pasakykite, ko jums reikia, ir aš jums viską suteiksiu! — pridūrė jis, mostelėjęs ranka, tačiau šio gesto Anė Kelevėj nepamatė, nes nenuleido akių nuo pono Smarto.

Dėl sprendimo išsikelti iš Dorsetšyro Anė Kelevėj ėmė gailėtis beveik tą pačią akimirką, kai vežimas pajudėjo nuo jų trobelės; per savaitę, praleistą kelyje, mėginant įveikti ankstyvo pavasario purvyną pakeliui į Londoną, šis jausmas dar labiau sustiprėjo. O dabar, sėdėdama priešais amfiteatrą ir nežiūrėdama į Filipą Astlį, ji suprato, jog būdama Londone vis tiek nesiliaus galvojusi apie mirusį sūnų, nors anksčiau vylėsi, kad Londonas jai padės. Tiesą sakant, čia būdama ji dar daugiau apie jį galvojo, nes svetima vieta priminė tai, nuo ko ji mėgino pabėgti. Bet dėl savo nelaimės ji mieliau kaltins vyrą ir dar Filipą Astlį, o ne patį Tomį, kuris buvo toks neprotingas.

— Na, sere, — pradėjo Tomas Kelevėjus, — jūs pats mane kvietėte į Londoną, ir aš mielai priėmiau jūsų pasiūlymą.

— Ar tikrai? — Filipas Astlis atsigręžė į Džoną Foksą. — Foksai, ar aš jį kviečiau?

Džonas Foksas linktelėjo.

— Kvietėte, sere.

— Oi, pone Astli, ar neprisimenate? — palinkusi į priekį šūktelėjo Maisė. — Tėtis mums viską papasakojo. Jis su Džemu buvo jūsų vaidinime, kurio metu kažkas atliko triuką ant kėdės, pastatytos žirgui ant nugaros; kėdė sulūžo, ir tėtis ją iškart sutaisė. O jūs ėmėte kalbėti apie medieną ir baldus, nes ir pats kažkada mokėtės dailidės amato, tiesą, sere?

— Maise, ša, — įsiterpė Anė Kelevėj, minutėlei atplėšusi žvilgsnį nuo tilto. — Esu tikra, jog jis apie visa tai nenori nė girdėti.

Filipas Astlis pažvelgė į liekną kaimo mergaitę, su tokiu įkvėpimu kalbančią nuo savo sėdynės, ir sukikeno:

— Na, panele, dabar lyg ir pradedu prisiminti tą nutikimą. Bet kaip visa tai susiję su jūsų atvykimu?

— Jūs pasakėte tėtei, kad jeigu jis kada panorės, galės atvykti į Londoną, o jūs jam padėsite įsikurti. Mes taip ir padarėme; štai ir atvykome.

— Tikrai atvykote, Maise, visi kartu.

Jis nukreipė žvilgsnį į Džemą ir iškart pagalvojo, jog jam turėtų būti apie dvylika — tinkamas amžius dirbti cirko pasiuntinuku ir šiaip kur nors pagelbėti.

— O tu kuo vardu, vyruti?

— Džemas, sere.

— Kokios ten kėdės, šalia kurių sėdi, jaunasis Džemai?

— Vindzoro kėdės, sere. Tėtis jas padirbo.

— Gražios kėdės, Džemai, labai gražios. Ar galėtumėte kelias tokias padirbti?

— Žinoma, sere, — atsakė Tomas Kelevėjus.

Filipo Astlio žvilgsnis nukrypo į Anę Kelevėj.

— Paimčiau tuziną.

Anė Kelevėj įsitempė, bet, nepaisydama tokio dosnaus užsakymo, vis dar nepažvelgė į cirkininką.

— Na, Foksai, kurie kambariai šiuo metu laisvi? — paklausė jis. Lambete, amfiteatro apylinkėse, iškart už Vestminsterio tilto, žvelgiant iš didžiojo Londono pusės, Filipas Astlis turėjo nemažai namų.

Džonas Foksas taip pajudino lūpas, kad net suvirpėjo jo ūsai.

— Laisvi tik keli kambariai panelės Pelham Heraklio namuose, bet nuomininkus ji renkasi pati.

— Na, dabar ji pasirinks Kelevėjus; jie kuo puikiausiai tiks. Palydėk juos ten, Foksai, ir paimk keletą berniukų, kad padėtų išsikrauti.

Filipas Astlis dar kartą nukėlė cilindrą prieš Anę Kelevėj, paspaudė Tomui Kelevėjui ranką ir pasakė:

— Jeigu jums ko nors prireiks, Foksas padės. Sveiki atvykę į Lambetą!

Ketvirtas

Magė Baterfild iškart pastebėjo naujuosius atvykėlius. Šiame rajone mažai kam pavykdavo išvengti jos dėmesio — jeigu kas nors atsikraustydavo arba išsikraustydavo, Magė imdavo kaišioti nosį į jų mantą, uždavinėti įvairiausius klausimus ir kaupti informaciją, kurią vėliau perduodavo tėvui. Jai atrodė visai natūralu „prisiklijuoti" prie pono Smarto vežimo, sustojusio priešais Heraklio namų dvyliktą numerį, ir stebėti, kaip šeima išsikrauna daiktus.

Heraklio namai — tai dvidešimt dviejų plytinių namų eilė, iš abiejų galų „rėminama" aludžių — „Ananaso" ir „Heraklio tavernos". Visi namai buvo trijų aukštų, su pusrūsiais, priešais namus vešėjo nedideli sodeliai, o už namų — gerokai didesni. Judria gatve naudojosi Lambeto gyventojai, norintys pereiti Vestminsterio tiltą, bet nenorintys vargintis eidami per skurdžias, išplikusias pieveles, besitęsiančias palei upę tarp Lambeto rūmų ir tilto.

Heraklio namų dvyliktas numeris galėjo didžiuotis geležine tvora sulig pečiais, nudažyta juodai ir viršuje „papuošta" smaigais. Priekinio sodelio žemė buvo nubarstyta sulygintais akmenukais, iš kurių kilo kelius siekianti buksmedžių gyvatvorė, suaugusi ratu, o vidury rato puikavosi gerokai apkarpytas rutulio formos krūmas. Priekinis langas buvo įrėmintas pusiau atitrauktų oranžinių užuolaidų. Magė prisiartinusi pamatė vyrą, moterį, maždaug savo

amžiaus berniuką ir kiek vyresnę mergaitę, kurie, įsitvėrę po kėdę, nešė jas į namą, o aplink juos sukiojosi išblukusia geltona suknele vilkinti nedidukė moteris.

— Visiškai neteisėtas reikalas! — šaukė ji. — Visiškai neteisėtas! Ponas Astlis labai gerai žino, kad nuomininkus renkuosi pati, visada rinkdavausi pati. Jis neturi teisės brukti man žmonių. Ar girdite mane, pone Foksai? Jis neturi jokios teisės!

Ji stovėjo tiesiai Džonui Foksui ant kelio, o šis, pasiraitojęs rankoves, lydimas kelių vaikinukų iš cirko, buvo ką tik išėjęs iš namo.

— Atleiskite, panele Pelham, — ją apeidamas pratarė jis. — Aš tik darau tai, ką man tas žmogus paliepė. Tikiuosi, jis ir pats ateis, kad viską paaiškintų.

— Čia *mano* namas! — rėkė panelė Pelham. — Aš čia šeimininkė. Jis yra tik savininkas ir neturi nieko bendra su tuo, kas čia vyksta.

Džonas Foksas paėmė pjūklų dėžę. Jis, regis, gailėjosi leidęsis su šeimininke į kalbas. Panelės Pelham tonas suerzino be priežiūros paliktą arklį, įkinkytą į vežimą; jo savininkas taip pat padėjo nešioti Kelevėjų daiktus į viršų. Iki šiol arklys klusniai stovėjo vis dar apkvaitęs nuo savaitę trukusios kelionės į Londoną, gelianžiomis kanopomis, bet, panelės Pelham balsui vis garsėjant ir aštrėjant, gyvulys ėmė muistytis ir trypti.

— Ei, mergaite, — šūktelėjo Magei Džonas Foksas, — štai tau pensas; palaikyk arklį, kad neištrūktų.

Jis nuskubėjo pro vartus, o paskui ir vidun; jam ant kulnų lipo tebesiskundžianti panelė Pelham.

Magė noriai priėjo ir sugriebė arklio vadeles patenkinta, kad už galimybę kuo puikiausiai stebėti visus įvykius jai dar ir sumokėta. Ji paglostė arkliui snukį.

— Štai taip, vaikine, senas kaimo arkly, — murmėjo ji. — Na, tai iš kur tu? Gal iš Jorkšyro? Linkolnšyro?

Ji paminėjo dvi vietas Anglijoje, apie kurias šį tą žinojo, o žinojo labai nedaug, tik tiek, kad iš tų vietų yra kilę jos tėvai, nors Londone gyvena jau dvidešimt metų. Magė niekada nebuvo išvykusi iš Londono; tiesą sakant, ji labai retai eidavo į miesto centrą kitapus upės ir niekuomet nebuvo iškeliavusi iš namų kelioms dienoms.

— Iš Dorsetšyro, — pasigirdo balsas.

Magė atsigręžė, šypsodamasi iš grebluojamai pasakytų skiemenų. Tuos žodžius ištarė mergaitė, kuri, nunešusi vidun savąją kėdę, vėl išėjo į kiemą ir dabar stovėjo prie vežimo. Ji atrodė neprastai — rausvais skruostais, didelėmis mėlynomis akimis, nors ir buvo užsidėjusi absurdišką juokingai įmantrią gauruotą kepuraitę, kurią tikriausiai įsivaizdavo puikiai tiksiant dideliame mieste. Magė vyptelėjo. Vos metusi žvilgsnį ji galėjo papasakoti visą šios šeimos istoriją: jie iš kaimo, į Londoną atvyko dėl įprastos priežasties — kad čia susikurtų geresnį gyvenimą nei įstengė susikurti namuose. Tiesą sakant, kartais kaimiečiai tikrai prasigyvena. Bet tik kartais...

— Tai kur tada tavo namai? — paklausė ji.

— Pidltrenthaide, — atsakė mergaitė, nutęsdama paskutinį skiemenį.

— Susimylėk, Viešpatie... ką pasakei?

— Pidltrenthaide.

Magė prunkštelėjo.

— Pidl-didl-diii, koks pavadinimas! Niekada tokio negirdėjau.

— Tai trisdešimt namų ant Pidlio upės kranto, Pidlio slėnyje, netoli Dorčesterio. Toji vieta nuostabi. — Mergaitė nusišypsojo žvelgdama į kitą kelio pusę, tarsi ten būtų išvydusi Dorsetšyrą.

— Kuo tu vardu, panele Pidl?

— Maisė. Maisė Kelevėj.

Atsidarė namo durys, ir pasirodė Maisės mama. Anė Kelevėj

buvo aukšta, kaulėta, menki rudi jos plaukai buvo sušukuoti atgal ir surišti į kuodą, kybantį virš ilgo kaklo. Ji įtariai pažvelgė į Magę; taip pirklys žvelgia į žmogų, kurį įtaria pavogus gėrybių iš jo krautuvėlės. Magei tokie žvilgsniai buvo gerai pažįstami.

— Maise, nekalbėk su nepažįstamaisiais, — subarė ją Anė Kelevėj. — Ar nebuvau tavęs įspėjusi dėl Londono?

Magė pakratė arklio vadeles.

— Oi, madam, su manimi Maisė yra tikrai saugi. Saugesnė nei su bet kuo kitu.

Anė Kelevėj įbedė akis į Magę ir linktelėjo.

— Matai, Maise? Net ir vietiniai sako, kad aplinkui yra visokių įtartinų tipų.

— Teisingai, Londonas — pavojingas miestas, tikrai, — negalėjo susilaikyti neleptelėjusi Magė.

— Ką? O kuo jis pavojingas? — dabar jau neatlyžo Anė Kelevėj.

Netikėtai užklupta Magė gūžtelėjo pečiais. Ji neišmanė, ką atsakyti. Žinoma, yra vienas dalykas, kuris neabejotinai ją šokiruotų, bet Magė niekada to nepasakys Anei Kelevėj.

— Ar žinote tą keliuką per Lambet Griną, vedantį nuo upės, per laukus, iki Karališkosios gatvės?

Maisė ir Anė Kelevėj atrodė nežinančios.

— Jis netoli nuo čia, — tarė Magė, — štai ten. — Ji mostelėjo rodydama skersai kelio, kur beveik iki pat upės plytėjo laukai. Tolumoje matėsi raudonų plytų Lambeto rūmų bokštai.

— Mes ką tik atvykome, — pasakė Anė Kelevėj. — Nedaug ką matėme.

Magė atsiduso supratusi, kad jos pasakojimas bus „be vinies“.

— Tai nedidelis takelis, labai naudingas, kai nori sutrumpinti kelią. Kurį laiką jis buvo vadinamas Meilės takeliu, nes... — Ji nutilo, nes Anė Kelevėj ėmė įnirtingai purtyti galvą, įsmeigusi akis į Maisę.

— Na, jį taip vadino, — tęsė Magė, — bet ar žinote, kaip jį vadina dabar?

Ji kiek patylėjo.

— Perpjautos Gerklės takeliu!

Motina ir dukra krūptelėjo, o Magė liūdnai nusišypsojo.

— Didelio čia daikto, — į jų pokalbį įsiterpė kitas balsas. — Pidlio slėnyje yra Negyvos katės takas. — Tarpduryje stovėjo kėdę vidun nešęs berniukas.

Magė pervertė akis.

— Negyvos katės, a? Tikriausiai tu ją ir radai, ką?

Jis linktelėjo.

— Na, o aš esu radusi negyvą žmogų! — triumfuodama pareiškė Magė, bet vos ištarusi šiuos žodžius ji pajuto, kaip ėmė traukti skrandį ir pradėjo pykinti. Dabar ji gailėjosi, kad nepatylėjo, ypač taip atidžiai stebint berniukui, tarsi jis žinotų, apie ką ji galvoja. Bet jis juk negali žinoti.

Jai daugiau nieko nebereikėjo sakyti, nes ją išgelbėjo Anė Kelevėj, įsikibusi vartų ir sušukusi:

— Žinojau, kad mums tikrai neverta keliauti į Londoną!

— Na ką tu, mama, — murmėjo Maisė, tarsi guosdama vaiką. — Neškime vidun daiktus. Gal imkime šituos puodus?

Džemas leido Maisei raminti motiną. Kelionės metu jis užtektinai prisiklausė jos nuogąstavimų dėl Londono. Dorsetšyre ji niekada neišsiduodavo besinervinanti, todėl toks spartus jos pasikeitimas iš sumanios kaimietės į nerimastingą keliautoją jį stebino. Jeigu kreiptų į ją daugiau dėmesio, ir pats pradėtų nerimauti. Taigi jis mieliau apžiūrinėjo arklį laikančią mergaitę. Ji atrodė žvali, susitaršiusiais juodais plaukais, ilgų blakstienų pridengtomis rudomis akimis ir V formos šypsena, dėl kurios jos smakras darėsi smailus kaip katės. Tačiau labiausiai jį domino jos veide šmėstelėjęs siau-

bas ir apgailestavimas paminėjus negyvą žmogų; jis net neabejojo, kad nurijusi seiles burnoje ji pajuto tulžies skonį. Nepaisydamas mergaitės įžūlumo, Džemas jos gailėjo. Kad ir kaip ten būtų, net nekyla abejonių, kad rasti negyvą žmogų yra išties blogiau nei rasti negyvą katę, net jei toji katė buvo jo ir jis ją mylėjo. Jis, sakykim, nerado savo brolio Tomio; ši sunki dalia teko motinai, kurios, atbėgusios į dirbtuves iš sodo, žvilgsnis buvo kupinas siaubo. Galbūt tuo ir galima paaiškinti nuo to karto ją apnikusį nuolatinį nerimą.

— Ką jūs veikiate Heraklio namuose? — pasidomėjo Magė.

— Mus atsiuntė ponas Astlis, — atsakė Džemas.

— Jis mus ir pakvietė į Londoną! — įsiterpė Maisė. — Tėtis jam pataisė kėdę ir dabar atvyko į Londoną, kad kėdes dirbtų čia.

— Neminėk to žmogaus vardo! — beveik spjaute išspjovė Anė Kelevėj.

Magė dėbtelėjo į ją. Nedaugelis galėtų pasakyti ką nors bloga apie Filipą Astlį. Žinoma, jis yra labai savimi pasitikintis, sensacingas žmogus, bet kartu visiems dosnus ir geras. Ant ko nors supykęs, po minutėlės jis jau viską pamiršta. Magė jau buvo gavusi iš jo nesuskaičiuojamą daugybę pensų už paprasčiausius darbelius, pavyzdžiui, už minutėlę palaikytą arklį; mostelėjus liberaliai jo rankai, jai būdavo leidžiama už dyką stebėti vaidinimus.

— Kuo gi blogas ponas Astlis? — paklausė ji, pasirengusi jį ginti.

Anė Kelevėj papurtė galvą, čiupo iš vežimo puodus ir nužingsniavo į namą, tarsi to žmogaus vardas būtų ją paveikęs fiziškai ir pastūmėjęs į priekį.

— Jis yra vienas geriausių žmonių, kuriuos sutiksite Lambete! — jai pavymui šūktelėjo Magė. — Jeigu negalite jo pakęsti, daugiau nieko ir nerasite, su kuo galėtumėte išgerti! — Tačiau Anė Kelevėj dingo užlipusi laiptais.

— Ar čia visi jūsų daiktai? — Magė linktelėjo rodydama į vežimą.

— Dauguma, — atsakė Maisė. — Kitus daiktus palikome Semui — vyresniajam mūsų broliui. Jis liko ten. Ir... mes turėjome dar vieną brolį, bet jis neseniai mirė. Taigi, matai, aš turiu tik brolius, nors visada norėjau sesers. O tu ar turi seserų?

— Ne, tik brolį.

— Mūsiškis greitai ves, bent mums taip atrodo, tiesa, Džemai? Ves Lizę Miler, nes juodu jau daug metų kartu.

— Liaukis, Maise, — nutraukė ją Džemas, nenorėdamas, kad apie šeimos reikalus būtų kalbama viešai. — Mums reikia šituos sunešti vidun.

Jis paėmė medinį lanką.

— O kam šitas reikalingas? — paklausė Magė.

— Tai forma kėdei gaminti. Apjuosi lanką medžiu, kad gautum kėdės atlošo formą.

— Padedi tėčiui gaminti kėdes?

— Padedu, — didžiuodamasis atsakė Džemas.

— Tai tu esi užpakalių gaudytojas!

Džemas suraukė kaktą.

— Ką nori tuo pasakyti?

— Juk liokajus vadina bezdalų gaudytojais, žinai? O tu kėdėmis gaudai užpakalius! — Magė sutratėjo juoku, o Džemas skaisčiai išraudo. Negelbėjo ir įsiterpęs skambus Maisės juokas.

Jo sesuo išties neleido Magei išeiti, nes, jai ir Džemui, nešiniems ant rankų užnertais lankais, priėjus prie durų, Maisė atsigręžė.

— Kuo tu vardu? — šūktelėjo ji.

— Magė Baterfild.

— O, matai, ir tu Margarita! Ar ne smagu, Džemai? Pirmosios Londone sutiktos mergaitės vardas toks kaip mano!

Džemas stebėjosi, kaip gali būti, kad tokiu pačiu vardu vadinamos dvi tokios skirtingos mergaitės. Jau nekalbant apie kitokius Maisės drabužius, Magė buvo putlesnė ir augalotesnė ir Džemui

priminė slyvą, o Maisė buvo liekna, kaulėtomis kulkšnimis ir riešais. Nors jį ir intrigavo ši Lambeto mergaitė, jis ja nepasitikėjo. Jo manymu, ji net galėtų ką nors pavogti. Jis turėtų akyliau ją stebėti...

Džemas akimirksniu susigėdo dėl tokių savo minčių, nors ir po kelių minučių nesiliovė nuolat dirsčioti pro pravirą naujųjų namų priekinį langą, norėdamas įsitikinti, kad Magė nesirausia po jų vežimą.

Ji nesirausė. Ir toliau stovėjo laikydama pono Smarto arklį, sulig kiekvienu pravažiuojančiu vežimu glostydama jam kaklą. Paskui ji kikeno iš panelės Pelham, vėl išėjusios į lauką ir garsiai apkalbančios naujuosius savo gyventojus. Atrodė, kad Magė tiesiog negali ramiai nustovėti. Šokčiodama nuo vienos kojos ant kitos, ji žvalgėsi į praeivius — į pro šalį žingsniuojančią pagyvenusią moterį, kuri šūkčiojo: „Seni gelžgaliai ir sudužę stikliniai buteliai! Viską neškite man!", priešinga kryptimi einančią jauną merginą su raktažolių pilna kraitele, vyriškį, braukantį vieną į kitą du aštrius peilius ir mėginantį perrėkti šurmulį: „Galandu peilius, pasigaląskite peilius! Kai pagaląsiu, galėsite perpjauti bet ką!" Jis mostelėjo peiliais tiesiai Magei palei nosį, ir ji krūptelėjusi atšoko atgal, o vyriškis nusijuokė. Ji stovėjo ir žiūrėjo į nueinantį vyrą taip drebėdama, kad Dorsetšyro arklys panarino galvą ir sužvengė.

— Džemai, praverk plačiau langą, — jam už nugaros pasigirdo mamos balsas. — Man nepatinka paskutinių čia gyvenusių žmonių kvapas.

Džemas stumtelėjo pakeliamą langą, ir Magė pakėlusi akis jį pamatė. Jie žvelgė vienas į kitą tarsi lenktyniaudami, kuris pirmas nusuks akis. Galiausiai Džemas prisivertė pasitraukti nuo lango.

Kai visi Kelevėjų daiktai buvo saugiai sunešti į viršų, jie vėl išėjo į gatvę atsisveikinti su ponu Smartu, kuris neketino pas juos nakvoti, nekantraudamas kuo greičiau grįžti į Dorsetšyrą. Jis jau buvo ganėtinai prisižiūrėjęs Londono, kad paskui ištisas savaites

aludėje galėtų skaldyti anekdotus, be to, nenorėjo laukti, kol sutems, būdamas tikras, jog tada visus gyventojus apsės velnias, beje, Kelevėjams jis šito nesakė. Visiems pasirodė sunku atsisveikinti su paskutine grandele, jungusia su Pidlio slėniu, todėl jie mėgino sulaikyti poną Smartą, apiberdami klausimais ir pasiūlymais. Džemas laikėsi įsikibęs vieno vežimo šono, kol jo tėvas svarstė, kurie užeigos namai tinkamiausi nakvynei; Anė Kelevėj pasiuntė Maisę viršun, kad ši atneštų kelis obuolius arkliui.

Galiausiai ponas Smartas leidosi į kelią; nuvažiuodamas nuo Heraklio namų dvyliktojo numerio, jis šūktelėjo: „Sėkmės, telaimina jus Dievas!“, o pats sau tyliai sumurmėjo: „Ir man Dievulis tepadeda.“ Maisė jam mojavo nosinaite, nors jis neatsigręžė pasižiūrėti. Kelio gale vežimui pasukus dešinėn ir pradingus tarp kitų vežimų, Džemas pajuto, kaip jo viduje kažkas sukirbėjo. Jis paspyrė arklio paliktą mėšlo krūvelę, ir jam pasirodė, kad į jį įbedusi žvilgsnį Magė, nors pats nepakėlė akių pasižiūrėti ir tuo įsitikinti.

Po kelių akimirkų jis pajuto, jog gatvės garsai kažkaip ypatingai pasikeitė, tarsi aprimo. Nors ir dabar girdėjosi arklių, vežimų ir vežimaičių keliamas triukšmas, taip pat ir pasikartojantys prekeivių žuvimi, šluotomis, degtukais, batų valytojų ir puodų lopytojų šūksniai, atrodė, kad trumpam viskas aprimo, kad visų dėmesys susitelkė į Heraklio namus. Visa tai pasiekė ir panelę Pelham, kuri nutilo, ir Magę, kuri liovėsi spoksojusi į Džemą. Tada jis pakėlė akis ir pasekė jos žvilgsnį, dabar įsmeigtą į prošal einantį žmogų. Jis buvo vidutinio ūgio, kresnas, apvalaus, plataus veido su vešliais antakiais, išraiškingų pilkų akių ir blyškios odos; buvo galima nuspėti, kad šis žmogus daug laiko praleidžia ne lauke. Jis vilkėjo paprastai — baltais marškiniais, juodomis kelnėmis ir kojinėmis, apsisiautęs kiek senamadišku juodu paltu, bet labiausiai į akis krito jo raudona kepurė; tokios Džemas dar niekada nematė — kepurės snapelis buvo užkeltas į viršų, kraštai taip pat užlenkti, o vienoje kepurės pusėje matėsi prisegta raudonos, baltos ir mėlynos spalvų

roželė. Kepurė buvo vilnonė, todėl tokiame neįprastame kovo mėnesiui karštyje žmogaus kakta ritosi prakaitas. Jis laikė galvą taip, tarsi kiek drovėtųsi tos kepurės, tarsi ji būtų nauja ar brangi, tarsi turėtų ją labai saugoti, lyg žinotų, jog visų akys nukryps būtent į kepurę; Džemas susivokė, jog būtent taip ir nutiko.

Žmogus įsuko pro šalia jų esančius vartus, takeliu nuskubėjo vidun ir nė neapsidairęs uždarė paskui save duris. Jam dingus už durų, visa gatvė tarsi pasipurtė kaip netikėtai užkluptas šuo, ir šurmulys atgijo su dar didesne jėga.

— Ar matote... štai kodėl būtinai turiu pasikalbėti su ponu Astliu, — panelė Pelham pareiškė Džonui Foksui. — Jau ir taip nemalonu gyventi šalia revoliucionieriaus, na, o per prievartą primti svetimšalius iš Dorsetšyro — to tikrai per daug!

Prakalbo Magė:

— Madam, tiesą sakant, Dorsetšyras — ne Paryžius. Galiu lažintis, kad dorsetiečiai net nežino, kas yra *bonnet rouge*, tiesa, Džemai, Maise? — įsiterpė Magė.

Jie papurtė galvas. Nors Džemas buvo dėkingas Magei už tai, kad juos užtarė, jis nenorėjo, kad ji kištų nosį į jo reikalus ir demonstruotų jo neišmanymą.

— O tu, tu mažoji nenaudėle! — pratrūko šaukti panelė Pelham, tik dabar pastebėjusi Magę. — Kad nematyčiau tavęs akyse. Tu tokia pat bloga, kaip ir tavo tėvas. Palik mano nuomininkus ramybėje!

Kartą Magės tėvas panelei Pelham buvo pardavęs nėrinių; jis tvirtino, jog tai flamandiški nėriniai, tačiau vos po kelių dienų jie iširo, ir paaiškėjo, kad juos nunėrė kažkokia senutė iš Keningtono. Nors ir nepareikalavo jo suimti — mat labai nerimavo, kad kaimynai nesužinotų, jog ji leidosi apmulkinama Diko Baterfildo, — panelė Pelham nuo tada kiekviena pasitaikiusia proga stengdavosi pasakyti apie jį kuo daugiau blogų žodžių.

Magė nusijuokė; ji buvo pratusi prie tėvą plūstančių žmonių.

— Perduosiu tėčiui jūsų sveikinimus, — vyptelėjo ji, o paskui atsigręžė į Džemą ir Maisę. — Iki pasimatymo!

— Iki, — atsakė Džemas ir žiūrėjo, kaip ji, nubėgusi gatve, dingo takelyje tarp dviejų namų. Dabar, kai jos nebebuvo, jis norėjo, kad ji grįžtų.

— Sere, prašau pasakyti, — kreipėsi Maisė į Džoną Foksą, kuris kartu su cirko vaikinais rengėsi grįžti į amfiteatrą, — kas yra *bonnet rouge*?

Džonas Foksas patylėjo.

— Tai raudona kepuraitė, kurią ką tik matėte ant savo kaimyno galvos, panele. Tokias kepures dėvi tie, kurie prijaučia Prancūzijos revoliucijai.

— Oi, mes esame apie tai girdėję, tiesa, Džemai? Čia apie tai, kaip jie išleido iš Bastilijos visus žmones, tiesa?

— Apie tai, panele. Mes, gyvenantys čia, menkai nutuokiame apie tuos dalykus, bet kai kuriems žmonėms patinka aiškiai visiems parodyti, ką jie apie tai mano.

— Tai kas tada tasai mūsų kaimynas? Ar jis prancūzas?

— Ne, panele. Tai Viljamas Bleikas, gimęs ir augęs Londone.

— Palikite jį ramybėje, vaikai, — įsikišo panelė Pelham. — Nė nemėginkite su juo bendrauti.

— Kodėl ne? — paklausė Maisė.

— Jis spausdina pamfletus su visokiausiom radikaliom nesąmonėm, štai kodėl. Tas žmogus yra maištininkas ir neramumų kurstytojas, štai kas jis. Taigi žinokit, aš nenoriu savo namuose matyti jokių *bonnets rouges*. Girdit mane?

Penktas

Magė atėjo aplankyti Kelevėjų po savaitės, palaukusi, kol jie, jos manymu, kaip reikiant įsikurs savo kambariuose. Ji daugelį kar-

tų buvo praėjusi pro Heraklio namus ir kiekvienąsyk pažvelgdavo į priekinį langą, kurį Kelevėjai laikė uždarytą, nes greitai suprato, jog kitaip neatsigins nuo kelio vidun plūstančių dulkių. Du kartus ji matė prie lango stovinčią Anę Kelevėj, prispaudusią prie krūtinės rankas ir žvelgiančią žemyn, į gatvę. Pamačiusi Magę, ji pasitraukė nuo lango suraukusi kaktą.

Šį kartą pro langą nežiūrėjo niekas. Magė jau rengėsi mesti į langą akmenuką, kad atkreiptų kieno nors dėmesį, bet tada atsidarė lauko durys ir pasirodė Maisė, nešina šepečiu ir šiukšlių semtuvėliu. Ji pravėrė priekinius vartelius, apsidairė ir, lengvai krestelėjusi riešą, ant kelio išbėrė visą semtuvėlį medžio drožlių. Pastebėjusi Magę, ji sustingo, o paskui sukikeno.

— Labas, Mage! Ar nieko, kad beriu ant kelio? Matau, kad kiti pila dar didesnį šlamštą.

Magė prunkštelėjo.

— Į griovį gali mesti ką nori. Bet ką sau manai išmesdama medžio drožles? Kiti jas gal sudegintų.

— Oi, tam reikalui mes jų turime daug, tikrai labai daug. Išmetu tai, ką sušluoju. Kai kurios drožlės per šviežios, žalio medžio, todėl prastai degtų.

— Ar likučių neparduodat?

Maisė atrodė sutrikusi.

— Nemanau, kad parduodame.

— Turėtum pardavinėti, tikrai turėtum. Daugelis žmonių galėtų pasikurti ugnį drožlėmis. Ir tu užsidirbtum kokį pensą kitą. Žinai ką, aš galėčiau pardavinėti vietoj tavęs, o nuo kiekvieno šilingo duočiau tau šešiapensį.

Dabar Maisė atrodė dar labiau sutrikusi, tarsi Magė per greitai kalbėtų.

— Ar tu nežinai, kaip pardavinėjama? — nerimo Magė. — Štai, žiūrėk.

Ji pamėgdžiojo iš pradžių bulvių pardavėjo baubimą: „Puikios

roputės, kam puikių ropučių!“, o paskui kitą, su juo lenktyniaujantį žmogų: „Jei turi tu pensą kitą, nusipirki samtį šitą!“

— Matai, kiekvienas turi ką nors parduoti.

Maisė papurtė galvą taip, kad net subangavo veidą apkritę keistosios jos kepuraitės raukiniai.

— Namuose mes to nedarydavome.

— Aha, supratau. Ar jau susitvarkėte, įsikūrėte?

— Beveik. Turės praeiti šiek tiek laiko, kol priprasime. Ponas Astlis buvo nusivežęs tėtį ir Džemą į medienos sandėlius prie upės, todėl dabar jie jau gali pradėti dirbti, kad pagamintų tokių kėdžių, kokių jis nori.

— Ar galiu užeiti pažiūrėti?

— Aišku, kad gali!

Magė, lydima Maisės, stengėsi eiti tyliai, kad kartais jos nepamatytų kur nors netoliese šmirinėjanti panelė Pelham. Laiptų viršuje Maisė atidarė vienas iš dvejų durų ir šūktelėjo:

— Turime viešnią!

Joms įėjus į galinį kambarį, kuris dabar atstojo dirbtuvę, Tomas Kelevėjus tekinimo staklėse sukiojo kėdės koją, o šalia stovėjo jo darbą stebintis Džemas. Tomas Kelevėjus vilkėjo baltus marškinius ir garstyčių spalvos kelnes, ryšėjo rėžiais išmargintą odinę prijuostę. Užuot būdamas susiraukęs kaip dauguma susikaupusių žmonių, Tomas Kelevėjus šypsojosi nežymia, netgi kvailoka šypsenėle. Kai galiausiai jis vis dėlto pakėlė akis, jo šypsena pasidarė dar platesnė, nors Magei atrodė, jog jis nė pats nėra tikras, kam šypsosi. Jo šviesiai mėlynos akys žvelgė į ją, bet regėjos, kad žvilgsnis slysta kažkur pro šalį, tarsi jo dėmesį trauktų kažkas stovintis jai už nugaros, koridoriuje. Dėl raukšlelių, susimetusių aplink akis, jis atrodė susimąstęs ir liūdnokas, nors ir šypsojosi.

Tačiau Džemas išties žvelgė tiesiai į Magę pusiau patenkintas, pusiau įtarus.

Tomas Kelevėjus pasukiojo kėdės koją tarp delnų.

— Na, Maise, ką pasakysi?

— Tėti, ar prisimeni Magę? Ji laikė pono Smarto arklį, kai mes kraustėmės. Ji gyvena... oi, Mage, kur tu gyveni?

Magė žarstė koja medžio drožles, kuriomis buvo nuklotos visos grindys, sutrikusi nuo tokio jai rodomo dėmesio.

— Už lauko, — sumurmėjo ji, mostelėjusi ranka į galinį langą, — Bastilijos gatvėje.

— Bastilijos gatvėje? Keistas pavadinimas.

— Iš tikrųjų tai Jorko gatvė, — paaiškino Magė, — bet mes ją vadiname Bastilijos gatve. Praėjusiais metais ponas Astlis ten pastatė namus už pinigus, kuriuos uždirbo rodydamas spektaklius apie Bastilijos šturmą.

Ji dairėsi po kambarį stebėdamasi netvarka, kurią Kelevėjai sugebėjo padaryti vos per keletą dienų. Kambarys atrodė panašus į medienos sandėlį — čia buvo pilna rąstagalių, lentų, medžio drožlių ir pjuvenų; ir visa tai — viduje, kambaryje. Tarp medgalių mėtėsi pjūklai, kaltai, skliutai, grąžtai ir kitokie įrankiai, kurių pavadinimų Magė nežinojo. Kampe ji matė alavinius puodus ir geldas, pilnas kažkokio skysčio. Ore tvyrojo dervos ir lako kvapas. Kai kur ji vis dėlto įžvelgė šiokią tokią tvarką — į sieną buvo atremta eilė guobos lentų, ant lentynos kaip malkos sukrautos jau baigtos kėdžių kojos — koks tuzinas kojų, ant kablių pagal dydį sukabinti mediniai lankų lekalai.

— Netrukote pasijusti kaip namuose! Ar panelė Pelham žino, ką čia pridarėte? — paklausė ji.

— Namuose tėčio dirbtuvės buvo sode, — pasakė Džemas, tarsi mėgindamas paaiškinti, kodėl čia tokia netvarka.

Magė sukikeno.

— Regis, jam vis dar atrodo, kad jis dirba lauke!

— Bet kiti mūsų kambariai gana tvarkingi, — įsiterpė Anė Kelevėj, atsiradusi tarpduryje joms už nugarų. — Maise, prašau ateiti ir man padėti.

Magė jai neabejotinai kėlė įtarimų, ir ji ketino nenuleisti akių nuo dukters.

— Žiūrėk, čia bus kėdės, kurią tėtis daro specialiai ponui Astliui, sėdynė, — pasakė Maisė, norėdama kuo ilgiau pabūti su naująja savo drauge. — Ji labai plati, kad tikrai jam tiktų, matai?

Ji parodė Magei itin didelę balno pavidalo sėdynę, atremtą į kitas lentas.

— Ji turi dar kiek padžiūti; tada tėtis galės pritvirtinti kojas ir atlošą.

Magė pasigrožėjo sėdyne, o paskui atsigręžė norėdama pažvelgti pro pravirą langą, iš kurio atsivėrė vaizdas į panelės Pelham ir jos kaimynų galinius sodelius. Heraklio namų sodeliai buvo siauri, tik aštuoniolikos pėdų pločio, tačiau šį trūkumą kompensavo jų ilgis. Panelės Pelham sodelis buvo šimto pėdų ilgio. Ji kuo puikiausiai išnaudojo visą erdvę, suskirsčiusi sklypą į tris kvadratus, kurių kiekvieną puošė koks nors centrinis elementas. Arčiausiai namo esančio kvadrato centre augo balta alyva, viduriniame kvadrate buvo akmeninė paukščių girdykla, o paskutiniame kvadrate — pupmedis. Iš miniatiūrinių gyvatvorių, akmenukais nubarstytų takelių ir išpuoselėtų lysvių, kuriose augo rožės, buvo sudaryti taisyklingi raštai, menkai ką turintys bendra su gamta, bet labai pabrėžiantys tvarką.

Panelė Pelham aiškiai parodė nepageidaujanti matyti po sodą šmirinėjant Kelevėjų, nebent jie eitų į išvietę. Jeigu nelydavo, ji kiekvieną rytą mėgdavo išgerti sklidiną arbatos puodelį sultinio — nuo jo sklindantis praskydęs mėsos kvapas pasiekdavo ir viršuje gyvenančius Kelevėjus, — sėdėdama ant vieno iš dviejų vienas priešais kitą pastatytų akmeninių suolų, esančių iš abiejų tako pusių, sodo viduryje. Pakilusi eiti vidun, ji supildavo sultinio likučius ant vynuogienojų, netoli suolelio kerojančių ant sienos. Ji buvo įsitikinusi, kad nuo sultinio vynuogienojai augs greičiau ir bus stipresni nei kaimyno pono Bleiko.

— Jis niekada negeni vynuogienojų, o tai klaida, nes visas vynuoges reikia gerokai apgenėti; kitaip uogos bus smulkios ir rūgščios, — silpnumo akimirką panelė Pelham mėgino patikėti šią paslaptį Džemo motinai, norėdama susitaikyti su naujaisiais nuomininkais. Tačiau ji greitai pajuto, kad Anė Kelevėj — prasta patikėtinė.

Neskaitant panelės Pelham sultinio valandėlių ir žmogaus, kuris du kartus per savaitę ateidavo grėbti ir genėti, sodas paprastai būdavo tuščias, ir Džemas ten eidavo kada tik galėdavo, nors jam ir neatrodė, kad iš tokio sodo gali būti daug naudos. Šis sodas — nemaloni geometrinė vieta su nepatogiais suolais ir be pievelės, ant kurios išsitiesus galima pagulėti. Čia nebuvo vietos daržovėms ar vaismedžiams, išskyrus tą vienintelį vynmedį. Iš viso to, ką Džemas tikėjosi rasti lauke — derlingą dirvą, didelius virpančios augmenijos plotus, kasdien besikeičiantį, tačiau kartu tokį pastovų vientisumą, — panelės Pelham sodelyje jis tegalėjo gėrėtis įvairiais taip jam patinkančios žalios spalvos atspalviais. Štai todėl jis ten ir lankydavosi — kad paganytų akis į žalią spalvą, kurią labiausiai mėgo. Jis būdavo sode tiek, kiek galėdavo, kol prie savo lango pasirodydavo panelė Pelham ir mostelėjusi ranka jį išvarydavo.

Dabar jis priėjo prie Magės, kad kartu su ja dirstelėtų pro langą.

— Keista visa tai matyti iš viršaus, — pasakė ji. — Sodą esu mačiusi tik iš ten. — Ji parodė plytų sieną tolimame sodo gale.

— Tu ją perlipai?

— Neperlipau, negalėčiau. Aš tik kartais apsižvalgau nuo sienos viršaus, kad išsiaiškinčiau, ką ji sumaniusi. Nepasakyčiau, kad ten būtų į ką žiūrėti. Ne taip, kaip kituose soduose.

— O koks ten namas tame lauke, už tvoros? — paklausė Džemas, rodydamas didelį dviejų aukštų plytinį namą su trimis tarsi nupjautais bokštais viršuje, vienišą stūksantį vidury lauko, už Heraklio namų sodų. Statmenai namui matėsi ilgos arklidės, o prieš jas plytėjo dulkinas kiemas.

Magė atrodė nustebusi.

— Tai Heraklio dvaras. Ar nežinojai? Ten gyvena ponas Astlis — jis, jo žmona ir kelios dukterėčios, kurios jiems padeda. Dabar jo žmona neįgali, nors anksčiau jodinėdavo kartu su juo. Retai kada ją pamatysi. Ponas Astlis ten laiko ir kelis cirko žirgus, pačius geriausius — baltąjį žirgą ir Džono Astlio kaštoninį. Džonas — jo sūnus. Tikriausiai matei jį jojantį Dorsetšyre, taip?

— Manyčiau. Vienas vyras jojo kaštonine kumele.

— Jis gyvena vos už poros durų nuo tavęs, kitoje Bleiko namo pusėje, matai? Štai jo sodas, tasai, kur tik pievelė ir daugiau nieko.

Nuo Heraklio dvaro pusės dabar sklido rylos muzika; Džemas pastebėjo į arklides atsirėmusį žmogų, sukantį rylą ir grojantį populiarią dainelę. Magė ėmė tyliai dainuoti kartu su juo:

Iš gegužinės kai grįžau aš, jaunas bernužėlis,
Mergelę gražią sutikau tą vėlų vakarėlį.
Skruostukai — rožinė gaiva, o jos smakre — duobutė,
Bet vargšui Robinui, manau, terūpi jos skylutė!

Žmogus sugrojo ne tą natą ir nutilo. Magė sukikeno.

— Jis niekada negaus darbo; ponas Astlis kartelę iškėlęs aukščiau, nei jis gali peršokti.

— Ką tuo nori pasakyti?

— Žmonės dažnai ateina pas jį ir rodo, ką moka, vildamiesi, kad jis juos priims dirbti. Jis beveik niekada nieko nepriima, nors ir duoda po kokį šešiapensį už pastangas.

Rylininkas vėl pradėjo groti dainelę, o Magė niūniavo sau, ganydama akis po kaimynų sodus.

— Iš čia daug geresnis vaizdas nei iš ano galo, — pareiškė ji.

Paskui Džemas jau nebeprisiminė, ar jo dėmesį patraukė garsas, ar judesys. Iki Kelevėjų lango atsklido švelnus „ochhh“. Judesys — tai šmėstelėjęs nuogas petys kažkuriame Bleiko sodo kampe.

Arčiausiai Bleiko namų buvo kruopščiai tvarkomas, neprie-

kaištingai sukastas, pusiau apsodintas daržas, o vienos eilės gale, derlingoje dirvoje, kėpsojo įsmeigtos šakės. Anė Kelevėj visą savaitę su pavydu stebėjo, kaip keičiasi daržas, kaip už gretimų durų gyvenanti solidi moteris, nuolat dėvinti kyką, purena dirvą ir beria į ją sėklas; Anė Kelevėj irgi taip darytų, jeigu tebegyventų Dorsetšyre ar turėtų kokį lopinėlį žemės, kur galėtų užsiveisti sodą. Kai jie nutarė keltis į Londoną, jai nė į galvą nebuvo atėję, kad ten jie neturės nė menkiausio sklypelio žemės. Žinoma, ji net nemanė prašyti žemės panelės Pelham, nes jos sodas buvo neabejotinai dekoratyvus, o ne auginamas siekiant naudos, tačiau negalėdama kasti dirvos pavasarį Anė Kelevėj jautėsi labai blogai, kaip kokia dykūnė.

Bleiko sodo galas buvo visai neprižiūrėtas, apaugęs gervuogynais ir dilgėlėmis. Sutvarkytą ir netvarkingąją sodo dalis vieną nuo kitos skyrė nedidelis medinis vasarnamis, pastatytas tam, kad jame būtų galima pasėdėti ir pasimėgauti maloniu oru. Jo prancūziškos durys buvo praviros; būtent namelyje Džemas pamatė nuogą petį, o paskui ir nuogas nugaras, kojas, sėdmenis. Pasibaisėjęs jis nugalėjo pagundą pasitraukti nuo lango, baimindamasis, kad Magė tokio pasitraukimo neišsiaiškintų kaip jo nenoro leisti jai į kažką žiūrėti. Taigi jis tik nusuko žvilgsnį kitur, mėgindamas atitraukti jos dėmesį.

— O kur tavo namas?

— Bastilijos gatvė? Už to lauko... štai ten, iš čia nelabai gerai matyti, tai vis dėl panelės Pelham. O koks ten medis?

— Pupmedis. Jį lengviau atskirti nuo kitų gegužę, kai jis žydi.

Džemo pastangos atitraukti jos dėmesį žlugo, nes pasigirdo antras „och“, sklindantis iš tos pačios vietos, kur matėsi judesys. Šį kartą Magė išgirdo ir akimirksniu nustatė garso šaltinį. Džemas stengėsi, bet niekaip negalėjo liautis kreipti žvilgsnio į vasarnamį. Magė ėmė krizenti.

— Viešpatie gailestingas, koks vaizdelis!

Tada Džemas liepsnojančiais skruostais pasitraukė nuo lango.

— Turiu padėti tėtei, — sumurmėjo jis, eidamas nuo lango prie tėvo, kuris tebesidarbavo prie kėdės kojos ir jų negirdėjo.

Magė nusijuokė pamačiusi, kaip jis sutriko. Ji dar kelias akimirkas pastovėjo prie lango, o paskui nusigręžė.

— Pasirodymas baigtas.

Ji nuėjo pasižiūrėti, kaip prie tekinimo staklių dirba Džemo tėvas, krūtinės aukštyje laikydamas staklėse įtvirtintą sunkų medžio gabalą — pusiau išdrožtą kėdės koją. Apie koją apvyniotos odinės juostos galai buvo pritvirtinti prie jam po kojomis esančio pedalo ir virš galvos nulenkto kuolo. Tomui Kelevėjui pamynus pedalą, juosta suko kėdės koją, skusdama medžio drožles.

— Ar ir tu taip moki? — paklausė Džemo Magė, mėgindama kiek sušvelninti jo sumišimą, nors ir labai norėjo dar jį paerzinti.

— Ne taip gerai kaip tėtis, — vis dar rausdamas atsakė jis. — Aš mokausi jas tekinti. Jeigu jos bus gana gerai padarytos, tėtis jas panaudos.

— Tau gerai seksis, sūnau, — nepakėlęs akių sumurmėjo Tomas Kelevėjus.

— O ką gamina tavo tėtis? — paklausė Džemas. Visi Pidltrenthaido vyrai ką nors gamino — duoną, alų, batus, žvakes, miltus, augino miežius.

Magė prunkštelėjo.

— Pinigus, jeigu tik gali. Verčiasi šiuo bei tuo. Dabar turiu jį susirasti. Beje, nuo to kvapo man jau skauda galvą. Koks čia kvapas?

— Kėdžių lakas ir dažai. Prie jo pripranti.

— Neketinu pratintis. Nesijaudink, pati rasiu kelią. Tai iki kito karto.

— Iki.

— Užeik dar kada! — Magei dundant laiptais, iš kito kambario šūktelėjo Maisė.

Anė Kelevėj buvo nepatenkinta.

— Ką apie tokį triukšmą pagalvos panelė Pelham? Džemai, nulipk žemyn ir pažiūrėk, kad išėjusi ji netriukšmautų.

Šeštas

Priėjusi prie priekinių vartų, panelė Pelham, visą dieną maloniai praleidusi pas bičiulius Čelsyje, pastebėjo priešais namą Maisės išpiltas medžio drožles ir suraukė kaktą. Iš pradžių Maisė pylė drožles į kruopščiai panelės Pelham apkarpytos „O“ formos gyvatvorės vagelę. Panelė Pelham ją griežtai subarė dėl tokio nusižengimo. Žinoma, geriau jau tegu drožlės guli gatvėje, o ne ant laiptų. Bet geriausia, kad tų drožlių visai nebūtų, ir nebūtų drožles „gaminančių“ Kelevėjų. Pastarąją savaitę panelė Pelham dažnai gailėjosi, kad buvo tokia griežta šeimai, kuri nuomojosi jos kambarius prieš Kelevėjus. Jie triukšmaudavo naktimis, ir vaikas nuolat verkdavo, bet jie nors pjuvenų visur nemėtydavo. Ji taip pat žinojo, jog viršuje yra daug medienos, nes buvo mačiusi, kaip ją gabeno jos koridoriumi. Jautėsi ir kvapai, kartais net labai stiprūs; panelei Pelham šitai visai nepatiko.

O dabar — kas toji tamsiaplaukė nedorėlė, išbėgusi iš namo, paskui save barstanti prie padų prikibusias pjuvenas? Ji žvelgė tokiu suktu žvilgsniu, kad privertė panelę Pelham tvirčiau prispausti prie krūtinės krepšelį. Tada ji pažino Magę.

— Ei, mergaite! — sušuko ji. — Ką čia veikei, kodėl išėjai iš mano namų? Ką pavogei?

Magei nespėjus atsakyti, pasirodė dar du žmonės — paskui ją iššoko Džemas ir atsidarė Heraklio namų trylikto numerio durys, pro kurias išėjo ponas Bleikas. Panelė Pelham pasitraukė. Ponas Bleikas su ja visada buvo mandagus — dabar jis jai linkte-

lėjo, — bet vis tiek ją nervino. Nuo stiklinio pilkų jo akių žvilgsnio jai visada atrodydavo, jog į ją žiūri paukštis, besirengiantis kirsti.

— Kiek žinau, tai pono Astlio, o ne jūsų namas, — įžūliai atrėžė Magė.

Panelė Pelham atsigręžė į Džemą.

— Džemai, ką čia veikia ši mergaitė? Tikiuosi, ji nėra tavo draugė?

— Ji... ji man atnešė prekių.

Net ir Pidlio slėnyje Džemas nebuvo geras melagis.

— Ir ko gi ji atnešė? Keturių dienų senumo žuvies? Skalbinius, nė nemačiusius laidynės?

— Vinių, — nutraukė ją Magė. — Aš jiems nuolat atnešu vinių, tiesa, Džemai? Dabar gerokai dažniau mane matysite.

Ji žengė nuo pagrindinio panelės Pelham tako į šoną ir nuėjo į priekinį sodelį, kur patraukė pagal ratu suaugusią nedidukę gyvatvorę, ranka braukdama per jos viršų.

— Lauk iš mano sodo, mergiūkšte! — rėkė panelė Pelham. — Džemai, išvesk ją iš ten!

Magė nusijuokė ir ėmė bėgioti aplink gyvatvorę; ji bėgo vis greičiau ir greičiau, o paskui ją peršoko ir pateko į gyvatvorės vidurį, kur ėmė šokti ratu palei apkarpytus krūmelius, baksnodama juos kumščiais, o panelė Pelham šūkčiojo „oi, oi“, tarsi kiekvienas smūgis būtų kliuvęs ir jai.

Džemas stebėjo, kaip Magė boksuojasi su lapotu kamuoliu, kaip mažyčiai lapeliai byra ant žemės, ir pasijuto besišypsąs. Jis gundėsi spirti į absurdišką gyvatvorę, taip besiskiriančią nuo jam įprastų vešlių gyvatvorių. Dorsetšyre gyvatvorės buvo sodinamos turint konkretų tikslą — gyvuliams sulaikyti, kad šie nenuklystų nuo takų ir ganytųsi laukuose; jos buvo auginamos iš dygliuotų gudobelių ir bugienių, šeivamedžių, lazdynų ir šermukšnių, dar sutankinamos gervuogėmis, gebenėmis ir raganėmis.

Viršuje pasigirdęs barbenimas į langą parskraidino Džemą iš

Dorsetšyro. Iš viršaus į jį žvelgė mama ir, modama ranka, rodė, kad jis išvarytų Magę.

— Ei, Mage, argi neketinai man kai ko parodyti? — paklausė Džemas. — Tu... tavo tėtis, na?.. Mano tėtis norėjo, kad aš... susitarčiau dėl kainos.

— Taigi taigi. Tai eime.

Magė nekreipė dėmesio į vis dar ant jos rėkiančią ir tuščiai rankomis mosikuojančią panelę Pelham; ji prasibrovė tiesiai pro gyvatvorę, šį kartą nė nesivargindama jos peršokti, paskui save palikusi išlūžusių šakų tarpą.

— Oo! — dešimtą kartą sukliko panelė Pelham.

Sekdamas paskui Magę į gatvę, Džemas dirstelėjo į poną Bleiką, kuris taip ir liko ramus ir tylus, kol Magė smaginosi gyvatvorės viduryje. Neatrodė, kad jam būtų rūpėjęs triukšmas ir kilusi drama. Tikrai, jie visi net pamiršo, kad jis netoliese, tarsi panelė Pelham nė nebūtų dešimt kartų šūktelėjusi „Oo!“, tarsi Magė nebūtų išlaužusi gyvatvorės. Jis žvelgė į juos skaidriomis akimis. Šis žvilgsnis buvo kitoks nei Džemo tėvo, kuris dažniausiai įsižiūrėdavo į tolį. Ponas Bleikas greičiau jau žvelgė į juos ir į gatvės praeivius, į tolumoje iškilusius Lambeto rūmus, į toliau plaukiančius debesis. Jo žvilgsnis aprėpė viską, bet savo nuomonę jis laikėsi sau.

— Laba diena, sere, — pasisveikino Džemas.

— Sveikas, mano berniuk, — atsiliepė ponas Bleikas.

— Sveiki, pone Bleikai! — iš gatvės šūktelėjo Magė, nesileisdama Džemo nurungiama. — Tai kaip laikosi jūsų ponia?

Nuo jos šūksnio atkuto panelė Pelham, kuri pono Bleiko akivaizdoje buvo aptilusi.

— Dink man iš akių, mergiūkšte! — šaukė ji. — Aš tave nuplaksiu! Džemai, nebeleisk jos čia daugiau! Palydėk ją iki gatvės galo, nes ja nė sekundės negalima pasitikėti. Jeigu nebūsime budrūs, ji ir vartus pavogs!

— Taip, madam.

Džemas tarsi atsiprašydamas kilstelėjo antakius, žvelgdamas į poną Bleiką, bet jo kaimynas jau buvo atidaręs vartus ir išėjęs į gatvę. Džemui prisivijus Magę, juodu žiūrėjo, kaip ponas Bleikas žingsniuoja palei Heraklio namus upės link.

— Tik pažvelk į šią pasipūtėlišką eiseną, — pasakė Magė. — Matei, kokios spalvos jo skruostai? Matei, kokie susitaršę plaukai? Mes juk žinome, kuo jis užsiiminėjo!

Džemas pono Bleiko eisenos nebūtų pavadinęs pasipūtėliška. Gal jis tiesiog pilnapadis, nors žingsniavo nesunkiai. Jis ėjo užtikrintai ir ryžtingai, tarsi mintyse turėtų aiškų tikslą, o ne šiaip sau būtų išėjęs pasivaikščioti.

— Eime paskui jį, — pasiūlė Magė.

— Ne. Tegu sau eina.

Džemas pats nusistebėjo kategorišku savo apsisprendimu. Jis norėtų pasekti poną Bleiką ir pažiūrėti, koks jo kelionės tikslas, bet ne taip, kaip to nori Magė, ne žaisdamas ar jį erzindamas, o pagarbiai, išlaikydamas atstumą.

Panelė Pelham ir Anė Kelevėj tebežiūrėjo į vaikus iš savo pozicijų.

— Eime, — pasakė Džemas ir pasuko priešinga kryptimi nei ponas Bleikas, palei Heraklio namus.

Magė skubėjo paskui.

— Tu tikrai eini su manimi?

— Panelė Pelham liepė tave palydėti iki gatvės galo.

— O tu ketini elgtis taip, kaip nori toji sena žalga su suknele?

Džemas gūžtelėjo pečiais.

— Ji — šeimininkė. Turime stengtis, kad ji būtų patenkinta.

— Ná, o aš eisiu ieškoti tėtės. Nori eiti su manimi?

Džemas pagalvojo apie nerimaujančią mamą, viltimis gyvenančią sesę, susikaupusį tėvą ir panelę Pelham, laukiančią prie laiptų, kad vėl galėtų jį užsipulti. Tada pagalvojo apie jam dar nepažįstamas Lambeto ir Londono gatves, apie tai, kad dabar šalia yra tas žmogus, kuris galėtų viską jam aprodyti.

— Eisiu su tavimi, — atsakė jis, leisdamas Magei jį prisivyti; jis sulėtino žingsnį, ir dabar jie ėjo vienas šalia kito.

Septintas

Dikas Baterfildas galėjo būti kurioje nors vienoje iš kelių aludžių. Nors dauguma žmonių mieliau rinkdavosi vieną kurią vietinę aludę, jam labiau patikdavo vaikščioti iš vienos į kitą, lankytis keliuose gėrovų klubuose ar draugijose ir apsistoti toje aludėje, kur tuo metu būdavo susirinkę daugiausia bendraminčių, su kuriais galima pasikalbėti visus dominančiomis temomis. Tokie vakarai mažai kuo skirdavosi nuo kitų vakarų, tik kad alus būdavo pigesnis, o dainos — dar nešvankesnės. Keičiantis jo interesams, Dikas Baterfildas nuolat įstodavo į naujus klubus, mesdamas senuosius. Šiuo metu jis priklausė katerių klubui (be kitų darbų, jis dirbo Temzės valtininku, nors savąją valtį jau seniai buvo praradęs); kėdžių klubui, kur kiekvienas klubo narys iš eilės postringaudavo kitiems apie politiką, pradedant nuo stalo gale stovinčios kėdės; loterijos klubui — čia jie lažindavosi iš smulkių sumų, kurių laimėtojui retai kada užtekdavo pinigų sumokėti už gėrimus, o Dikas Baterfildas nuolat ragindavo klubo narius padidinti statomas sumas; ir mėgstamiausiam punšo klubui, kuriame jo nariai kiekvieną savaitę skanaudavo vis naujus romo mišinius.

Diko Baterfildo klubų ir aludžių gyvenimas buvo toks sudėtingas, kad jo šeimos nariai retai kada žinojo, kur jis leidžia vakarus. Paprastai jis gerdavo pusės mylios spinduliu nuo namų, bet vis tiek buvo galima rinktis iš tuzino aludžių. Magė ir Džemas jau buvo užsukę į „Arklį ir arklininką", „Karūną ir pagalvėlę", „Kenterberio ginklus" ir „Raudonąjį liūtą", kol galiausiai jį rado įsitaisiusį triukšmingiausios aludės „Artišokas", esančios Pelkės gatvėje, kampe.

Palydėjęs Magę į pirmas dvi aludes, Džemas į kitas nėjo, bet laukė jos lauke. Nuo to laiko, kai jie atvyko į Lambetą, jis lankėsi tik vienoje aludėje: praėjus porai dienų nuo įsikūrimo, pas juos užsuko ponas Astlis, norėdamas pažiūrėti, kaip jiems sekasi, ir pasikvietė Tomą Kelevėjų su Džemu į „Ananasą“. Dabar, galėdamas palyginti „Ananasą“ su kitomis Lambeto aludėmis, Džemas suprato, jog ši išties labai solidi, nors tada jį pribloškė gėrovų — daugiausia žmonių iš cirko — gyvumas ir triukšmingi Filipo Astlio pokalbiai.

Lambeto Pelkė — tai turgaus gatvė, pilna krautuvėlių ir kioskų, vežimų ir žmonių, keliaujančių į miestą ir kursuojančių tarp Lambeto ir Dominikonų tilto. „Artišoko“ durys buvo praviros, ir į gatvę ritosi trankūs garsai, privertę Džemą sudvejoti; Magei prasispraudus pro tarpduryje susigrūdusius vyrus, Džemas susimąstė, kodėl apskritai eina su ja.

Vis dėlto jis žinojo kodėl: Magė buvo pirmasis juo susidomėjęs žmogus Lambete, o turėdamas draugą jis jau galėjo šiaip taip gyventi. Dauguma Džemo amžiaus berniukų jau kur nors mokėsi amato arba dirbo; jis matė ir aplink besisukiojančių jaunesnių vaikų, bet dar nebuvo spėjęs su jais pasikalbėti. Viena vertus, jam buvo sunkoka juos suprasti; londoniečių tartis, kaip ir visame mieste paplitusios įvairios tarmės, kartais jam atrodė nesuvokiama.

Lambeto vaikai ir kitom prasmėm buvo kitokie — supratingesni ir įtaresni. Jie jam priminė kates, kurios slapčia įsliūkina vidun, norėdamos pasišildyti prie ugnies, puikiai žinodamos, jog šeimininkas vos gali jas pakęsti, kurios tupi viduje patenkintos, bet pastačiusios ausis ir primerkusios akis, pasirengusios laiku pastebėti koją, ketinančią jas išspirti lauk. Čia vaikai dažnai būna šiurkštūs bendraudami su suaugusiaisiais, kaip kad Magės ir panelės Pelham atveju, bet už tai nėra baudžiami, nors jo senajame kaime tikrai neišsisuktum. Jie šaiposi ir mėto akmenis į jiems nepatikusius žmones, nuo prekystalių ir iš krepšių vagia maistą, traukia nešvankias

daineles; jie šūkauja, erzinasi, tyčiojasi. Džemas tik keletą kartų matė Lambeto vaikus užsiimant tuo, prie ko, įsivaizdavo jis, ir pats galėtų prisidėti, — jie plaukdami upe irklavo valtį, dainavo visu būriu ištrūkę iš Žaliojoje Lambeto gatvėje esančios labdaringos mokyklos, vijosi kažkieno kepurę nusitvėrusį šunį.

Taigi kai Magė jį pakvietė nuo „Artišoko“ tarpdurio, jis nusekė paskui ją vidun, drąsiai braudamasis pro triukšmo sieną ir nuo lempų sklindančius tirštus dūmus. Jis norėjo būti šio naujojo gyvenimo Lambete dalimi, o ne stebėti gyvenimą pro langą, iš tarpuvartės ar per sodą juosiančią sieną.

Buvo vėlyva popietė, todėl aludė dūzgė nuo žmonių. Ūžesys buvo didžiulis, tačiau po kurio laiko jo ausys įstengė išskirti dainos gaidą; daina jam buvo nežinoma, tačiau neabejotinai dainuojama pataikant į toną. Magė nusistūmė per žmonių minią iki kampo, kur sėdėjo jos tėvas.

Dikas Baterfildas buvo nedidukas įdegęs žmogus — jo akys, šiurkštūs plaukai ir drabužiai buvo tokio pat atspalvio kaip ir oda. Nuo išorinių jo akių kampučių ir per visą kaktą driekėsi raukšlelių tinklas, o tarp antakių buvo įsispaudusios gilios vagelės. Tačiau nepaisant raukšlelių jis atrodė jaunatviškas ir energingas. Šiandieną jis tiesiog gėrė, o ne dalyvavo klubo gyvenime. Kai Džemas pagaliau prie jų prisikasė, jis pasisodino dukrą ant kelių ir pradėjo dainuoti su kitais aludės lankytojais:

Gerai žinau, keliaus ji pragaran,
Nes dulkinu ją per mišias kiekvieną kart!

Dainuojant paskutinę eilutę, kilo kurtinantis triukšmas, privertęs Džemą užsikimšti ausis. Prisidėjo ir Magė, o kai Džemas nuraudo ir įbedė akis į grindis, ji vyptelėjo. „Penkiuose varpuose“ Pidltrenthaide buvo sudainuota daug dainų, tačiau nė viena nepriminė šios.

Po didžiojo šūksnio aludėje pasidarė ramiau; taip tiesiai virš galvos nugriaudėjęs perkūnas prislopina audros šėlsmą.

— Na, tai ką veikei, Mage? — laikinai aprimus aludės lankytojams, paklausė dukters Dikas Baterfildas.

— Tai šį, tai tą. Buvau jo namuose... — parodė ji į Džemą, — ...tėti, tai Džemas; žiūrėjau, kaip jo tėtis gamina kėdes. Jie ką tik atvyko iš Dorsetšyro ir apsigyveno panelės Pelham Heraklio namuose, šalia pono Bleiko.

— Panelės Pelham, a? — sukikeno Dikas Baterfildas. — Malonu susipažinti, Džemai. Sėsk ir pailsink kojas. — Jis mostelėjo rodydamas į kitą stalo pusę. Ten nebuvo nei kėdės, nei suolo. Džemas apsižvalgė; visos kėdės, kiek jis matė, buvo užsėstos. Dikas ir Magė Baterfildai spoksojo į jį nutaisę vienodas išraiškas, stebėdami, ką jis darys. Džemas svarstė, ar nevertėtų atsiklaupti prie stalo, nors numanė, jog taip nepelnys Baterfildų palankumo. Jam reikėtų pasidairyti po aludę ir susirasti tuščią kėdę. To ir buvo iš jo laukiama, jam surengtas nedidelis patikrinimas, norint įsitikinti, ko jis vertas; tai pirmasis tikras naujojo gyvenimo Londone išbandymas.

Susirasti neužimtą kėdę sausakimšoje aludėje nebuvo paprasta, todėl Džemas jos ir nerado. Jis pamėgino paprašyti kėdės, bet tie, kurių jis prašė, nekreipė į jį jokio dėmesio. Tada pamėgino paimti kėdę, ant kurios vienas vyras buvo užkėlęs kojas, bet gavo niuksą. Jis paprašė kėdės padavėją, bet ji tik pasišaipė. Braudamasis pro susigrūdusius kūnus, Džemas svarstė, kaip gali būti, kad tokia daugybė žmonių geria, užuot dirbę. Pidlio slėnyje tik nedaugelis eidavo į „Penkis varpus“, „Karūną“ ar „Naująją užeigą“, kol nesutemdavo.

Galiausiai jis tuščiomis rankomis grįžo prie staliuko. Dabar toje vietoje, į kurią buvo mostelėjęs Dikas Baterfildas, stovėjo tuščia kėdė; jis ir Magė išsišiepę žiūrėjo į Džemą.

— Kaimietukas, — sumurmėjo šalia jų sėdintis jaunuolis, stebėjęs surengtą išbandymą, įskaitant ir padavėjos pašaipas.

— Užčiaupk srėbtuvę, Čarli, — atkirto Magė. Džemas iškart atspėjo, jog tai jos brolis.

Čarlis Baterfildas atrodė visai kaip tėvas, tik be raukšlelių ir be žavesio, ir šiek tiek geresnės išvaizdos — nešvarūs plaukai buvo šviesūs, smakre matėsi duobutė, o vieną antakį kirto randas, suteikiantis jam atšiaurumo. Jis buvo labai žiaurus savo seseriai, vaišindavęs ją „dilgėlėmis“ ant rankų tol, kol ji užaugo pakankamai didelė, kad įstengtų jam įspirti ten, kur tikrai labai skauda. Jis vis dar ieškojo progų ją pamokyti — išspirdavo kėdę, ant kurios ji atsisėsdavo, išpildavo ant jos druską, naktimis vogdavo jos antklodes. Džemas nieko apie tai nežinojo, tačiau, žvelgdamas į Čarlį, nujautė kažką, kas jam patarė vengti jo akių, kaip kad nesinori žiūrėti į urzgiantį šunį.

Dikas Baterfildas numetė ant stalo monetą.

— Atnešk Džemui išgerti, Čarli, — paliepė jis.

— Aš ne... — drėbė Čarlis tuo pačiu metu, kai Džemas pratarė „aš nenoriu...“ Abu nebaigė sakinio išvydę griežtą Diko Baterfildo žvilgsnį. Taigi Čarlis nupirko Džemui bokalą alaus, kurio šis nenorėjo, — pigaus, vandeningo skysčio, kurį „Penkiuose varpuose“ besilankantys vyrai išpiltų ant grindų.

Dikas Baterfildas atsilošė.

— Na, tai ką turi man papasakoti, Mage? Kokių skandalų kilo senajame Lambete?

— Pono Bleiko sode mes kai ką matėme, tiesa, Džemai? Jų vasarnamyje, kurio durys buvo atdaros. — Magė klastingai pažvelgė į Džemą. Jis vėl paraudo ir gūžtelėjo pečiais.

— Mano mergaitė, — tarstelėjo Dikas Baterfildas, — visada viską iššniukštinėja, išsiaiškina, kas ir kaip.

Čarlis palinko į priekį:

— Tai ką ten matei?

Ir Magė pasilenkė.

— Matėme, kaip jis ir jo žmona daro tai.

Čarlis sukikeno, bet Dikui Baterfildui ši žinia, rodos, nepadarė įspūdžio.

— Tai ką, kergėsi ir viskas? Tokių vaizdų gali kiekvieną dieną prisižiūrėti, jeigu tik geriau apsižvalgysi gatvėje. Kad ir dabar išeik į lauką ir pamatysi tą patį už kampo. Ei, Džemai? Manyčiau, Dorsetšyre ir tu savo dalį jau pamatei, ką, vaikine?

Džemas spoksojo į alų. Alaus paviršiuje kepurnėjosi nenuskęsti mėginanti musė.

— Pakankamai prisižiūrėjau, — sumurmėjo jis.

Žinoma, jis ir anksčiau buvo tai matęs. Jis matė tai darančius ne tik gyvūnus — šunis, kates, avis, arklius, karves, ožius, triušius, fazanus, kitus paukščius — bet ir žmones, užsislėpusius pamiškėse ar už gyvatvorių, arba net vidury pievų, kai jie manydavo, jog niekas pro šalį neis. Jis matė, kaip klojime tai darė jo kaimynai, Semas su savo mergina lazdynų giraitėje Netlkomtaute. Jis tiek viso to buvo prisižiūrėjęs, jog dabar tokie dalykai jo nebestebino, nors vis dar trikdė. Nepasakytum, kad labai jau būtų į ką ir žiūrėti — dažniausiai matydavosi tik drabužiai ir pasikartojantys judesiai, kartais aukštyn ir žemyn besikilnojantis baltas vyro užpakalis ar besisupančios moters krūtys. Būtent netikėtas vaizdas, suvokimas, jog brauniesi į kitų privatumą, vertė Džemą rausti ir nusigręžti. Jis jausdavosi lygiai taip pat tais retais atvejais, kai girdėdavo besipykstančius tėvus, pavyzdžiui, kai mama pareikalavo, kad tėtis nukirstų sodo gale augusią kriaušę, iš kurios iškrito Tomis, o Tomas Kelevėjus atsisakė. Kiek vėliau Anė Kelevėj paėmė kirvį ir pati ją nukirto.

Džemas įkišo į alų pirštą ir leido musei į jį įsikibti ir išsikapstyti. Čarlis nustebęs stebėjo visa tai bjaurėdamasis; Dikas Baterfildas tiesiog nusišypsojo ir nužvelgė šalia esančius aludės lankytojus, tarsi ieškotų ko nors, su kuo galėtų pasikalbėti.

— Na, jie ne tik tai darė, — nerimo Magė. — Jie buvo... jie... jie buvo visai be drabužių, taip, Džemai? Mes viską kuo puikiausiai matėme, tarsi jie būtų Adomas ir Ieva.

Dikas Baterfildas stebėjo dukrą tokiu pat vertinančiu žvilgsniu, kokiu žvelgė į Džemą, kai šis mėgino susirasti kėdę. Nors atrodė lengvabūdis — išsidrėbęs ant kėdės, perkantis kitiems gėrimus, besišypsantis ir linkčiojantis, — iš žmonių, esančių su juo, jis reikalavo labai daug.

— Ir žinai, ką jie dar darė?

— Ką, Mage?

Magė skubiai mėgino sugalvoti kokį nors labai netikėtą dalyką, apie kurį visai nepagalvotum įsivaizduodamas du „besiporuojančius" žmones.

— Jie skaitė vienas kitam!

Čarlis sukikeno.

— Ką, laikraštį?

— Aš nepasakyčiau, kad... — pradėjo Džemas.

— Skaitė iš knygos, — nutraukė jį Magė, mėgindama perrėkti aludės triukšmą. — Manau, kad tai buvo poezija.

Paminėjus specifines detales, kiekviena istorija atrodo įtikimesnė.

— Poezija, a? — pakartojo Dikas Baterfildas, siurbdamas alų. — Tikriausiai jie skaitė „Prarastą rojų", jeigu sode vaidino Adomą ir Ievą.

Kartą Dikas Baterfildas šios poemos tomelį buvo aptikęs knygų, kurias mėgino parduoti, vežimaityje, todėl ir perskaitė keletą ištraukų. Niekas nesitikėjo, kad Dikas Baterfildas moka taip gerai skaityti. Skaityti jį išmokė tėvas, kuriam atrodė, kad visų geriausia būti tiek mokytam, kiek mokyti yra tie, kuriuos vynioji apie pirštą.

— Taip, būtent tą ir skaitė, „Kriaušės netektį"*, — sutiko Magė. — Tikrai žinau, kad tokius žodžius ir girdėjau.

Džemas jau žiojosi prieštarauti, negalėdamas patikėti savo ausimis.

* „Kriaušės netektis" angliškai — *Pear Tree's Loss*, skamba panašiai kaip „Prarastas rojus" — *Paradise Lost*.

— Ar tu pasakei „kriaušės“?

Dikas pervėrė ją žvilgsniu.

— „Prarastas rojus“, Mage, taisyklingai tark žodžius. O dabar luktelėkite minutėlę.

Jis užsimerkė, akimirką pagalvojo ir ėmė deklamuoti:

Pasaulis laukė jų didžiulis priešaky,
Apvaizdai lydint, jiems reikės sau vietą pasirinkti:
Už rankų susikibę du klajūnai Edeno kely
Iš lėto ėjo vieniši gyvenimo sutikti.

Jo kaimynai įbedė į jį akis; aludėje tokių žodžių jie paprastai negirdi.

— Ką čia kalbi, tėti? — paklausė Magė.

— Vienintelis dalykas, kurį prisimenu iš „Prarasto rojaus“, tai pačios paskutinės eilutės, kai Adomas ir Ieva išeina iš Rojaus. Tada man jų buvo gaila.

— Iš Bleikų nieko panašaus negirdėjau, — pasakė Džemas ir pajuto skaudų Magės spyrį po stalu.

— Viskas vyko tada, kai tu jau nebežiūrėjai, — nepasidavė ji.

Džemas jau žiojosi norėdamas ginčytis toliau, bet paskui užsičiaupė. Net nekilo abejonių, kad Baterfildams patiko gražinti pasakojamas istorijas; jie tikrai norėjo būtent tokių „puošmenų“, kurias labai greitai paskleis ir kitiems, tik dar labiau išpūstas, kol galiausiai visa aludė ims kalbėti apie tai, kaip Bleikai savo sode vaidino Adomą ir Ievą, nors visa tai tikrai nepriminė Džemo matyto vaizdelio. Ir kodėl jis turėtų gadinti jiems linksmybes, nors, kita vertus, Džemas prisiminė budrias pono Bleiko akis, aiškiai ištartus pasisveikinimo žodžius, ryžtingą eiseną ir pasigailėjo, kad jie skleidžia apie jį tokias paskalas. Jam buvo mieliau kalbėti tiesą.

— Ką ponas Bleikas veikia? — paklausė jis, mėgindamas nusukti kalbą nuo to, ką jie matė sode.

— Ką veikia, kai sode nedulkina žmonos? — sukikeno Dikas Baterfildas. — Jis yra spaustuvininkas ir graveris. Tikriausiai matei pro jo priekinį langą spausdinimo mašiną?

— Mašiną su rankena, panašia į žvaigždę? — Džemas tikrai buvo pastebėjęs keistą medinį prietaisą, dar masyvesnį nei jo tėvo tekinimo staklės; jis svarstė, kas tai galėtų būti.

— Taigi. Tikriausiai kartais matai, kaip jis ir jo žmona juo naudojasi. Tuo prietaisu jis spausdina knygas ir visa kita. Pamfletus, piešinukus ir kitokius panašius dalykus. Bet aš nežinau, ar jis iš to pragyvena. Mačiau keletą jo darbų, kai lankiausi pas jį prieš metus ar dvejus, norėdamas parduoti vario plokštelėms, tada jis buvo ką tik atsikraustęs čia iš kitos upės pusės. — Dikas Baterfildas papurtė galvą. — Keistų dalykų pamačiau. Ten buvo daug ugnies ir nuogų žmonių, išplėtusių akis ir rėkiančių.

— Tu kalbi apie pragarą, tėti? — pasitikslino Magė.

— Galbūt. Kad ir kaip ten būtų, visa tai ne mano skonio. Man patinka linksmi piešiniai. Nemanau, kad jis sulauktų daug pirkėjų. Tikriausiai ponas Bleikas daugiau uždirba dirbdamas graveriu.

— Ar jis tada pirko vario?

— Ne... Vos pradėjęs su juo kalbėtis supratau, kad jis ne iš tų, kurie perka šiaip sau, tik dėl smagumo. Jis pats sau šeimininkas tasai ponas Bleikas. Jis pats eis rinktis vario ir popieriaus, ir rinksis labai kruopščiai.

Dikas Baterfildas kalbėjo be jokio apmaudo; jis tikrai gerbė tuos, kurie nepasiduodavo jo gudrybėms ir klastoms.

— Praėjusią savaitę mes jį matėme su *bonnet rouge*, tiesa, Džemai? — pratarė Magė. — Jis atrodė tikrai juokingai.

— Jis drąsesnis už daugelį kitų, — pareiškė Dikas Baterfildas. — Nedaug londoniečių taip atvirai rodo prijaučią prancūzams, nors aludėse jie apie tai nevengia kalbėti. M. P. į tai žiūri kreivai, kaip ir karalius.

— Kas yra M. P.? — paklausė Džemas.

— Ministras pirmininkas, vyruti. Ponas Pitas, — kiek aštrokai pridūrė Dikas Baterfildas, jeigu kartais Dorseto berniukas net ir šito nežinotų.

Džemas panarino galvą ir vėl įsižiūrėjo į alų. Magė stebėjo jį, besikankinantį už stalo, ir pasigailėjo, kad atsivedė jį čia, pas tėvą. Jis nesuprato, ko Dikas Baterfildas nori iš žmonių — gyvo, šmaikštaus pokalbio. To reikalaujama iš tų, kuriems leidžiama su juo pasėdėti ant specialiai tokiems pašnekovams po stalu laikomo suolelio. Dikas Baterfildas norėjo, kad jį ir linksmintų, ir informuotų vienu metu. Jis nuolatos ieškojo vis naujų būdų pinigams užsidirbti — jų prasimanydavo veikdamas pagal smulkius, suktus planus, kuriuos sugalvodavo šnekučiuodamasis aludėse; be to, jam norėjosi ne tik planuoti, bet kartu ir pasismaginti. Juk gyvenimas nėra lengvas, o kas dar jį galėtų praskaidrinti, jeigu ne šiokie tokie pašmaikštavimai, taip pat ir vienas kitas reikaliukas, nuo kurių jam nubyrėdavo kišenėn.

Dikas Baterfildas greitai atpažindavo „skęstančius“ žmones. Prieš Džemą jis neturėjo nieko prieš — sutrikusio berniuko naivumas jam kėlė greičiau švelnius jausmus ir pyktį ant savų gyvenimu persisotinusių vaikų. Netikėtai jis nustūmė Magę nuo kelių, ir ši, parkritusi ant grindų, pažvelgė į tėvą nuoskaudos kupinomis akimis.

— Viešpatie, vaike, tu jau daraisi sunki, — kalbėjo Dikas judindamas kelį ir trepsėdamas. — Man nutirpo koja. Dabar, kai jau beveik esi visos ledi didumo, tau prireiks atskiro suolo.

— Bet niekas to suolo jai neduos, ir aš turiu galvoj ne tik suolą, — šaipėsi Čarlis. — Karvė su vištos papais.

— Palik ją ramybėje, — pasakė Džemas.

Visi Baterfildai įbedė į jį akis — Dikas ir Čarlis, atsirėmę į stalą alkūnėmis, Magė, vis dar klūpanti tarp jų ant grindų. Paskui Čarlis užsikvempė ant stalo ir pasislinko Džemo pusėn, bet Dikas Baterfildas ištiesė ranką mėgindamas jį sulaikyti.

— Atiduok Magei savo suolą, o pats pasiieškok kito, — paliepė sūnui.

Čarlis dėbtelėjo į Džemą, bet atsistojo, parversdamas savo suolą, ir nuėjo sau. Džemas nedrįso atsigręžti ir pasižiūrėti, kur jis eina, tik sėdėjo spoksodamas į stalą. Jis gurkštelėjo alaus. Magę jis gynė instinktyviai, kaip kad gintų seserį.

Magė atsistojo ir pakėlė Čarlio suolą, o paskui paniurusi ant jo atsisėdo.

— Ačiū, — sumurmėjo Džemui, nors neatrodė, kad būtų labai dėkinga.

— Na, Džemai, vadinasi, tavo tėvas yra šunmeistris? — Dikas Baterfildas nutarė eiti tiesiai prie reikalo, nes dabar jau nebuvo panašu, kad Džemas galėtų dar kuo nors juos pralinksminti.

— Tiesą sakant, jis ne šunmeistris, sere, — atsakė Džemas. — Jis nekeliauja iš miesto į miestą, be to, jis gamina geras kėdes, o ne kokį šlamštą, kokį daro šunmeistriai.

— Aišku, kad taip, vyruti, aišku, kad taip. Iš kur jis ima medienos?

— Iš vieno medienos sandėlio prie Vestminsterio tilto.

— Kieno tas sandėlis? Galiu lažintis, kad iš jo medienos gaučiau pigiau.

— Pono Hario. Tėtį su juo supažindino ponas Astlis.

Išgirdęs Filipo Astlio vardą, Dikas Baterfildas susiraukė. Magės tėvas dažniausiai susidorodavo su jam palankiais sandėriais, bet tik ne tada, kai jo kely atsirasdavo ponas Astlis. Jis ir jo šeimininkas iš tolo aplenkdavo vienas kitą, nors, kita vertus, abu vis dėlto reiškė vienas kitam šykščią pagarbą. Jeigu Dikas Baterfildas būtų turtingas cirko savininkas, o Filipas Astlis — smulkus sukčius, jie būtų stulbinamai vienodi.

— Na, jei sužinosiu, kad medienos galima gauti pigiau, pasakysiu. Palik šį reikalą man, vyruti, — pridūrė jis, tarsi Džemas būtų prašęs jo pagalbos ar patarimo. — Žiūrėsim, ką galėčiau padaryti. Kurią dieną pas jus užeisiu, gerai? Persimesiu keliais žodžiais su

tavo tėčiu. Man visada malonu padėti naujiems kaimynams. O dabar tavęs tikriausiai jau laukia namuose, taip? Taviškiai nerimaus, kur dingai.

Džemas linktelėjo ir pakilo nuo suolo.

— Ačiū už alų, sere.

— Nėr už ką, vyruti.

Dikas Baterfildas užmetė koją ant Džemo suolo ir prisitraukė jį prie savęs po stalu. Magė čiupo pusiau nugertą Džemo alaus bokalą ir užsivertė.

— Viso, — pasakė ji.

— Iki.

Prie durų Džemas praėjo pro Čarlį, stoviniuojantį su kitais jaunais vyrukais. Čarlis dėbtelėjo į jį ir pastūmė vieną savo draugą taip, kad šis atsitrenkė į Džemą. Jaunuoliai ėmė juoktis, o Džemas nuskubėjo sau, džiaugdamasis ištrūkęs iš Baterfildų. Vis dėlto jis tikėjosi dar kartą pamatyti Magę, nors šįsyk ji nepasakė „iki pasimatymo". Nepaisydamas jos tėvo ir brolio, jis norėjo su ja susitikti.

Ji jam priminė rugsėjo gervuoges, kurios atrodo prinokusios, tačiau ragaujamos būna panašios į rūgščius saldainius. Džemas negalėjo atsispirti tokiai pagundai.

1792-ųjų balandis

II

Pirmas

Kartais Anei Kelevėj atrodydavo, jog nuo jos riešo iki priekinio kambario lango nutiesta virvelė. Skutant bulves, skalbiant drabužius ar semiant iš židinio pelenus, pačiais nepatogiausiais momentais — kai būdavo nešvarios rankos, iki galo neišgręžtos paklodės, neišpilti pelenai — ji pajusdavo nenumaldomą norą prieiti prie lango ir dirstelėti pro jį. Dažniausiai nieko neįprasta ji neišvysdavo, bet retkarčiais būdavo apdovanojama dėmesio vertu reginiu — kartą matė moterį su ilgomis povo plunksnomis puošta skrybėle, vyrą, glėbyje sūpuojantį ananasą, tarsi šis būtų kūdikis, berniuką, nešantį išrautą lauro medį, kurio lapai buvo apkirpti taip, kad medelis būtų panašus į balandį. Maisė ar Džemas būtų pakvietę kitus, kad ir jie pasigėrėtų tokiais neįprastais vaizdais, bet Anė Kelevėj buvo linkusi šias malonumo akimirkas pasilaikyti sau.

Šįkart jos neatitraukė nuo lango nei bulvės, nei pelenai, nei skalbiniai; šiandien — Velykų pirmadienis, ir ji gali ilsėtis. Maisė ir Džemas tvarkėsi pavalgę priešpiečius, o Anė Kelevėj galėjo žiūrėti žemyn į minias žmonių, einančių pro Heraklio namus, stebėti moteris, vilkinčias naujomis suknelėmis ir pasipuošusias skrybėlaitėmis. Ji niekada nebuvo mačiusi tiek spalvų, tokių ryškių medžiagų, tokių drąsių kirpimų ir tokių stulbinamų skrybėlaičių puošmenų. Buvo skrybėlaičių, papuoštų įprastai narcizais ir rakteliais, kokių prisižiūrėdavo Pidltrenthaido bažnyčios šventoriuje, bet čia galėjai

pamatyti ir egzotiškų plunksnų, gausybę įvairiaspalvių kaspinų, net vaisių. Pati Anė niekada nepuoštų skrybėlaitės citrina, bet ponia su taip papuošta skrybėlaite ji tikrai žavėjosi. Jai labiau patiko paprastesni ir tradiciškesni dalykai — ramunių vainikėlis ar puokštelė žibuoklių, arba vienas kaspinas, kaip va tasai, dangaus mėlio spalvos, plevėsuojantis nuo kažkokios merginos skrybėlaitės ir beveik siekiantis kelius. Anė Kelevėj mielai taip pasipuoštų, tik jos kaspinas nebūtų toks ilgas. Londono moterys, rodos, leidžia sau įmantriau pakreipti skrybėlaites ir drąsiau pasirinkti kaspino ilgį, nei Anė Kelevėj drįstų sau leisti.

Tarp praeivių pasirodė žmogus su padėklu ant galvos, pilnu baltų bandelių; jis šūkčiojo: „Karštos velykinės bandelės! Tik už pensą, Velykų proga taip pigiai, karštos bandelės! Pirkite, nes šiandien — paskutinė diena, vėliau galėsite nusipirkti tik po metų.“ Jis sustojo priešais namą, tiesiai po Ane Kelevėj, nes rado pirkėją. Iš kitos pusės atžingsniavo panelė Pelham; jos skrybėlaitę puošė mažyčiai geltoni kaspinėliai. Anė Kelevėj prunkštelėjo mėgindama sutramdyti besiveržiantį juoką.

— Mama, kas yra? — paklausė Maisė, pakėlusi akis nuo valomo stalo.

— Nieko. Tik panelė Pelham su kvaila skrybėle.

— Leisk pažiūrėti.

Maisė priėjo prie lango, dirstelėjo žemyn ir ėmė kikenti.

— Ji atrodo taip, tarsi ant galvos būtų užsivertusi kaugę šiaudų!

— Ša, Maise, ji tave išgirs, — subarė Anė Kelevėj, nors ir nelabai piktai. Joms bežiūrint keliu pradardėjo nematytas pilko arklio traukiamas dviejų ratų vežimaitis, į kairę ir dešinę išblaškęs skrybėlėtas damas ir potencialius bandelių pirkėjus. Vežimaitis buvo su dideliais ratais ir nematytų proporcijų — trumpas ir siauras, bet su aukštu stogu; ant šono matėsi ilga vertikali iškaba su užrašu juodomis raidėmis: „KARALIŠKASIS ASTLIO SALONAS IR NAUJASIS AM-

FITEATRAS didžiuodamasis praneša, jog ŠĮVAKAR PRADEDA NAUJĄ SEZONĄ! Jus žavės ir kraują kaitins įspūdingi vaidinimai! Durys atidaromos 17 val. 30 min., pradžia — lygiai 18 val. 30 min.“

Anė ir Maisė Kelevėj išsižiojo iš nuostabos, kai vežimaitis sustojo priešais panelės Pelham namą, o iš jo iššokęs berniukas kažką pasakė panelei Pelham, kuri susiraukė ir parodė į Kelevėjų langą. Anė Kelevėj pasitraukė, tačiau nesuskubo patraukti nuo lango Maisės.

— Mama, palauk, ji mums moja! — Maisė vėl stumtelėjo Anę Kelevėj į priekį. — Žiūrėk!

Panelė Pelham tebebuvo susiraukusi — ji visada raukydavosi, kai kas nors, susijęs su Kelevėjais, ją sutrukdydavo, — bet tikrai joms mojo.

— Aš nulipsiu, — pareiškė Maisė, gręždamasi į duris.

— Ne, nelipsi, — plieniniu balsu sustabdė dukrą Anė Kelevėj, uždėjusi jai ant peties ranką. — Džemai, eik ir pažiūrėk, ko jie nori.

Džemas padėjo šveičiamą puodą ir nuskubėjo laiptais. Maisė ir Anė stebėjo pro langą, kaip jis persimetė keliais žodžiais su berniuku, kuris jam padavė kažką balta. Jis žvelgė įbedęs akis į tą kažką, laikomą rankose, o berniukas vėl įšoko į vežimaitį; vadeliotojas švelniai pliaukštelėjo botagu arkliui per sprandą ir nudardėjo Vestminsterio tilto kelio link, toldamas nuo Heraklio namų.

Po akimirkos grįžo sutrikęs Džemas.

— Kas ten buvo, Džemai? — nekantravo Maisė. — Oi, ką čia turi?

Džemas žvelgė į rankose laikomus lapelius.

— Keturi bilietai į šio vakaro pono Astlio spektaklį; su geriausiais linkėjimais.

Tomas Kelevėjus pakėlė akis nuo drožinėjamo buko gabalo.

— Mes neisime, — pareiškė Anė Kelevėj. — Mes neišgalime.

— Ne ne, mums nebereikia mokėti. Jis mums juos davė.

— Mums nereikia jo labdaros. Jeigu norėtume, patys galėtume nusipirkti bilietus.

— Bet tu ką tik pasakei... — pradėjo Maisė.

— Mes neisime.

Anė Kelevėj jautėsi kaip iš vieno kambario galo į kitą katės gainiojama pelė.

Džemas ir Maisė sužiuro į tėtį. Tomas Kelevėjus spoksojo į juos visus, bet nieko nesakė. Jis mylėjo žmoną ir norėjo, kad ir ji jį mylėtų. Jis jai neprieštaraus.

— Ar jau baigei šveisti puodą, Džemai? — paklausė Anė Kelevėj. — Kai baigsi, galėsime eiti pasivaikščioti.

Ji vėl nusigręžė į langą, jos rankos drebėjo.

Maisė ir Džemas susižvalgė. Džemas vėl ėmėsi puodo.

Antras

Per dvi gyvenimo Lambete savaites Kelevėjai mažai kur buvo lankęsi, išskyrus arčiausiai namų esančias gatveles. Jiems ir nereikėjo eiti kur nors toli — visos reikalingos krautuvėlės ir prekystaliai buvo Lambeto terasoje prie Lambetgrino, šalia Vestminsterio tilto kelio arba Žemesniojoje pelkėje. Kartu su tėvu Džemas lankėsi medienos sandėliuose netoli Vestminsterio tilto, prie upės; Maisė su mama buvo nuėjusios į Šv. Jurgio laukus pasižiūrėti, ar negalėtų ten padžiauti drabužių. Džemui pasiūlius Velykų pirmadienį išeiti pasivaikščioti Vestminsterio tiltu ir aplankyti Vestminsterio abatiją, visi mielai sutiko. Pidlio slėnyje jie buvo pratę daug vaikščioti, todėl visiems atrodė normalu, kad galėtų taip aktyviai gyventi ir Lambete.

Jie išsiruošė pirmą valandą, kai kiti valgė arba miegojo, arba buvo aludėje.

— Kaip mes ten eisim? — paklausė Džemo Maisė, puikiai

žinodama, kad tėvų klausti nė neverta. Anė Kelevėj buvo stipriai įsitvėrusi vyro parankės, tarsi smarkus vėjas kėsintųsi ją atplėšti ir nupūsti. Tomas Kelevėjus kaip visada šypsojosi ir dairėsi aplinkui, lyg būtų koks neišmanėlis mulkis, laukiantis, kas jam bus pasakyta.

— Eikime trumpiausiu keliu iki upės ir keliaukime paupiu iki tilto. — Džemas žinojo, kad sprendimas paliktas jam, kad jis turės juos vesti, būdamas vienintelis Kelevėjus, jau pradėjęs pažintį su gatvėmis.

— Ar tai ne tas trumpiausias kelias, apie kurį mums pasakojo toji mergaitė? — pasitikslino Anė Kelevėj. — Nenorėčiau eiti vieta, pavadinta Perpjautos Gerklės taku.

— Ne tas, mama, — sumelavo Džemas. Jai prireiks daug laiko, kol išsiaiškins, jog tas kelias išties vadinamas Perpjautos Gerklės taku. Po to, kai Magė jam apie tai papasakojo, Džemas paskubėjo susirasti tą kelią. Jis numanė, kad jo šeimai patiks takas, nes jis bėgo per plynus laukus; jeigu atgręžtum nugarą į namus ir nemėgintum įsižiūrėti tolumon, į Lambeto rūmus arba sandėlius, išrikiuotus palei upę, daugmaž galėtum pamanyti, jog esi kaime. Vieną gražią dieną Džemas susiras kelią, vedantį į tikrą kaimą. Gal Magė žinotų tą kelią.

O dabar jis vedė savo šeimą pro Karlislio namus, didžiulį netoliese esantį statinį, į Karališkąją gatvę ir į Perpjautos Gerklės taką. Tvyrojo visiška tyla, take nieko nesimatė; buvo šventė, todėl lauką marginusiuose nedideliuose daržuose darbavosi vos vienas kitas žmogus. Džemas jautėsi dėkingas dar ir už tai, kad diena buvo saulėta ir vaiski. Lambete dangus dažniausiai nebūna mėlynas net ir saulėtą dieną; jis būna tarsi aptrauktas, geltonas nuo dūmų, kylančių nuo deginamos anglies, sklindančių iš alaus daryklų, acto, audinių, muilo fabrikėlių, išsibarsčiusių palei upę. Tačiau vakar ir šiandien visos šios vietelės nedirbo, o kadangi buvo šilta, daugelis nė nekūrė ugnies. Džemas pakėlė akis į vaiskią, gilią žydrynę, taip gerai pažįstamą dar iš Dorsetšyro laikų, dar labiau

gražinamą pakelės žolės ir krūmokšnių sodrios žalumos, ir pasijuto besišypsąs nuo spalvų, kurios atrodė taip natūraliai, buvo ryškesnės už bet kurį londonišką kaspiną ar suknelę. Džemas sulėtino žingsnį, dabar ėjo ramiai, neskubėjo, nors atsikėlęs į Lambetą jau buvo įpratęs prie sparčios, nervingos eisenos. Maisė stabtelėjo norėdama nusiskinti raktelių puokštelei. Net Anė Kelevėj liovėsi spaudusis prie vyro ir dabar ėjo mojuodama rankomis. Tomas Kelevėjus pradėjo švilpauti „Ten, už kalnų, tolumoje", dainelę, kurią dažnai niūniuodavo dirbdamas.

Bet netrukus takas staiga pasisuko į dešinę ir dabar driekėsi palei Lambeto rūmų sodus. Priėjus upę trumputė idilė baigėsi. Prieš juos stūksojo visa eilė aptriušusių sandėlių, aplink kuriuos spietėsi darbininkų trobelės. Šiandieną sandėliai buvo uždaryti, todėl juos gaubusi atmosfera atrodė dar grėsmingesnė; čia verdant įprastam darbui viskas atrodė maloniau. Anė Kelevėj vėl įsikibo vyrui į parankę.

Nors Džemas ir Tomas Kelevėjus jau buvę prie Temzės — kai pirko medieną ir ją susipjovė lentpjūvėse, — Kelevėjų moterys šią vietą matė tik labai trumpai, tada, kai jie pirmą kartą atvažiavo prie Astlio amfiteatro, todėl menkai ką tesuspėjo pamatyti. Dabar, norėdami pirmąsyk gerai apžiūrėti didžiąją Londono upę, jie visai netyčia pasirinko tokį netinkamą momentą. Potvynis ką tik baigėsi, nusinešęs ir upės vandenis, palikęs tik siaurą, drumzliną juostą, tekančią plačiu, sekliu pilko dumblo kanalu, kuris Anei Kelevėj priminė nepaklotą lovą. Galėjai būti tikras, jog ir nusekusi upė buvo dvidešimt kartų didesnė už Pidlį, pro Kelevėjų sodą Pidltrenthaide tekėjusį upelį. Vis dėlto, nepaisant mažumo, Pidlis turėjo visas, Anės Kelevėj įsitikinimu, upei būdingas savybes — buvo veržlus, nenuilstantis, linksmas ir apvalantis, o jo čiurlenimas nuolat priminė, kad pasaulis sukasi.

Temzė nė iš tolo neprilygo tokiai upei. Anei Kelevėj ji pasirodė esanti ne upė, o ilga žarna, kurios abiejų galų akys neužmato. Čia nebuvo ir aiškių krantų. Upės vaga rėmėsi į kelią, nubarstytą

akmenėliais ir nudrabstytą maurais; atrodė visai paprasta žengti žingsnį nuo kelio ir atsidurti vagoje. Nepaisydami purvo vaikai taip ir darė — lakstė po upės vagą, vieni žaidė, kiti rankiojo visokius daiktus, paliktus nuslūgusio potvynio: batus, butelius, skardines, įmirkusios medienos atplaišas, medžiagų skiautes, lėlių galvas, indų duženas.

Kelevėjai stovėjo ir žiūrėjo.

— Žiūrėk, kaip jie murdosi po dumblą, — tarstelėjo Maisė, tarsi jiems pavydėtų.

— Bjauri vieta, — pareiškė Anė Kelevėj.

— Kai būna potvynis, atrodo geriau, kaip kad buvo tada, kai atvažiavome. — Džemas jautė pareigą apginti upę, tarsi ji būtų Londono ir jo šeimos apsisprendimo čia atvykti įsikūnijimas.

— Keista, kad čia būna potvynių, — nusistebėjo Maisė. — Žinau, kad mūsų Pidlis teka kažkur į jūrą, bet jis vis tiek teka vienodai. Manyje viskas apsiverstų, jeigu jis pakeistų kryptį!

— Eime prie tilto, — pasiūlė Džemas Jie paspartino žingsnį, kol praėjo sandėlius ir darbininkų trobeles. Kai kurie darbininkai su žmonomis ir vaikais sėdėjo prie namų šnekučiuodamiesi, rūkydami ir dainuodami. Kelevėjams einant pro šalį, dauguma jų nutilo, išskyrus dūdele grojantį vyrą, kuris dabar ėmė groti dar greičiau. Džemas norėjo dar labiau paspartinti žingsnį, bet Maisė neskubėjo.

— Jis groja „Tomą Boulingą“, — pasakė ji. — Paklausyk!

Ji nusišypsojo vyriškiui; šis liovėsi grojęs ir taip pat nusišypsojo.

Anė Kelevėj suakmenėjo, paskui timptelėjo dukrą už rankos.

— Maise, eime!

Maisė nusipurtė jos ranką ir, ramiai sau stovėdama vidury kelio, aukštu, švariu balseliu uždainavo paskutinį posmelį:

Ir vargšui Tomui vis dėlto turėtų būt geriau,
Kai Jis, Didysis Tvarkdarys,

Gyvuosius kviesti sumanys
Ir žodį tars garsiau.
Taigi mirtis, visiems viena — karalius ar karys, —
Vargšeliui Tomui nelauktai pabeldė į duris.
Jo kūnas guli po žeme, kokia baisi dalia,
Tačiau jo siela nemari klajoja po dausas,
Klajoja po dausas.

Ji ir žmogus su dūdele baigė kartu; kurį laiką tvyrojo tyla. Anė Kelevėj nurijo aimaną. Tomis ir Maisė šią dainelę dainuodavo kartu, puikiai derindami balselius.

— Viskas gerai, mama, — tarė Maisė. — Jeigu nenorime pamiršti Tomio, ir toliau turime ją dainuoti, juk taip?

Ji tūptelėjo linktelėdama vyriškiui ir pasakė:

— Ačiū, sere. Viso geriausio.

Trečias

Artėdamas prie tilto, takas trumpam nutolo nuo upės, bėgdamas pro amfiteatrą su didingu kolonomis puoštu įėjimu, kur jie pirmą kartą susitiko su Filipu Astliu; ant priekinės sienos kabojo plakatai, skelbiantys, jog „ŠĮVAKAR — VAIDINIMAS!“ Dar buvo tik ankstyva popietė, tačiau žmonės jau zujo aplinkui. Džemas įkišo ranką į kišenę ir pačiupinėjo Filipo Astlio jiems atsiųstus bilietus.

Pro šalį skubantis žmogus metė Anei Kelevėj lapelį šaukdamas: „Tik šilingas ir pensas stovėti, du šilingai ir du pensai už sėdimą vietą!“ Ji įsistebeilijo į suglamžytą popierėlį nebūdama tikra, ką su juo turėtų daryti. Prispaudusi prie sijono išlygino lapelį ir vartė jį rankose, kol galiausiai įskaitė ir žodžius. Perskaičiusi „Astlis“ suprato, apie ką čia rašoma, ir metė lapelį vyrui.

— Oi, imk, imk, aš jo nenoriu!

Tomas Kelevėjus nesugraibė lapelio, ir šis nukrito. Jį pakėlė Maisė, nuvalė purvą ir įsikišo už korseto po suknele.

— Šįvakar vaidinimas, — liūdnai tarstelėjo Džemui.

Jis gūžtelėjo pečiais.

— Ar pasiėmei tuos bilietus, Džemai? — griežtai paklausė Anė Kelevėj.

Džemas skubiai ištraukė iš kišenės ranką, tarsi būtų užkluptas bežaidžiantis su savimi.

— Taip, mama.

— Noriu, kad dabar nuneštum juos į teatrą ir grąžintum.

— Kas nori grąžinti bilietus? — pasigirdo jiems už nugarų. Džemas apsižvalgė. Iš už tvoros, kur slampinėjo dykinėdama, iššoko Magė Baterfild. — Kokie čia bilietai? Nė nemanykite grąžinti jokių bilietų. Jeigu jie geri, galite juos parduoti už tiek pat, už kiek pirkote. Parodykite juos man.

— Kaip ilgai mus sekei? — paklausė Džemas, patenkintas ją matydamas, bet kartu ir svarstydamas, ar ji nepastebėjo ko nors, ko jis nenorėtų, kad pastebėtų.

Magė šyptelėjo ir pašvilpiniavo keletą „Tomo Boulingo“ taktų.

— Neprastą balselį turi, panele Pidl, — pasakė ji Maisei, ši nusišypsojo ir paraudo.

— Eik šalin, mergaite, — paliepė Anė Kelevėj. — Mes nenorim, kad aplink mus šlaistytumeisi.

Ji apsidairė norėdama įsitikinti, ar Magė čia viena. Prieš kelias dienas pas juos apsilankęs Magės tėvas mėgino įsiūlyti Tomui Kelevėjui vežimą neva juodmedžio, tačiau šis greitai pastebėjo, kad tai juodai dažytas ąžuolas; vis dėlto jis buvo toks patiklus, jog pamanė, kad Diką Baterfildą irgi kas nors nuskriaudė, o ne kad tas mėgino apgauti Kelevėjus. Dikas Baterfildas Anei Kelevėj nepatiko dar labiau nei jo dukra.

Magė nekreipė dėmesio į Džemo mamą.

— Tai ar turi bilietus šiam vakarui? — ramiai paklausė Džemo. — Kokius turi? Manyčiau, ne į balkoną. Negalėčiau jos įsivaizduoti, — ji mostelėjo galva rodydama į Anę Kelevėj, — stovinčios kartu su visokiais išdykėliais. Na, parodyk.

Džemas dvejojo, bet negalėjo atsispirti pagundai išsitraukti bilietus ir pasižiūrėti.

— Parteris, — perskaitė jis, Magei žvelgiant jam per petį.

Ji linktelėjo Tomui Kelevėjui:

— Turėjote padirbti daugybę „užpakalių dėklų", kad įpirktumėte vietas parteryje, nors jūs dar tik porą savaičių Londone. — Jos balse nuskambėjo retai pasitaikanti susižavėjimo gaidelė.

— Oi, mes jų nepirkome, — įsiterpė Maisė. — Juos mums davė ponas Astlis!

Magė suakmenėjo iš nuostabos.

— Viešpatie gailestingasis!

— Mes neketiname žiūrėti to šlamšto, — tarė Anė Kelevėj.

— Jūs negalite jų grąžinti, — pasakė Magė. — Ponas Astlis įsižeistų. Jis net galėtų jus išmesti iš namų.

Anė Kelevėj įbedė į ją akis; ji nepagalvojo apie tokias pasekmes grąžinus bilietus.

— Aišku, jeigu jūs tikrai nenorite eiti, vietoj jūsų galėčiau nueiti aš, — tęsė Magė.

Anė Kelevėj prisimerkė, bet, prieš jai praveriant burną ir pareiškiant, jog ji niekada neleis tokiai įžūliai mergaitei užimti jos vietos, virš upės pasigirdo garsūs būgnų dūžiai.

— Paradas! — sušuko Magė. — Jau prasideda. Eime!

Ji puolė bėgti, kartu tempdama ir Džemą. Paskui juos pasileido Maisė; bijodama būti palikta viena, Anė Kelevėj vėl nusitvėrė vyro rankos ir nuskubėjo paskui juos.

Magė nulėkė pro amfiteatrą link Vestminsterio tilto, ant kurio jau buvo susispietusios minios žmonių. Kitame tilto gale girdėjosi grojamas maršas, bet dar nieko nesimatė. Magė juos nuvedė į vidurį kelio, o paskui prasispraudė dar labiau į priekį. Kelevėjai

grūdosi paskui ją, mėgindami nekreipti dėmesio į murmėjimus tų, kuriems jie dabar užstojo vaizdą. Žmonės stumdėsi ir grumdėsi, bet galiausiai visi įsitaisė taip, kad matytų, kol naujas jų būrys prasibrovė į priekį ir miniai vėl prireikė „persirikiuoti".

— Ko mes laukiame? — paklausė Magės Džemas.

Magė prunkštelėjo.

— Stovi sau patenkintas minioje, net nežinodamas, ko čia atėjai. Dorseto berniūkštis!

Džemas nuraudo.

— Tai tiek to, — sumurmėjo.

— Ne, pasakyk, — neatlyžo Maisė. — Aš noriu žinoti.

— Pirmą naujojo sezono dieną ponas Astlis organizuoja paradą, — paaiškino Magė, — kad žmonės pajustų vaidinimų skonį. Kartais būna leidžiami fejerverkai, net ir dieną, nors būtų geriau, jei leistų šįvakar.

— Girdi, mama? — tarstelėjo Maisė. — Šįvakar galime pasižiūrėti fejerverkų!

— *Jeigu* jūs eisit. — Magė metė žvilgsnį į Anę Kelevėj.

— Šįvakar mes niekur neisime, o dabar nepasiliksime žiūrėti parado, — patikino Anė Kelevėj. — Eikit šen, Džemai, Maise, mes išeiname.

Ji ėmė spraustis pro stovinčius prieš ją žmones. Džemui ir Maisei pasisekė, nes niekas nenorėjo trauktis iš savo vietos; Anė Kelevėj buvo užspeista tirštoje minioje. Aplink ją dar niekada nebuvo tiek žmonių. Visai kitas dalykas stovėti prie lango ir saugiai, patogiai stebėti kažkur apačioje pro ją slenkantį Londono gyvenimą. Dabar ją spaudė visokiausi žmonės — vyrai, moterys, vaikai, žmonės dvokiančiais drabužiais, smirdančiomis burnomis, riebaluotais plaukais, kimiais balsais. Šalia jos stovintis aukštas vyras valgė pyragą su mėsa, ir ant jo, taip pat ir į stovinčios priešais moters plaukus, byrėjo tešlos trupiniai. Neatrodė, kad kas nors, išskyrus Anę Kelevėj, būtų kreipęs į tai dėmesį ar apskritai šitai pastebėjęs. Jai labai norėjosi ištiesti ranką ir nubraukti trupinius.

Muzikai pasigirdus arčiau, pasirodė du raiti pavidalai. Miniai subangavus ir dar labiau susispaudus, Anė Kelevėj pajuto tarsi tulžį kylant paniką. Akimirką ji taip beviltiškai troško iš ten ištrūkti, kad net uždėjo ranką priešais stovinčiam vyrui ant peties. Jis trumpam atsigręžė ir nusipurtė ranką.

Tomas Kelevėjus paėmė jos ranką ir pasispaudė po pažastimi.

— Na jau, Ane, ramiai, mergyte, — kalbėjo jis, tarsi šnekučiuotųsi su vienu iš arklių, kuriuos paliko Semui Dorsetšyre. Jis ilgėjosi savo arklių. Anė Kelevėj užsimerkė atsispirdama pagundai ištraukti ranką vyrui iš parankės. Ji giliai atsikvėpė. Kai atsimerkė, pamatė jau priartėjusius raitelius. Arčiausiai jų risnojo senas baltas žirgas, oriai nešantis savo naštą. Raitelis buvo Filipas Astlis.

— Žiema buvo ilga, tiesa, mano draugai? — garsiai kalbėjo jis. — Visus ilgus mėnesius nuo spalio neturėjote kur pramogauti. Ar laukėte šios dienos? Na, tai ilgiau laukti nebereikės — gavėnia baigėsi, atėjo Velykos, ir prasidės Astlio šou! Ateikite pasižiūrėti „Bangaloro apgulties“; tai tragikomiškas rytietiškas pasakojimas! Pamaloninkite akis žiūrėdami nuostabų baletą *La Fête de l'Amour!* Įsitikinkite dresuoto žirgo talentais — jis moka tupinėti ir šokinėti, laipioti kopėčiomis ir net gali pasiūlyti puodelį kavos!

Jojant pro Kelevėjus jo žvilgsnis kliudė Anę Kelevėj, ir jis, galima sakyti, net stabtelėjo, kad nukeltų prieš ją skrybėlę.

— Visi laukiami „Karališkojoje Astlio smuklėje“ ir naujajame amfiteatre, ypač jūs, madam!

Aplink Anę Kelevėj stovėję žmonės atsigręžė į ją pažiūrėti. Vyrui su pyragu taip atkaro apatinis žandikaulis, kad jo burnoje ji matė pusiau sukramtytą mėsą ir padažą. Nuo šio vaizdo ir tokios daugybės žmonių, ypač Filipo Astlio, dėmesio jai pasidarė bloga; ji vėl užsimerkė.

Filipas Astlis matė, kaip ji išbalo ir užsimerkė. Iš po apsiausto ištraukęs gertuvėlę, jis davė ženklą vienam iš šalia jo bėgusių cirko berniukų paduoti ją Anei Kelevėj. Tačiau jis nebegalėjo nulaikyti

savo žirgo, kad įsitikintų, ar ji gurkštelėjo brendžio — jį stūmė pirmyn už nugaros išsirikiavusi procesija. Jis vėl ėmė malti liežuviu:

— Ateikite pasižiūrėti vaidinimo — mano sūnaus Džono Astlio, geriausio raitelio Europoje, parengtų naujų drąsių ir išmoningų numerių! Sumokėję vos daugiau nei už taurę vyno, ateikite ir linksminkitės visą vakarą, kurį prisiminsite ištisus metus!

Greta jo jojo sūnus, kurį jis minėjo. Džonas Astlis atrodė įspūdingai, kaip ir jo tėvas, tik jau visai kitaip. Astlis vyresnysis buvo tarsi ąžuolas — stambus, augalotas, tvirto liemens, o Astlis jaunesnysis — kaip tuopa, aukštas, grakštus ir puikiai sudėtas, gražių, švelnių veido bruožų, skaidrių, gudrių akių. Kitaip nei tėvas, jis buvo išsilavinęs, laikėsi oficialiau, atrodė labiau savimi pasitikintis. Filipas Astlis jojo ant savojo žirgo kaip kavalerijos raitininkas, nes kadaise toks ir buvo, beje, ir dabar jautėsi toks esąs; žirgas jam buvo tarsi priemonė patekti ten, kur jam norisi patekti, ir daryti tai, ką norisi daryti. Džonas Astlis jojo pasibalnojęs grakščią kaštoninę kumelaitę ilgomis, eikliomis kojomis ir mikliomis kanopomis; atrodė, tarsi jis ir jo kumelaitė visada kartu, neišskiriami, visuomet stebimi, tartum vaidintų. Jis ramiai sėdėjo balne jodamas Vestminsterio tiltu, nors jo kumelaitė šokčiojo tai į šoną, tai atgal, tarsi šoktų menuetą, įmantriai dėliodama kanopas pagal muzikantų grojamą trimito, prancūziško ragelio, akordeono ir būgno muziką. Bet kuris kitas, sėdėdamas jo vietoje, jau būtų numestas dešimt kartų, pametęs pirštines, skrybėlę ir botagą, bet Džonas Astlis liko elegantiškai grakštus ir nepajudinamas.

Minia spoksojo į jį tylėdama, žavėdamasi jo gabumais, bet ne reikšdama meilę, kurios negailėjo jo tėvui. Išskyrus vieną: Maisė Kelevėj stovėjo išsižiojusi, išplėtusi akis. Ji dar niekada neregėjo tokio gražaus vyro; būdama keturiolikos, Maisė visa širdimi žavėjosi štai tokiu žmogumi. Džonas Astlis, žinoma, jos nepastebėjo; neatrodė, kad jis apskritai ką nors matytų, jis tik jojo įsmeigęs akis į amfiteatrą priešais.

Anė Kelevėj atsigavo ir be Filipo Astlio brendžio. Tai, kad ji atsisakė gėrimo, Magės, žmogaus su pyragu, prieš jį stovėjusios moters su trupiniais plaukuose, vyro, kurio petį ji buvo palietusi, berniuko, padavusio gertuvę, pasipiktinimui, paveikė visus, išskyrus pačius Kelevėjus. Bet Anė Kelevėj nieko nepastebėjo — ji nenuleido akių nuo artistų, išsirikiavusių paskui Džoną Astlį. Priekyje ėjo būrelis akrobatų, iš pradžių žingsniavusių paprastai, o paskui vienu metu pradėjusių daryti galybę kūlvirsčių ir salto. Po akrobatų pasirodė grupelė šunų, kurie, sulaukę ženklo, visi atsistojo ant galinių kojų ir taip nužingsniavo geras dešimtį pėdų, o tada ėmė bėgti įmantriai šokinėdami vienas kitam per nugaras.

Kad ir kokie stulbinami buvo visi šie reginiai, Anės Kelevėj dėmesį galutinai prikaustė šokis ant virvės. Du stipruoliai nešė baslius, tarp kurių buvo pririšta stora virvė, panaši skirtą skalbiniams džiaustyti. Pačiame virvės viduryje sėdėjo tamsiaplaukė apskritaveidė moteris, apsivilkusi raudonai ir baltai dryžuota satino suknele prigludusiu liemeniu ir platėjančiu sijonėliu. Ji sūpavosi ant virvės tarsi sėdėtų sūpuoklėse, o paskui visai abejingai, atsainiai apsivyniojo vieną virvės dalį aplink koją.

Magė kumštelėjo Džemui ir Maisei.

— Tai panelė Laura Divain, — sušnabždėjo. — Ji iš Škotijos. Pati geriausia šokėja ant virvės visoje Europoje.

Sulaukę ženklo stipruoliai pasitraukė vienas nuo kito įtempdami virvę, o panelė Divain grakščiai apsivertė parodydama kelis sluoksnius raudonų ir baltų pasijonių. Minia suūžė, o ji apsivertė dar ir dar kartą, paskui ir tris kartus, galiausiai ėmė vartytis nesustodama, sukdamasi aplink virvę taip, kad jos pasijoniai virto mirguliuojančia raudonai balta dėme.

— Visa tai vadinasi „kiaulė ant iešmo“, — pareiškė Magė.

Paskui stipruoliai vėl žengė vienas arčiau kito, ir panelė Divain šypsodamasi apsivertė paskutinį kartą, pakilusi aukštai į dangų.

Anė Kelevėj stovėjo įsistebeilijusi į panelę Divain, būdama tikra, kad ji trenksis į žemę kaip jos sūnus Tomis, iškritęs iš kriaušės, nes siekė vaisiaus, kuris jam buvo per toli, o dabar jau niekada ir nebepriartės. Tačiau panelė Divain nenukrito; tikrai, atrodė, jog tai neįmanoma. Pirmą kartą per visas šias savaites po sūnaus mirties Anė Kelevėj pajuto, kad širdį apkritusios sielvarto šukės nebepjauna. Ji pasuko galvą nenorėdama išleisti šokėjos iš akių net ir tada, kai panelė Divain jau buvo įveikusi gerą gabalą tilto ir vos besimatė, o prieš Anės Kelevėj nosį vėrėsi vis nauji reginiai — poniu jojanti beždžionė, atbulai balne sėdintis žmogus, gaudantis išmestas nosinaites ir nenukrentantis nuo arklio, rytiečių kostiumais apsivilkusių šokėjų, žavinčių piruetais, trupė.

— Džemai, ką padarei su tais bilietais? — staiga paklausė Anė Kelevėj.

— Štai jie, mama, — ištraukė bilietus iš kišenės Džemas.

— Tai ir pasilik juos.

Maisė suplojo rankomis ir ėmė šokinėti.

Magė sušnypštė:

— Slėpk juos!

Aplink stovėję žmonės jau ėmė gręžiotis, norėdami pasižiūrėti.

— Ar šie bilietai į parterį? — paklausė pyragą valgęs vyriškis, remdamasis į Anę Kelevėj, kad geriau matytų.

Džemas ėmė kimšti bilietus atgal į kišenę.

— Ne ten! — riktelėjo Magė. — Jeigu juos ten laikysi, akimirksniu ištrauks.

— Kas?

— Tie niekdariai. — Magė mostelėjo galva rodydama du vaikigalius, stebuklingai prasigrūdusius pro minią ir atsidūrusius šalia Džemo. — Jie miklesni už tave, bet ne už mane. Matai?

Ji čiupo iš Džemo bilietus ir išsišiepusi ėmė juos kišti už suknelės iškirptės.

— Galiu juos pasaugoti, — pasisiūlė Maisė. — Tu be korseto.

Magė liovėsi šypsotis.

— Aš *pati* juos pasaugosiu, — pareiškė Anė Kelevėj ir ištiesė ranką. Magė vyptelėjo, bet bilietus atidavė. Anė Kelevėj kruopščiai įsikišo juos už korseto, o paskui rūpestingai susisupo į šalį, prisidengdama krūtinę. Ryžtingas, triumfuojantis jos žvilgsnis buvo tarsi patikimi šarvai, saugantys nuo bet kokių sukčių pirštų.

Dabar pro juos žygiavo muzikantai, o už jų paskutinėse gretose ėjo vyrai, mojuojantys raudonomis, geltonomis ir baltomis vėliavomis su užrašu ASTLIO CIRKAS.

— Ką dabar darysime? — jiems praėjus paklausė Džemas. — Toliau eisime į abatiją?

Atrodė, kad jis kreipėsi į nebylius, abejingus aplink šurmuliuojančiai miniai. Maisė stovėjo rydama akimis Džoną Astlį, kuris dabar buvo virtęs mėlyna dėme virš mirguliuojančios žirgų rikiuotės. Anė Kelevėj žvelgė į amfiteatrą tolumoje, mąstydama apie jų laukiantį netikėtumų kupiną vakarą. Tomas Kelevėjus žiūrėjo per tilto turėklus į medienos prikrautą laivą, plaukiantį siaura vandens juosta tilto pusėn.

— Eime. Ir jie eis iš paskos. — Magė paėmė Džemą už parankės ir nusivedė aukščiausios tilto vietos link, abatijos kryptimi, traukdamasi nuo tiltu vėl pajudėjusių vežimų ir vežimaičių.

Ketvirtas

Vestminsterio abatija buvo aukščiausias ir didingiausias tos Londono dalies pastatas. Toks, kokių Kelevėjai Londone tikėjosi pamatyti daugybę — masyvus, puošnus, svarbus. Jie buvo labai nusivylę Lambeto varganumu, dar nė nematę likusių Londono rajonų. Purvas, minios žmonių, triukšmas, niekuo neišsiskiriantys, paprasti, neprižiūrėti pastatai nė trupučio nepriminė to Londono

paveikslo, kokį jie patys sau buvo susikūrę dar Dorsetšyre. Bent jau abatija su pora įspūdingų keturkampių bokštų, subtiliais siaurais langeliais, juvelyriškomis arkomis, kyšančiomis atramomis ir mažutėmis smailėmis pateisino jų lūkesčius. Jau antrą kartą per savaites, praleistas Lambete, Anė Kelevėj pagalvojo: „Vis dėlto mes ne veltui atvykome į Londoną"; pirmą kartą tokia mintis ją aplankė vos prieš pusvalandį, kai ji pamatė panelę Laurą Divain, atliekančią „kiaulę ant iešmo".

Vos įžengę į arkomis puoštą abatijos tarpdurį, rėminamą dviejų bokštų, Kelevėjai sustingo priversdami paskui ėjusius žmones bambėti ir pro juos spraustis. Nesustojusi ir toliau ėjusi Magė atsigręžė ir švilptelėjo.

— Tik pažvelkite į šiuos kaimo kvailius, — sumurmėjo ji, kai visi keturi Kelevėjai išsirikiavo į eilutę pakėlę akis ir vienodai pakreipę galvas. Vis dėlto ji negalėjo jų kaltinti. Nors pati abatijoje lankėsi daugelį kartų, pirmą kartą jon įžengus ją irgi viskas pribloškė — atrodė nuostabi tiek abatijos išorė, tiek vidus. Kiekvienoje koplyčioje, ant kiekvieno kapo, kiekviename linkyje buvo marmuras, kuriuo galėjai grožėtis, įspūdingi raižiniai, kuriuos galėjai paliesti pirštais, elegancija ir prabanga stulbino ir kėlė jaudulį.

O Kelevėjams žadą atėmė neapsakomas dydis. Nė vienas iš jų niekada nesilankė tokioje vietoje, kur lubų skliautai buvo taip aukštai virš galvų. Jie negalėjo atplėšti akių nuo tų skliautų.

Galiausiai Magė neteko kantrybės.

— Abatijoje esti ir daugiau grožybių nei lubos, — tarstelėjo ji Džemui. — Be to, yra dar gražesnių lubų nei šios. Palaukite, kai pamatysite Dievo Motinos koplyčią!

Jausdama atsakomybę už tinkama linkme ugdomą Kelevėjų skonį Londono atžvilgiu, ji nulydėjo juos arkomis puoštomis navomis, užsukdama į mažutes šonines koplyčias, pasakydama vieną kitą ten palaidotų žmonių pavardę, likusią atmintyje po ekskursijų su tėvu, — lordas Hansdonas, Sasekso grafienė, lordas Boršjė, Ed-

vardas I, Henris III. Džemui ši vardų virtinė mažai ką reiškė; be to, apsipratęs su šios vietos dydžiu ir puošnumu, jis menkai domėjosi akmeniu. Jis ir jo tėvas dirbo su medžiu, todėl akmuo jam atrodė šaltas ir atšiaurus. Vis dėlto Džemas negalėjo nesižavėti puošniais antkapiais, gelsvame ir rusvame marmure iškaltais kapų „gyventojų“ atvaizdais, iš marmuro plokščių žvelgiančiais žalvariniais žmonių reljefais, juodos ir baltos spalvų kolonomis, puošiančiomis antkapius.

Kai jie priėjo kitame abatijos gale esančią Henrio VII Dievo Motinos koplyčią, Magė triumfuodama pareiškė:

— Elžbieta Pirmoji.

Tačiau Džemas nebegirdėjo jos ir tik žiūrėjo išsižiojęs. Jis nė neįsivaizdavo, kad kur nors galėtų būti taip puošnu.

— Oi, Džemai, tik pažvelk į lubas, — vos gaudė kvapą Maisė, įsmeigusi akis į vėduokliškus skliautus, taip kruopščiai ir subtiliai iškaltus iš akmens, kad jie atrodė kaip vorų nunerti nėriniai, keliose vietose papuošti auksiniais lapeliais.

Tačiau Džemas nesigrožėjo lubomis, jis žiūrėjo į išdrožinėtus suolus abiejose koplyčios pusėse, skirtus karališkojo dvaro nariams. Kiekviena vieta buvo papuošta aštuonių pėdų aukščio įmantriu „bokšteliu“ iš ąžuolinio ažūro. „Bokšteliai“ traukė akį tokiais sudėtingais, painiais raštais, kad tikrai nesistebėtum išgirdęs, jog juos drožinėję meistrai galiausiai išsikraustė iš proto. Čia jau galėjai pamatyti taip apdirbto medžio, kokio Kelevėjai niekada nebūtų pamatę Dorsetšyre, Viltšyre, Hempšyre ar kurioje nors kitoje Anglijos vietoje; tokiais dalykais galima grožėtis tik Vestminsterio abatijoje. Džemas ir Tomas Kelevėjai žiūrėjo į drožinius su pagarbia nuostaba ir susižavėjimu, kaip saulės laikrodžius gaminantys žmonės, pirmą kartą išvydę mechaninį laikrodį.

Džemas pametė iš akių Magę, bet galiausiai ji pati pas jį atskubėjo.

— Eikš čia! — sušnypštė ji ir, išsitempusi Džemą iš Dievo Motinos koplyčios, nusivedė į abatijos centre esančią Nuodėm-

klausio Edvardo koplyčią. — Žiūrėk! — sušnabždėjo rodydama galva vieną iš antkapių, supančių masyvią Edvardo relikvinę.

Šalia antkapio stovėjo ponas Bleikas ir žvelgė į bronzinį moters atvaizdą, puošusį kapą. Nedideliame smėlio spalvos bloknote jis piešė eskizą nežiūrėdamas į popierių ir pieštuką, įdėmiai žvelgdamas į ramų skulptūros veidą.

Magė pridėjo prie lūpų pirštą, o paskui tyliai žengė kelis žingsnius pono Bleiko link; Džemas nenoromis nusekė paskui. Lėtai, bet ryžtingai jie prisiartino prie jo iš nugaros. Jis buvo taip susikaupęs ir įsijautęs į piešimą, kad nieko nepastebėjo. Priėję arčiau vaikai išgirdo jį tyliai dainuojant labai švelniu, aukštu balsu, kuris buvo panašesnis į uodo zvimbimą, o ne į žmogaus balsą. Kartkartėmis jo lūpos krustelėdavo, tarsi ponas Bleikas mėgintų suformuluoti kokį žodį, bet buvo sunku suprasti, ką jis bando pasakyti.

Magė sukikeno. Džemas papurtė galvą žvilgtelėjęs į ją. Jie buvo taip arti, kad ponui Bleikui per petį galėjo dirstelėti į jo eskizą. Pamatęs, ką jis piešia, Džemas krūptelėjo, o Magė plačiai išsišiojo. Nors antkapį puošusi skulptūra buvo su apeiginiais drabužiais, ponas Bleikas moterį nupiešė nuogą.

Jis nesidairė, piešė toliau ir dainavo, nors dabar jau tikrai turėjo žinoti, jog vaikai stovi jam už nugaros.

Džemas griebė Magę už alkūnės ir išsitempė. Jiems išėjus iš koplyčios ir atsidūrus ten, iš kur jų žodžiai nebegalėjo pasiekti pono Bleiko ausies, Magė pratrūko juoktis.

— Mėgaujasi nurenginėdamas skulptūrą!

Džemo susierzinimas nusvėrė instinktyvų norą juoktis kartu. Staiga jam ėmė atrodyti, jog Magė jį vargina — jos kimus, lojantis juokas, kandūs komentarai, išsiugdytas miestietiškumas. Jam norėjosi ramaus ir paprasto draugo, nekritikuojančio nei jo, nei pono Bleiko.

— Ar tu neturėtum būti kartu su savo šeima? — atžariai paklausė jis.

Magė gūžtelėjo pečiais.

— Jie turbūt aludėje. Vėliau galėsiu juos susirasti.

— O aš einu pas saviškius.

Tačiau jis iškart pasigailėjo kalbėjęs tokiu tonu, nes pamatė Magės akyse šmėstelėjus nuoskaudą, kol ji dar nebuvo spėjusi šios paslėpti po prastai vaidinamu abejingumu.

— Kaip nori. — Ji vėl truktelėjo pečiais ir nusigręžė.

— Mage, palauk, — šūktelėjo Džemas, kai ji šmurkštelėjo pro šoninį išėjimą, kurio Džemas anksčiau nebuvo pastebėjęs. Lygiai taip kaip tada, kai pirmą kartą ją pamatė, tą pačią akimirką, kai ji išėjo, Džemas panoro, kad ji grįžtų. Tada jis pajuto kažkieno žvilgsnį ir ėmė dairytis po šoninę navą, dirstelėjo pro Edvardo koplyčios duris. Į jį žiūrėjo ponas Bleikas, virš bloknoto laikydamas pieštuką.

Penktas

Anė Kelevėj primygtinai reikalavo ateiti anksti, todėl lygiai pusę šešių jie jau sėdėjo savo vietose ir visą valandą turėjo laukti, kol amfiteatras prigužės žmonių ir prasidės vaidinimas. Parteryje jie galėjo stebėti vaidinimą sėdėdami ant suolų, tačiau kai kurie parterio žiūrovai nusprendė stovėti susigrūdę prie pat arenos, kur šuoliuos žirgai, šoks šokėjos, kausis kariai. Belaukdami jie išties turėjo kur paganyti akis. Džemas ir jo tėvas apžiūrinėjo medines ložių ir balkono konstrukcijas, puoštas lipdiniais ir ištapytas *trompe l'oeil* lapais. Trijų aukštų rato formos šviestuvas, kurį Tomas Kelevėjus matė jau pirmą dieną, dabar švietė šimtais žvakių; ložės ir balkonai taip pat buvo apšviesti deglais; kol nesutemę, šviesa plūdo ir pro praviras stogo ertmes. Vienoje arenos pusėje buvo įrengta nedidelė scena su uždanga, išpaišyta kalnais, kupranugariais, drambliais ir

tigrais — galėjai pajusti Rytų dvelksmą, apie kurį kalbėjo Filipas Astlis kviesdamas į „Bangaloro apgulties“ pantomimą.

Kelevėjai apžiūrinėjo ir publiką. Aplink juos parteryje buvo ir daugiau amatininkų bei prekybininkų — prekeivių žvakėmis, siuvėjų, stalių, kalvių, spaustuvininkų, mėsininkų. Ložėse sėdėjo vidutinio sluoksnio atstovai — pirkliai, bankininkai, teisininkai, daugiausia susirinkę iš Vestminsterio, iš kitos upės pusės. Balkonuose stovėjo prastesnių sluoksnių minia — kareiviai, jūreiviai, Temzės prieplaukų bei sandėlių darbininkai, anglininkai, vežikai, arklininkai, plytų gamintojai ir mūrininkai, atmatų rinkėjai, sodininkai, gatvių prekeiviai, skudurininkai ir kiti panašūs. Taip pat ten buvo susirinkęs gražus būrys tarnų, pameistrių ir vaikų.

Jiems belaukiant Tomas Kelevėjus kažkur dingo, o paskui grįžo ir droviai šypsodamasis visiems padalijo keturis apelsinus. Džemas dar niekada neragavo apelsinų — net ir Londone jų retai kada galėjai pamatyti, o Pidltrenthaide nebuvo nė kvapo. Sutrikęs jis apžiūrėjo vaisių, mėgino kąsti kaip obuolį, bet paskui suprato, jog žievė nevalgoma. Maisė nusijuokė, kai jis išspjovė žievelę.

— Kvailiuk, — sumurmėjo ji. — Žiūrėk. — Sesuo parodė galva į šalia sėdinčius žmones, mikliai lupančius apelsinus ir metančius žieves ant grindų. Visą vakarą trypiamos ir maigomos apelsinų žievės skleidė aitrų, rūgštų kvapą, plaukiantį bangomis ir besimaišantį su arklių mėšlo, prakaito ir deglų dūmų kvapais.

Sugriaudėjus muzikai Filipas Astlis žengė į sceną ir minutėlę pastovėjo apžiūrinėdamas parterį. Susiradęs akimis Anę Kelevėj, jis nusišypsojo patenkintas, kad savo žavesiu priešą pavertė draugu.

— Sveiki sveiki visi, atvykę į karališkąją salę ir naująjį amfiteatrą pradėti naujojo Astlio cirko 1792-ųjų sezono! Ar pasirengę pasismaginti, ar pasirengę būti priblokšti?

Publika suūžė.

— Apstulbinti ir nustebinti?

Dar garsesnis ūžesys.

— Sužavėti ir švytintys iš pasitenkinimo? Tada tegu prasideda vaidinimas!

Prieš vaidinimą Džemas jautėsi labai laimingas, bet jam prasidėjus greitai pristigo kantrybės. Cirko numeriai jam neatrodė malonus prasiblaškymas, kaip kad jo motinai. Jis nebuvo pametęs galvos dėl kurio nors cirko artisto, kaip kad jo sesuo. Jis nesidžiaugė vien dėl to, kad aplink jį sėdintys žmonės yra laimingi, kaip kad jo tėvas. Džemas suprato, jog labiausiai jį turėtų žavėti stulbinamų cirko numerių naujumas. Arenoje matomi reginiai paneigė gyvenime įprastus dėsnius ar taisykles — žonglieriai, mėtantys degančius fakelus ir nenusideginantys, mokyta kiaulė, sudedanti ir atimanti skaičius; žirgas, galintis užkaisti arbatinuką ir užplikyti puodelį arbatos; panelė Laura Divain su mirgančiais pasijoniais; du lyno akrobatai, sėdintys už stalelio ir užkandžiaujantys ant lyno, ištempto trisdešimt pėdų virš žemės; raitelis, geriantis iš vyno taurės stovėdamas ant dviejų arenoje šuoliuojančių žirgų. Žmonės turėtų nukristi atsistoję ant įtemptų lynų ar ant šuoliuojančių žirgų nugarų; kiaulės nemoka sudėti skaičių, žirgai — plikyti arbatos, o panelei Divain taip smarkiai besisukant turėtų pasidaryti bloga.

Džemas visa tai gerai suvokė. Užuot stebėjęs visus šiuos sudėtingus triukus išpūtęs akis ir plačiai išsižiojęs iš susižavėjimo, klausydamasis aplink sėdinčių žmonių — taip pat ir tėvų bei sesers — nuostabos šūksnių, jis jautė nuobodulį, nes visi cirko numeriai nė iš tolo nepriminė tikro gyvenimo. Jie buvo taip nutolę nuo jo gyvenimo patirties, kad menkai jį teveikė. Gal ir jis žiūrėtų išsižiojęs ir šūkautų, jeigu raitelis stovėtų ant vieno žirgo nugaros ir tiesiog jotų arba žonglieriai mėtytų vienas kitam kamuoliukus, o ne degančius fakelus.

Jo nedomino ir dramos — rytiečių šokėjos, vaidinami mūšiai, namai su vaiduokliais ir čiulbantys įsimylėjėliai, na, nebent besikeičiančios dekoracijos, kai staiga būdavo pakeliamos kalnais, gyvūnais, banguojančiais vandenynais, besigrumiančiais kariais

ar žirgais išpieštos uždangos ir pasirodydavo žvaigždėtas nakties dangus, pilies griuvėsiai ar pats Londonas. Džemas niekaip negalėjo suprasti, kodėl žmonės mieliau žiūri į Londono horizonto kopiją, užuot išėję į lauką, atsistoję ant Vestminsterio tilto ir grožėjęsi tikrais dalykais.

Džemas nušvito tik tada, kai po valandos vaidinimo balkone pastebėjo tarp dviejų kareivių kyšančią Magės galvą. Jeigu ji ir pastebėjo Džemą, tai tikrai to neparodė — ją visą buvo įtraukęs arenoje vykęs veiksmas; ji juokėsi iš atbulai ant žirgo sėdinčio ir jojančio klouno, kurį vijosi kitu žirgu jojanti beždžionaitė. Jam patiko ją stebėti jai to nežinant, kai ji tokia laiminga ir įsijautusi, nusimetusi apsukrumo ir suktumo kaukę, kai taip jai būdingą nekantrą ir nerimą nors laikinai pakeitęs naivumas ir nekaltumas.

— Einu „pas nykštukus", — sušnabždėjo Džemas Maisei. Ji linktelėjo įsmeigusi akis į beždžionę, nušokusią nuo savojo žirgo ir užšokusią ant klouno arklio. Džemui pradėjus spraustis pro tirštą minią, jo sesuo juokėsi ir plojo rankomis.

Išėjęs į lauką, už kampo, skiriančio prastesnę minią nuo geresnių manierų publikos parteryje, jis rado įėjimą į balkoną. Prie viršun vedančių laiptų stovėjo du vyrai.

— Šeši pensai už tai, kad galėtum pamatyti likusią vaidinimo dalį, — vienas iš jų tarstelėjo Džemui.

— Bet aš ką tik buvau parteryje, — paaiškino Džemas. — Noriu užlipti į viršų, kad susitikčiau su drauge.

— Tu iš parterio? — perklausė vyras. — Tada parodyk bilietą.

— Bilietą turi mano mama.

Nuplėštus bilietus Anė Kelevėj buvo vėl susikišusi už korseto, kad pasiliktų atminimui ir jais pasigrožėtų.

— Vadinasi, tam, kad galėtum pažiūrėti likusią vaidinimo dalį, turėsi sumokėti šešis pensus.

— Aš neturiu pinigų.

— Tada eik sau. — Vyriškis nusigręžė.

— Bet...

— Nešdinkis, arba nuspirsime tave iki Niugeito, — pagrasino kitas vyras, ir jie abu nusijuokė.

Džemas grįžo prie pagrindinio įėjimo, bet be nuplėšto bilieto ir ten nebuvo įleistas. Minutėlę jis ramiai pastovėjo klausydamasis viduje skambančio juoko. Paskui apsigręžė ir nuėjęs atsistojo ant priekinių laiptų, tarp didžiulių įėjimą rėminančių kolonų. Priešais amfiteatrą, gatvėje, netoli vietos, kur tą dieną, kai jie atvyko į Londoną, jis ir jo šeima laukė pono Smarto vežime, buvo išsirikiavę tuzinai vežimaičių, laukiančių, kol galės išvežioti po namus arba nugabenti į maždaug už mylios pietų kryptimi esančius Voksholo malonumų sodus pratęsti vakaro linksmybių po vaidinimo pasklidusią publiką. Vežimaičių vadeliotojai miegojo ant sėdynių arba susirinkę į būrelius rūkė, šnekučiavosi ir flirtavo su pro šal einančiomis moterimis.

O šiaip buvo ramu, tik kartkartėmis pasigirsdavo publikos ūžesys. Nors prie amfiteatro esanti gatvė buvo gerai apšviesta deglais ir lempomis, tolyn vedantys keliai skendėjo tamsoje. Pats Vestminsterio tiltas atrodė panašus į šešėliuotą kuprą, virš kurios matėsi dvi eilės žibintų. Po žibintais besidriekiantis Londonas tįsojo kaip sunkus, juodas apsiaustas.

Džemas pasijuto žingsniuojąs tilto ir upės link. Jis kilo tiltu eidamas palei žibintus — nuo vienos šviesos salelės prie kitos. Pasiekęs aukščiausią tilto tašką sustojo ir persisvėrė per turėklą. Jis stovėjo per aukštai, kad matytų, kas yra tiesiai po juo, buvo per tamsu, kad apskritai galėtų ką nors įžiūrėti. Tačiau vis dėlto juto, jog dabar Temzė yra visai kitokia upė nei tada, kai Kelevėjai matė ją anksčiau. Dabar ji buvo ištvinusi; Džemas girdėjo, kaip ji taškosi, pliuškenasi, šniokščia, purslodama tarp tiltą laikančių akmeninių atramų. Šie garsai jam priminė tamsoje besiganančių karvių bandą — sunkų jų alsavimą ir po kanopomis žliugsintį purvą. Jis

giliai įkvėpė — kaip ir karvės, upė kvepėjo šviežios žolės ir mėšlo mišiniu, tuo, kas į šį miestą įeina ir išeina.

Staiga jį apgaubė kitoks kvapas — lyg ir apelsino žievelės dvelksmas nuo jo pirštų, bet gerokai stipresnis ir saldesnis. Per saldus... Džemui sugniaužė gerklę, ir tuo pat metu kažkieno ranka čiupo jį už alkūnės, o kita ranka ėmė graibyti jo kišenės.

— Sveikas, meiluti, ieškai savo lemties? Na, tu ją suradai.

Džemas stengėsi atsiplėšti nuo moters, bet ji laikė jį per stipriai. Ji nebuvo daug už jį aukštesnė, nors pro dažų sluoksnį matėsi senas jos veidas. Net blausioje šviesoje Džemas matė ryškiai geltonus plaukus, purvinos mėlynos spalvos suknelę su didele iškirpte. Moteris įrėmė krūtinę jam į petį.

— Kaip tau, meiluti, — vienas šilingas.

Džemas spoksojo į nepridengtą raukšlėtą jos krūtinę; jį persmelkė geismas ir pasibjaurėjimas.

— Palik jį ramybėje! — iš tamsos atsklido balsas. Prie jų pripuolė Magė ir staigiu judesiu atlupo jo alkūnę gniaužusią ranką. — Jis tavęs nenori! Be to, tu per sena ir šlykšti, bjauri karve. Ir dar — per daug tikiesi nuo jo nuplėšti!

— Kaliūkšte! — užriko kekšė ir užsimojo norėdama smogti Magei, bet šioji išvengė smūgio, o kekšė prarado pusiausvyrą. Jai susverdėjus Džemas pažino sumišusius džino ir gaižaus apelsino kvapus. Ji vis dar svirduliavo, ir Džemas ištiesė ranką norėdamas jai padėti. Magė jį sulaikė.

— Nereikia... ji vėl prie tavęs prikibs! Ir dar siaubingai apvogs. Gal jau ir apvogė. Ar turi ko nors?

Džemas papurtė galvą.

— Tai ir gerai, nes kitaip niekada iš jos nebeišluptum. Ji viską būtų spėjusi paslėpti.

Magė apsižvalgė.

— Kai vaidinimas baigsis, jų pasirodys daugiau. Dabar pats geriausias metas jų „darbui“, nes visi būna patenkinti ir laimingi po spektaklio.

Džemas žiūrėjo, kaip moteris svirdinėja tamsoje stumdamasi tiltu. Kitoje šviesos salelėje ji stvėrėsi kito vyro, kuris ją nusipurtė nė nedirstelėjęs. Džemas sudrebėjęs nusigręžė į upę.

— Štai tokio Londono aš tikrai nekenčiu.

Magė pasirėmė ant turėklo.

— Bet juk Pidl-didl-didlyje irgi yra kekšių, tiesa?

— Taip, Dorčesteryje yra. Bet jos ne tokios.

Jie ramiai sau stovėjo žiūrėdami į vandenį.

— Kodėl išėjai iš vaidinimo? — pasidomėjo Magė.

Džemas dvejojo.

— Sublogavau ir išėjau pakvėpuoti grynu oru. Viduje buvo labai tvanku.

Iš jos veido išraiškos Džemas suprato, jog Magė juo nepatikėjo, bet ji nieko nesakė, tik pakėlė prie kojų gulėjusį akmenuką ir sviedė į vandenį. Jie norėjo išgirsti pliumptelėjimą, bet tuo metu pro šalį pradardėjo vežimaitis, užgožęs lauktą garsą.

— O kodėl *tu* išėjai? — paklausė Džemas, kai vežimaitis nudardėjo tolyn.

Magė vyptelėjo.

— Tai kad liko tik „Brentfordo siuvėjas" ir pati pabaiga. „Siuvėją" jau daug kartų esu mačiusi. O pačią pabaigą geriau žiūrėti lauke, juk fejerverkai bus virš upės.

Nuo amfiteatro atsklido griausmingas juokas.

— Tikriausiai dabar jie juokiasi iš Siuvėjo, — pasakė ji.

Juokui nuslopus pasidarė visai tylu. Nepravažiavo nė vienas vežimaitis. Kiek sutrikęs Džemas stovėjo atsirėmęs į turėklus. Nors kiek anksčiau, būnant abatijoje, ji neabejotinai įsižeidė, dabar to neparodė. Džemui knietėjo jai ką nors pasakyti, bet jis baiminosi pakenkti trapioms paliauboms, kurios, rodos, tarp jų įvyko.

— Galiu tau parodyti stebuklą, — staiga tarstelėjo Magė.

— Ką?

— Eik ten. — Ji parodė gestu vieną iš akmeninių nišų, įrengtų ant viso tilto virš kiekvienos tilto atramos. Niša buvo pusapvalė,

kokių septynių pėdų aukščio, įrengta taip, kad praeiviai joje galėtų pasislėpti nuo lietaus. Nišos viršuje kabojo žibintas, kurio šviesa krito žemyn ir apšvietė plotelį aplink nišą, o pačioje nišoje buvo tamsu. Norėdamas įsiteikti Džemas žengė vidun, į tamsią nišos ertmę, ir veidu atsisuko į Magę.

— Ne, stovėk į mane nugara, veidu į akmenį, — paliepė Magė.

Džemas pakluso, nors ir jautėsi kvailai; visam pasauliui atsukęs nugarą, o nosį įbedęs į šaltą akmenį, jis buvo išties pažeidžiamas. Nišoje buvo drėgna, atsidavė šlapimu ir seksu.

Jis svarstė, ar tik Magė nesirengia iškrėsti jam pokšto. Gal ji nuėjo pakviesti kokią nors kekšę, kad užsiundytų ją ant jo nišoje, iš kur jis nebegalėtų pabėgti. Jau buvo besigręžiantis jos išbarti, kai prie ausies išgirdo gundantį jos balsą:

— Atspėk, iš kur aš kalbu.

Džemas apsisuko. Magės ten nebuvo. Jis išėjo iš nišos ir apsižiūrėjo aplinkui svarstydamas, ar tik jam nepasigirdo. Tada ji pasirodė iš priešais, kitoje tilto pusėje, buvusios nišos tamsos.

— Grįžk atgal! — šūktelėjo.

Džemas vėl žengė į nišą ir nusigręžė į sieną aiškiai sumišęs. Kaip ji galėjo sušnabždėti jam į ausį, o paskui taip greitai perbėgti skersai kelio? Jis laukė, kol ji dar kartą viską pakartos, manydamas, kad šį kartą ją pričiups. Pravažiavo vežimaitis. Kai vėl viskas nurimo, jis išgirdo ties ausimi:

— Sveikas, Džemai. Pasakyk man ką nors gražaus.

Džemas vėl apsigręžė, bet jos ten nebuvo. Jis kiek padvejojo, o paskui vėl nusisuko į sieną.

— Ei, Džemai, nejau nieko taip ir nepasakysi? — nuo akmens atsimušė jos šnabždesys.

— Ar tu girdi mane? — paklausė Džemas.

— Taip! Argi ne puiku? Aš girdžiu tave, o tu girdi mane!

Džemas apsigręžė ir pažvelgė į kitą nišą. Magė nežymiai krustelėjo, ir jis pamatė šmėstelint jos pečius gaubusią baltą skarą.

— Ką čia padarei? — paklausė jis, bet atsakymo nesulaukė. — Mage?

Kai ji vis dar nieko neatsakė, Džemas vėl atsisuko veidu į sieną.

— Ar girdi mane?

— Dabar girdžiu. Žinai, turi būti nusisukęs į sieną. Kitaip nieko neišeis.

Pravažiavę du vežimaičiai nunešė likusius jos žodžius.

— Bet kaip taip gali būti? — neatlyžo Džemas.

— Nežinau. Tiesiog taip yra. Apie tai man papasakojo viena kekšė. Geriausiai išeina, jeigu dainuoji.

— Jeigu dainuoji?

— Na, užtrauk kokią dainelę.

Džemas kiek pagalvojo ir po minutėlės pradėjo dainuoti:

Žibuoklė štai su rakteliu
Šešėly, po šaka dyglių,
Pražydo ryškiai šviesdami
Ir aromatą skleisdami.

Čia ir čiobrelių patalai,
Gegužę žydintys žiedai,
Purienos kuplios pagiry
Ir viržių kilimai žali.

Jo balsas vis dar buvo aukštas, nors netrukus turėjo keistis. Į savosios nišos sieną nusigręžusi Magė džiaugėsi, kad yra viena tamsoje, kad gali klausytis Džemo dainavimo nejausdama „pareigos“ šaipytis. Ji tiesiog galėjo šypsotis klausydamasi paprastutės dainelės ir švaraus balso.

Jam padainavus abu kurį laiką tylėjo. Prabildėjo dar vienas vežimaitis. Magė būtų galėjusi šmaikščiai replikuoti — pasišaipyti iš jo, kad dainuoja apie gėlytes, paerzinti, kad jis tikriausiai labai il-

gisi Pidlio slėnio. Jeigu šalia jos būtų daugiau žmonių, ji tikriausiai taip ir padarytų. Tačiau jie buvo vieni, apgaubti akmeninių sienų, stovintys ant tilto ir atskirti nuo pasaulio, bet kartu atsimušančio garso jungiami su aplinka, susieti ta pačia garso gija.

Taigi ji nepaleido kandžios replikos, tik uždainavo atsakydama:

Taip, aš juokdarys, tiesa, kaime gyvenu,
Ir nereikia smarkiai pykt ar kramtyt nagų.
Ir mieste yra kvailių, pasakyt galiu,
Jie nežino iš tiesų, kiek bus dukart du.

Nesigirk, nesididžiuok, šitaip bus geriau,
Kam tie barniai, dievaži nusijuok verčiau.
Ir nebūsim prastesni vieni už kitus,
Jei suspėsime įsėst į savus ratus.

Ji išgirdo, kaip Džemas sukikeno.

— Aš niekada nesakiau, kad kaimas yra geriau nei miestas, — pasakė jis. — Tiesą sakant, net nežinau, ar tai priešingybės.

— Aišku, kad priešingybės!

— Nežinau, — pakartojo Džemas. — Lambete yra pievelių, kur auga tokios pačios gėlės kaip ir Pidlio slėnyje: purienos, ugniažolės, vėdrynai. Bet aš tikrai nesuprantu, ką reiškia priešingybės.

— Viskas paprasta, — jį pasivijo Magės balsas. — Priešingybės — tai du visiškai skirtingi dalykai. Aklinai tamsaus kambario priešingybė yra skaisčiai apšviestas kambarys.

— Bet vis tiek tai kambarys. Šitai yra bendra abiem atvejais.

— Tai negalvok apie kambarį. Galvok apie juoda ir balta. Na, jeigu tu ne šlapias, vadinasi, esi koks?

— Sausas, — po minutėlės atsakė Džemas.

— Tai va. Jeigu tu ne berniukas, vadinasi, esi...

— Mergaitė. Aš...

— Jeigu tu nesi geras, esi...

— Blogas. Suprantu, bet...

— Ir tu keliausi ne į dangų, bet į...

— Į pragarą. Liaukis! Visa tai man aišku. Aš tik galvoju...

Pravažiavo karieta nusinešdama jo žodžius.

— Sunku apie tokius dalykus kalbėti štai taip, — tarė Džemas, kai pasidarė tyliau.

— Kaip, kai esame *priešingose* kelio pusėse? — akmeniniame Džemo „kambarėlyje" nuaidėjo Magės juokas. — Tada eikš pas mane.

Magei išėjus iš nišos, Džemas nubėgo skersai kelio.

— Štai, — tarstelėjo ji. — Dabar esame berniukas ir mergaitė toje pačioje kelio pusėje.

Džemas suraukė antakius.

— Bet tai jokia ne priešingybė, — jis paprieštaravo mostelėdamas ten, iš kur ką tik atbėgo. — Tai tiesiog kita kelio pusė. Ir tai nereiškia, jog ji kitokia. Ši kelio pusė, ana kelio pusė — jos abi yra to paties kelio pusės.

— Na matai, mano berniuk, abi pusės ir yra tai, dėl ko kelias yra kelias, — pasakė vienas iš dviejų tamsių siluetų, einančių į juos nuo Vestminsterio pusės. Jiems pasiekus šviesos salelę, Džemas pažino plačią pono Bleiko kaktą ir dideles akis, veriančias net ir tamsoje.

— Sveiki, pone Bleikai, ponia Bleik, — pasisveikino Magė.

— Sveika, mieloji, — atsakė ponia Bleik. Katerina Bleik buvo kiek žemesnė už vyrą, taip pat tvirtai sudėta. Jos akys buvo nedidelės, giliai įspaustos, nosis plati, skruostai putlūs, raudoni. Ji dėvėjo seną skrybėlaitę, kurios kraštai buvo visai beformiai, tarsi ant jos, sušlapusios lietuje, kažkas būtų atsisėdęs. Ponia kantriai šypsojosi; ji atrodė pavargusi, tarsi nuolaidžiautų vyrui, vėlų vakarą išėjusi pasivaikščioti tik įsiteikdama jam, nors pati visai to nenorėjo. Džemas buvo matęs tokių žvilgsnių ir kitų veiduose, dažniausiai

moterų, kurios kartais nė nesišypsodavo, jos tiesiog laukdavo, kol jų vyrai atsigers aludėje arba pasišnekės su kitais kelyje sutiktais vyrais apie sėklų kainas.

— Matai, — ponas Bleikas tęsė nė nepasisveikinęs, nes labai susikaupęs mėgino išdėstyti savo mintis. — Ši pusė yra apšviestoji, o ta pusė — tamsioji...

— Štai tau ir priešingybė, — nutraukė jį Magė. — Šviesa ir tamsa. Būtent apie tai mudu su Džemu ir kalbėjomės, tiesa, Džemai?

Pono Bleiko veidas nušvito.

— Aha, priešpriešos. O ką tu apie jas kalbėjai, mano mergyte?

— Na, Džemas jų nesupranta, o aš mėginau paaiškinti...

— Aš jas suprantu! — pertraukė ją Džemas. — Aišku, kad gėris yra blogio priešingybė, o mergaitė — berniuko priešingybė. Bet... — Jis nutilo. Buvo keista tokias mintis dėstyti suaugusiajam. Jis niekada apie tai nesikalbėtų su savo tėvais ar Pidltrenthaido gatvelėse, arba aludėje. Ten kalbama apie tai, ar bus šią naktį šalna, kas dabar važiuos į Dorčesterį, kurio miežių lauko derlių jau bus galima nuimti. Nuo tada, kai atvyko į Londoną, jam kažkas nutiko.

— Kas, mano berniuk? — Ponas Bleikas laukė, kol jis pratęs mintį. Ir šitai Džemui buvo nauja — atrodė, kad suaugusiajam įdomu, ką jis mąsto.

— Na, priešingybės, — iš lėto pradėjo jis dėlioti mintis, lyg liptų į kalną akmenuotu taku, — atrodo išties keistas dalykas, nes ir šlapumas, ir sausumas susiję su vandeniu, ir berniukas, ir mergaitė yra žmonės, rojus ir pragaras — vietos, kur patenkama po mirties. Viskas turi kažką bendra. Vadinasi, tie dalykai taip labai vieni nuo kitų nesiskiria, kaip kad žmonėms atrodo. Jeigu yra vienas, tai nereiškia, jog kito nebėra. — Džemui paskaudo galvą nuo pastangų šitai paaiškinti.

Tačiau ponas Bleikas nežymiai linktelėjo, tarsi būtų supratęs, tarsi visą laiką būtų apie šiuos dalykus mąstęs.

— Tu teisus, mano berniuk. Aš tau pateiksiu pavyzdį, jeigu galima. Kas galėtų būti naivumo priešingybė?

— Lengva, — įsiterpė Magė. — Žinojimas.

— Taigi, mano mergyte. Patirtis.

Magė plačiai išsišiepė.

— Tai pasakyk man, kaip manai, ar tu naivi, ar patyrusi?

Magė staiga liovėsi šypsotis, tarsi pono Bleiko klausimas ją būtų fiziškai užgavęs. Jos veide šmėstelėjo aršus, pasalūniškas žvilgsnis; Džemas prisiminė pastebėjęs tokį žvilgsnį dar tada, kai pamatė ją pirmą kartą, tada ji pasakojo apie Perpjautos Gerklės taką. Suraukusi kaktą ji pažvelgė į poną Bleiką ir nieko neatsakė.

— Matai, į tokį klausimą nėra paprasta atsakyti, tiesa, mano mergyte? Štai tau dar vienas klausimas: jeigu naivumas yra štai tas upės krantas, — ponas Bleikas parodė Vestminsterio abatijos pusėn, — o patirtis — štai šis krantas, — jis mostelėjo į Astlio amfiteatrą, — kas yra upės viduryje?

Magė prasižiojo, bet niekaip neįstengė greitai sugalvoti atsakymo.

— Pamąstykite apie tai, mano vaikai, ir kitą dieną pasakysite atsakymą.

— Ar jūs mums irgi atsakysite, pone Bleikai? — greitai atsigavusi paklausė Magė. — Kodėl tą skulptūrą piešėte nuogą? Na, abatijoje.

— Mage! — sušnypštė Džemas sumišęs dėl to, kad ji prisipažino, jog jie jį šnipinėjo. Ponia Bleik sutrikusi vedžiojo akimis nuo Magės prie Džemo, nuo Džemo prie savo vyro.

Tačiau neatrodė, kad ponas Bleikas būtų pasijutęs nejaukiai; jis rimtai pažvelgė į šį klausimą.

— Aa, matai, mano mergyte, aš piešiau ne skulptūrą. Negaliu pakęsti piešimo iš natūros, nors net keletą metų abatijoje man teko tai daryti, kai buvau mokinys. Tos pratybos mane daug ko išmokė; viena iš tokių pamokų — žinojimas, jog, pažinęs daiktų paviršių, nebeturėtum trypčioti vietoje, bet stengtumeisi žvelgti giliau. Štai

kodėl nepiešiu iš natūros — visa tai per daug riboja, slopina vaizduotę. Ne, šiandien aš piešiau tai, ką man buvo liepta piešti.

— Kas jums liepė?

— Mano brolis Robertas.

— Jis ten buvo? — Magė neprisiminė mačiusi dar ką nors, be pono Bleiko.

— O taip, jis tikrai buvo. Na, Keite, jei tu jau pasirengusi, gal eikime?

— Pasirengusi, pone Bleikai.

— Oi, bet... — Magė ieškojo žodžių, galinčių ilgėliau sulaikyti Bleikus.

— Ar žinote apie nišose skambantį aidą, sere? — įsiterpė Džemas. Ir jis norėjo, kad ponas Bleikas liktų. Šis žmogus buvo kažkoks keistas — ir tolimas, ir kartu artimas, nes dėmesingas; suaugęs, bet kartu ir vaikiškas.

— Koks tasai aidas, mano berniuk?

— Jeigu stovi priešpriešinėse nišose veidu į sieną, vienas kitą girdi, — paaiškino Magė.

— Gal galime dabar pabandyti? — Ponas Bleikas atsigręžė į žmoną. — Ar žinojai tai, Keite?

— Šito nežinojau, pone Bleikai.

— Ar norėtumėte pamėginti? — neatstojo Magė.

— Mėginsime, Keite?

— Jeigu nori, pone Bleikai.

Įvedusi ponią Bleik į nišą ir pastačiusi ją veidu į sieną, Magė vos tramdė juoką; Džemas nuvedė poną Bleiką į nišą priešais. Ponas Bleikas tyliai kažką sukalbėjo nusisukęs į sieną, ir po akimirkos jis ir ponia Bleik nusijuokė. Tiek Džemas ir Magė girdėjo, bet paties pokalbio — ne; daugiausia girdėjosi pono Bleiko žodžiai, o ponia Bleik tik kartkartėmis patvirtindavo vyro žodžius. Atsiskyrę nuo išorinio pasaulio, jie taip ir paliko vaikus, stovinčius priešingose tilto pusėse, kiek kvailokai besijaučiančius. Galiausiai Džemas nuėjo pas Magę.

— Kaip manai, apie ką jie kalbasi?

— Nežinau. Tik galima neabejoti, kad tikrai ne apie žuvies kainas. Norėčiau, kad jie dabar jau leistų mums.

Ar ponia Bleik ją išgirdo? Tą pačią akimirką ji žengė iš nišos ir pasakė:

— Vaikai, ateikite ir atsistokite šalia manęs. Ponas Bleikas ketina padainuoti.

Džemas ir Magė susižvalgė, o paskui įsispraudė į nišą kartu su ponia Bleik. Iš arti ji kvepėjo kepta žuvimi ir anglies dulkėmis.

Jie dar kartą nusigręžė į sieną; Džemas ir Magė kikeno dėl to, kad visi taip susispaudę, bet nesistengė atsitraukti.

— Mes pasirengę, pone Bleikai, — švelniai pratarė ponia Bleik.

— Labai gerai, — išgirdo jie balsą tarsi iš niekur. Po neilgos pauzės ponas Bleikas ėmė dainuoti aukštu, plonu balsu, labai besiskiriančiu nuo to balso, kokiu kalbėjo:

Kai žali miškai kvatoja, džiaugiasi linksmi,
O upelis raibuliuoja, juokias pagiry,
Kai ore skardena mūs linksmi balsai,
O džiaugsmu nušvitę net žali kalnai,

Kai pievelės margos plyšta nuo juokų,
O žiogelis linksmas džiaugias tarp žiedų,
Kai Zuzana, Merė ir net Emili
Nuostabiom burnytėm sako cha cha chi,

Kai raibi paukšteliai juokiasi pavėsy,
O ant stalo vyšnių, riešutų gardėsiai,
Eikš į smagų būrį, džiaukimės visi,
Choru sudainuokim cha cha cha chi chi.

Jam baigus dainuoti visi tylėjo.

— Cha cha chi, — pakartojo Magė išsklaidydama burtus. — Nemoku šios dainos.

— Čia jo paties sukurta daina, — paaiškino ponia Bleik. Jos balse Džemas išgirdo pasididžiavimo gaidelę.

— Jis kuria dainas? — nustebo Džemas. Jis dar niekada nebuvo sutikęs žmogaus, kuriančio daugelio žmonių dainuojamas dainas. Jis niekuomet nebuvo pagalvojęs apie tai, iš kur atsiranda dainos, tarsi jas trauktum lyg iš kokio maišo ir mokytumeisi.

— Eilėraščius, dainas ir visa kita, — atsakė ponia Bleik.

— Ar tau patiko, mano berniuk? — pasigirdo bekūnis pono Bleiko balsas.

Džemas pašoko; jis buvo pamiršęs, kad ponas Bleikas juos girdi.

— O taip.

— Ši daina yra mano sukurtoje knygoje.

— Kaip ji vadinasi? — paklausė Džemas.

Ponas Bleikas kiek patylėjo.

— „Nekaltybės dainos“.

— Oi! — šūktelėjo Magė. Paskui ji ėmė juoktis, prie jos prisidėjo ir ponas Bleikas iš savo nišos, vėliau ir ponia Bleik, o galiausiai — Džemas. Jie kvatojosi tol, kol nuo juoko ėmė drebėti akmeninės sienos, kol ėmė kilti į viršų ir sproginėti vaidinimo pabaigą vainikuojantys fejerverkai, skaisčiai žaižaruojantys nakties danguje.

1792-ųjų gegužė

III

Pirmas

Nors Magei buvo prisakyta laidyti paklodes ir nosinaites — motina jai patikėdavo tik tokius skalbinius, — ji paliko atviras lauko duris ir nenuleido akių nuo Astlio lauko, plytėjusio iškart už namo, kuriame buvo Baterfildų kambariai. Jų sodą nuo lauko skirianti medinė tvora paprastai užstodavo beveik visą vaizdą; tačiau tvora buvo sena ir papuvusi, o Magė taip dažnai pro ją landžiodavo, jog įstrižai tvoros buvo „pramušusi" tarpą. Vos laidynei praaušus ji padėdavo ją ant anglių židinyje ir išlėkusi laukan kišdavo galvą į plyšį, norėdama pasižiūrėti Astlio kieme vykstančių repeticijų. Ji taip pat ieškojo Džemo, kurį tikėjosi pamatyti tame lauke.

Trečią kartą grįžusi į virtuvę, ji rado basą, naktiniais marškiniais vilkinčią mamą, kuri stovėjo prie lyginimo lentos ir susiraukusi žvelgė į Magės taip ir nebaigtą laidyti paklodę. Magė nuskubėjo prie židinio, paėmė laidynę, nubraukė nuo jos paviršiaus pelenus ir, priėjusi prie laidomos paklodės, niuktelėjo motinai, kad šioji pasitrauktų.

Betė Baterfild į dukrą nekreipė jokio dėmesio. Ji ir toliau stovėjo kiek šleivai sustačiusi kojas, sunėrusi rankas ant nemenkos krūtinės, dabar nesuvaržytos korseto, nukarusios ir virpančios po naktiniais marškiniais. Ji ištiesė ranką ir paplekšnojo per paklodės galą.

— Žiūrėk, tu ją apdeginai!

— Čia taip jau buvo, — sumelavo Magė.

— Tada pasistenk paklodę sulankstyti taip, kad dėmės nesimatytų, — žiovaudama ir purtydama galvą pasakė motina.

Betė Baterfild dažnai mėgdavo sakyti, kad vietoj kraujo jos gyslomis teka šarmas, nes jos mama, močiutė ir prosenelė — visos buvo Linkolnšyro skalbėjos. Niekada gyvenime jai nebuvo šovę į galvą užsiimti kuo nors kitu — net ir tada, kai dar jaunas, raukšlelių neišvagota kakta Dikas Baterfildas pakeliui iš Jorkšyro į Londoną keliavo pro jos kaimą ir ją pakerėjęs išsivadino keliauti drauge. Likusi abejinga gyvenimo pasiūlytoms naujovėms, atvykusi į Sautvorką, kur jie apsigyveno pirmiausia, dar prieš ištekėdama ji pareikalavo, kad jai būtų nupirkta nauja gelda vietoj paliktosios namuose, kurios ji tebegailėjo. Ji nepaisė menkų pinigų ar ilgų darbo valandų — nuolatinių klientų kas mėnesį nešamus skalbinius pradėdavo skalbti ketvirtą valandą ryto ir kartais nebaigdavo dirbti net atėjus pusiaunakčiui, — jai nerūpėjo net į kiaulės kojas panašios rankos, sudarkytos skalbimo, nors tada dar neturėjo nė dvidešimties. Tačiau apie skalbimą Betė išmanė. Jai pasiūlyti dirbti ką nors kita būtų tas pat kaip patarti pasikeisti veido bruožus. Ji nesiliovė stebėtis, kad Magė ne tik prastai tvarkosi su skalbiniais, bet ir nerodo jokio noro to išmokti.

— Tai kur buvai? — staiga paklausė Betė Baterfild, tarsi ką tik būtų nubudusi.

— Niekur, — atsiliepė Magė. — Čia, lyginau.

— Ne, juk ką tik buvai išėjusi, kol kaito laidynė.

Keista, Betė Baterfild dažnai pastebėdavo net menkiausias smulkmenas, nors atrodydavo, jog į nieką nekreipia jokio dėmesio.

— Aa... Minutėlei buvau išbėgusi į sodą pasižiūrėti į Astlio žmones.

Betė Baterfild pažvelgė į krūvą dar neišlaidytų paklodžių; už papildomą šilingą ji sutikdavo jas neštis namo ir išlaidyti.

— Na, liaukis šnipinėti ir imkis darbo, juk dar tik dvi išlaidei.

— Ir dar pusę. — Magė padėjo laidynę ant paklodės, užtiestos ant lentos. Ji dar kelias akimirkas turėjo atlaikyti Betės Baterfild kontrolę, netrukus motina turėtų liautis domėtis ir visko klausinėti.

Ir tikrai — Betės Baterfild akys staiga prigeso, veidas sukrito kaip atgniaužtas kumštis. Ji siektelėjo laidynės ir ėmė laidyti paklodę taip natūraliai, tarsi šukuotųsi ar kasytųsi ranką.

— Gal galėtum atnešti alaus, ančiuk? — paprašė ji.

— Čia neturim, — pareiškė Magė patenkinta, kad galės ištrūkti kaip tik dabar, nes pro plyšį tvoroje jau žiūrėjo Džemas. — Užsuksiu į „Ananasą“.

Ji čiupo nuo spintelės bokalą ir patraukė lauko durų link.

— Nelįsk pro tą tvorą! Eik aplinkui! — šūktelėjo Betė Baterfild.

Bet Magė jau spraudėsi pro plyšį.

Antras

— Kur buvai? — beveik užsipuolė ji Džemą. — Valandų valandas tavęs laukiau!

— Lenkėme kėdės porankius. Kai du lenkia — lengviau. Bet kad ir kaip būtų, aš jau čia.

Nuo to vakaro ant Vestminsterio tilto Džemas ir Magė beveik visą laisvalaikį leisdavo drauge — Magė rodydavo jam mėgstamiausias savo vieteles prie upės, mokė elgtis gatvėse. Nors kartais ji erzindavo Džemą demonstruodama geresnes žinias, jis gerai suprato, kad Magė jam suteikia daugiau pasitikėjimo tyrinėjant pasaulį ir plečiant jo ribas. Jis susivokė, jog nori su ja bendrauti. Augdamas Pidlio slėnyje žaisdavo su mergaitėmis, tačiau su jomis niekada nesijautė taip, kaip dabar jautėsi būdamas su Mage, nors jai apie tai niekada neprasitars.

— Žinai, praleidome panelės Divain pasirodymą, — tarstelėjo Magė, kai jie ėjo per Astlio lauką.

— Truputį mačiau. Mama žiūrėjo pro langą.

— Ji nenukrito, tiesa?

— Ne... ir gerai, nes ten nebuvo nei tinklo, nei pagalvėlės. Ir vis dėlto kaip jai tai pavyksta? Vaikštinėja tokia virve, taip ramiai...

Neskaitant garsiųjų sukinių ir sūpavimųsi, į panelės Divain programą įėjo ir vaikščiojimas neįtempta virve. Šį numerį ji atlikdavo taip, tarsi vaikštinėtų po sodą kartkartėmis stabtelėdama pasigrožėti gėlėmis.

— Žinai, ji niekada nenukrenta, — pasakė Magė. — Nė kartelio nebuvo nukritusi. Visi kiti daro klaidų atlikdami savo numerius, aš net mačiau, kaip kartą nuo žirgo nukrito Džonas Astlis! Bet tik ne panelė Divain.

Jie priėjo prie sienos panelės Pelham sodo gale — saulėtos vietelės, kur juodu susitikę dažnai sėdėdavo ir žiūrėdavo, kas dedasi prie Filipo Astlio namų. Magė padėjo ant žemės bokalą, ir jie sutūpę atsirėmė nugaromis į šiltas plytas. Iš čia jie kuo puikiausiai matė cirko numerius.

Kartais, kai būdavo gražus oras, Filipo Astlio artistai repetuodavo lauke, priešais Heraklio dvarą esančiame kieme. Tokiu būdu Filipas Astlis ne tik „ištuštindavo“ amfiteatrą, kad jį būtų galima išvalyti, atnaujindavo senus numerius, juos repetuodamas naujoje vietoje, bet ir improvizuotai padėkodavo kaimynams už tai, kad šie taikstosi su įvairiais neramumais, neišvengiamai kylančiais tose vietose, kur įsikuria cirkas. Tokių repeticijų laikas niekada nebūdavo pranešamas, bet tą pačią akimirką, kai į kiemą žengdavo žonglieriai ir pradėdavo mėtytis degančiais fakelais, kai žirgui ant nugaros būdavo užkeliama beždžionė, o žirgas pasiunčiamas šuoliuoti aplink kiemą arba, kaip nutiko šiandieną, tarp dviejų baslių nutiesiama virvė, ant kurios vaikščiodavo panelė Laura Divain, iškart pasklisdavo kalbos, ir laukas greitai priguždavo žiūrovų.

Kai Magė ir Džemas įsitaisė savo vietoje, kieme pradėjo vartaliotis akrobatai, vėliau jie ėmė statyti piramidę iš žmonių — iš pradžių klaupėsi, o paskui stojosi vieni kitiems ant pečių. Tuo pat metu į lauką buvo išleisti ir žirgai; keli raiteliai — tačiau ne Džonas Astlis — ėmė treniruotis atlikdami sudėtingą manevrą — šokinėti nuo vieno balno ant kito. Džemui labiau patiko stebėti cirko numerius laisvoje aplinkoje, ne amfiteatre, nes artistai ne taip labai stengėsi, kartais stabtelėdavo norėdami pakartoti vieną ar kitą judesį, išsklaidydami iliuziją, kurią jam buvo taip sunku priimti vaidinimo metu. Jie taip pat darė klaidų, kurios Džemui atrodė išties mielos — piramidės viršuje stovėjęs berniukas slystelėjo ir mėgindamas išsilaikyti išpešė kuokštą plaukų, dėl to plaukų savininkas spygtelėjo; raitelis nuslydo nuo balno ir parkrito ant užpakalio; beždžionaitė nušoko arkliui nuo nugaros ir užlipo ant Heraklio dvaro stogo, o paskui atsisakė leistis žemyn.

Jiems bežiūrint Džemas atsakinėjo į klausimus apie Pidltrenthaidą, apie vietovę, kuri, regis, apžavėjo Magę. Kaip tikra miestietė, ji ypač stebėjosi sužinojusi, jog kaime jie turi taip mažai iš ko rinktis — vienas kepėjas, vienas siuvėjas, vienas malūnininkas, vienas kalvis, vienas vikaras.

— O kas tada, jeigu tau nepatinka to vikaro pamokslai? — klausinėjo ji. — Arba to kepėjo duona per kieta? Arba jeigu tu laiku nesumoki smuklininkui ir jis tau daugiau neduoda alaus?

Baterfildai buvo patyrę skolininkai; krautuvininkai dažnai belsdavosi į jų duris reikalaudami apmokėti skolas. Lambete jau buvo kelios vietos — bandelių krautuvėlė, kelios smuklės ir žvakių krautuvė, — kuriose jie nebegalėjo lankytis.

— Oi, ten yra daugiau nei viena smuklė: „Penki varpai“, kur lankydavosi tėtis, „Karūna“ ir „Naujoji užeiga“; šitoji jau Pidlhintone, gretimame kaime. Na, o jei nori pasiklausyti kitokių pamokslų, Pidlhintone yra ir bažnyčia.

— Dar vienas Pidlis! Kiek dar tokių Pidlių yra?

— Keli.

Tačiau, Džemui nespėjus visų išvardyti, jų pokalbiui buvo sukliudyta. Tarp Heraklio dvaro kieme repetuojančių artistų pasirodė berniukas, velkantis prie kojos pririštą sunkų rąstagalį, tokį, prie kokių riša arklius, kad šie nenuklystų nuo bandos. Šalia pasigirdo šūksnis; pakėlę akis Džemas ir Magė pamatė prie berniuko stovintį poną Bleiką.

— Kas tau uždėjo tokius pančius, berniuk? — šaukė jis išsigandusiam vaikui, nes taip pykdamas — nesvarbu, kad ne ant berniuko, — ponas Bleikas atrodė išties bauginamai — surauktais tankiais antakiais, žibančiomis kaip vanago akimis, visu augalotu kūnu palinkęs į priekį.

Berniukas tylėjo įsibaiminęs, todėl vienam žonglieriui teko žengti žingsnį pirmyn ir pasakyti:

— Tai padarė ponas Astlis, sere. Bet...

— Tuoj pat jį išlaisvinkite! — rėkė ponas Bleikas. — Joks anglas neturėtų taikstytis su tokia kankyne. Ir su vergu taip nesielgčiau, ne, net ir su žudiku, ką jau bekalbėti apie nekaltą vaiką!

Lygiai taip pat įbaugštintas pono Bleiko tono, žonglierius ištirpo minioje, kuri jau buvo spėjusi susirinkti; ten stovėjo ir Magė su Džemu. Niekas iš minios neišėjo į priekį padėti berniukui, todėl ponas Bleikas pats prie jo atsiklaupė ir ėmė narplioti virvės mazgus, laikančius rąstagalį prie berniuko kulkšnies.

— Štai, mano berniuk, — tarstelėjo jis, pagaliau atrišęs virvę. — Žmogus, kuris tau taip padarė, nėra vertas būti tavo šeimininku; jeigu jis nenori prisiimti už tai atsakomybės, vadinasi, yra tikras bailys!

— Ar kažkas pavadino mane bailiu? — sugriaudėjo su niekuo nesupainiojamas „cirkiškas“ Filipo Astlio balsas. — Atsistokite ir pasakykite man tai į akis, sere!

Sulig šiais žodžiais jis prasibrovė pro minią ir žengė prie pono Bleiko, kuris jau buvo atsistojęs, ir dabar abu stovėjo taip arti vienas kito, kad jų pilvai beveik lietėsi.

— Jūs išties bailys, sere, ir dar chuliganas! — garsiai pareiškė ponas Bleikas žibančiomis akimis. — Šitaip elgtis su vaiku! Ne, Keite, — jis sužaibavo akimis, dėbtelėjęs į ponią Bleik, kuri stovėjo žiūrovų ratelyje ir dabar timpčiojo vyrą už rankovės, — ne, aš nesitaikstysiu su tokiu bailumu. Atsakykite, sere. Kodėl supančiojote šį nekaltą vaiką?

Filipas Astlis pažvelgė į berniuką, kuris jau verkė nepakeldamas tokio nemalonaus visų dėmesio; tiesą sakant, jis laikėsi įsikibęs virvės, tarsi nenorėtų būti išlaisvintas. Filipo Astlio lūpose žaidė nežymi šypsenėlė; jis žengė žingsnį atgal, jo pykčio liepsnos jau buvo prigesusios.

— Aa, sere, tai jums nepatinka būtent pančiai, tiesa?

— Aišku, kad man nepatinka, jokiam civilizuotam žmogui nepatiktų! Niekas nenusipelnė tokio elgesio. Turėtumėte liautis ir atlyginti padarytą žalą, sere. Taip, turėtumėte atsiprašyti ir to vaikinuko, ir mūsų visų už tai, kad tapome tokio žemo elgesio liudininkais!

Užuot maloniai atsakęs, Filipas Astlis sukikeno; po tokio atsakymo ponas Bleikas sugniaužė kumščius ir metėsi į priekį.

— Ar manote, kad pokštauju, sere? Užtikrinu jus, jog ne!

Filipas Astlis iškėlė rankas, tarsi ramintų pašnekovą.

— Sakykite, pone... Bleikai, tiesa? Kaip suprantu, jūs esate mano kaimynas, nors mes ir nebuvome susitikę, nes nuompinigius paima Foksas, taip, Foksai?

Susirėmimą iš minios stebintis Džonas Foksas lakoniškai linktelėjo.

— Taigi, pone Bleikai, norėčiau jūsų pasiteirauti, ar jūs klausėte paties berniuko, kodėl jis velka rąstagalį?

— Man nereikia jo klausinėti, — atrėžė ponas Bleikas, — juk aišku kaip dieną, kad vaikas taip barbariškai nubaustas.

— Vis dėlto mums tikriausiai reikėtų išklausyti patį vaikinuką. Deivi! — griausmingai kreipėsi į berniuką Filipas Astlis, bet šis

nekrūptelėjo ir nesusigūžė, kaip kad anksčiau gūžėsi nuo suraukty pono Bleiko antakių ir liepsnojančių akių, nes buvo pripratęs prie Astlio griaudėjimų. — Kodėl tampai tą rąstą, berniuk?

— Todėl, kad jūs man jį pririšote, sere, — atsakė berniukas.

— Matote? — Ponas Bleikas atsigręžė į minią tikėdamasis palaikymo.

Filipas Astlis vėl kilstelėjo ranką.

— O kodėl aš tau jį pririšau, Deivi?

— Kad prie jo pripras̃čiau, sere. Dėl vaidinimo.

— Koks tai vaidinimas?

— Pantomima, sere. „Arlekino kaprizai".

— O kokį vaidmenį tu atlieki toje pantomimoje, kuri, beje, bus svarbiausias naujosios programos numeris, o Arlekiną vaidins Džonas Astlis! — Filipas Astlis negalėjo nepasinaudoti galimybe pareklamuoti vaidinimo ir pastarąją pastabą adresavo miniai.

— Kalinio, sere.

— Ir ką tu dabar darai, Deivi?

— Repetuoju, sere.

— Repetuoji, — pakartojo Filipas Astlis, visas švytintis gręždamasis į poną Bleiką, kuris vis dar grėsmingai žvelgė į jį. — Matote, Deivis repetuoja savo vaidmenį, sere. Jis tik apsimetė. Jūs, sere, labiau nei kas kitas turėtumėte tai suprasti. Juk esate graveris, sere, tiesa? Menininkas. Mačiau jūsų darbus, jie labai puikūs, labai gražūs. Pagaunate esmę, sere. Taip, tikrai pagaunate.

Ponas Bleikas atrodė taip, tarsi iš paskutiniųjų mėgintų nepasiduoti gražbyliavimams, bet vis dėlto pasidavė.

— Juk jūs kuriate, tiesa, sere? — tęsė Filipas Astlis. — Piešiate tikrus daiktus, bet jūsų piešiniai, graviūros nėra tie tikrieji daiktai, juk taip? Jie tik iliuzijos, sere. Manyčiau, jog, nepaisant mūsų skirtybių... — jis dirstelėjo į paprastą juodą pono Bleiko apsiaustą, o paskui į savo raudonąjį, puoštą blizgančiomis žalvarinėmis sagomis, kurias jo dukterėčios kasdien blizgindavo, — mes

užsiimame tais pačiais reikalais, sere: mes abu prekiaujame iliuzijomis. Jūs jas kuriate plunksna, rašalu ir raižikliu, o aš... — Filipas Astlis mostelėjo rankomis, rodydamas aplink susibūrusius žmones, — aš, pasitelkęs žmones ir butaforijas, kiekvieną vakarą amfiteatre kuriu naujus pasaulius. Aš atitraukiu savo žiūrovus nuo jų rūpesčių ir bėdų kupino pasaulio, išlaisvinu jų vaizduotę, todėl jie tariasi esą kažkur kitur. Taigi tam, kad visa tai atrodytų tikra, kartais mes ir turime viską daryti *iš tikrųjų*. Deivis ketina vaidinti kalinį, todėl mes jam ir liepiame vilkti kalinio rąstagalį. Niekas nepatikės, kad jis kalinys, jeigu jis tik šoks sau linksmas, juk taip? Taip, kaip jūs piešiate žiūrėdamas į tikrus žmones...

— Mano piešiniai gimsta ne taip, — nutraukė jį ponas Bleikas. Jis klausėsi labai susidomėjęs ir dabar kalbėjo ramiau, jau be pykčio. — Bet aš jus suprantu, sere. Suprantu. Vis dėlto man visa tai atrodo kitaip. Jūs atskiriate realybę ir iliuziją. Jums jos atrodo kaip priešybės, tiesa?

— Žinoma, — atsakė Filipas Astlis.

— O man jos visai neatrodo priešingos — viskas yra viena. Kalinį vaidinantis jaunasis Deivis ir yra kalinys. Dar vienas pavyzdys: štai ten stovintis mano brolis Robertas, — jis parodė į tuščią saulės nušviestą lopinėlį, į kurį visi atsigręžė, — man yra tas pats, kaip ir tai, ką galiu paliesti. — Jis ištiesė ranką ir timptelėjo raudono Filipo Astlio apsiausto rankovę.

Magė ir Džemas spoksojo į tuščią lopą, kur sūkuriavo kiemo dulkės.

— Jis vėl apie tas priešybes, — sumurmėjo Magė. Net ir po mėnesio ji prisiminė geliančius pono Bleiko klausimus, pažertus ant Vestminsterio tilto, ir savo nesugebėjimą į juos atsakyti. Juodu su Džemu nebuvo aptarę pokalbio su Bleikais; jie vis dar mėgino jį suvokti.

Filipas Astlis taip pat nebuvo nusiteikęs gilintis į tokias sudėtingas temas. Jis atsainiai dėbtelėjo į dulkėtą lopinėlį, nors, be

jokių abejonių, Roberto Bleiko ten nebuvo, o paskui vėl atsigręžė ir pašaipiai pažvelgė į poną Bleiką, tarsi mėgindamas sugalvoti, ką atsakyti į tokią neįprastą pastabą. Galiausiai nusprendė nė nesistengti, nesileisti tempiamas į neištirtą teritoriją, į kurią patekus tikriausiai prireiktų daugiau laiko ir kantrybės, nei jis turėjo.

— Taigi matote, sere, — pratarė jis, tarsi jie net nebūtų nukrypę nuo pirmosios temos, — Deivio niekas nenubaudė pririšdamas rąstą. Man suprantamas jūsų susirūpinimas, sere, suprantu, kaip jums visa tai galėjo pasirodyti. Jūs labai humaniškas. Bet galiu jus patikinti, sere: Deiviu tikrai gerai rūpinamasi, tiesa, vyruti? O dabar gali eiti.

Jis davė berniukui pensą.

Tačiau ponas Bleikas dar nebuvo baigęs.

— Kiekvieną vakarą amfiteatre jūs kuriate naujus pasaulius, — kalbėjo jis, — bet kai publika išsiskirsto, kai užgęsta deglai, kai užrakinamos durys, kas lieka, išskyrus prisiminimus?

Filipo Astlio kaktoje susimetė raukšlė.

— Lieka labai puikūs prisiminimai, sere. Nieko čia bloga, kad šaltais, vienišais vakarais žmones aplanko prisiminimai.

— Be jokių abejonių. Bet štai čia mes ir skiriamės, sere. Mano dainos ir piešiniai nevirsta prisiminimais — jie visada šalia, kad į juos būtų galima žiūrėti. Ir jie ne iliuzijos, o tikrai egzistuojančių pasaulių fizinės apraiškos.

Filipas Astlis teatrališkai apsidairė, tarsi mėgintų pamatyti savojo apsiausto nugarą.

— O kur jie egzistuoja, sere? Nemačiau tų pasaulių.

Ponas Bleikas paplekšnojo sau per kaktą.

Filipas Astlis prunkštelėjo.

— Vadinasi, jūsų galvoje knibždėte knibžda gyvybių, sere! Knibžda! Tikriausiai jums sunku užmigti dėl triukšmo.

Ponas Bleikas nusišypsojo žvelgdamas tiesiai į Džemą, kuris pateko jo akiratin.

— Teisybė, man niekada nereikėjo ilgų miego valandų.

Filipas Astlis suraukė kaktą ir ramiai stovėjo susimąstęs, nors tokia poza jam buvo visai nebūdinga. Minia neramiai sujudo.

— Jei aš jus gerai supratau, sere, jūs mėginate pasakyti, — galiausiai pratarė jis, — jog mintyse kaupiate idėjas ir paverčiate jas tuo, ką galite matyti ir laikyti rankoje; o aš naudojuosi tikrais „daiktais" — žirgais, akrobatais, šokėjais — ir paverčiu juos prisiminimais.

Ponas Bleikas pakreipė galvą įsmeigęs akis į oponentą.

— Galima manyti ir taip.

Tada Filipas Astlis sugriaudėjo juoku aiškiai patenkintas, kad pats vienas išrutuliojo tokią mintį.

— Vadinasi, sere, galiu pasakyti, jog pasauliui esame reikalingi abu, tiesa, Foksai?

Džono Fokso ūsai krustelėjo.

— Gali būti, sere.

Filipas Astlis žengė žingsnį pirmyn ir ištiesė ranką.

— Tai paspausime vienas kitam ranką, pone Bleikai, ką?

Ponas Bleikas taip pat ištiesė ranką ir suėmė cirkininko delną.

— Tikrai paspausime.

Trečias

Kai ponas Bleikas ir Filipas Astlis atsisveikino, ponia Bleik paėmė vyrą už parankės ir jie nuėjo alėjos link, nepakalbinę nei Džemo, nei Magės, nė neparodę, kad juos pažįsta. Magė žiūrėjo į juos kiek nusivylusi.

— Galėjo pasisveikinti ar bent atsisveikinti, — murmėjo ji.

Ir Džemas jautėsi taip pat, tik nieko nepasakė. Jis kartu su Mage grįžo į savo vietelę prie sienos, kur jie šildėsi iki pasirodant ponui Bleikui. Tačiau dabar beveik nebebuvo į ką žiūrėti; pasirodė,

kad Filipo Astlio ir pono Bleiko ginčas buvo ženklas artistams daryti pertrauką. Akrobatai ir raiteliai neberepetavo, tik šokėjų trupė vaidino sceną iš būsimos pantomimos. Jie pažiūrėjo kelias minutes, o paskui Magė pasirąžė kaip katė, besiruošianti nusnausti popiečio miego.

— Eime veikti ką nors kita.

— Ir ką gi?

— Eikime aplankyti Bleikų.

Džemas suraukė kaktą.

— O kodėl ne? — neatlyžo Magė.

— Juk pati sakei, kad jis su mumis nė nepasisveikino.

— Gal jis mūsų nematė.

— Ir ką jis su mumis veiks? Mes jam neįdomūs.

— Tada, kai buvome ant tilto, mes jam visai patikome. Beje, nejau tu nenori pažiūrėti, kaip atrodo jų namai? Galiu lažintis, kad ten yra visokiausių keistų daiktų. Ar žinojai, kad jam priklauso visas namas? Visas namas! Aštuoni kambariai jam su žmona. Jie neturi vaikų, neturi net tarnaitės. Girdėjau, kad kažkada turėjo, bet ji ėmė jo bijoti. Tos jo didelės akys labai gąsdina, tiesa?

— Norėčiau pamatyti spausdinimo mašiną, — sutiko Džemas. — Man atrodo, kad aną dieną girdėjau, kaip ji veikia. Ji labai barškėjo, triukšmas buvo panašus į stogo sijų, kai ant jų užlipa stogdengys, traškesį.

— Kas yra stogdengys?

— Nejau tu... — Džemas prikando liežuvį. Nors jį nuolat stebino tai, kiek daug Magę nežino, jis stengdavosi neprasitarti. Kartą, kai jis ją paerzino dėl to, jog jai atrodė, kad raktažolė turėtų būti susijusi su raktais ir spynomis, ji su juo nekalbėjo ištisą savaitę. Be to, Londone stogdengių nėra, tai kaip ji galėtų žinoti, kas jie tokie? — Dorsete namų stogai dengti šiaudais, — paaiškino jis. — Sausi šiaudai suspaudžiami, surišami ir užklojami ant sijų.

Magė menkai ką tesuprato.

— Na, sakykim, paimi ryšuliuką šiaudų, juos išlygini, ištiesini, o paskui užkloji ant stogo vietoj medžio ar šiferio, — mėgino nuodugniau paaiškinti Džemas.

— Šiaudinis stogas?

— Taip.

— Kaip jis nepraleidžia lietaus?

— Tikrai nepraleidžia, jeigu šiaudai sukloti lygiai ir gerai suspausti. Ar niekada nebuvai išvykusi iš Londono? — Jis mostelėjo ranka pietų kryptimi. — Juk iki tikro kaimo nėra toli. Jau išvažiavus iš Londono galima pamatyti šiaudais dengtų stogų, prisimenu dar nuo tada, kai pirmą kartą čia atvažiavom. Kurią dieną galėtume keliauti jų pažiūrėti.

Magė pašoko.

— Nežinau, kaip iš čia išeiti.

— Kelią galėtume rasti. — Džemas nusekė paskui ją palei sieną. — Galėtum pasiklausti.

— Aš nenorėčiau būti viena tarp visokių keliukų, gyvatvorių, kai aplinkui nieko nėra, — gūžtelėjo pečiais Magė.

— Juk su tavimi būsiu aš, — pasakė Džemas, pats stebėdamasis savo noru ją ginti. Tokių jausmų jis dar niekam nejuto, išskyrus Maisę, nors dėl Magės tai nebuvo grynai tik broliškas jausmas. — Tau nieko nereikia bijoti, — pridūrė.

— Aš ir nebijau, tik man nepatiktų. Ten būtų nuobodu.

Magė apsižvalgė ir pragiedrėjo. Sustojusi ten, kur siena rėmėsi į Bleikų sodą, ji nutraukė nuo tamsių, banguotų savo plaukų gauruotąją kepuraitę ir permetė per sieną.

— Kodėl taip padarei? — riktelėjo Džemas.

— Mums reikia priežasties, kad galėtume juos aplankyti. Dabar priežastis yra. Eime!

Ji pasileido bėgti palei galinę sieną, takeliu, vedusiu į Heraklio namus. Kai Džemas ją pasivijo, ji jau beldėsi į Bleikų lauko duris.

— Palauk! — šūktelėjo jis, bet buvo per vėlu.

— Sveiki, ponia Bleik, — pasisveikino Magė, kai ponia Bleik atidarė duris. — Atleiskite, kad trukdau, bet Džemas į jūsų sodą per tvorą įmetė mano kepuraitę. Ar galėčiau jos paieškoti?

Ponia Bleik jai nusišypsojo.

— Žinoma, mieloji, jeigu nepabijosi gervuogynų. Ten augančios gervuogės jau sulaukėjo. Užeik.

Ji plačiau pravėrė duris, ir Magė įsmuko vidun. Ponia Bleik žiūrėjo į Džemą, kuris vis dar dvejojo stovėdamas ant laiptelio.

— Ar ir tu užeisi, mielasis? Jai reikės padėti paieškoti kepuraitės.

Džemas norėjo paaiškinti, kad jis neįmetė Magės kepuraitės į jų sodą, bet nerado tinkamų žodžių. Taigi jis tik paprastai linktelėjo ir žengė vidun, o ponia Bleik trinktelėjusi uždarė paskui juos duris.

Jis atsidūrė arkiniame koridoriuje, vedusiame laiptų link. Džemą apėmė keistas jausmas, lyg jis jau ir anksčiau būtų čia lankęsis, nors tada buvo tamsiau. Durys kairėje buvo praviros; pro jas į koridorių krito šviesa. Neturėtų durys būti atviros, pamanė jis, nors ir nežinojo kodėl. Tada už nugaros išgirdo ponios Bleik sijonų šnaresį; šis garsas jam priminė jau kitą vietą, ir jis suprato: šie namai — veidrodinis panelės Pelham namų atspindys; štai koridorius ir laiptai, kuriais jis laipioja kiekvieną dieną. Jos koridorius tamsesnis, nes duris, vedančias į priekinį kambarį, ji laiko uždarytas.

Magė jau buvo dingusi. Nors žinojo, kaip patekti į sodą — kaip ir panelės Pelham namuose, reikia pereiti arkinį koridorių, paskui apeiti laiptus ir nulipti kelis laiptelius žemyn, — Džemas suprato, jog neturėtų taip laisvai vaikščioti po svetimus namus. Jis atsistojo priekinio kambario tarpduryje, kad ponia Bleik galėtų jį aplenkti, ir sustojęs dirstelėjo vidun.

Kambarys neabejotinai skyrėsi nuo panelės Pelham ir nuo bet kokio kito kambario, kokį tik Džemas buvo matęs Dorsete. Pirmą kartą atvykę į Londoną, Kelevėjai turėjo priprasti prie kito-

kių kambarių — jie buvo kvadrato formos, taisyklingesnių kampų, ne taip, kaip netaisyklingų formų Dorsetšyro trobelių kambariai, plytos pločio storumo, o ne per visą dilbį, sienomis, su didesniais langais, aukštesnėmis lubomis, mažais židinukais su grotelėmis ir marmurinėmis atbrailomis, o ne židiniais su atvira liepsna. Naujas buvo ir anglimis kūrenamo židinio kvapas — Dorsetšyre jie į valias turėjo medienos; nuo anglių dūmų mieste tvyrojo nuolatinis rūkelis, nuo šio rūko Džemo mamos akys visada buvo raudonos.

Tačiau priekinis Bleikų kambarys skyrėsi ir nuo jaukios, lenktos Pidlio slėnio virtuvėlės, ir nuo panelės Pelham priekinio kambario su kanarėle narvelyje, sausomis gėlėmis vazose, nepatogia ašutais kimšta sofa ir žemais foteliais, sustatytais per toli vienas nuo kito. Tiesą sakant, čia visai nebuvo kur atsisėsti. Svarbiausias daiktas kambaryje buvo didelė spausdinimo mašina su ilga žvaigždės formos rankena, kurią Džemas anksčiau matė iš gatvės. Mašina buvo kiek aukštesnė už Džemą ir priminė tvirtą stalą su pastatyta ant viršaus nedidele spintele. Virš lygios, liemens aukštyje esančios lentos kabojo didelis medinis volas su dar vienu tokiu pačiu volu apačioje. Sukdamas rankeną tikriausiai suksi volus, išmąstė Džemas. Mašina buvo pagaminta iš lakuoto buko, o volai — iš kietesnio medžio; pati ji atrodė gerokai aptrinta, ypač rankenos.

Spausdinimo mašiną supo visi kiti kambario daiktai. Čia buvo metalinėmis plokštelėmis, ąsočiais ir keistais, Džemui nepažįstamais įrankiais nukrautų stalų, lentynų, nustatytų buteliais, apkrautų popieriumi, įvairiomis dėžutėmis, taip pat ilgų, siaurų stalčių, tokių, kokius Džemas buvo matęs graviūrų parduotuvėje Dorčesteryje. Čia buvo ištemptos plonos virvelės, nors šiuo metu ant jų niekas nekabėjo. Kambarys atrodė kruopščiai sutvarkytas ir labai švarus. Tačiau pono Bleiko jame nebuvo.

Džemas pasitraukė iš tarpdurio ir nusekė paskui ponią Bleik. Galinio kambario durys buvo uždarytos, ir Džemas pajuto, jog už jų slypi galinga jėga; taip galima pajusti žirgą arklidėje.

Magė beveik pačiame sodo gale kovojo su gervuogėmis, dilgėlėmis, dagiais ir žolėmis. Jos kepuraitė puikavosi ant gervuogės viršūnės ir buvo panaši į kapituliacijos vėliavėlę. Magė nusikabino kepuraitę ir nuskubėjo atgal į namą, kliūdama už gervuogių, braižančių jai kojas. Vienu metu norėdama prisilaikyti ji čiupo už dilgėlės ir įsidilgino.

— Po velnių tuos augalus, — sumurmėjo ji ir tvojo kepuraite per dilgėlę, ir toji dar labiau nudilgė. — Velnias, velnias, velnias. — Laižydama ranką ji išbrido iš brūzgynų ir įžengė į sodo sklypelį prie namo, kur augo tvarkingos salotų, žirnelių, porų, morkų, bulvių, eilės; daigelius apžiūrinėjo Džemas.

Jis pakėlė akis:

— Kas tavo rankai?

— Prakeikta dilgėlė nudilgino.

— Nelaižyk, nepadės. Gal kur matei rūgštynių lapelių?

Džemas nelaukė atsakymo, bet patraukė sąžalynu netoli pavėsinės augančių dilgėlių link; pro praviras pavėsinės duris matėsi pastatytos dvi kėdės.

— Žiūrėk, štai šis augalas plačiais lapais yra rūgštynė, jis auga prie dilgėlių. Sutrink jį, kad pasirodytų sultys, o tada patepk jomis nudilgintą vietą.

Jis pridėjo rūgštynę Magei prie rankos.

— Ar dabar geriau?

— Taip, — atsakė Magė nustebusi, kad taip puikiai veikia rūgštynės lapas ir kad Džemas laiko suėmęs jos ranką. — Iš kur apie tai sužinojai?

— Dorsetšyre daug dilgėlių.

Tarsi norėdama jį nubausti už tai, kad tiek daug išmano, Magė pasisuko į pavėsinę.

— Prisimeni? — nuleidusi balsą paklausė ji. — Prisimeni, kaip mes juos matėme?

— Ką dabar veiksime? — nutraukė ją Džemas, aiškiai sutrikdytas šnekos apie tą dieną, kai jie matė Bleikus sode. Jis pažvelgė į

ponią Bleik, kuri stovėjo žolėje prie galinių durų, susikišusi rankas į prijuostės kišenes ir laukdama jų.

Magė spoksojo į jį, ir Džemas nuraudo. Minutėlę ji patylėjo, džiaugdamasi galia, kurią jam turėjo, nors net ir pati gerai neišmanė, kokia tai galia arba kodėl ji veikia jį, o ne ką nors kitą. Jai sukuteno pilvą.

Ponia Bleik perkėlė svorį nuo vienos kojos ant kitos, o Magė apsidairė ieškodama ko nors, kas galėtų juos dar ilgiau ten užlaikyti. Tačiau sode nieko ypatinga nebuvo. Be pavėsinės, netoli namo durų buvo išvietė ir pelenų duobė, į kurią pilami anglių pelenai iš židinio. Ant sienos vešėjo vynuogienojai, dėl kurių varžėsi panelė Pelham. Šalia vynuogienojų augo nedidelis figmedis delno platumo lapais.

— Ar jūsų figmedis veda vaisius? — paklausė Magė.

— Dar ne, jis per jaunas. Tikimės, kad kitais metais vaisių jau bus, — atsakė ponia Bleik. Ji apsigręžė eiti vidun, ir vaikai nenoriai nusekė paskui ją.

Jie praėjo pro uždarytas galinio kambario duris, ir Džemas vėl pasigailėjo, kad negali įeiti vidun. Tačiau praviros priekinio kambario durys atrodė svetingesnės, ir jis stabtelėjo, kad dar kartelį galėtų dirstelėti į spausdinimo mašiną. Jis kaupė drąsą ketindamas paklausti apie ją ponios Bleik, bet tada Magė pratarė:

— Ponia Bleik, gal galėtume pažiūrėti tą pono Bleiko dainų knygą, apie kurią pasakojote tada, kai buvome susitikę ant tilto? Mes norėtume ją pamatyti, tiesa, Džemai?

Džemas mėgino papurtyti galvą, bet teįstengė linktelėti.

Ponia Bleik stabtelėjo koridoriuje.

— Oi, tikrai, mieloji? Na, tada man reikėtų paklausti pono Bleiko, ar jis neprieštarauja. Palaukite čia, po minutėlės grįšiu.

Ponia Bleik nuėjo prie uždarų durų ir pasibeldusi luktelėjo; išgirdusi murmesį, atidarė duris ir įsmuko vidun.

Kai durys vėl prasivėrė, pasirodė pats ponas Bleikas.

— Sveiki, mano vaikai, — pasisveikino jis. — Keitė man sakė, jog norite pasižiūrėti mano dainų.

— Taip, sere, — vienbalsiai atsakė Magė ir Džemas.

— Na, tai gerai... Vaikai jas supranta geriau nei kas nors kitas. „Parašiau linksmų dainų/ Vaikui jų klausyt smagu". Eime.

Nusivedęs juos į priekinį kambarį, kur stovėjo spausdinimo mašina, jis priėjo prie lentynos, atidarė dėžutę ir išėmė ne didesnę už delną knygelę, susiūtą ir įrištą į grybų spalvos aplanką.

— Štai, — pasakė dėdamas knygelę ant stalo priešais langą.

Džemas ir Magė vienas šalia kito stovėjo prie stalo, bet knygelės neėmė — nedrįso net Magė, kad ir kokia drąsi ji buvo. Nė vienas iš jų nebuvo pratęs elgtis su knygomis. Kai Anė Kelevėj tekėjo, iš savo tėvų gavo dovanų maldynėlį, tačiau ji vienintelė iš visos šeimos maldynėliu naudojosi bažnyčioje. Magės tėvai niekada neturėjo savo knygų, išskyrus tas, kurias Dikas Baterfildas pirko ir pardavinėjo, o Betė Baterfild nemokėjo skaityti, nors mėgo, kad vyras jai skaitytų iš aludės parsineštus senus laikraščius.

— Ar neketinate jos pavartyti? — pasiteiravo ponas Bleikas. — Pirmyn, mano berniuk, atversk ją. Nesvarbu ties kuriuo puslapiu.

Džemas ištiesė ranką ir, negrabiai paėmęs knygą, atvertė vieną puslapį jos pradžioje. Kairiajame puslapyje buvo nupiešta didelė tamsiai raudonos ir violetinės spalvų gėlė, kurios viduryje, tarp susisukusių žiedlapių, sėdėjo moteris, vilkinti geltoną suknelę, ir ant kelių laikė kūdikį. Šalia jų stovėjo mėlyna suknele apsivilkusi mergaitė, ir Magei pasirodė, kad iš jos petukų kyšo drugelio sparneliai. Po gėle ruda spalva buvo parašyti žodžiai, o žodžius apsiviję žali stiebeliai ir vijokliai. Dešinysis puslapis beveik visas buvo

išmargintas žodžiais, o dešinėje paraštėje „augo“ lapotas medis, kairės pusės link vijosi vijoklis, ir visas puslapis tai šen, tai ten buvo nubarstytas skraidančiais paukšteliais. Magė grožėjosi piešinukais, nors nemokėjo perskaityti nė vieno žodžio. Ji svarstė, ar Džemas moka.

— Kas čia parašyta? — paklausė ji.

— Ar nemoki perskaityti, vaike?

Magė papurtė galvą.

— Aš tik metus lankiau mokyklą, o paskui viską pamiršau.

Ponas Bleikas sukikeno.

— O aš visai nelankiau mokyklos! Skaityti mane išmokė tėtis. Ar tavo tėtis tavęs nemokė?

— Jis per daug užimtas, kad mokytų.

— Keite, girdėjai? Girdėjai?

— Girdėjau, pone Bleikai. — Ponia Bleik stovėjo tarpduryje atsirėmusi į staktą.

— Matote, aš išmokiau Keitę skaityti. Ir jos tėvas buvo per daug užimtas. Na gerai, o kaip tu, mano berniuk? Ar mokėtum perskaityti šią dainelę?

Džemas atsikrenkštė.

— Pamėginsiu. Aš trumpai lankiau mokyklą.

Vedžiodamas pirštu po puslapį jis iš lėto ėmė skaityti:

Aš vardo neturiu,
Dviejų dienų esu. —
Kokiu vadint vardu
Dabar tave turiu?
Linksma sau gyvenu,
Vadink mane džiaugsmu,
Ir būkime kartu!

Džemas skaitė nuolat stabčiodamas, vėl pradėdamas iš naujo, ir ponui Bleikui jo pagailo. Jis ėmė jam antrinti, drąsinti, skubinti,

kol galiausiai Džemas ėmė kartoti paskui jį tarsi aidas, lyg žaistų kokį žaidimą:

Meilus džiaugsmeli!
Vos dviejų dienelių
Šaukiu tave vardu,
Matau — šypsaisi tu,
Dainuoju šią dainelę,
Turiu savo džiaugsmelį.

Žiūrėdama į paveiksliuką Magė išsiaiškino, jog dainelė apie kūdikį, o ir pono Bleiko balsas skambėjo taip, tarsi jis būtų be galo mylintis tėvas, šnekinantis savo vaikelį, kvailoku balsu kartojantis tas pačias frazes. Ji svarstė, iš kur jis gali žinoti, kaip tėvai kalbina kūdikius, kai pats neturi vaikų. Kita vertus, jis išties menkai teišmano apie kūdikius, nes dviejų dienų vaikelis tikrai dar nesišypso; Magė buvo padėjusi prižiūrėti ne vieną kūdikį, todėl gerai žinojo, jog kūdikiai nesišypso net kelias savaites, kol galiausiai mamoms pritrūksta kantrybės laukti šypsenos. Vis dėlto šito ji jam nepasakė.

— Štai šią dainelę lengvai įsiminsite. — Ponas Bleikas pravertė kelis puslapius, o paskui ėmė deklamuoti „Kai žali miškai kvatoja, džiaugiasi linksmi“, tą pačią dainelę, kurią jiems dainavo ant tilto. Šį kartą jis ne dainavo, o paskubomis skandavo. Džemas stengėsi sekti žodžius puslapyje, kartkartėmis nutęsdamas vieną kitą žodį, kurį įstengdavo perskaityti ar įsiminti. Magė suraukė kaktą pyktelėjusi, kad jis ir ponas Bleikas gali kartu skaityti dainą, o ji negali. Magė pažvelgė į piešinuką šalia dainos teksto. Aplink stalą buvo susėdęs būrelis žmonių su vyno taurėmis; moterys vilkėjo geltonomis ir mėlynomis suknelėmis, vienas vyras violetiniais drabužiais sėdėjo atsukęs nugarą ir iškėlęs vyno taurę. Vieną dainos dalį ji prisiminė, todėl kaip tik tada, kai ponas Bleikas ir Džemas

rengėsi skaityti reikiamą eilutę, ji prie jų prisidėjo šaukdama „Cha cha chi!“, tarsi būtų smuklėje ir dainuotų kartu su visais.

— Ar jūs išleidote šią knygą, sere? — paklausė Džemas, kai juodu baigė.

— Nuo pradžios iki pabaigos, mano berniuk. Aš ją parašiau, iliustravau, išspausdinau, nuspalvinau, susiuvau ir įrišau, o paskui pasiūliau parduoti. Su Keitės pagalba, žinoma. Be Keitės nebūčiau galėjęs jos parengti.

Jis pažvelgė į žmoną, ji taip pat į jį pažvelgė. Džemui pasirodė, jog jie abu laiko po vieną virvės galą ir tempia jį į save.

— Ar naudojotės šia spausdinimo mašina? — neatlyžo Džemas.

Ponas Bleikas uždėjo ranką ant vienos iš rankenų.

— Naudojausi. Bet ne šiame kambaryje, turėk tai galvoje. Tada gyvenome Lenkijos gatvėje. Kitoje upės pusėje.

Jis suspaudė rankeną ir ją truktelėjo taip, kad ji šiek tiek pajudėjo. Medinė mašina sutraškėjo ir girgžtelėjo.

— Kraustantis į Lambetą sunkiausia buvo pergabenti mašiną. Turėjome ją išardyti ir paprašyti kelių vyrų, kad padėtų pergabenti.

— Kaip ji veikia?

Pono Bleiko veidas nušvito kaip žmogaus, suradusio dar vieną į save panašų fanatiką.

— Aa, gražus vaizdelis, mano berniuk. Labai malonu žiūrėti. Paimi jau paruoštą plokštelę... ar esi kada nors matęs išraižytą plokštelę? Ne? Štai, gali pasižiūrėti.

Jis nusivedė Džemą prie vienos lentynos ir paėmė plokščią metalinį kvadratėlį.

— Perbrauk per jį pirštu.

Ant lygaus, šalto varinio paviršiaus Džemas pajuto iškilias linijas ir vingius.

— Taigi pirmiausia mentele patepame plokštelę rašalu, — jis

paėmė trumpą ir storą medžio kotelį apvaliu galu, — paskui ją nuvalome, kad rašalo liktų tik tose vietose, kurias norime atspausti. Tada dedame plokštelę į specialią vietą mašinoje, štai čia.

Ponas Bleikas padėjo plokštelę ant panašios į stalą spausdinimo mašinos dalies, prie volų.

— Paskui imame jau paruoštą popieriaus lapą ir uždedame jį ant plokštelės, plokštelę ir popierių uždengiame audeklu. Tada į save pasukame rankenas, — ponas Bleikas truputį pasuko rankenas, ir volai pajudėjo, — plokštelė ir popierius patenka tarp volų ir per juos pereina. Tokiu būdu rašalas perkeliamas ant popieriaus. Kai visa tai išlenda iš volų, mes labai atsargiai — įsidėmėk, labai atsargiai — nuimame popierių ir kabiname ant mums virš galvų ištemptų virvelių, kad išdžiūtų. Kai atspaudai išdžiūsta, juos nuspalviname.

Kol Džemas įdėmiai klausėsi liesdamas vis kitas mašinos dalis, kaip kad jau seniai troško, toliau klausinėdamas pono Bleiko, Magė ėmė nuobodžiauti, todėl nusigręžusi vėl ėmė vartyti knygą. Ji menkai domėjosi knygomis; ji nemokėjo skaityti, todėl iš knygų jai buvo menka nauda. Magė nekentė mokyklos. Būdama aštuonerių ji lankė mergaičių labdaros mokyklą Sautvorke, visai netoli Lambeto, kur Baterfildai anksčiau gyveno. Jai toji mokykla atrodė išties baisi vieta, kur į vieną kambarį sugrūstos mergaitės užsikrėsdavo blusomis, utėlėmis ir kosuliu, kur kasdien kuri nors būdavo mušama, nė vienai nedarant jokių išimčių. Įpratusi bastytis gatvėmis, Magė sunkiai galėjo visą dieną išsėdėti kambaryje, jai niekaip nenorėjo lįsti į galvą mokytojos kalbos apie raides ir skaičius. Visa tai buvo gerokai nuobodžiau nei vaikštinėti lauke. Besimokydama Sautvorke Magė arba nuolat sukiodavosi savo vietoje, arba užmigdavo, todėl būdavo mušama plona lazdele, kuri perrėždavo odą. Apie mokyklą liko vienintelis džiugus prisiminimas: vieną dieną į mokyklą atėjo Dikas Baterfildas, ant dukters nugaros aptikęs naują komplektą randų, paliktų ne jo rankos, ir prilupo mokytoją. Po to

įvykio Magė nebegrįžo į mokyklą ir iki pat tos akimirkos, kai Džemas su ponu Bleiku ėmė deklamuoti eilėraštį, niekada nesigailėjo, kad nemoka skaityti.

Ją nustebino pono Bleiko dainų knygelė, nes ji nepriminė jokios kitos anksčiau jos matytos knygos. Daugumoje knygų buvo prirašyta žodžių su keistais paveiksliukais šen bei ten. O čia žodžiai ir piešiniai atrodė tarsi susipynę — kartais net sunku pasakyti, kur baigiasi žodžiai ir prasideda piešinys. Magė vertė puslapį po puslapio. Daugiausia buvo piešiami žaidžiantys arba prie suaugusiųjų besiglaudžiantys vaikai; atrodė, kad jie visi vaizduojami kaimo fone, o kaimas, anot pono Bleiko, visai nėra didelė, tuščia, atvira erdvė, kaip ji visada manė; kaime yra tvoras atstojančių gyvatvorių ir medžių, po kuriais galima rasti pavėsį.

Keliuose piešinukuose buvo pavaizduoti vaikai su mamomis — moterys jiems skaitė arba tiesė rankas norėdamos pakelti nuo žemės, arba tiesiog žiūrėjo į juos miegančius. Magės vaikystė nebuvo panaši į tų vaikų. Betė Baterfild, savaime suprantama, niekada nebūtų galėjusi jai skaityti ir greičiau jau būtų riktelėjusi, kad Magė stotųsi pati, nei tiesusi ranką. Magė labai abejojo, ar kada nors nubudusi galėtų tikėtis rasti šalia lovos sėdinčią savo motiną. Ji pakėlė akis tankiai mirksėdama, mėgindama sulaikyti ašaras. Ponia Bleik vis dar stovėjo atsirėmusi į staktą, susikišusi rankas į prijuostės kišenes.

— Turėjote parduoti daug knygelių, kad galėtumėte apsigyventi šiame name, madam, — pratarė Magė, stengdamasi paslėpti ašaras.

Regis, Magės žodžiai pažadino ponią Bleik iš svajonių. Ji išsitiesė pasitraukusi nuo staktos ir perbraukė rankomis per sijoną lygindama.

— Ne tiek jau daug, mieloji. Ne tiek jau daug. Matai, nedaug žmonių supranta poną Bleiką. Net ir jo dainų nesupranta.

Ji kiek padvejojo.

— O dabar, manyčiau, jam jau laikas imtis darbo. Šiandien jau ne kartą jam teko pertraukti darbą, tiesa, pone Bleikai?

Šiuos žodžius ji ištarė nedrąsiai, beveik baugščiai, tarsi bijotų vyro būsimo atsakymo.

— Žinoma, Keite, — atsakė jis, atsisukdamas nuo spausdinimo mašinos. — Tu kaip visada teisi. Man visada kas nors sutrukdo, o Keitė stengiasi grąžinti mane prie darbo.

Jis jiems linktelėjo ir išėjo iš kambario.

— Prakeikimas, — staiga tarstelėjo Magė. — Pamiršau mamos alų!

Ji padėjo „Nekaltybės dainas" ant stalo ir nuskubėjo prie durų.

— Atleiskite, ponia Bleik, mes turime eiti. Ačiū, kad aprodėte mums savo daiktus!

Penktas

Suradusi bokalą ten, kur ir buvo palikusi — prie sienos Astlio lauke, — Magė su Džemu nubėgo į Heraklio namų gale esantį „Ananasą". Jiems jau bežengiant vidun Džemas apsižvalgė ir, didžiai savo nuostabai, išvydo seserį prisispaudusią prie tvoros šalia kelio, mindžikuojančią nuo vienos kojos ant kitos.

— Maise! — šūktelėjo jis.

— Ką čia veiki, panele Pidl? — paklausė Maisė, kai jie prie jos priėjo. — Ar nenorėtum pasisveikinti?

— Aš... — Maisė nutilo, kai prasivėrė „Ananaso" durys ir išėjo Čarlis Baterfildas. Šviesus jos veidas apniuko.

— Prakeikimas, — sumurmėjo Magė, kai Čarlis juos pamatė ir patraukė jų pusėn.

— Ko čia trainiojiesi, kaimieti? — piktai drėbė pažinęs Džemą.

Magė atsistojo tarp jų.

— Mes tik norėjome gauti alaus mamai. Džemai, gal galėtum atnešti? Pasakyk, kad alus Baterfildams, o savaitės pabaigoje tėtis už jį sumokės.

Magė kiek įmanydama stengėsi „nesuleisti" Džemo su Čarliu; jie nuo pat pradžių pajuto vienas kitam antipatiją.

Džemas dvejojo; jis nemėgo pats vienas vaikščioti po Londono smukles, bet suprato, kodėl Magė jo prašo. Čiupęs bokalą jis nubėgo į „Ananasą" ir dingo už durų.

Jam nuėjus Čarlis sutelkė dėmesį į Maisę, atvirai apžiūrinėdamas jos veidą, kvailą rauktą kepuraitę, grakštų liemenį ir po korsetu pūpsančias mažas krūtis.

— O kas šitoji? — galop paklausė. — Ar neketini mūsų supažindinti?

Maisė nusišypsojo Pidlio slėnio šypsena.

— Mano vardas Maisė, Margareta, kaip Magė. Aš Džemo sesuo. Ar tu Magės brolis? Judu labai panašūs, tik kad vienas šviesus, o kitas tamsus.

Čarlis jai nusišypsojo šypsena, kuria Magė niekada nepasitikėjo. Ji matė, kaip jis godžiai mėgaujasi Maisės naivumu ir nekaltumu.

— Ką veiki gatvėje, Maise? — pasidomėjo jis. — Gal manęs lauki?

Maisė sukikeno.

— Kaip galėčiau laukti, jei niekada nesu tavęs mačiusi? Ne, aš laukiau... kai ko kito.

Atrodė, jog būtent nuo šių jos žodžių prasivėrė aludės durys ir pro jas išėjo Džonas Astlis, lydimas merginos, siuvančios kostiumus artistams. Jie juokėsi, o jis lengvai plekšnojo jai per strėnas. Nė nedirstelėję į trijulę, jie patraukė šalia „Ananaso" besidriekiančiu takeliu, vedančiu į Astlio arklides. Magė žinojo, jog arklidžių gale buvo tuščias gardas, kur jis dažnai vesdavosi moteris.

— Och! — springdama šūktelėjo Maisė ir žingtelėjo į priekį ketindama eiti paskui juos.

Magė ją sulaikė paėmusi už parankės.

— Ne, panele Pidl.

— Kodėl ne? — naiviai paklausė Maisė mėgindama ištraukti ranką. Magė dirstelėjo į Čarlį, ir jis kilstelėjo antakius.

— Liaukis, Maise, jie skuba ir tikrai nenorėtų, kad slankiotum aplinkui.

— Ar nemanote, kad jis nori parodyti jai savo žirgą? — paklausė Maisė.

Čarlis prunkštelėjo.

— Kai ką jis jai tikrai parodys, be abejo.

— Palik juos ramybėje, — patarė Magė. — Neturėtum jų šnipinėti, jam tai nepatiktų.

Maisė įbedė į Magę dideles mėlynas akis.

— Apie tai nepagalvojau. Ar manai, kad jis ant manęs supyktų?

— Taip, supyktų. O dabar eik namo. — Magė stumtelėjo Maisę. Po minutėlės Maisė patraukė Heraklio namų pusėn. — Buvo malonu susipažinti, — per petį šūktelėjo Čarliui.

Čarlis sukikeno.

— Gerasis Viešpatie, iš kur tu ją išpešei?

— Palik ją ramybėje, Čarli.

Jis dar kurį laiką žiūrėjo į Maisę, o paskui permetė akimis seserį.

— Kodėl manai, kad aš jai galėčiau ką nors padaryti, panele Perpjauta Gerkle?

Magė sustingo. Jis niekada anksčiau jos taip nevadino. Ji mėgino neparodyti ją apėmusios panikos, stengėsi atlaikyti jo tiriamą žvilgsnį žiūrėdama į gyvaplaukius ant jo smakro ir bepradedančius želti menkučius šviesius ūselius. Vis dėlto jis buvo jos brolis, kuris gerai ją pažinojo, todėl negalėjo nepastebėti jos akyse šmėstelėjusio šešėlio ir staiga patankėjusio kvėpavimo.

— Oi, nesijaudink, — jis vėl nusišypsojo ta dviprasmiška šypsena, — tavo paslapties neišduosiu. Tiesą sakant, nemaniau, kad tu ją vis dėlto turi.

Aludės tarpduryje pasirodė Džemas. Jis ėjo labai atsargiai, kad neišlaistytų pilno bokalo. Pamatęs įsitempusį, išbalusį Magės veidą, suraukė kaktą.

— Kas atsitiko? — atsigręžė jis į Čarlį. — Ką tu jai padarei?

— Ar dabar eisi namo? — paklausė Čarlis, nekreipdamas į Džemą dėmesio.

Magė suraukė antakius.

— Koks tavo reikalas?

— Mama ir tėtis tau turi parengę nedidelį siurprizą, štai ir viskas.

Staigiu judesiu jis čiupo iš Džemo bokalą ir nugėrė trečdalį alaus, paskui įgrūdo bokalą Džemui atgal į rankas ir nubėgo juokdamasis.

Šeštas

Magei grįžus Betė Baterfild stovėjo prie ugnies, saujomis mesdama supjaustytas bulves į vandens pripiltą puodą. Ištiesęs ilgas kojas, už stalo jau sėdėjo Čarlis.

— Supjaustyk svogūnus, gerai, ančiuk, — paprašė Betė Baterfild imdama iš Magės bokalą ir nepriekaištaudama dėl vėlyvo grįžimo ar laiku neatnešto alaus. — Tu mažiau ašaroji nei aš.

— O Čarlis visai neašaroja, — atkirto Magė. Čarlis nesureagavo į užuominą ir toliau drybsojo už stalo. Pradėjusi lupti svogūnus, Magė dėbtelėjo į jį. Betė Baterfild nupjovė nuo mėsos lašinius ir sumetė juos į užkaistą keptuvę, kad sušiltų. Paskui atsistojo šalia dukters ir ėmė žiūrėti, kaip ši darbuojasi.

— Ne žiedeliais, — pasakė ji. — Smulkiai.

Magė nustojo pjausčiusi ir įkirto peilį į pusę svogūno.

— Liaukis, mama. Sakei, kad nuo svogūnų ašaroji, todėl pasitrauk.

— Kaip galiu pasitraukti, kai tu juos blogai pjaustai?

— Koks skirtumas, kaip aš juos pjaustau? Ar žiedais, ar smulkiai, juk skonis nuo to nesikeičia. Svogūnai yra svogūnai.

— Duok man. — Betė Baterfild griebė peilį. Magė jo nepaleido.

Pakirdęs iš snaudulio Čarlis pakėlė akis ir ėmė stebėti, kaip mama ir dukra grumiasi dėl peilio.

— Atsargiai, mama, — tingiai pratarė Čarlis. — Ji puikiai moka valdyti peilį, tiesa, Mage?

Magė paleido peilį.

— Užsičiaupk, Čarli!

Betė Baterfild vedžiojo akimis nuo vieno savo vaiko prie kito.

— Apie ką čia kalbat?

— Apie nieką, mama, — vienbalsiai atsiliepė jie.

Betė Baterfild dar kiek luktelėjo, bet nė vienas nieko nepasakė, nors Čarlis kvailai šyptelėjo nusisukęs į židinį. Jų mama ėmė pjaustyti svogūnus lygiai taip pat, kaip laidydama — automatiškai, metodiškai, kartodama gerai pažįstamą veiksmą, apie kurį jai visai nereikėjo galvoti.

— Mama, lašiniai rūksta, — perspėjo Magė.

— Tada įdėk mėsą, — paliepė Betė Baterfild. — Žiūrėk, nepridegink. Tavo tėtis nemėgsta pridegusios.

— Nepridegínsiu.

Magė pridegino mėsą. Ji lygiai taip pat nemėgo gaminti maisto kaip ir laidyti. Betė Baterfild baigė pjaustyti svogūnus, susėmė juos ir įmetė į keptuvę, prieš tai čiupusi iš dukters šaukštą.

— Mage! — riktelėjo apvertusi mėsą ir pamačiusi juodas degėsių dėmes.

Čarlis sukikeno.

— Ką ji iškrėtė šį kartą? — nuo tarpdurio paklausė Dikas Baterfildas. Betė Baterfild dar kartą apvertė mėsą ir ėmė įnirtingai maišyti svogūnus. — Nieko, nieko... ji jau eina laidyti, taip, ančiuk?

— Tik, žiūrėk, nesudegink, — perspėjo Dikas Baterfildas. — Ką? Ką? — vėl ėmė klausinėti jis, kai Čarlis prapliupo juoktis, o Magė spyrė broliui į kojas. — Klausyk, mergaite, tu turėtum labiau gerbti savo šeimą. O dabar eik, padėk motinai.

Jis koja prisitraukė kėdę ir, pasikišęs ją po savimi, atsisėdo; per daugelį metų jis buvo ištobulinęs šį judesį treniruodamasis su smuklių kėdėmis.

Magė piktai dėbtelėjo, bet išsitraukė iš židinio laidynę ir nuėjo prie paklodžių krūvos. Stumdydama laidynę pirmyn ir atgal, jausdama į save įsmeigtas tėvo akis, ji pasistengė susikaupti ir laidyti tvarkingai, o ne kaip pakliuvo.

Baterfildai retai kada susirinkdavo visi keturi viename kambaryje. Dirbdami skirtingus darbus, Dikas ir Betė išeidavo skirtingu laiku, o Čarlis su Mage užaugo išeidami iš namų ir į juos pareidami kada panorėję, valgydami bandelių krautuvėlėse, smuklėse arba pas gatvės prekeivius. Jiems visiems susirinkus, virtuvė atrodė labai maža, ypač kai Čarlis ištiesė kojas, užimančias tiek daug vietos.

— Taigi, Magse, — staiga prabilo Dikas Baterfildas. — Čarlis mums sakė, kad, užuot atnešusi mamai alaus, tu šlaisteisi su Kelevėjų berniuku.

Magė sužaibavo akimis į Čarlį, kuris šypsojosi.

— Tu ištisas dienas leidi lakstydama su tais Dorseto vaikiūkščiais, — tęsė tėvas, — o tavo mama ir aš dirbame, kad parūpintume tau kokį kąsnį. Metas tau pačiai užsidirbti.

— Nematau, kad Čarlis ką nors dirbtų, — įbedusi nosį į skalbinius sumurmėjo Magė.

— Ką? — sustugo Čarlis.

— Čarlis irgi nedirba, — jau garsiau pakartojo Magė. — Jis keleriais metais už mane vyresnis, bet jūs kažkodėl nesiunčiate jo dirbti.

Dikas Baterfildas ritinėjo stalu anglies gabaliuką, o Betė Baterfild laikė virš puodo keptuvę stumdydama mėsą ir svogūnus, kad atsirastų vietos ir bulvėms. Išgirdę Magės žodžius, abu liovėsi dirbę savo darbus ir sužiuro į dukrą.

— Ką nori tuo pasakyti, mergyte? Aišku, kad jis dirba, jis dirba su manimi! — nuoširdžiai sutrikęs protestavo Dikas Baterfildas.

— Norėjau pasakyti, kad tu jo niekada nemokei jokio amato.

Čarlis, iki šiol atrodęs patenkintas, dabar liovėsi šypsojęsis.

— Aš jį mokau to paties, ką darau pats, — skubiai tarstelėjo Dikas Baterfildas, metęs žvilgsnį į sūnų. — Ir jis tikrai daug išmoko apie pirkimą ir pardavimą, tiesa, berniuk?

Čarliui ši tema buvo skaudi. Kai jam buvo trylika, jie neturėjo reikiamos sumos siųsti Čarlį mokytis amato, nes tada Dikas Baterfildas sėdėjo kalėjime. Jis atkalėjo dvejus metus už tai, kad alavo lydinį mėgino prakišti kaip sidabrą, o kai išėjo iš kalėjimo ir atnaujino savo „verslą", Čarlis buvo jau penkiolikmetis stuobrys, kuris temokėjo miegoti iki pietų ir niurzgliai atsikalbinėti. Keli amatininkai, kurie lyg ir ketino priimti mokyti vyresnį berniuką, jau po minutės, praleistos jo draugijoje, Čarlio atsisakė. Dikas Baterfildas įstengė pelnyti tik vieno žmogaus malonę, taigi Čarlis dvi dienas pratempė pas kalvį, kol, žaisdamas su karštu žarstekliu, nudegino arklį. Arklys atbaidė jį nuo kalvystės spirdamas jam taip, kad šis prarado sąmonę; nuo to laiko Čarliui taip ir liko randas, kertantis vieną antakį.

— Kad ir kaip ten būtų, dabar kalbame ne apie Čarlį, — pareiškė Dikas Baterfildas. — Kalbame apie tave. Tavo mama sako, kad menkai gali jai padėti prie skalbinių, nes neturi įgūdžių, juk taip? Taigi pasiklausinėjau vienur kitur ir radau tau vietelę pas savo draugą Sautvorke; suksi virves. Pradėsi rytoj rytą, šeštą valandą. Šiąnakt vertėtų gerai išsimiegoti.

— Virves! — riktelėjo Magė. — Tėti, prašau, tik ne tai! — Ji pagalvojo apie moterį, kurią kartą matė aludėje — jos rankų oda

buvo siaubingai nutrinta šiurkštaus kanapių pluošto, kurį ji vydavo kiekvieną dieną.

— Staigmena, — įžūliai mestelėjo Čarlis.

— Galvijas! — drėbė jam atgal Magė.

— Nesiginčyk, mergyte, — nutraukė juos Dikas Baterfildas. — Metas užaugti.

— Magse, nubėk pas kaimynus ir paprašyk kelių ropių, — paliepė Betė Baterfild, mėgindama išsklaidyti kambaryje besitvenkiantį pyktį. — Pasakyk, kad rytoj jų nupirksiu turguje.

Magė metė laidynę į anglis ir pasisuko ketindama eiti. Jeigu ji paprasčiausiai būtų išėjusi, pasiskolinusi ropių ir grįžusi, gal debesis ir būtų praslinkęs. Tačiau jai einant prie durų Čarlis kyštelėjo koją, kad sesuo už jos užkliūtų. Magė išsitiesė trinktelėjusi blauzdomis į stalą ir sujudinusi Diko Baterfildo ranką, kuria jis ritinėjo anglies gabaliuką; šis išlėkė jam iš rankos ir įkrito į troškinį.

— Po velnių, Magse, ką dabar darai! — suriko jis.

Net ir tada susiklosčiusią situaciją būtų buvę įmanoma ištaisyti, jeigu motina būtų subarusi Čarlį už tai, kad šis pakišo koją. Tačiau Betė Baterfild pratrūko:

— Kas tau darosi, nevėkšla kvaile! Ar nori sugadinti troškinį? Nejau nieko nesugebi padaryti taip, kaip reikia?

Magė svirdinėdama pakilo nuo grindų ir atsidūrė tiesiai priešais išsivėpusį Čarlį. Nuo tokio vaizdelio jos viduje tarsi kažkas apsivertė, ir ji spjovė broliui į veidą. Jis pašoko riaumodamas ir nubloškė į šalį kėdę. Pašokusi ir puolusi per kambarį prie durų, Magė šūktelėjo per petį:

— Užsikruškit visi! Susikiškit savo ropes į subines!

Čarlis ją išsivijo iš namų ir pasileido gatve vis šaukdamas „Kalė!“; jis būtų ją pavijęs, jeigu ne Bastilijos keliu važiavusi karieta, pro kurios priekį Magė spėjo prašauti, bet Čarlis jau buvo priverstas sustoti. Karieta suteikė tas lemiamas sekundes, kurių jai reikėjo, kad išvengtų ant kulnų lipančio brolio, kad suskubtų nubėgti Pievų gatve ir įsukti į takelį, prasidedantį prie „Šuns ir

antino“ ir vedantį palei galinius sodus. Šiame kvartale Magė daug geriau už savo brolį žinojo visus takelius ir slėptuves. Kai ji atsigręžė, Čarlio jai už nugaros nebebuvo. Jis buvo iš tų berniukų, kurie niekada nesivargina ką nors vydamiesi, jeigu nebūna tikri, kad tikrai pavys; jis negalėjo pakęsti minties, jog kas nors jį pamatys pralaimėjusį.

Magė kuriam laikui pasislėpė prie „Šuns ir antino“, klausydamasi iš aludės sklindančio triukšmo ir dairydamasi, ar nepasirodys brolis. Įsitikinusi, kad jis jos nebeieško, ji išslinko ir pasileido gatvėmis, plačiai nusidriekusiomis puslankiu aplink Bastilijos kelią. Visur buvo ramu; žmonės sėdėjo namuose ir valgė arba būriavosi smuklėse. Gatvių prekeiviai jau buvo susirinkę prekes ir nuėję, viena po kitos gatvėse ėmė rodytis kekšės.

Galiausiai Magė priėjo prie upės Lambeto rūmų rajone. Ji ilgokai sėdėjo ant kranto stebėdama ankstyvo vakaro saulėje plaukiojančius laivus. Girdėjo per upę atsklindančius tolimus Astlio cirko garsus — muziką, juoką ir kartkartėmis nuskambančius sveikinimo šūksnius. Jos širdis vis dar daužėsi, ji vis dar griežė dantimis.

— Prakeikta virvė, — murmėjo ji. — Apšikt ją.

Bet jautėsi alkana, o ir miegoti kažkur reikės; ji nedrįso eiti namo, susitikti su tėvais, su Čarliu, su virve. Magė suvirpėjo, nors vakaras buvo labai malonus. Ji buvo pratusi laiką leisti ne namuose, bet dar niekada nemiegojo kur nors kitur. Gal Džemas leistų permiegoti savo namuose, pamanė ji. Kito plano ji negalėjo sugalvoti, todėl pašoko ir nubėgo Bažnyčios gatve, pro žaliąją Lambeto gatvę, Heraklio namų link. Magė susvyravo tik sustojusi vidury kelio, prie panelės Pelham namų. Kelevėjų buto languose nieko nesimatė, nors jie buvo plačiai atverti. Ji galėjo šūktelėti ar mestelėti akmenuką norėdama patraukti kieno nors dėmesį, bet to nedarė. Tik stovėjo ir žiūrėjo vildamasi, kad Džemas ar Maisė ją pastebės ir pakvies užlipti viršun.

Kelias minutes pastovėjusi kaip kvailiukė, ji vėl žengė į kelią. Dabar jau temo. Magė ėjo taku tarp dviejų Heraklio namų, vedančiu į Astlio lauką. Už lauko buvo jos tėvų sodas; pro plyšį tvoroje ji įžiūrėjo blausią šviesą. Dabar jie jau turėtų būti suvalgę troškinį. Ji svarstė, ar mama paliko jos porciją. Tėvas tikriausiai išėjo į smuklę parnešti dar alaus, o gal kokį seną laikraštį ar du, kuriuos skaitys žmonai ir sūnui, jeigu Čarlis pats dar neišėjo į smuklę. Gal pas juos užsuko kaimynai, ir dabar visi dalijasi naujausiais vietiniais gandais arba guodžiasi, kaip sunku auginti dukras. Vienas jų kaimynas grojo smuiku; gal jis atsinešė smuiką, o Dikas Baterfildas išgėrė tiek, kad nutarė padainuoti mėgstamiausią nešvankią dainelę „Plepys Morganas". Magė ištempė ausis, bet jokios muzikos neišgirdo. Ji norėjo grįžti, bet tik tokiu atveju, jeigu galėtų įsmukti ir ramiai pasėdėti su savo šeima, jeigu vėl nekiltų triukšmas ir jai nereikėtų atsiprašinėti ir kęsti smūgių, kurie, Magė puikiai žinojo, jos laukia, jeigu jai nereikėtų kitą rytą eiti vyti virvių ir tuo užsiimti visą likusį gyvenimą. Bet taip neatsitiks, todėl ji turi stovėti čia ir viską stebėti iš toli.

Tada jos žvilgsnis nukrypo į sieną kairėje pusėje, Bleikų sodo gale. Ji susimąstė mėgindama išmatuoti akimis sienos aukštį, svarstydama, kas yra už sienos, ar ji tikrai nori per tą sieną perlipti.

Netoli sienos buvo vienratis, kuriuo viena iš Astlio dukterėčių naudojasi dirbdama darže. Magė apsižvalgė. Dabar kiemas atrodė tuščias, nors Heraklio dvare šmirinėjo žmonės — tarnai šeimininkui gamino vėlyvą vakarienę. Ji kiek padvejojo, o paskui susigūžusi pribėgo prie karučio ir nustūmė jį prie sienos galo raukydamasi, nes ratukai labai girgždėjo. Paskui, galutinai įsitikinusi, jog niekas jos nemato, pasilypėjo ant karučio, prisitraukė prie sienos viršaus ir nušoko į tamsą.

1792-ųjų birželis

IV

Pirmas

Anei ir Maisei Kelevėj buvo tikras malonumas sėdėti panelės Pelham sode ir gaminti sagas. Prieš dieną panelė Pelham išvyko į Hampstedą aplankyti draugų ir kartu išsivežė ir tarnaitę; dėl orų ji ten ketino pabūti kokią savaitę, nes Lambete laikėsi tokiam metų laikui nebūdingi karščiai, o Londono šiaurėje esančiuose kalnuose buvo vėsiau. Jai išvykus Kelevėjų moterys, naudodamosi proga, mėgavosi saulute tuščiame sode. Jos buvo išsinešusios kėdes ir sėdėjo tame sodo kvadratėlyje, kurio viduryje augo balta alyva, apsupta gvazdikų. Alyvos buvo mylimiausios Maisės gėlės; ji labai troško jas pauostyti, tačiau galėjo tik ilgesingai žiūrėti pro langą, kaip jos skleidžia baltus žiedus. Kiekvienąkart eidama į išvietę ji pagalvodavo, ar negalėtų perbėgti žvyruoto takelio, panardinti nosies alyvų žieduose, o paskui vėl nubėgti, kol jos nespėjo pamatyti panelė Pelham. Bet atrodė, kad namo šeimininkė niekada nepasitraukia nuo galinio lango arba neišeina iš sodo vaikštinėdama po jį su puodeliu sultinio, taigi Maisė taip ir nedrįso surizikuoti. O štai dabar ji galėjo sėdėti prie krūmo visą rytą ir prisigerti alyvų aromato visiems metams.

Maisė atsilošė kėdėje, ištempusi kaklą pakraipė galvą kairėn dešinėn ir atsiduso.

— Kas yra? — paklausė mama, vis dar palinkusi prie sagos — Blandfordo ratuko, — kurią gamino. — Jau pavargai? Juk ką tik pradėjome. Tik dvi padarei.

— Nepavargau. Juk žinai, kad man patinka gaminti sagas.

Maisė iš tiesų kartą buvo pagaminusi penkiasdešimt keturis Blandfordo ratukus per vieną dieną; Pidlio slėnyje tai buvo rekordas, nors rytuose, Vitčurče, viena mergina garsėjo įspūdingais per dieną pagaminamų sagų skaičiais, ir apie tai ponas Keisas, prekeivis sagomis, kiekvieną mėnesį pasirodantis Pidltrenthaide, dažnai primindavo moterims, jam atnešusioms baigtas sagas. Maisė buvo įsitikinusi, jog toji mergina gamino paprastesnes sagas — vienspalves, „paukščių akeles“ ar Dorseto kryžmines. Jos ne tokios įmantrios kaip Blandfordo ratukai, todėl jas galima pagaminti greičiau.

— Aš tik... pasiilgau mūsų namuose augančių alyvų.

Anė Kelevėj minutėlę tylėjo apžiūrinėdama jau baigtą sagą, nykščio nagu lygiau paskirstydama siūliukų eilutes taip, kad saga taptų panaši į mažutį voratinklį. Patenkinta ji numetė sagutę į skreitą, tarp kitų jau pagamintų sagų, ir pasiėmė dar vieną metalinį žiedelį, aplink kurį pradėjo vynioti siūlą. Tada ji atsakė į Maisės pastabą:

— Bet ir čia augančios alyvos kvepia taip pat, tiesa?

— Ne, ne taip pat. Šitos menkesnės ir sukrovusios mažiau žiedų, jos ne taip skaniai kvepia, be to, jos visos nešvarios.

— Krūmas kitoks, bet žiedai vis tiek taip pat kvepia.

— Ne, ne taip pat, — nepasidavė Maisė.

Anė Kelevėj neketino tęsti ginčo; dėl reguliarių išvykų į cirką jai vis lengviau sekėsi pratintis prie naujo gyvenimo Londone, bet ji suprato, ką turi galvoje jos dukra.

— Įdomu, ar Lizė Miler jau prisirinko šeivamedžio žiedų, — pakeitė ji temą. — Čia šeivamedžių nemačiau. Net nežinau, ar jie anksčiau pražysta čia, ar Dorsetšyre. Tikiuosi, Semas jai parodys, kur Negyvos katės take jie pražysta anksčiausiai.

— Kur, viršūnėje?

— Taip.

Anė Kelevėj vėl nutilo galvodama apie tą vietą.

— Kai mudu su tavo tėvu buvome jauni, jis iš to medžio medienos man išdrožė švilpynę.

— Kaip miela. Bet tu tikriausiai tos švilpynės nebeturi, mama, taip? Niekada jos nemačiau.

— Aš ją greitai pamečiau lazdynų giraitėje, netoli Netlkombtauto.

— Kokia tragedija! — sušuko dukra. Maisė tapo itin jautri bet kokiems tarp porų susiklosčiusiems santykiams ir reiškė tokias gilias emocijas, kokios Anei Kelevėj niekada nebuvo būdingos.

Atsisukusi ji pažvelgė į dukrą.

— Jokia čia ne tragedija.

Maisei ji niekada nepasakojo ir nepasakos, kad švilpynę pametė parkritusi į žolę su Tomu Kelevėjumi, kai jie, jo žodžiais tariant, „mėgino ruoštis vestuvių guoliui". Dabar, praėjus tokiai daugybei metų, jai buvo sunku suvokti, kodėl jie taip elgėsi. Nors vis dar mylėjo savo vyrą, ji jautėsi sena ir sugriuvusi.

— Kaip manai, ar Semas jau vedė Lizę? — paklausė Maisė. — Pernai per Mykolines pyragėlyje ji rado žiedą, tiesa? Jai laikas tekėti.

Anė Kelevėj prunkštelėjo.

— Senos pasakos. Kita vertus, Semas pažadėjo duoti žinią, jei taip nutiktų.

— Norėčiau tuo metu būti ten. Lizė labai gražiai atrodytų su gėlėmis plaukuose. Kaip manai, kuo ji puoštų plaukus? Aš, žinoma, pasipuoščiau baltomis alyvomis.

Sparčiai vyniodama siūlą aplink sagos žiedelį, Anė Kelevėj suraukė kaktą. Jau daugelį metų jodvi su Maise laisvalaikiu gamindavo sagas; jai visada patikdavo sėdėti su dukra ir plepėti apie šį bei tą arba tiesiog kartu ramiai patylėti. Tačiau šiomis dienomis ji menkai ką tegalėjo pridurti prie Maisės pastabų apie meilę ir grožį, apie vyrus ir moteris. Dabar tokios mintys buvo labai toli nuo realaus jos gyvenimo, jeigu apskritai ji kada nors apie tai mąstė. Ji neprisiminė, kad jai būtų rūpėję tokie dalykai keturiolikos. Anę

nustebino net Tomo Kelevėjaus merginimasis, kai jai buvo devyniolika; kai juodu vaikštinėdavo takeliais ir laukais, kai gulėdavo miške, kur ir pametė švilpynę, kartais ji jausdavosi taip, tarsi jos vietoje būtų kuri nors kita, tarsi visai kita mergina flirtuotų, raudonuotų, bučiuotųsi, glostytų mylimojo nugarą, o tikroji Anė Kelevėj stovėtų nuošaly ir žvalgytųsi po ją supančių senų kalnų raukšles ir įdubas. Ją trikdė toks Maisės domėjimasis.

Tačiau ir ji pati norėjo pamatyti savo vyriausio sūnaus vestuves. Gegužės pradžioje jie sulaukė vienintelio Semo laiško, nors Maisė, mokėjusi skaityti ir rašyti geriau už kitus Kelevėjus, buvo pasižadėjusi jam rašyti kas savaitę ir kiekvieną laišką pradėdavo ištisa pastraipa klausimų ir pamąstymų apie tai, kas dabar galėtų dėtis Pidlio slėnyje — kas kerpa jų avis, kas prigamino daugiausia sagų, kas buvo išvykęs į Dorčesterį, Veimautą ar Blandfordą, kas susilaukė kūdikio. Tačiau, nors ir mokėdamas šiek tiek skaityti ir rašyti — visi Kelevėjų vaikai trumpai lankė kaimo mokyklą, — Semas nemėgo rašyti laiškų, jis apskritai nebuvo kalbus. Jo laiškas buvo trumpas, prastai parašytas ir be atsakymų į Maisės klausimus. Jis tik pranešė, jog gyvena gerai, jog išdrožė porankius naujiems Pidltrenthaido bažnyčios suolams, jog neseniai taip smarkiai lijo, kad per Plašą tekantis upelis užliejo kelias trobeles. Kelevėjai ryte rijo šias skurdžias naujienas, kurių jiems tikrai nepakako, jie troško daug daugiau.

Žinių iš namų buvo tiek mažai, kad Anė ir Maisė Kelevėj tegalėjo apie tai mąstyti palinkusios prie sagų. Ar smuklininkas tikrai pardavė „Penkis varpus“, kaip kad jau seniai baudėsi? Ar buvo laiku pataisytas diskantu skambančio bažnyčios varpo stovas, ar suspėta Velykų sekmadienio skambinimui? Ar šiais metais Gegužės medis pasodintas Pidltrenthaide ar Pidlhintone? Dabar, palinkusios prie sagų, jos svarstė, ar Lizė Miler prisiskynė rinktinių šeivamedžio žiedų vaistams nuo širdies, ar ji pasipuoš plaukus alyvomis per vestuves, kuriose Kelevėjai nedalyvaus? Anės Kelevėj akys pasruvo ašaromis dėl tokios nežinios. Ji papurtė galvą ir pa-

sistengė susitelkti į Blandfordo ratukus. Baigė vynioti siūlą aplink žiedelį ir dabar buvo pasirengusi daryti „stipinėlius“, kad saga taptų panaši į vežimo ratą.

— Koks čia garsas? — staiga paklausė Maisė.

Anė Kelevėj irgi išgirdo kažkokį stuksenimą pas kaimynus.

— Tikriausiai ponia Bleik su kauptuku, — nuleidusi balsą pasakė ji.

— Ne, ne tai. Štai ir vėl... kažkas beldžiasi į panelės Pelham duris.

— Eik ir pažiūrėk, kas ten, — paliepė Anė Kelevėj. — Gal atnešė bilietus į cirką.

Ji buvo girdėjusi, kad vėl ketinama keisti programą, o tokiais atvejais ponas Astlis jiems visada atsiųsdavo bilietus. Ji jau įprato laukti beldimo į duris ir įteikiamų bilietų. Anė Kelevėj suprato trokšte trokštanti eiti į cirką ir gal per daug lengvabūdiškai tikėjo nuolatiniu pono Astlio dosnumu, tikėdamasi veltui dalijamų bilietų. „Vietos už vietas!“ — kartą pasakė jis, patenkintas Tomo Kelevėjaus pagamintomis kėdėmis.

Eidama atidaryti durų Maisė lyginosi plaukus, kandžiojo lūpas ir timpčiojo suknelę, kad ši būtų gražiai apspaudusi korsetą. Nors bilietus jiems paprastai atnešdavo cirko pasiuntinukas, Maisė audė svajonę, jog bilietus galėtų atgabenti pats Džonas Astlis. Kai Kelevėjai paskutinį kartą lankėsi cirke, jai ypač virpėjo širdelė, nes Džonas Astlis vaidino Arlekiną „Juokdario kaprizuose“ ir Maisė galėjo visą pusvalandį žiūrėti, kaip jis dainuoja, mergina Kolombiną, kurią vaidino naujokė panelė Hana Smit, ir šoka atsistojęs ant savo kaštoninės kumelaitės. Maisė žiūrėdama į jį jautė galugerklyje įstrigusį gumulą; tasai gumulas įstrigo tą akimirką, kai vienu metu — ji buvo įsitikinusi — jis į ją pažvelgė.

Sveiku protu Maisė suvokė, jog Džonas Astlis nėra iš tų vyrų, su kuriais ji galėtų tikėtis būti. Jis buvo gražus, kultūringas, turtingas miestietis — visomis įmanomomis prasmėmis besiskiriantis nuo vyro, už kurio ji galbūt ištekėtų Pidlio slėnyje. Nors ji mylėjo savo tėvą ir brolius, ypač Džemą, šalia Džono Astlio jie atrodė

nerangūs ir nuobodūs kerėplos. Be to, jis sugebėjo atitraukti jos dėmesį nuo Londono, kuris ją vis dar baugino, ir nuo brolio Tomio netekties, kurią dabar, praslinkus keturiems mėnesiams, ji dar skaudžiau išgyveno. Būtent tiek laiko jai prireikė pripažinti, jog Pidltrenthaide jo nebėra, bet jis kurią nors akimirką gali atsirasti prie panelės Pelham durų švilpaudamas ir girdamasis nuotykiais, kuriuos patyrė keliaudamas į Londoną.

Minutėlę Maisė pastovėjo prie Heraklio namų dvyliktojo numerio lauko durų, klausydamasi beldimo, kuris dabar pasidarė garsesnis ir atkaklesnis; ji svarstė, ar Džonas Astlis galėtų taip belsti.

Beldė ne jis, o kažkokia anksčiau nematyta moteris. Ji buvo vidutinio ūgio, bet dėl augaloto stoto atrodė aukštesnė; nors nebuvo stora, atrodė gyvenanti neprastai, o jos rankos priminė ėriuko kojas. Ji buvo apskrito veido, ryškiai raudonais skruostais, tarsi iškentusiais per daug kaitros, rudais plaukais, sukištais po kepuraite, bet keliose vietose išsipešusiais, nors moteris to nepastebėjo. Akys gyvos, bet kartu ir pavargusios; tiesą sakant, net stovėdama prieš Maisę ji nusižiovavo, nė nemanydama prisidengti plačiai atvertos burnos.

— Labas, ančiuk, — pratarė ji. — Kokia tu miela, ką?

— Atsi... atsiprašau, bet panelės Pelham nėra, — sumikčiojo Maisė, sujaudinta komplimento, bet nusivylusi, kad toji moteris ne Džonas Astlis. — Ji grįš po savaitės.

— Man nereikia jokios panelės Pelham. Atėjau ieškodama savo dukters Magės, štai ir norėčiau daug ko apie ją paklausti. Ar galiu užeiti?

Antras

— Mama, čia ponia Baterfild, — grįžusi į sodą pasakė Maisė. — Magės mama.

— Vadinkite mane Bete, — tarė moteris. — Atėjau dėl Magės.

— Magės? — pakartojo Anė Kelevėj, kilstelėjusi iš savo vietos ir laikydama sterblėje jau pagamintas sagas. Tada ji suprato, ką Betė turi galvoje, ir vėl atsisėdo. — Jos čia nėra.

Neatrodė, kad Betė Baterfild būtų išgirdusi. Ji dėbsojo į Anės Kelevėj skreitą.

— Ar čia sagos?

— Taip. — Anė Kelevėj iš paskutiniųjų kovojo su dideliu noru uždengti sagas rankomis.

— Mes gaminame sagas, — paaiškino Maisė. — Gyvendamos Dorsetšyre mes visada jas gamindavome, mama atsigabeno reikiamų medžiagų ir čia. Ji mano, jog galbūt galėsime jas parduoti Londone.

Betė Baterfild ištiesė ranką.

— Leiskite pažiūrėti.

Anė Kelevėj nenorom įmetė kelias šįryt pagamintas dailias sagas į sudiržusį, raudoną Betės delną.

— Tokios sagos vadinamos Blandfordo ratukais, — nesusilaikė nepaaiškinusi.

— Viešpatie, kokios jos mielos, — murmėjo Betė Baterfild, stumdydama sagutes pirštu. — Tokias matau ant ponių naktinių marškinių ir skalbdama visada jas saugau. Ar kraštelį apsiuvate baltininiu dygsneliu?

— Taip. — Anė Kelevėj ištiesė sagutę, kurią gamino. — Paskui apvynioju siūliuką aplink žiedelį taip, kad išeitų tarsi rato stipinai, tada apmėtau kiekvieną „stipinėlį“, kad siūlai užpildytų visą tuščią ertmę. Galiausiai visus „stipinėlius“ ties viduriu sutvirtinu dygsneliu — štai ir baigta sagutė.

— Labai miela, — pakartojo Betė Baterfild, žvairuodama į sagutes. — Ir aš norėčiau ką nors panašaus daryti. Neblogai susitvarkau, kai reikia ką nors suadyti ar panašiai, bet nežinau, ar sugebėčiau padaryti tokį smulkų, trapų daikčiuką. Man geriau sekasi skalbti tai, kas jau pasiūta, o ne pačiai ką nors siūti. Ar tik tokias sagas gaminate?

— Oi ne, įvairias, — įsiterpė Maisė. — Gaminame plokščias, štai tokias — Dorseto ratukus, apvalias, kryžmines, margintas medaus korio raštais. Dar gaminame rutuliukus ir mazgelius liemenėms, taip pat vienspalves ir „paukščio akutes". Kokias dar gaminame, mama?

— Pintas, Dorseto senąsias, „blakutes", blizgutes, gnybtukus, Janelio sagutes ir verstines, — padeklamavo Anė Kelevėj.

— Kur ketinate jas parduoti? — dalykiškai pasidomėjo Betė Baterfild.

— Dar nežinome.

— Galiu jums padėti. Arba mano Dikas galėtų. Jis visus pažįsta; tasai žmogus sugebėtų ir kiaušinius parduoti kaip viščiukus. Jis galėtų už jus parduoti sagutes. Kiek sagų jau turite?

— Oi, mažiausiai keturis grosus*, — atsakė Maisė.

— Ir kiek vienas grosas kainuoja?

— Viskas priklauso nuo to, kokios rūšies ir kokios kokybės yra sagos, — pasakė Maisė, o paskui kiek patylėjo. — Gal atsisėstumėte, ponia Baterfild? — Ji mostelėjo siūlydama savo kėdę.

— Atsisėsiu, ančiuk, ačiū.

Betė Baterfild klestelėjo į Vindzoro kėdę su lanko formos atlošu, kuri net ir po dešimties atitarnautų metų nė negirgžtelėjo, kai didelė masė nusileido ant guobos medžio sėdynės.

— Oi, kokia gera kėdė, — pagyrė ji atsilošdama ir braukydama pirštais per lygius, drožinėtus porankius. — Paprasta, neįmantri, puikiai padaryta, nors anksčiau niekada nesu mačiusi mėlynai dažytų kėdžių.

— Oo, Dorsetšyre mes dažome visas kėdes, — pareiškė Maisė. — Žmonėms tokios patinka.

— Magsė man sakė, kad ponas Kelevėjus yra šunmeistris. Ar jis šitą padarė, ponia?..

— Anė Kelevėj. Taip, jis. O jūs, ponia Baterfild...

* Vienas grosas — tuzinas tuzinų (*vert. past.*).

— Betė, meilute. Visi mane vadina Bete.

— Visai kaip Linguojanti Betė! — šūktelėjo Maisė, sėsdamasi ant vieno iš šaltų akmeninių panelės Pelham suolų. — Kaip tik šovė į galvą. Oho, kaip įdomu!

— Kas įdomu, ančiuk?

— Linguojančia Bete mes vadiname augalą — vaistinį putoklį. Na, bent jau Dorsetšyre. O jūs skalbdama tikriausiai naudojate putokšlį, tiesa?

— Naudoju. Linguojanti Betė, ką? — sukikeno Betė Baterfild. — Negirdėjau taip vadinant. Ten, iš kur esu kilusi, tą augalą vadina „varnų muilu". Bet man patinka — Linguojanti Betė, ką tu pasakysi. Ir Dikas taip pradės mane vadinti, jeigu tik jam pasakysiu.

— O dėl ko jūs atėjote? — nutraukė ją Anė Kelevėj. — Sakėte, kad kažkas susiję su jūsų dukra.

Betė Baterfild atsigręžė į ją susizgribusi.

— Taip taip. Na, matote, aš jos ieškau. Jos jau kuris laikas nėra, ir aš pradedu nerimauti.

— Kaip ilgai jos nėra?

— Dvi savaites.

— Dvi savaites! Ir tik dabar jos ieškote? — Anė Kelevėj negalėjo įsivaizduoti, ką darytų, jeigu gyvenant šiame mieste Maisė negrįžtų bent vieną naktį, ką jau bekalbėti apie dvi savaites.

Betė Baterfild krustelėjo kėdėje. Šį kartą kėdė sugirgždėjo.

— Na, viskas nėra taip blogai. Gal praėjo kokia savaitė. Taip, teisingai, tik savaitė.

Anei Kelevėj tebevarstant ją siaubo kupinu žvilgsniu, ji išpyškino:

— O gal ir ne tiek ilgai. Matote, manęs dažnai nebūna namie; aš skalbiu, todėl kartais per naktį dirbu pas žmones, o dieną miegu. Taip ir bėga dienos, aš kartais nė nematau nei savo Diko, nei Čarlio, nei nieko, nes paprasčiausiai nebūnu namuose.

— Ar kas nors ją matė per šį laiką?

— Ne. — Betė Baterfild vėl krustelėjo kėdėje; ir vėl kėdė girgžtelėjo. — Pasakysiu tiesiai: mes truputį apsipykome, ir ji pabėgo. Ji karštakošė, toji Magsė, kaip ir jos tėvas. Ji negreit užsiliepsnoja, bet jau kai užsiplieskia — tik laikykis!

Anė ir Maisė Kelevėj tylėjo.

— Oi, aš jaučiu, kad ji kažkur netoli, — pridūrė Betė Baterfild. — Aš jai palieku maisto, ir jis visada dingsta. Bet aš noriu, kad ji grįžtų. Negerai, kad jos taip ilgai nėra. Jau ir kaimynai pradeda klausinėti ir žvairuoti į mane, štai kaip ir jūs.

Anė ir Maisė Kelevėj panarino galvas ir ėmė daigstyti Blandfordo ratukus.

Betė Baterfild pasilenkė pasižiūrėti, kaip mikliai darbuojasi jų pirštai.

— Magsė daug laiko praleidžia su jūsų berniuku... Jis vardu Džemas, taip?

— Taip, Džemas. Jis padeda tėvui. — Anė Kelevėj linktelėjo namo pusėn.

— Gerai, tada eisiu paklausti, ar jis neseniai kartais nematė Magsės. Ar gatvėse, ar prie upės, ar čia, jeigu ji ateina į svečius.

Anė Kelevėj pažvelgė į dukrą.

— Ar nematei jos, Maise?

Maisė laikė sagutę ir kadaruojantį siūlą, kurio gale buvo adata. Ji taip sparčiai daigstė, kad susivijo siūlas, todėl prireikė liautis daigsčius ir jį atsukti. Jos visos žiūrėjo į besisukančią adatą, stebėjo, kaip ji lėtėja, kol galiausiai visai sustojo ir liko lengvai sūpuotis ant siūlo galiuko.

Trečias

Kitoje sienos pusėje, sėdėdama ant Bleikų pavėsinės laiptelių, Magė vartė „Nekaltybės dainas“, kai prie kaimynų durų išgirdo

motinos balsą; Magė įsitempė tarsi pliaukštelėjus botagu. Užliūliuota Kelevėjų moterų dorsetiško akcento ir ramių pokalbių apie Pidlio slėnį, ji patyrė tikrą šoką vėl išgirdusi miestietiškai rėksmingą Betės Baterfild šneką.

Magei buvo ypač smalsu pasiklausyti, kai kalbama apie ją. Tačiau Baterfild žodžiai skambėjo taip, tarsi ji turguje būtų derėjusis dėl obuolių, ir Magei prireikė kelių minučių suvokti, jog Kelevėjų moterys ir jos motina kalbasi tikrai apie ją. Ji apsikabino rankomis kelius ir prisitraukė juos prie krūtinės, o paskui įrėmė į kelius smakrą ir ėmė linguoti pirmyn atgal, sėdėdama pavėsinės tarpduryje.

Magė vis dar stebėjosi, kodėl Bleikai jos neišmetė iš sodo, nes buvo tikra, kad jos tėvai tikrai taip pasielgtų, jei savo sode aptiktų svetimą mergaitę. Pirmą dieną Magė išties stengėsi slėptis. Jai buvo labai sunku. Tą naktį, kai pirmąsyk perlipo per sieną, ji visai nemiegojo, tik drebėdama pratūnojo gervuogyne, nors naktis buvo švelni; ji vis krūpčiojo išgirdusi krebžtelėjimą ar šlumštelėjimą, aplinkui šmirinėjant žiurkėms, lapėms ir katėms, išsiruošusioms į naktinius žygius. Magė nebijojo gyvūnų, tačiau jų keliami garsai vertė ją nerimauti, ar tik netoliese nėra žmonių, nors Bleikų sodas buvo atokiau nuo triukšmingų smuklių, Heraklio namų prieigų, girtų ginčų, „rujojimų“ palei sienas. Ji negalėjo pakęsti tokio tūnojimo be sergstinčių keturių sienų ir stogo virš galvos, todėl, baigiantis nakčiai, neištvėrusi įslinko į pavėsinę, kurioje vis prabudinėdama išmiegojo iki aušros. Nubudusi vis spygtelėdavo, nes jai pasirodydavo, jog tarpduryje kažkas sėdi. Tačiau tarpduryje tetupėjo kaimynų katė, smalsiai ją stebėdama.

Kitą dieną ji perėjo per Vestminsterio tiltą ir pasnūduriavo saulėkaitoje Šv. Džeimso parke, žinodama, jog Baterfildai ten neis. Kitą naktį vėl pasislėpė pavėsinėje ir šį kartą jau turėjo antklodę, kurią nukniaukė iš namų, kai nieko nebuvo; ji tikrai daug geriau išsimiegojo. Magė miegojo taip gerai, jog prabudo vėlai, saulei su-

švitus į akis, ir pamatė poną Bleiką sėdintį ant pavėsinės laiptelių su dubeniu vyšnių.

— Oi, — šūktelėjo Magė sėsdamasi ir braukdama nuo akių susitaršiusius plaukus. — Atleiskite, pone Bleikai! Aš...

Vienas šviesiai pilkų jo akių žvilgsnis ją nutildė.

— Ar norėtum vyšnių, mano mergyte? Pirmosios šiais metais.

Jis stumtelėjo dubenį arčiau jos, o paskui nusisukęs įsižiūrėjo į sodą.

— Ačiū. — Magė stengėsi tvardytis ir ryte jų neryti, nors pastarąsias dvi dienas menkai ką tebuvo valgiusi. Ketvirtą kartą ištiesusi ranką prie dubens, ji pastebėjo, kad ponas Bleikas ant kelių laiko bloknotą. — Ar ketinote mane piešti? — paklausė ji, mėgindama atgauti žadą taip nemaloniai susiklosčius aplinkybėms.

— Oi ne, mano mergyte, niekada nepiešiu „iš natūros", jeigu tik galiu to išvengti.

— Kodėl ne? Ar taip nėra lengviau nei išgalvoti?

Ponas Bleikas grįžtelėjo į ją.

— Bet aš neišgalvoju. Viskas ir taip yra mano galvoje, aš paprasčiausiai nupiešiu tai, ką matau.

Magė išspjovė į delną kauliuką prie kitų išspjautų, šiuo judesiu mėgindama nuslėpti nusivylimą. Ji norėjo, kad ponas Bleikas ją nupieštų.

— Tai ką tada turite galvoje? Vaikus, kokius esate nupiešęs savo knygelėje?

Ponas Bleikas linktelėjo.

— Vaikus, angelus, vyrus ir moteris, kalbančius su manimi ir tarpusavyje.

— Ir jūs juos piešiate štai į šitą? — Ji parodė į bloknotą.

— Kartais.

— Galiu pažiūrėti?

— Žinoma. — Ponas Bleikas ištiesė jai bloknotą. Prieš jį paimdama Magė išmetė kauliukus sodan ir nusišluostė į sijoną

ranką, nujausdama, kad jam tai svarbu. Tokią nuojautą patvirtino jo žodžiai:

— Tai mano brolio Roberto bloknotas. Jis man leidžia juo naudotis.

Magė sklaidė bloknotą daugiau kreipdama dėmesį į piešinius, o ne į žodžius. Net ir mokėdama skaityti ji sunkiai perprastų keverzones, suraizgytus žodžius, surašytus vienas ant kito, aukštyn kojomis apverstus posmus, kartais taip skubiai brūkštelėtus, jog šie labiau priminė keistus juodus ženklus, o ne raides.

— Viešpatie, kokia netvarka, — murmėjo ji mėgindama išnarplioti puslapyje matomus žodžių ir piešinių raizginius. — Na ir pribraukyta!

Ponas Bleikas nusijuokė.

— Tai, kas pirmiausia ateina į galvą, ne visada būna geriausia, — paaiškino jis. — Tam, kad viskas sublizgėtų, dažnai reikia perdaryti.

Daugelis piešinių buvo skubiai sumesti, sunkiai suprantami eskizai. Kiti piešiniai buvo kruopščiau nupiešti. Viename puslapyje matėsi siaubūno, dantyse laikančio suglebusį kūną, snukis. Kitame puslapyje buvo pavaizduotas nuogas vyras, rėkiantis iš baimės. Ilgais drabužiais vilkįs liūdno veido barzdotas vyras kažką kalbėjo kitam vyrui, nulenkusiam galvą. Vienas šalia kito stovėjo nuogas vyras ir nuoga moteris, buvo nupiešta ir daugiau nuogų susisukusių ir kreivų kūnų. Magė sukikeno pamačiusi ant sienos besišlapinančio vyro eskizą, bet juoktis jai beveik nesinorėjo; dauguma piešinių ją nervino.

Ji stabtelėjo išvydusi smulkių piešinių pilną puslapį — čia buvo angelų suglaustais sparnais, žmogus, ant pečių nešantis mažą vaiką, veidų išsprogusiomis akimis ir pražiotomis burnomis. Viršuje buvo nupieštas kažką be galo primenantis žmogus apvaliomis akimis, ilga nosimi ir kreiva šypsena, garbanoti plaukai netvarkingai krito ant veido. Jis labai skyrėsi nuo kitų piešinių — at-

rodė konkretesnis, tikresnis, kažkoks išskirtinis; žmogus buvo taip kruopščiai, taip subtiliai nupieštas, jog Magei iškart tapo aišku, kad jis egzistuoja iš tikrųjų.

— O kas šitas?

Ponas Bleikas dirstelėjo į bloknoto puslapį.

— Aa, čia Tomas Peinas. Ar girdėjai apie jį, mano vaike?

Magė paniro į prisiminimus, kai mieguista leisdavo vakarus su visa šeima „Artišoke".

— Manau, žinau. Mano tėtis apie jį dažnai kalba smuklėje. Jis parašė kažką, kas jam pridarė daug bėdos, taip?

— „Žmogaus teises".

— Palaukite... jis remia prancūzus, tiesa? Kaip ir... — Magė nukando sakinį prisiminusi pono Bleiko *bonnet rouge*. Pastaruoju metu ji nematė pono Bleiko ją dėvint. — Vadinasi, jūs pažįstate Tomą Peiną?

Ponas Bleikas pakreipė galvą ir pašnairavo į siena šliaužiančius vynuogienojus.

— Buvau susitikęs.

— Taigi jūs piešiate ir tikrus žmones. Juk šitas ne „iš galvos", teisybė?

Ponas Bleikas atsigręžė į Magę, kad gerai ją matytų.

— Tu teisi, mano mergyte. Kuo tu vardu?

— Magė, — atsakė ji didžiuodamasi, kad jos vardą panoro sužinoti toks žmogus kaip jis.

— Tu teisi, Mage, aš jį nupiešiau, kai jis sėdėjo priešais mane. Tą kartą aš tikrai piešiau „iš natūros". Poną Peiną tik taip ir galima piešti. Manyčiau, jis būtent iš tokių žmonių. Bet paprastai taip nedarau.

— Vadinasi... — Magė dvejojo, nebūdama įsitikinusi, kad galima spausti tokį žmogų kaip ponas Bleikas. Tačiau jis klausiamai žvelgė į ją pakėlęs antakius, atviru veidu, ir Magė pajuto, jog čia, jo sode, ji gali klausinėti tokių dalykų, apie kuriuos negalėtų kalbėti

kur nors kitur. Tai ir buvo jos mokymosi pradžia. — Vadinasi, abatijoje, — pratarė ji, — jūs piešėte tai, ką iš tikrųjų matėte. Piešėte skulptūrą, tik be drabužių.

Ponas Bleikas žvelgė į ją, o jo veido išraiška po truputėlį keitėsi atspindėdama mintis ir emocijas — nuo sumišimo, nuostabos iki pasigėrėjimo.

— Taip, mano mergyte, aš tikrai piešiau skulptūrą. Bet juk nepiešiau to, ką mačiau, tiesa?

— Ne, tikrai ne. — Magė sukikeno prisiminusi nuogos skulptūros eskizą.

Pasibaigus pamokėlei ponas Bleikas paėmė bloknotą ir atsistojęs iš pradžių pakratė vieną koją, paskui kitą, tarsi norėdamas jas atpalaiduoti.

Atidaromo lango girgžtelėjimas privertė Magę pakelti akis. Galinį langą stumtelėjo gretimame name gyvenantis Džemas. Pamatęs ją ir poną Bleiką, jis suakmenėjo ir išpūtė akis. Magė pridėjo prie lūpų pirštą.

Ponas Bleikas nepakėlė akių išgirdęs girgžtelėjimą, nors dauguma žmonių tikriausiai pasižiūrėtų, bet patraukė durų link. Magei atrodė, kad aplinkinis pasaulis jam įdomus tik tada, kai pats to nori, o dabar jo jau nebedomino nei jo sodas, nei ji.

— Ačiū už vyšnias, pone Bleikai! — šūktelėjo Magė. Atsakydamas jis kilstelėjo ranką, bet neatsigręžė.

Jam įėjus vidun, Magė mostelėjo Džemui kviesdama prisidėti prie jos. Jis suraukė kaktą, o paskui dingo nuo lango. Po kelių minučių virš sienos pasirodė jo galva — jis pasilypėjo ant panelės Pelham suolelio ir stovėjo ant atlošo.

— Ką tu čia veiki? — sušnabždėjo.

— Ateik, Bleikai nieko nesakys!

— Negaliu, tėčiui manęs reikia. Ką čia veiki? — pakartojo jis.

— Išėjau iš namų. Niekam nesakyk, kad esu čia, pažadi?

— Mama, tėtis ir Maisė tave pamatys pro langą.

— Maisei gali pasakyti, bet daugiau niekam. Pažadi?

— Gerai, — po minutėlės atsakė Džemas.

— Susitiksime vėliau, prie Lambeto dvaro.

— Gerai. — Džemas jau rengėsi lipti žemyn.

— Džemai?

Jis sustojo.

— Kas yra?

— Atnešk ko nors valgyti, ką?

Taigi Magė liko Bleikų sode. Bleikai jai nieko nesakė net ir tada, kai ji ir vėliau neišėjo. Iš pradžių didesnę dienos dalį ji vaikštinėdavo po Lambetą, vengdama tų vietų, kur galėtų susidurti su tėvais ar broliu, kai galėdavo, susitikdavo su Džemu ir Maise. Kiek vėliau, kai tapo aišku, jog Bleikai neprieštarauja, kad ji liktų, Magė dažniau būdavo jų sode, kartais padėdavo poniai Bleik prižiūrėti daržoves, sykį pagelbėjo tvarkant skalbinius ir net pamėgino adyti, nors motinai niekada nebūtų pasisiūliusi. Šiandien ponia Bleik jai atnešė „Nekaltybės dainas“ ir truputį su ja pasėdėjo, padėdama tarti žodžius, paskui davė Magei vartyti knygelę, o pati nuėjo darbuotis kauptuku. Magė pasisiūlė pagelbėti, bet ponia Bleik papurtė galvą.

— Geriau išmok skaityti, mieloji, — pasakė ji, — ir ponas Bleikas bus labiau tavimi patenkintas, nei džiaugtųsi mano salotomis. Jis sako, kad vaikai geriau supranta jo kūrinius nei suaugusieji.

Dabar, išgirdusi, kaip Betė Baterfild klausia Anės ir Maisės Kelevėj, ar šios nematiusios jos dukters, Magė sulaikė kvapą, laukdama Maisės atsakymo. Ji menkai tikėjo mergaitės sugebėjimu meluoti; jai tai sekėsi taip pat prastai, kaip ir Džemui. Taigi išgirdusi, kaip minutėlę patylėjusi Maisė pasakė „Eisiu paklausti Džemo“, Magė atsikvėpė ir nusišypsojo.

— Dėkoju, panele Pidl, — sušnabždėjo ji. — Kad ir kaip ten būtų, Londonas tave šio to išmokė.

Maisei užlipus laiptais, Džemas ir Tomas Kelevėjai lenkė ilgą uosio kartį Vindzoro kėdės atlošo lankui. Džemas dar nebuvo toks stiprus ir patyręs, kad pats vienas galėtų sulenkti, bet jis galėjo suveržti geležines kabes, prilaikančias alksnį, kurį tėvas lenkė aplink išgaubtą rėmą. Tomas Kelevėjus įsitempęs pūkštė darbuodamasis su kartimi, kurią buvo pagarinęs, kad taptų lankstesnė; jeigu kartį sulenks per daug, ji įskils ir taps netinkama.

Maisė labai gerai žinojo, kad tokiu lemiamu momentu jų kalbinti negalima. Taigi ji nuskubėjo į priekinį kambarį ir ėmė naršyti po Anės Kelevėj dėžutę, kurioje buvo laikomos visos medžiagos, reikalingos sagutėms gaminti, — įvairių dydžių žiedeliai, avies rago atplaišėlės vienspalvėms sagoms, linų pluošto kamuoliukas apvalioms sagoms gaminti ir drobės lopinėliai joms aptraukti, smailios ir bukos adatos, kelių spalvų ir įvairaus storio siūlai.

— Paskutinę kabę, vyruti, — murmėjo Tomas Kelevėjus. — Štai, gerai padirbėta. — Lanką su išlenkta ir kabėmis pritvirtinta kartimi jie nunešė prie sienos ir atrėmė, kad išdžiūtų ir įgautų formą.

Tada Maisė išleido iš rankų skardinę dėžutę su rago atplaišėlėmis; dėžutei atsitrenkus į grindis, nukrito dangtelis ir ant grindų pažiro daugybė apvalių atplaišėlių.

— Oi! — sušuko Maisė ir parklupo jų rinkti.

— Padėk jai, Džemai, aš čia susitvarkysiu, — pasakė Tomas Kelevėjus.

— Atėjo Magės mama ir klausia, ar mes jos nematėme, — sušnabždėjo Maisė Džemui, kai šis atsiklaupė šalia. — Ką sakysim?

Džemas trynė blizgų avies rago diskelį tarp smiliaus ir nykščio.

— Ilgokai jos nepasigedo, tiesa?

— Ir mama tą patį sakė. Nežinau, Džemai. Atrodo, kad Magė jaučiasi laiminga ten, kur dabar yra, bet ji turėtų gyventi su savo šeima, juk taip?

Džemas nieko neatsakė, tik atsistojo ir nuėjo prie galinio lango. Maisė nusekė iš paskos. Iš tos vietos jie puikiai matė Bleikų pavėsinę, kur sėdėjo Magė; nuo Anės Kelevėj ir Betės Baterfild ją skyrė tik siena.

— Ji mūsų klausėsi! — sušuko Maisė. — Ji viską girdėjo!

— Gal dabar ji grįš, kai sužinojo, kad mama jos ieško.

— Nežinau, ji baisiai užsispyrusi.

Maisė ir Džemas jau mėgino įkalbėti Magę grįžti namo, bet ji tvirtai laikėsi minties pas Bleikus praleisti visą vasarą.

— Magė turėtų grįžti, — nutarė Džemas. — Juk negali čia likti visam laikui. Būtų negražu prieš Bleikus, jei ji ten gyventų. Turėtume pasakyti poniai Baterfild.

— Ir aš taip manau, — suplojo rankomis Maisė. — Džemai, žiūrėk, mama rodo poniai Baterfild, kaip daryti sagas!

Ir tikrai, kol Maisė buvo viršuje, Betė Baterfild pasilenkusi godžiai žiūrėjo, kaip miklūs Anės Kelevėj pirštai vynioja apie mažytį žiedelį ploną siūlą. Matydama tokį kruopštumą, ji pasidavė pagundai sukilti ir visiems parodyti, jog nudirbtos Betės Baterfild rankos moka ir kai ką daugiau, ne tik skalauti ir gręžti paklodes.

— Leiskite ir man pamėginti ką nors padaryti su šiuo daikčiuku, — paprašė ji. — Gal primiršiu ištikusią bėdą.

Anė Kelevėj pradėjo ją mokyti, rodydama, kaip daryti paprastus Blandfordo ratukų dygsnelius, stengdamasi nesijuokti iš klupinėjančių skalbėjos pirštų. Betė Baterfild tesuspėjo apsiūti žiedelį, nes sagų gaminimo pamoką nutraukė netikėtas garsas — staiga nugriaudėjęs sprogimas, sudrebinęs Bastilijos kelio namus, atskridęs per Astlio lauką ir perėjęs per galinę sieną. Betė Baterfild pajuto dunkstelėjimą krūtinėje, tarsi kas nors būtų trenkęs jai pagalve. Ji metė sagą, kurios siūlas iškart nusivyniojo, ir atsistojo.

— Dikai! — riktelėjo ji.

Nuo trenksmo Anės Kelevėj dantys ėmė barškėti taip, tarsi ji turėtų daug karščio. Ji irgi atsistojo, bet jai pakako sveikos nuovokos prilaikyti skreitą su sagutėmis.

Kiti Kelevėjai, išgirdę sprogimą, taip ir liko stovėti sustingę dirbtuvėje; sprogimas sudrebino ir pakeliamų langų stiklus.

— Gerasis Viešpatie, kas čia? — suspigo Maisė.

Ji su Džemu pripuolė prie lango, tačiau nepastebėjo nieko neįprasta, išskyrus kitų žmonių reakciją. Pavyzdžiui, ponia Bleik liovėsi tarp salotų mosavusi kauptuku ir pasuko galvą garso kryptimi.

Magė iškart pašoko, nors tuoj pat vėl atsisėdo — jeigu atsistotų, mama gali pastebėti jos viršugalvį, o Magė visai to nenorėjo.

— Kas tai galėtų būti? Oi, kas tai galėtų būti? — murmėjo ji pasukusi galvą į tą pusę, iš kur pasigirdo sprogimas. Ji girdėjo, kaip Betė Baterfild patraukė per sodą kalbėdama:

— Iš kur jis atsklido? Po velnių tą pupmedį, užstoja visą vaizdą! Klausykite, jei nueitume iki sodo galo, gal pamatytume. Štai. Ką aš sakiau? Dar niekada nemačiau tiek dūmų nuo tada, kai Sautvorke, kur anksčiau gyvenome, degė namas; jis taip sudegė, kad po gaisro neliko nė žymės. Viešpatie, tikiuosi, Dikas čia neprikišo nagų. Geriau eisiu namo.

Filipas Astlis iškart suprato, koks tai garsas. Nors ir nebuvo miegalius, prieš naktį jis išgėrė į actą panašaus vyno, todėl dabar kamavosi kęsdamas skrandžio skausmus. Jis gulėjo lovoje snūduriuodamas, kojomis įsipainiojęs į antklodę, o jo pilvas pūpsojo kaip statinė; sprogimas jį pažadino ir iškart pastatė ant kojų. Suvokęs, iš kur atsklido sprogimo garsas, Filipas Astlis sustugo:

— Foksai! Balnok mano arklį!

Po akimirkos cirko berniukas — aplink Heraklio namus visada būdavo pasiuntinukų, laukiančių, kol galės įvykdyti kokią nors užduotį, — buvo pasiųstas pakelti Džono Astlio, kuris jau ir taip turėjo būti atsikėlęs ir repetuoti greitai pasirodysiančią naują pro-

gramą, tačiau jį nuo darbo atitraukė kiti dalykai, todėl jis tebebuvo namuose, ir, tiesą sakant, nuogas.

Filipas Astlis išskubėjo iš namų vilkdamasis apsiaustą, nespėjęs užsisagstyti kelnių, o jam ant kulnų lipo Džonas Foksas. Tuo pat metu kitas berniukas išvedė jo baltąjį žirgą ir jį prilaikė, kol Filipas Astlis įsėdo į balną. Iš tikrųjų joti visai nereikėjo, nes ten, kur jis susiruošė, kur kas greičiau galima nukakti prasmukus pro Heraklio namų galą, per lauką, į taką tarp Bastilijos kelio namų. Būtent taip būtų padaręs Džonas Foksas ir cirko berniukai. Bet Filipas Astlis buvo cirko žmogus, visada žinantis, ką reiškia žmonėms daromas įspūdis. Cirko savininkui ir buvusiam raitininkui nederėtų atvykti į nelaimės vietą pėsčiam net ir tada, kai toji nelaimės vieta vos už kelių šimtų jardų. Iš jo tikimasi lyderystės, o lyderiauti visada parankiau sėdint ant arklio nei sunkiai šnopuojant nuo bėgimo, ir dar su tokiu pilvu kaip dabar.

Tęsdamas Astlių „parodomąją programą", kitas cirko pasiuntinukas atvedė Džono Astlio kaštoninę kumelę ir paliko stovėti priešais jos savininko namus. Vyresnysis Astlis greitai prijojo prie Heraklio namų 14-ojo numerio, o kai jo sūnus iškart nepasirodė, jis riktelėjo į pravirus langus:

— Kelkis, prakeiktas kvaily, idiote mano sūnau! Ar nesupranti, ką reiškia šis garsas? Pasakyk man, kad tau nenusispjaut ant cirko, kurį pats turėtum valdyti! Nors dabar įrodyk man, jog cirkas tau svarbiau už gėrimą ir rujojimą!

Tik tada savo namų tarpduryje pasirodė Džonas Astlis susitaršiusiais plaukais; neatrodė, kad jis skubėtų. Buvo panašu, kad Filipo Astlio žodžiai jam nepadarė jokio įspūdžio. Jis tyčia neskubėdamas uždarė duris, tuo dar labiau įkaitindamas tėvą.

— Po velnių, Džonai, jeigu tau tiek terūpi mūsų reikalai, aš tave atleisiu! Pamatysi!

Tą akimirką pasigirdo menkesnis sprogimas, o paskui — visa eilė pokštelėjimų ir spragsėjimų — garsių ir tylesnių, švilpesių ir isteriškų riksmų. Šie garsai padarė tokį įspūdį, kokiam negalėjo

prilygti jokie Filipo Astlio žodžiai: Džonas Astlis pribėgo prie arklio ir įšoko į balną, nors tuo pat metu arklys metėsi pirmyn, atsiliepdamas į šauksmą. Jis pasileido ristele nuo Heraklio namų, palikęs sunkesnį, solidžiau jojantį tėvą už nugaros.

Nė vienas iš jų nesigręžiojo, todėl nepamatė pro Džono Astlio namų pirmo aukšto langą iškištos geriausios Europoje šokėjos ant virvės panelės Lauros Divain galvos, žiūrinčios, kaip jie kaukši keliu ir suka dešinėn, Vestminsterio tilto kelio link. Gatvę stebinčią apskritaveidę panelę Divain pastebėjo tik senutė su pintine braškių. Ji ištiesė jai uogą.

— Gal norėtum puikių, sultingų, saldžių braškių, mieloji? Kartą jau pasidavei pagundai. Nedvejok, imk kelias.

Panelė Divain nusišypsojo ir papurtė galvą, o paskui, nužvelgusi visą gatvę, dingo iš akių.

Bastilijos kelio name, pažymėtame šeštuoju numeriu, Dikas ir Čarlis Baterfildai sėdėjo virtuvėje, pasidėję tarp savęs keptuvę su kiauliena, peiliais žvejodami mėsos gabaliukus ir dažydami duonos kriaukšleles į keptuvėje likusius taukus. Išgirdę pirmąjį didžiulį trenksmą, atsklidusį tiesiai iš našlaičių prieglaudos, buvusios priešais Bastilijos kelio namus, pusės, juodu pašoko. Po kelių akimirkų visoje gatvėje pasigirdo dūžtančio stiklo garsai; visų vienoje eilėje stovėjusių namų langai išbyrėjo. Nenukentėjo tik šeštasis numeris, nes šiuo metu languose stiklų nebuvo — vieną vakarą, būdamas girtas, juos išdaužė Čarlis, metęs į katę batus.

Dabar, netarę nė žodžio, jie abu pasidėjo peilius, atitraukė kėdes ir išėjo į gatvę; Čarlis rankove šluostėsi riebaluotą smakrą. Jie stovėjo vienas šalia kito priešais duris.

— Iš kur atsklido garsas? — paklausė Dikas Baterfildas.

— Iš ten. — Čarlis mostelėjo pietryčių kryptimi, Šv. Jurgio laukų link.

— Ne, esu įsitikinęs, kad atsklido iš ten. — Dikas Baterfildas parodė į rytus.

— Kodėl klausi, jei esi taip įsitikinęs?

— Raminkis, vaikine. Daugiau pagarbos tėčiui ir jo klausai.

— Na, o aš įsitikinęs, jog iš tos pusės. — Čarlis išraiškingai mostelėjo Šv. Jurgio laukų link.

— Toje pusėje niekas negalėjo sprogti.

— O tai kur galėjo?

— Astlio fejerverkų laboratorijoje.

Ilgiau ginčytis jiems neprireikė, nes Diko Baterfildo pasirinktoje pusėje, maždaug už dviejų šimtų jardų, ėmė kilti dūmų debesis.

— Astlio laboratorija, — patvirtino jis. — Jis tuoj turėtų pasirodyti. Bus į ką pažiūrėti.

Jis nuskubėjo dūmų kryptimi, kiek lėčiau iš paskos patraukė ir Čarlis. Dikas Baterfildas atsigręžė į sūnų.

— Eime, vyruti!

— Ar negalėjome pirma pabaigti kiaulienos?

Dikas Baterfildas stabtelėjo.

— Kiaulienos! Kiauliena tokiu metu! Kristau Visagalis, man gėda tave vadinti Baterfildu! Kiek kartų tau, vyruti, pasakojau, kaip svarbu yra greitis? Nieko nepešime, jei gaišim laiką kimšdami kiaulieną, kitiems leisdami būti pirmiems! Kokios mintys tave prilaiko, vyruti? Pasipasakok.

Dikas Baterfildas gręžė akimis sūnų. Jis matė Čarlio jau beveik nuolatine tapusią pašaipią išraišką, neramias rankas, prastai nuvalytą riebaluotą smakrą ir, blogiausia, — jo akis, panašias į sukrautą, bet neuždegtą laužą; jos nesužibo net nuaidėjus sprogimui, kuris turėjo sužadinti nors kokį smalsumą. Ir jau ne pirmą kartą Dikas Baterfildas užklupo save galvojant, jog dabar šalia jo turėtų būti Magė — ji žinotų, ką reikia daryti; gaila, kad ji ne berniukas. Jis svarstė, kur dukra yra dabar. Sprogimas tikrai turėjo ją išjudinti ir priversti bėgti. Jis gerai priluptų ją už tai, kad pabėgo, nors galėtų ir apkabinti. Atsukęs Čarliui nugarą patraukė dūmų link. Po

minutėlės paskui jį nusekė ir Čarlis, tebegalvodamas apie namuose paliktą ir keptuvėje auštančią kiaulieną.

Sprogimas Magę galiausiai tikrai išjudino. Išgirdusi nuo Heraklio namų sklindantį erzelį — pirmyn ir atgal lakstė cirko pasiuntinukai, riaumojo Filipas Astlis, Džonas Foksas dalijo nurodymus, — o paskui nuo sprogimo pusės ataidinčius pokšėjimus ir riksmus, nebegalėjo ilgiau ištverti: ji tikrai nepraleis kaimynystėje vykstančios dramos, ir visai nesvarbu, kad ją pamatys tėvai. Magė nubėgo prie galinės Bleikų sodo sienos ir pašokusi perlipo per ją, o paskui bėgte pasileido Astlio lauku kartu su kitais smalsuoliais, lekiančiais dūmų ir triukšmo link.

Džemas stebėjo ją ir suprato, jog ir pats negali likti namuose.

— Eime, Maise! — šūktelėjo jis, tempdamas paskui save seserį laiptais žemyn. Jau išėję į gatvę jie išgirdo klapsinčias kanopas ir pamatė iš pradžių Džoną Astlį, o paskui ir raitą Filipą Astlį.

— Oi! — šūktelėjo Maisė ir pasileido bėgti paskui juos.

Jai nuo galvos nukrito raukta kepuraitė, ir Džemui teko sustoti, kad ją paimtų, o tada jis nusivijo seserį.

Penktas

Kasmet birželio 4-ąją Filipas Astlis karaliaus gimtadienio proga šaudydavo fejerverkus — pusę vienuoliktos vakaro, pasibaigus cirko vaidinimui, juos leisdavo nuo tilto į Temzę. Niekas jo neprašė prisiimti tokios atsakomybės; jis pats visa tai pradėjo prieš dvidešimt metų, ir šitai tapo tradicija. Kartais Astlis šaudydavo fejerverkus ir kitokiomis progomis — sezono pradžioje ir pabaigoje, reklamuodamas savo cirką, vaidinimų metu, kai juos žiūrėdavo kokie nors svarbūs asmenys. Prieglaudos dvare, esančiame netoli našlaičių mergaičių prieglaudos, jis buvo įrengęs fejerverkų laboratoriją.

Prieglauda buvo didelis, labai solidus, pusėtinos išvaizdos pastatas, stūksąs ten, kur susikerta Heraklio namai, Bastilijos kelias ir Vestminsterio tilto kelias. Toji prieglauda buvo tapusi namais dviem šimtams mergaičių; čia jos buvo šiek tiek mokomos skaityti, tvarkytis, gaminti valgyti, skalbti ir siūti — visko, kas joms padėtų pasirengti tarnaičių darbui, kurio turės imtis sulaukusios penkiolikos ir išėjusios iš tų laikinų namų. Netekti tėvų — didelis smūgis, bet gyvenimas prieglaudoje vis dėlto buvo trumpas atokvėpis tarp netekties skausmo ir jų laukiančio katorgiško darbo, kurį teks dirbti visą gyvenimą.

Prieglaudos kiemas buvo aptvertas šešių pėdų aukščio juoda geležine tvora. Kiemo kampe, prie tvoros strypų, į būrį spietėsi prieglaudos mergaitės ir jų prižiūrėtojos, tarsi saulėgrąžos pasukusios galvas į fejerverkų namą, kuris dabar traškėjo, čirškėjo ir spjaudėsi ugnimi skaisčiai liepsnodamas. Mergaitėms atrodė, kad ši neįprasta pramoga surengta specialiai joms, nes iš čia buvo labai patogu viską stebėti.

Gaisrą stebėjo ir aplinkinių namų gyventojai, tačiau jų šis reginys nedžiugino. Tie žmonės, kurių nuosavybė buvo labai arti laboratorijos, baiminosi, kad neužsidegtų ir jų namai. Vyrai rėkė, moterys verkė. Visą laiką iš gretimų gatvių plūdo vis daugiau žmonių, norinčių pažiūrėti, kas čia darosi. Tačiau niekas nieko nedarė — visi tik laukė, kol atsakomybę prisiims atsakingas asmuo.

Jis pasirodė raitas su savo sūnumi. Dabar jau sproginėjo raketos; daugelis jų skrido į šonus, trankydamosi į laboratorijos sienas, bet viena raketa ištrūko iš liepsnų, kurios dabar jau buvo pragraužusios kiaurymę stoge, ir šovė į dangų. Fejerverkai įspūdingi net ir dienos metu, ypač kai niekada anksčiau nesi jų matęs; dauguma našlaičių jų irgi niekada nebuvo regėjusios, nes vakarais jos užrakinamos gerokai prieš pradedant šaudyti Astlio fejerverkus virš upės. Raketai pažėrus žalias kibirkštis, mergaitės aiktelėjo.

Tačiau Astliams šios kibirkštys atrodė panašios į žalias aša-

ras. Jie nulipo nuo arklių tą akimirką, kai šalia jų atsidūrė Džonas Foksas primerktomis akimis, kurios dabar, susiklosčius tokiai situacijai, buvo ganėtinai plačios.

— Foksai! — sustugo Filipas Astlis. — Ar visi žmonės išėjo?

— Taip, sere, — atsakė jis, — tik Džonas Onoras susižeidė gelbėdamasis pro langą.

— Ar rimtai susižeidė?

Džonas Foksas gūžtelėjo pečiais.

— Pasiųsk berniuką, kad surastų Onoro žmoną ir gydytoją.

Filipas Astlis apsižvalgė ir greitai įvertino situaciją. Būdamas ne tik cirko savininkas, bet ir kariškis, jis buvo pratęs prie krizių ir vadovavimo daugeliui žmonių, temperamentingų ir jaučiančių įtampą. Minia išsižiojusių vyrų ir isteriškų moterų jam nepasirodė per didelis iššūkis. Jis natūraliai užėmė vado poziciją.

— Bičiuliai! — šūktelėjo perrėkdamas sproginėjančius fejerverkus ir šnypščiančius liepsnos liežuvius. — Mums reikia jūsų pagalbos, ir kuo greičiau! Moterys ir vaikai, bėkite namo pasiimti kibirų, imkite viską, ką tik rasite. Bėkite kiek galėdami greičiau, dabar pat!

Jis suplojo rankomis, ir moterys su vaikais dingo it dulkės, nupūstos nuo židinio atbrailos.

— Vyrai, klausykite! Išsirikiuokite visi nuo gaisravietės iki artimiausio šulinio. Kur artimiausias šulinys?

Jis apsižvalgė ir žvilgsniu apsistojo ties kitoje gatvės pusėje, atokiau nuo liepsnojančio namo, stoviniuojančiu vyru.

— Sere, kur artimiausias šulinys? Kaip matote, mums reikia daug vandens, sere... tikrai daug!

Vyras minutėlę pagalvojo.

— Vienas yra prie vaikų darželio, — pasakė jis prie Astlio nekantraus balso nederančiu ramiu tonu. Paskui dar kiek pagalvojo. — Bet artimiausias štai ten.

Jis mostelėjo ranka į tvorą, už kurios spietėsi tamsiai rudos saržos drabužiais vilkinčių našlaičių būrys.

— Panelės, atidarykite vartus ir nieko nebijokite, jūs mums labai pagelbėsite! — artisto balsu sušuko Filipas Astlis.

Atsivėrus vartams visa eilė vyrų, prie kurių vėliau prisidėjo ir moterys su vaikais, ir net kelios drąsesnės našlaitės, išsirikiavo kieme iki šulinio visai šalia prieglaudos pastato ir ėmė siųsti per rankas kibirus su vandeniu. Filipas ir Džonas Astliai stovėjo rikiuotės priekyje ir pylė vandenį ant liepsnų, o paskui mėtė tuščius kibirus vaikams, kurie nešini jais skubėjo į rikiuotės pradžią.

Ėmus vadovauti Filipui Astliui, viskas buvo organizuota taip greitai ir efektyviai, kad niekas negalėjo stovėti nuošaly ir nieko neveikti. Greitai atsirado jau dvi rikiuotės žmonių ir dvigubai daugiau kibirų. Rikiuotėse buvo galima pamatyti ir Diką bei Čarlį Baterfildus, Džemą ir Maisę Kelevėjus, Betę ir Magę Baterfild, net Tomą ir Anę Kelevėjus, kuriems, kaip ir Džemui, atrodė tiesiog neįmanoma likti namuose, kai lauke tiek daug triukšmo, todėl jie irgi atbėgo pažiūrėti gaisro. Visi perdavinėjo kibirus, kol ėmė skaudėti rankas, nors nė vienas nežinojo, kad ir kiti šeimos nariai daro tą patį.

Astliai ant liepsnų supylė šimtus kibirų vandens. Kurį laiką atrodė, kad jų darbas duoda rezultatų, nes vienoje pirmo aukšto pusėje ugnis prigeso. Tačiau kiti liepsnų liežuviai mikliai susirado fejerverkų atsargas ir jas padegė; fejerverkai ėmė sproginėti ir lakstyti į visas puses, vėl įplieksdami ugnį. Paskui ugnis labai greitai apėmė laiptus, ėmė laižyti lubas, stogo lopai didžiule kruša pradėjo kristi žemyn ir vėl uždegė pastato apatinę dalį. Niekas negalėjo sustabdyti namo griūties. Galiausiai Astliai pripažino pralaimėję ir ėmė pilti vandenį ant namo prieigų iš abiejų pusių, kad gaisras neapimtų šalia esančių namų.

Pagaliau Filipas Astlis paliepė prie šulinio stovintiems žmonėms liautis semti vandenį. Rikiuote praslinko paskutinis kibiras, o kai žmonės ėmė gręžiotis į savo kaimynus tikėdamiesi kito kibiro, kaip darė visą valandą, jie pamatė, jog jau nieko nebesiunčiama. Jie

apsidairė sutrikę, o paskui pradėjo būriuotis prie namo, norėdami pamatyti savo darbo vaisius. Buvo liūdna žiūrėti į namo griuvėsius, tarp kitų namų žiojėjantį tarpą, tarsi būtų išrautas sugedęs dantis. Nors ugnis buvo užgesinta, nuo suanglėjusių degėsių vis dar virto dūmai, temdydami orą, todėl jau įpusėjęs rytas labiau panėšėjo į vakaro prieblandą.

Šeštas

Po energingai suorganizuotos kovos su liepsnomis įsivyravo nejauki tyla. Paskui Filipas Astlis dar kartą ėmėsi atsakomybės, nutaręs pakelti susirinkusiesiems ūpą.

— Bičiuliai, jūs atėjote Astlio cirkui į pagalbą, todėl amžiams lieku jums skolingas, — pradėjo jis, stovėdamas kiek įmanoma tiesiau, nors ši valanda išsekino jį fiziškai, ir jam buvo sunku išlaikyti kuriamą įvaizdį. — Tai pražūtingas nelaimingas atsitikimas. Čia buvo laikomos fejerverkų, skirtų Jo Didenybės gimtadieniui, kurį švęsime vos už dviejų dienų, atsargos. Bet mes galime padėkoti Dievui, kad buvo sužeistas tik vienas žmogus, kad jūsų didvyriškomis pastangomis neužsidegė kiti namai. Šitai nepakenks ir Astlio cirkui; taip, tikrai, šįvakar įprastu laiku — pusę septynių — įvyks vaidinimas, į kurį vis dar galima nusipirkti bilietų mūsų kasoje. Jeigu jo dar nematėte ir nepamatysite, praleisite dar įspūdingesnį reginį nei šis gaisras. Esu be galo dėkingas jums, mano kaimynai, be perstojo dirbusiems, kad ši nelaimė nevirstų tragedija. Aš...

Jis ir toliau tęsė tokiomis pačiomis intonacijomis. Kai kurie klausėsi, kai kurie — ne. Vieniems reikėjo išgirsti jo žodžius, kiti tenorėjo atsisėsti, atsigerti, užkąsti, paliežuvauti ar pamiegoti. Žmonės ėmė zuiti aplinkui ieškodami šeimos narių ir draugų.

Dikas Baterfildas stovėjo visai netoli Filipo Astlio, šiam už nugaros, norėdamas iššnipinėti, kokia iš tikrųjų susiklosčiusi situa-

cija ir ko iš viso to galima išpešti. Pavyzdžiui, išgirdęs, kaip Filipas Astlis pasakoja gatvėje gyvenančiam žmogui, jog labai greitai atstatys visą pastatą, Dikas Baterfildas ėmė galvoti apie krūvą plytų netoli kelio į Keningtoną, kurios laukte laukė, kol bus panaudotos. Po kelių valandų jis nueis į aludę, kur pietauja plytininkas, ir su juo pasikalbės. Ilgai netrukęs susitiks ir su keliais prekeiviais mediena, įsikūrusiais prie upės. Jis nusišypsojo sau, tačiau toji šypsena gana greitai dingo pamačius Čarlį kartu su kitais berniūkščiais gatvėje spardant rusenančias žarijas. Dikas Baterfildas čiupo sūnų ir ištempė iš šio laikino žaidimo.

— Gerai pamąstyk, idiote! Kaip turi jaustis žmogus, ką tik praradęs savo turtą, kai kažkas ima ir susigalvoja iš viso to žaidimą!

Čarlis piktai dėbtelėjo ir nusliūkino į tuštesnę vietelę, atokiau nuo tėvo ir berniukų, su kuriais žaidė. Nors niekada niekam nebuvo prisipažinęs, Čarlis negalėjo pakęsti, kai reikėdavo padėti tėvui. Diko Baterfildo verslui reikėjo tam tikro žavesio, kurio Čarlis neturėjo ir niekada neįgis — šitai buvo aišku ir jam pačiam.

Visiems baigus darbuotis su kibirais, Maisė nutempė Džemą į minią, susibūrusią aplink Filipą Astlį, kad ji galėtų stebėti Džoną Astlį juodu nuo pelenų veidu, stovintį netoliese. Dar neprasisklaidžius gaisro dūmams, minioje atsirado norinčiųjų paliežuvauti — kai kurie vienas kitam murmėjo, girdi, jeigu jau Džonas Astlis yra vyriausiasis cirko valdytojas, tai jis, o ne jo tėvas turėjo skelti uždegančią kalbą. Jie šnabždėjosi, jog senasis Astlis negali likti nuošaly ir leisti sūnui vadovauti visam šou. O kol jis dar iš tikrųjų nepasitraukė, jo sūnus ir toliau gers ir rujos su cirko moterimis, kaip kad dabar rujoja su panele Laura Divain, geriausia Europoje šokėja ant virvės. Akimirka prie lango su sena braškių pardavėja neliko vien tik poros senų akių liudijimas. Lambete gandai sklido greitai. Šitai galima palyginti su pinigais, kai kas valandą prireikia nukalti vis naujų monetų. Braškių pardavėja turėjo ypatingą monetą su iškalta panelės Divain galva ir net perdavinėdama kibirus senutė sugebėjo mestelėti šią monetą savo kaimynams.

Tačiau Maisė šio gando neišgirdo, todėl aistringai teberijo akimis Džoną Astlį, šiam žvelgiant į tolį, kol jo tėvas žarstė dėkingumo žodžius. Geraširdžiai būtų galėję pasakyti, jog po anglies spalvos kauke jis atrodė priblokštas to, kas atsitiko karaliaus gimtadieniui skirtiems fejerverkams ir Astlio laboratorijai; kiti būtų pasakę, kad jis atrodė paprasčiausiai abejingas ir nuobodžiaująs.

Kai Filipas Astlis baigė kalbėti ir prie jo ėmė spraustis žmonės, norintys pareikšti užuojautą ar išsakyti versijas apie tai, kaip gaisras galėjo prasidėti, Maisė giliai įkvėpė oro ir ėmė irtis per minią Džono Astlio link.

— Maise, ką darai? — šūktelėjo Džemas.

— Palik ją ramybėje, — pasigirdo balsas. — Jeigu ji nutarė apsikvailinti, tu nieko negalėsi padaryti.

Džemas atsigręžė ir pamatė šalia stovinčią Magę.

— Labas rytas, — tarstelėjo jis, akimirkai pamiršęs kvailutę seserį. Džemui dar ir dabar buvo keista, kad jis visada taip džiaugiasi matydamas Magę, nors stengėsi nuslėpti ir džiaugsmą, ir nuostabą. — Matėme, kaip išėjai iš sodo. Ar tau viskas gerai?

Magė pasitrynė rankas.

— Šiąnakt tikriausiai sapnuosiu tuos kibirus. Vis dėlto buvo puiku, tiesa?

— Man gaila pono Astlio.

— Oi, jam viskas bus gerai. Iki pirmadienio vakaro jis sukurs dar vieną savo spektaklio sceną apie sprogimą, kuriai pritaikys štai tokį foną, — Magė mostelėjo ranka rodydama viską aplinkui, — ir dar ims šaudyti fejerverkus, kad viskas atrodytų tikra. Džonas Astlis atjos savo žirgu, o paskui dar ir pašoks jam ant nugaros.

Džemas nenuleido akių nuo sesers, stovinčios šalia Džono Astlio labai tiesia nugara; taip ji stovėdavo tada, kai labai nervindavosi. Maisė jam užstojo Džono Astlio veidą, todėl Džemas nenutuokė, ką šis atsakė jo seseriai. Apie tai galėjo spręsti tik iš švytinčio Maisės veidelio, kai ši atsigręžė ir atskubėjo atgal prie jo ir Magės.

— Jis toks narsus žmogus! — pareiškė ji. — Ir taip džentelmeniškai su manimi elgėsi. Žinote, būdamas labai arti liepsnų ir pildamas vandenį jis nudegė ranką, bet nesustojo ir į ją nė nežiūrėjo, tik dabar pamatė nudegimą. Aš... — Maisė apsipylė raudoniu prisiminusi savo drąsą — ...aš pasisiūliau jam aptvarstyti ranką, bet jis manęs paprašė nesijaudinti, pasakė, kad geriau susirasčiau savo šeimą, nes jie tikriausiai dėl manęs nerimauja. Jis pasielgė išties labai gražiai, tiesa?

Dabar Džemas jau matė Džono Astlio išraišką. Šis apžiūrinėjo grakščią Maisės figūrėlę, o mėlynos jo akys beveik antgamtiškai žėrėjo suodiname veide; nuo to žėrėjimo Džemas pasijuto nejaukiai. Jis dirstelėjo į Magę, toji gūžtelėjo pečiais ir paėmė Maisę už parankės.

— Tai ir labai gerai, panele Pidl, bet mes jau turėtume parvesti tave namo. Žiūrėk, štai tavo tėvai. Tikriausiai nenorėtum, kad jie pamatytų, kaip ryji akimis poną Astlį, tiesa?

Ji stumtelėjo Maisę prie Tomo ir Anės Kelevėjų, kurie išniro iš dūmų, tirštų kaip žiemos rūkas. Anės Kelevėj plaukai buvo išsidraikę į visas puses, o akys taip ašarojo, kad ji negalėjo atitraukti nuo jų nosinaitės.

— Džemai, Maise, ir jūs čia buvote? — nustebo Tomas Kelevėjus.

— Taip, tėti, — atsakė Džemas. — Padėjome siųsti per rankas kibirus.

Tomas Kelevėjus linktelėjo.

— Labai kaimyniškas poelgis. Visa tai man priminė gaisrą Vitmenų tvarte praėjusiais metais, kai mes darėme tą patį. Prisimeni?

Džemas prisiminė gaisrą Pidltrenthaido pakraštyje, bet jis skyrėsi nuo šito. Jis prisiminė, kaip nedaug tepadėjo jų kibirai kovojant su liepsnomis, kurių aukštis, užsiplieskus šienui, buvo sulig šalia augusių ąžuolų; tada jau niekas nebegalėjo jų užgesinti. Jis prisiminė liepsnų įkalintų arklių žvengimą ir svylančios odos

kvapą, pono Vitmeno riksmą — jį reikėjo laikyti, kad nepultų kaip kvailys į ugnį pas savo gyvulius. Džemui ausyse tebeskambėjo pro šauksmus ir ugnies traškesį prasiveržusi ponios Vitmen rauda. Jis negalėjo pamiršti Rouzės Vitmen, mergaitės, su kuria jis ir Maisė kartais žaisdavo prie Pidlio upės — gaudydavo ungurius ir rinkdavo rėžiukus; ji žiūrėjo į gaisrą plačiai išplėstomis, panikos kupinomis akimis, o kai buvo išsiaiškinta, jog ji tvarte žaidė su žvakėmis, Rouzė pabėgo iš Pidlio slėnio. Nuo tada niekas nieko apie ją negirdėjo, ir Džemas kartais apie ją pagalvodavo, svarstydamas, kas išaugo iš tokios mergaitės kaip Rouzė. Ponas Vitmenas prarado tvartą, šieną ir arklius, todėl juodu su žmona galiausiai apsigyveno vargšų prieglaudoje Dorčesteryje.

Pono Astlio gaisras sunaikino tik fejerverkus, o Vitmenų gaisras virto pragaru, pražudžiusiu visą šeimą. Nesvarbu, ar londoniečiai pamatys karaliaus gimtadienio fejerverkus, ar ne, vis tiek karalius taps metais vyresnis. Džemas kartais susimąstydavo, kaip Filipas Astlis gali tiek laiko ir energijos skirti kažkam, kas teikė pasauliui tiek mažai naudos. Jeigu Tomas Kelevėjus ir jo bičiuliai negamintų kėdžių, suolų ir taburečių, žmonės negalėtų patogiai sėdėti, jie turėtų tupėti ant žemės. O jeigu Filipas Astlis neturėtų cirko, ar dėl to kas nors pasikeistų? Tačiau Džemas negalėjo šito pasakyti savo mamai. Jis niekaip negalėjo numanyti, kad ji taip pamils cirką. Net ir dabar ji žvelgė į Astlius žibančiomis akimis.

Per pauzę pokalbio metu Filipas Astlis pajuto į save įbestą žvilgsnį ir atsigręžė. Jis negalėjo susilaikyti nenusišypsojęs, jos veide pamatęs tokį didžiulį susirūpinimą; ir šitaip į jį žiūri moteris, kuri vos prieš kelis mėnesius nenorėjo pažvelgti net jo pusėn.

— Oi, madam, tikrai nereikia verkti. — Jis išėmė iš kišenės nosinaitę ir ištiesė jai, nors nosinaitė buvo tokia suodina, kad iš jos būtų mažai naudos. — Mums, Astliams, yra tekę iškęsti ir sunkesnių valandų.

Anė Kelevėj nepaėmė jo nosinės ir nusišluostė akis rankove.

— Ne ne, akys man ašaroja nuo dūmų. Taip mane veikia Londono dūmai.

Ji žengė žingsnį toliau nuo jo, nes Filipo Astlio buvimas šalia versdavo žmones trauktis iš savo erdvės.

— Nesibaiminkit, ponia Kelevėj, — tarė Filipas Astlis, tarsi ji nė nebūtų nieko sakiusi. — Tai tik laikinas stabdys. Dėkoju Dievui, kad buvo sužeistas tik mano stalius. Bet labai greitai jis vėl atsistos ant kojų.

Tomas Kelevėjus stovėjo šalia savo žmonos, įsmeigęs akis į rūkstančius namo griuvėsius. Dabar prakalbo jis:

— Jeigu šiuo metu jums prireiktų pagalbos, sere, na, su medžio dirbiniais ar šiaip kuo, mudu su mano berniuku mielai padėsime, tiesa, Džemai?

Nuskambėjęs nekaltas kaimyniškas pasiūlymas be jokio paslėpto išskaičiavimo padarė didesnį įspūdį, nei Tomas Kelevėjus galėjo įsivaizduoti. Filipas Astlis atsigręžė į Tomą Kelevėjų taip staigiai, tarsi kas nors būtų išsyk įžiebęs ryškias lempas. Pauzė prieš atsakymą užsitęsė ne dėl jo šiurkštumo, bet todėl, kad dabar jis mąstė įsijautęs į kitą, „apšviestąjį“, amplua. Jis pažvelgė į Džoną Foksą, kaip visada stovintį šalia; dabar, kai gaisras liovėsi, Foksas vėl buvo prisimerkęs.

— Taigi, — pradėjo jis, — tai labai kilnus pasiūlymas, sere, išties labai kilnus pasiūlymas. Mielai juo pasinaudočiau. Pažiūrėsime. O dabar, sere, madam, — jis nusilenkė Anei Kelevėj, — turiu jus palikti, nes reikia sutvarkyti tiek daug dalykų. Bet, tikiuosi, labai greitai susitiksime. Išties labai greitai, sere.

Jis nusisuko, o Džonas Foksas prisidėjo prie jo sūnaus ir ėmė dalyti nurodymus tiems, kurie tų nurodymų laukė.

Džemas klausėsi tėvo ir Filipo Astlio pokalbio nuščiuvęs iš nuostabos. Jis negalėjo įsivaizduoti savęs ir tėvo dirbančių kažkam kitam, o ne sau. Maisės veidelis nušvito, nes ji jau dabar ėmė įsivaizduoti save ieškančią dingsčių aplankyti tėvą ir brolį amfiteatre

ir pasižiūrėti į Džoną Astlį. Anė Kelevėj taip pat susimąstė, ar visa tai nereiškė galimybės dar dažniau ištrūkti į cirką.

Šio pokalbio metu Dikas Baterfildas pastebėjo šalia Kelevėjų stovinčią Magę ir ėmė sėlinti jos link. Jis jau rengėsi šuoliui — jeigu staiga kaip reikiant nesučiups dukters, ji tikriausiai ir vėl pabėgs, — kai Tomo Kelevėjaus pasiūlymas Filipui Astliui jį sulaikė. Dikas Baterfildas tarėsi esąs auksaburnių frazių ir laiku mestelėtų pasiūlymų meistras, galintis ištraukti reikiamą atsakymą ir įsimesti kišenėn monetą. Šiuos reikalus tarėsi išmanąs, bet Tomas Kelevėjus jį ką tik aplenkė.

— Po velnių jį, — sumurmėjo Dikas Baterfildas ir staiga griebė Magę abiem rankomis.

Netikėtai sučiupta ji suriko ir pamėgino ištrūkti iš tėvo gniaužtų.

— Ar sučiupai ją? — šūktelėjo Betė Baterfild, irdamasi per minią vyro link. — Kur, po velnių, buvai, pasiutėle? — sustugo ji ant besipriešinančios dukters ir skėlė jai antausį. — Nedrįsk daugiau bėgti!

— Oi, ji tikrai daugiau nebėgs, — pareiškė Dikas Baterfildas, tvirčiau suspaudęs Magę. — Ji bus labai užsiėmusi dirbdama, tiesa, Mage? Virvės tau nepatinka, ką? Nesijaudink, suradau tau kitą vietą, pamatysi. Vienas mano draugas prie upės turi garstyčių fabrikėlį. Ten ir dirbsi nuo pirmadienio. Neprisišauk nelaimės. Tau jau metas pačiai užsidirbti, esi tam pakankamai didelė. O iki tol tave prižiūrės Čarlis! — Jis šūktelėjo sūnų ir pradėjo dairytis.

Čarlis prislinko pakilęs iš pasienio, kur tupėjo atsirėmęs. Jis pamėgino vienu metu dėbtelėti į Džemą ir nusišypsoti Maisei, bet jam tepavyko išspausti kvailą vypsnį. Džemas irgi į jį dėbtelėjo. Maisė apžiūrinėjo savo kojų pirštus.

— Kur buvai, vaike? — šaukė Dikas Baterfildas. — Laikyk seserį ir neišleisk jos iš akių, kol pirmadienį pristatysi dirbti į garstyčių fabrikėlį.

Čarlis išsiviepė ir čiupo Magę už kitos rankos.

— Aišku, tėti.

Kai niekas nematė, jis taip pasuko seseriai ranką, kad jai nutvilkė odą.

Šalia buvo tėvai, todėl Magė negalėjo jam įspirti.

— Po velnių, Čarli! — šūktelėjo ji. — Mama!

— Nenoriu nieko girdėti, mergiščia, — atšovė Betė Baterfild. — Nenoriu su tavimi turėti jokių reikalų. Tu mums buvai tikra pekla.

— Bet... — Magė nutilo, kai Čarlis brūkštelėjo pirštu sau ties gerkle. Ji užsimerkė ir ėmė galvoti apie dėmesį, kurio tiek daug sulaukė iš Bleikų, apie ramybę, kurią, nors ir trumpai, jautė jų sode, kur galėjo išmesti iš galvos mintis apie Čarlį, apie tai, kaip ji gyveno anksčiau. Magė žinojo, kad toks gerumas ilgai trukti negali, kad galiausiai ji turės išeiti iš sodo ir grįžti pas tėvus. Ji tik norėjo galimybės pačiai nuspręsti, kada visa tai turėtų nutikti.

Jos akių kampučiuose susitvenkė ašaros; nors ji greitai jas nusibraukė smiliumi ir nykščiu, Kelevėjų vaikai ašaras pastebėjo. Maisė pažvelgė į Magę su užuojauta, o Džemas suleido į delnus nagus. Jam dar niekada nesinorėjo kam nors suduoti taip, kaip norėjosi žiebti Čarliui Baterfildui.

Betė Baterfild apsižvalgė ir staiga susivokė, jog toks šeimos susiskaldymas yra viešai stebimas.

— Dar kartą labas. — Pastebėjusi Anę Kelevėj, ji vėl pamėgino užmegzti nekaltą kaimynišką pašnekesį. — Ateisiu kurią dieną užbaigti Blandfildo stipiną.

— Ratuką, — pataisė ją Anė Kelevėj. — Blandfordo ratuką.

— Teisingai. Pasimatysim. Juk taip, Dikai? — Ji paėmė vyrą už parankės.

— Pažiūrėsim, kai dugną dėsim, moterie.

— Tai ir gerai.

Baterfildai pasuko vienu keliu, o Kelevėjai — kitu. Čarliui tempiant Magę, Džemas sugavo jos žvilgsnį; jie žiūrėjo vienas į kitą, kol ji dingo jam iš akių.

Nė vienas iš jų nepastebėjo pono Bleiko, sėdinčio ant vieno iš namų laiptelių, visai netoli gaisravietės. Jam už nugaros stovėjo ponia Bleik, atsirėmusi į namo sieną. Ant kelių jis buvo pasidėjęs bloknotą, į kurį kažką sparčiai braižė.

Septintas

Sekmadienio rytą, penktą valandą, vyriausiasis Astlio cirko dailidė Džonas Onoras mirė nuo sužeidimų, patirtų per sprogimą fejerverkų laboratorijoje. Pareiškęs našlei užuojautą, Filipas Astlis užsuko pas Kelevėjus, šiems susiruošus į ankstyvąsias mišias Šv. Marijos bažnyčioje, ir Tomui Kelevėjui pasiūlė savojo cirko dailidės vietą.

— Jis sutiks su pasiūlymu, — už visą šeimą nusprendė Anė Kelevėj.

1792-ųjų rugsėjis

V

Pirmas

— Bičiuliai, prašyčiau susirinkti arčiau, noriu su jumis pasikalbėti. Visi visi į ratą, prašyčiau. — Griausmingas Filipo Astlio balsas girdėjosi ir už amfiteatro sienų. Džemas ir Tomas Kelevėjus susižvalgė ir pasidėjo įrankius, kuriuos buvo pradėję rinkti — mat šeštadienio popietė, ir jie jau baigė tos dienos darbą. Kartu su kitais dailidėmis iš atokesnių kampelių jie atėjo į areną, kur prie jų prisidėjo bambantys akrobatai, raiteliai, kostiumininkės, arklininkai, cirko pasiuntinukai, muzikantai, šokėjai ir kiti cirko darbininkai. Nepasakytum, jog Filipas Astlis niekada nešaukdavo visos didelės kompanijos susirinkimų, bet paprastai jis taip nesielgdavo laisvos popietės prieš vaidinimą metu. Iš būtent tokio jo pasirinkto laiko buvo galima spręsti, jog naujienos ne per geriausios.

Tomas Kelevėjus neprisidėjo prie burnojančiųjų. Nors jau tris mėnesius dirbo cirke džiaugdamasis nuolatiniu atlyginimu, jis vis dar jautėsi naujokas, kuriam nedera ko nors komentuoti, jeigu tiesiogiai jo niekas neklausia. Todėl jis stovėjo sau šalia scenos kartu su Džemu bei kitais dailidėmis ir tylėjo.

Džonas Foksas pasirėmė ant barjero, skyrusio parterio vietas nuo cirko arenos, ir toliau kažką kramtė taip, kad net bangavo ilgi jo ūsai. Jo vokai buvo taip nuleisti, jog atrodė, kad jis miega stovėdamas. Taip jis galėjo labai patogiai išvengti bet kokio akių kontakto. Džonas Astlis su kitais raiteliais sėdėjo parteryje, vienos

iš pusseserių kasdien valomus ir blizginamus aulinius batus įrėmęs į arenos bortelį ir krapštinėdamas nykščio nagą.

— Foksai, ar visi susirinko? Gerai. Taigi, bičiuliai, paklausykite manęs.

Filipas Astlis sumojavo rankomis aukštyn ir žemyn, norėdamas nutildyti nepatenkintus balsus.

— Berniukai ir mergaitės, pirmiausia norėčiau jums pasakyti, jog dirbate įspūdingai — išties nuostabiai. Aš tikiu, kad šis sezonas taps vienu iš geriausių mūsų sezonų. Niekas negalėtų papriekaištauti dėl mūsų profesionalumo ir stulbinamų pramogų. Dabar, bičiuliai, turiu jums pranešti naujieną, kuri paveiks mus visus. Kaip žinote, gyvename sunkiu metu. Galima sakyti, pavojingu, revoliucijos, metu. Vasarą Prancūzijoje nesiliovė neramumai, tikriausiai žinote. Taigi, gerieji cirko žmonės, visa tai gali pasiekti kruviną epogėjų. Gal kai kurie iš jūsų jau girdėjote šiandienines naujienas iš Paryžiaus; pranešama apie ten užmuštus dvylika tūkstančių miestiečių. Dvylika tūkstančių rojalistų, bičiuliai, žmonių, lojalių karaliui ir jo šeimai! Žmonių kaip jūs ir aš! Ne dvylika, ne dvylika šimtų, bet dvylika tūkstančių! Ar bent nutuokiate, kokia tai daugybė žmonių? Tai dvylikos vakarų publika, sere... — Jis pažvelgė į dainininką poną Džoanotą, kuris taip pat į jį žiūrėjo išpūtęs akis. — Įsivaizduokite dvylika publikų, sumestų į krūvas aplinkinėse gatvėse, ponios. — Filipas Astlis atsigręžė į būrelį siuvėjų, kikenančių savo vietose, bet iškart sustingusių, kai jis į jas dėbtelėjo. — Vyrai, moterys ir vaikai negailestingai išskersti — jiems perpjautos gerklės, pradurti pilvai, o jų kraujas ir viduriai virsta į Vestminsterio tilto kelio ir Lambeto Pelkės nutekamuosius latakus.

Viena mergina prapliupo verkti, o paskui ją — dar dvi.

— Na, jūs galite verkti, — nustelbdamas jų kūkčiojimus tęsė Filipas Astlis. — Tokie veiksmai taip arti mūsų krantų kelia siaubingą grėsmę ir mums. Siaubingą, brangūs kolegos. Prancūzijos karaliaus ir jo šeimos įkalinimas yra rimtas iššūkis ir mūsų karališkajai šeimai. Būkite budrūs ir raudokite, bičiuliai. Nekaltybei

atėjo galas. Anglija negali leisti, kad toks iššūkis būtų mestas mūsų gyvenimo būdui. Mano, buvusio raitininko, nuojauta sako, jog po šešių mėnesių mes kariausime su Prancūzija. Dabar atsisveikindami pabučiuokite savo tėvus, brolius ir sūnus, nes greitai jie gali išvykti į karą.

Pauzės metu, kai buvo permąstomi Filipo Astlio žodžiai, piktus žvilgsnius ir bambėjimą pakeitė rimti veidai ir tyla, tik nuo kostiumininkų suolo pusės sklido verksmai. Tomas Kelevėjus nustebęs apsižvalgė. Žinoma, Londono aludėse Prancūzijos revoliucija buvo gyviau aptarinėjama nei „Penkiuose varpuose" Pidltrenthaide, bet jis niekada nemanė, kad šie dalykai gali paveikti jį asmeniškai. Jis pažvelgė į Džemą, kuriam visai neseniai suėjo trylika metų. Nors ir per jaunas patrankų mėsai, jo sūnus jau buvo tiek užaugęs, kad jam grėstų galimybė būti užverbuotam į kariuomenę. Tomas Kelevėjus Lambeto smuklėje kartą matė, kaip verbuojama, kaip, pažadėjus kelias pintas už dyką, lengvatikiai buvo tempiami į netoliese esančias kareivines. Tomo Kelevėjaus manymu, Tomis būtų buvęs pirmas taikinys. Tada jis turėtų nerimauti dėl Tomio, o ne dėl Džemo. Bet, kita vertus, jeigu Tomis būtų gyvas ir dėl jo reikėtų nerimauti, jie ir dabar būtų gerai sutarianti, mylinti šeima, saugiai prisiglaudusi Pidlio slėnyje, toli nuo prievartinio verbavimo pavojaus. Kai Tomas Kelevėjus su žmona nutarė vykti į Londoną, jis nė nepagalvojo apie tokią grėsmę.

— Aš mėginau vertinti mūsų publiką, — tęsė Filipas Astlis, ir Tomas Kelevėjus, pakirdęs iš savo minčių, vėl ėmė klausytis. — Visuomenės linksmintojai visada turi būti jautrūs žmonių nuotaikoms. Jautrūs, mano bičiuliai. Žinau, jog žmonės, nors nenori atsilikti nuo pasaulį apėmusių nuotaikų, į amfiteatrą ateina tam, kad užsimirštų, kad pasijuoktų, kad džiaugtųsi prieš akis atsiveriančiais aukščiausios klasės stebuklais, kad nors vienam vakarui išmestų iš galvos pasaulio keliamą nerimą ir pavojus. Šis pasaulis, — jis mostelėjo rodydamas areną, sceną, parterio kėdes ir balkoną, — tampa jų pasauliu. Dar negirdėjęs šiandieninių baisių

žinių padariau neišvengiamą išvadą, jog dabartinėje mūsų programoje per daug akcentuojami kariniai dalykai. Puikios realistinės Begšoto dykynės stovyklą puolančių kareivių scenos ir Rytų Indijos karinis divertismentas, kai švenčiama pergalė, — tai epizodai, kuriais galėtume teisėtai didžiuotis. Bet galbūt, bičiuliai, atsižvelgiant į dabartinius įvykius Prancūzijoje, to gali būti *de trop** — ypač žiūrovėms moterims. Turėtume pagalvoti apie jautrią jų prigimtį. Mačiau daug silpnosios lyties atstovių, kurios tų scenų metu ima virpėti ir nusigręžia; tiesą sakant, praėjusią savaitę net trys nualpo!

— Taip nutiko dėl karščio, — sumurmėjo šalia Tomo Kelevėjaus stovėjęs dailidė, nors ir ne taip garsiai, kad išgirstų Filipas Astlis.

— Taigi, vaikinai ir merginos, mes pakeisime Begšoto dykynės epizodą nauja pantomima, kurią sukūriau. Tai bus Arlekino, kurį kiek anksčiau šį sezoną vaidino mano sūnus, nuotykių tąsa; pantomima vadinsis „Arlekinas Airijoje".

Susirinkusi kompanija ėmė niurnėti. Astlio cirkas vaidino didelėms minioms; po kelių programos pakeitimų nusistovėjo palaiminga monotonija, ir daugelis vylėsi, kad taip jie išgyvens iki spalio pradžios, o paskui sulauks ir sezono pabaigos. Jie jautėsi pavargę nuo keitimų, jiems buvo patogu kiekvieną vakarą kartoti tą patį, nesimokant naujų scenų, kurios pareikalautų daug netikėto papildomo darbo. Savaime suprantama, dėl to nuplauks ir ši laisva šeštadienio popietė.

Filipui Astliui pakartojus, jog „Arlekinas Airijoje" bus tikra atgaiva revoliucijos išvargintai publikai, dailidės pradėjo trauktis atgal į užkulisius pasirengti skubiam darbui. Tomas Kelevėjus nusekė paskui juos daug lėčiau. Dirbti su tokia daugybe kitų žmonių kartais jam atrodydavo nepakeliama; tada jis imdavo ilgėtis Dorsetšyro ar Heraklio namų dirbtuvėlių ramybės, kur

* *De trop* — prancūziškai „per daug".

triukšmaudavo tik jis pats ir jo šeima. O čia niekada nenutrūkdavo aktorių, muzikantų, arklių, medienos, medžiagų, avižų, šieno tiekėjų paradas, čia nuolat lakstė Filipo Astlio paliepimus vykdantys pasiuntinukai ir šmirinėjo kitokie prašalaičiai, darantys netvarką. Negana to, čia būdavo ir pats Filipas Astlis, griausmingai žarstantis įsakymus, besiginčijantis su sūnumi dėl programos ar su ponia Konel dėl parduotų bilietų, arba su Džonu Foksu dėl visokių kitokių dalykų.

Triukšmas buvo ne vienintelis dalykas, prie kurio turėjo priprasti Tomas Kelevėjus naujame darbe. Taip, šis darbas išties labai skyrėsi nuo jam įprastos kėdžių gamybos, todėl kartais jis pagalvodavo, jog turėtų pasakyti Filipui Astliui netinkąs tokiam darbui, turėtų prisipažinti, jog iš tikrųjų sutiko dirbti šį darbą tik tam, kad patenkintų cirko apsėstą žmoną.

Tomas Kelevėjus buvo kėdžių dirbėjas — meistras, pasižymintis kantrybe, taiklia ranka ir akimi, medžiui galintis suteikti pačią geriausią formą. Daryti įvairiausius Astlio cirkui reikalingus dalykus, vadinasi, medį naudoti visai kitaip. Tikėtis, jog Tomas Kelevėjus įstengs dirbti tokį darbą, būtų tas pat, kas paprašyti, kad aludaris pasikeistų vietomis su skalbėja vien dėl to, kad abiem dirbant reikia vandens. Norint padirbdinti tvirtą, patogią, ilgaamžę kėdę, labai svarbu tinkamai parinkti medieną kiekvienai kėdės daliai. Tomas Kelevėjus išmanė apie guobas ir uosius, kukmedžius, kaštonus ir riešutmedžius. Jis žinojo, kas labiausiai tiktų ir gražiausiai atrodytų gaminant sėdynę (būtinai guoba), kojas ir virbus (jeigu tik įstengdavo gauti, rinkdavosi kukmedį), atlošo ir porankių lankus (uosis). Jis žinojo, kiek smarkiai lenkti uosį, kad jis neskiltų, jautė, kiek skliutu skobti guobos lentą, kad ši įgautų sėdynės pavidalą. Jis mylėjo medį, nes su juo dirbo visą savo gyvenimą. Tačiau scenos dekoracijoms Tomas Kelevėjus turėjo naudoti pigiausią, prasčiausią medieną, kokią tik savo nelaimei buvo čiupinėjęs. Gumbuotas ąžuolas, buko atliekos ir atplaišos, net iš

sudegusių namų atgabenti nuodėguliai jam buvo nemalonūs, jis sunkiai prisiversdavo visa tai paliesti.

Tačiau baisiau už visus šiuos dalykus buvo mintis apie tai, ką jis turėjo gaminti. Kai jis padirbdavo kėdę, tai ir žinodavo, jog padirbo kėdę — ji ir atrodydavo kaip kėdė, ir būdavo naudojama kaip kėdė. Kitaip nė nebūtų prasmės jos daryti. Tačiau dekoracijos nebuvo tai, kas turėtų būti. Iš storų kartono lakštų jis išpjovė debesis, nudažė juos baltai ir pakabino „danguje" taip, kad jie tikrai atrodytų kaip debesys, tačiau jie nebuvo debesys. Jis statė pilis, kurios nebuvo pilys, kalnus, kurie nebuvo kalnai, indiškus paviljonus, kurie iš tikrųjų nebuvo indiški paviljonai. Vienintelė jo dirbinių funkcija — būti panašiems į kažką kita, o ne būti patiems sau, ir kurti efektą. Žinoma, iš toli visa tai atrodė gerai. Pakilus uždangai ir scenoje pasirodžius dailidės sukurtoms dekoracijoms, publika dažnai aiktelėdavo ir imdavo ploti, nors iš arčiau matėsi, jog visa tai — tik medžio gabaliukai, sukalti vinukais ir nudažyti, kad sukurtų reikiamą efektą. Tomas Kelevėjus nebuvo pratęs prie daiktų, kurie iš toli atrodydavo gerai, o iš arti — ne. Kėdėms šitai netinka.

Pirmosios savaitės pas Astlį nebuvo tokios siaubingos, kokios galėjo būti. Tomas Kelevėjus tuo gerokai stebėjosi, nes dar niekada gyvenime nebuvo dirbęs su grupele kitų. Jau kitą dieną po to, kai Filipas Astlis jį nusamdė, Tomas Kelevėjus pirmą kartą atėjo į amfiteatrą nešinas kuprine su įrankiais, bet visą valandą jo niekas nė nepastebėjo. Kiti staliai tolėliau skubomis statė pašiūrę, kurioje turėjo būti laikomi po laboratorijos gaisro likę daiktai ir kitokie likučiai. Tomas Kelevėjus kurį laiką juos stebėjo; paskui, pamatęs, jog vienas stalius nuėjo į teatro balkoną ir pradėjo tvirtinti turėklus, jis susirado vinukų, medžio gabaliukų, pasiėmė savo įrankius ir ėmė tvarkyti ložes. Pabaigęs ir įgavęs daugiau pasitikėjimo, grįžo prie pusiau pastatytos pašiūrės ir tyliai įsimaišė tarp besistumdančių vyrų, paduodamas tinkamo dydžio lentą kaip tik tada, kai jos prireikė, pažerdamas vinių, kai niekas neįstengė jų rasti, sučiupda-

mas krintančią lentą, kol ji dar nieko neužgavo. Kai prie kreivoko stogelio buvo prikalta paskutinė lenta, Tomas Kelevėjus jau buvo natūraliai tapęs komandos nariu. Norėdami atšvęsti jo atvykimą, po pietų staliai nusivedė jį į savo mėgstamą aludę „Pirklio rankos“, esančią kitoje gatvės pusėje, priešais medienos sandėlius, šiauriau nuo Vestminsterio tilto. Jie visi, išskyrus Tomą Kelevėjų, pasigėrė; jie lenkė vieną bokalą po kito, sakydami tostus mirusio vyriausiojo staliaus, nelaimėlio Džono Onoro, garbei. Galiausiai Tomas Kelevėjus paliko juos begeriančius ir vienas grįžo į darbą, ketindamas toliau gaminti medinį vulkaną, turintį spjaudyti fejerverkus, nes būtent taip buvo sumanyta dramos „Jupiterio kerštas“ scena.

Nuo tos dienos Tomas Kelevėjus tyliai leido vasarą sunkiai dirbdamas cirkui. Tylėti buvo lengviau, nes, vos jam prasižiodavus, vyrai imdavo juoktis iš dorsetiškos jo tarties.

Dabar jis ėmė rūšiuoti savo įrankius.

— Džemai, o kur mūsų siaurapjūklis? — šūktelėjo jis. — Vienam žmogui jo reikia.

— Namuose.

— Tai nubėk jo paimti, šaunusis vyruti.

Antras

Kai reikėdavo, kaip šiandien, Džemas padėdavo tėvui amfiteatre; šiaip jis kartu su kitais cirko berniukais dirbo pasiuntinuku ir vykdydavo Filipo Astlio bei Džono Fokso nurodymus. Paprastai jam tekdavo skubėti į kurią nors Lambeto vietą ar į netolimą Sautvorką. Kelis kartus jis buvo paprašytas nubėgti tolėliau — pas spaustuvininką netoli Šv. Pauliaus katedros, pas teisininką į Templį ar pas galanterininką prie Šv. Džeimso bažnyčios, — bet šią garbę Džemas perleido kitiems berniukams, kurie visada laukdavo galimybės užsidirbti papildomą pensą už keliones kitapus upės.

Džemas dažnai nežinodavo, kur turi eiti.

— Nubėk į Nikolsono medienos sandėlį ir pasakyk, kad mums reikia dar vienos buko siuntos, tokios pačios, kaip buvo atsiuntę vakar, — maždaug taip gali pasakyti Džonas Foksas, o paskui nusigręžti, Džemui net nespėjus paklausti, kur tasai sandėlis yra. Būtent tokiais momentais jam labiausiai trūkdavo Magės, kuri jam akimirksniu paaiškintų, kad Nikolsonas darbuojasi visai netoli Dominikonų tilto, vakarinėje pusėje. Taigi jis būdavo priverstas klausinėti kitų berniukų, kurie jį erzindavo ir dėl jo nežinojimo, ir dėl tarties.

Džemas neprieštaraudavo, kai jį pasiųsdavo namo; tiesą sakant, jis visada mielai išeidavo iš amfiteatro. Rugsėjis jam siejosi su mėnesiu, kada jis dažniau būna lauke nei vasarą, nes lauke tokiu metu būna maloniai šilta, bet ne tvanku. Dorsetšyre rugsėjo šviesa būna nuostabi — saulė žeria auksą nuožulniai, nušviesdama laukus, o ne plieksdama stačiai, kaip vidurvasarį. Po karštligiškai tvarkomo šieno rugpjūčio mėnesį, kai juda kruta visas kaimas, rugsėjis būna ramesnis ir mąslesnis. Beveik viskas mamos sode jau būna prinokę, o gėlės — jurginai, astros, rožės — žydi kupliausiai. Jis su broliais ir Maise gervuoges kimšdavo tol, kol jų pirštai ir lūpos nusidažydavo tamsiu purpuru arba iki Šv. Mykolo rugsėjo pabaigoje, kai velnias apspjaudavo gervuogynus, ir uogos pasidarydavo rūgščios ir gaižios.

Vis dėlto, nepaisant auksinio rugsėjo kuplumo, neišvengiama srovė viską bloškė kita kryptimi. Aplink vis dar buvo daug žalumos, bet ant žemės po truputį kaupėsi sudžiūvę lapai ir nuvytę vijokliai. Dabar gėlės buvo pačiame gražume, bet pražydusios vyto labai greitai.

Rugsėjis Londone nebuvo toks auksinis kaip Dorsetšyre, bet vis dėlto labai gražus. Džemas mielai būtų pavaikštinėjęs, jei tik būtų galėjęs, bet jis gerai žinojo, kad jeigu greitai neatneš siaurapjūklio, laukiantis dailidė nueis į smuklę, o paskui jau nebegalės dirbti, todėl jam ir tėvui liks daugiau darbo. Taigi jis skubėjo

šalutinėmis gatvelėmis tarp Astlio amfiteatro ir Heraklio namų, nesustodamas pasigėrėti saule.

Heraklio namų 12-ojo numerio sode šmirinėjo panelė Pelham, rankose laikydama genėjimo žirkles; saulė apšvietė geltoną jos suknelę. Pro gretimas 13-ojo numerio duris išėjo žmogus, svečiavęsis pas Viljamą Bleiką; anksčiau Džemas to žmogaus nebuvo matęs. Rankas susidėjęs už nugaros, jis ėjo palinkęs į priekį, neskubėdamas ir apskritai žingsniavo kaip plokščiapadis; plačią jo kaktą vagojo raukšlės. Tik panelei Pelham sušnabždėjus „Tai pono Bleiko brolis“, Džemas pastebėjo giminėms būdingą panašumą.

— Jų motina mirė, — toliau šnypštė ji. — Taigi, Džemai, nei tu, nei tavo šeima neturėtumėte triukšmauti, girdi? Ponas Bleikas tikrai nenorėtų, kad jūs kaltumėt, daužytumėt ir ką nors stumdytumėt. Būtinai viską perduok tėvams.

— Taip, panele Pelham.

Džemas žiūrėjo, kaip pono Bleiko brolis eina pro Heraklio namus. Tikriausiai tai Robertas, pamanė jis, tas pats, kurį ponas Bleikas buvo kelis kartus paminėjęs.

Panelė Pelham aršiai puolė žirklėmis buksmedžių gyvatvorę.

— Laidotuvės rytoj po pietų, todėl nesipainiok po kojomis.

— Ar procesija pajudės iš čia?

— Ne ne, iš kitapus upės. Velionė bus palaidota Banhilo laukuose. Bet vis tiek nesipainiok ponui Bleikui ant kelio. Jis visai nenorėtų, kad tu ar toji mergaitė sielvarto valandą šmižinėtumėte aplinkui.

Tiesą sakant, Džemas beveik visą vasarą nematė pono Bleiko, ir Magę menkai tematė. Jam atrodė, kad nuo tos dienos, kai Magė pasislėpė Bleikų sode, praėjo visi metai; jų gyvenimai taip staiga pasikeitė.

Taigi jam pasidarė dar keisčiau, kai vos po kelių minučių pastebėjo ją ne kur kitur, o Bleikų sode. Jis dirstelėjo pro galinį langą norėdamas pažiūrėti, ar pono Astlio darže nėra mamos. Ji ten ir buvo — rodė Astlio dukterėčiai, kaip pririšti prie mietų pomidorų

stiebus jų nepažeidžiant. Tomas Kelevėjus galiausiai sukaupė visą drąsą ir paklausė Filipo Astlio, ar jo žmona galėtų pasinaudoti lopinėliu lauko ir ten užsiveisti daržo rėželį mainais už pamokas Astlio dukterėčiai, atrodo, neskiriančiai ropės nuo griežčio. Jam sutikus, Anė Kelevėj labai nudžiugo; nors tada buvo jau birželio vidurys — per vėlus laikas daugeliui augalų sėti ir sodinti, — ji dar spėjo pasisėti vėlyvųjų salotų ir ridikėlių, taip pat porų ir kopūstų vėlyvesniam derliui.

Džemas jau ketino gręžtis ir leistis laiptais su siaurapjūkliu rankose, kai jo žvilgsnį patraukė Bleikų pavėsinėje šmėstelėjęs baltas drabužis. Iš pradžių jis išsigando, jog, ko gero, dar kartą teks stebėti prieš kelis mėnesius jau matytą nuogalių vaizdelį, apie kurį pagalvojus jį dar ir dabar išpildavo raudonis. Paskui pamatė iš tarpdurio šešėlių kyšančią ranką ir pažįstamą batelį; galiausiai įžiūrėjo nejudančią Magės figūrą.

Bleikų sode daugiau nieko nebuvo, o panelė Pelham galiniame sodelyje genėjo rožes. Džemas kiek padvejojęs nudardėjo laiptais žemyn ir nuskubėjo palei Heraklio namus į taką, vedantį Heraklio dvaro link, paskui pasuko kairėn ir pasileido palei galinio sodo sienas. Anė Kelevėj vis dar buvo užsiėmusi pomidorais, ir Džemas prasmuko pro ją nepastebėtas. Jis priėjo prie galinės Bleikų sienos. Ten tebestovėjo po ilgais žolių kuokštais paslėptas karutis, ant kurio tas dvi savaites pasilypėdavo Magė, kad jai nereikėtų pėdinti per visus Bleikų namus. Džemas truputį pastovėjo prie karučio, žvelgdamas mamai į nugarą. Paskui paskubėjo užlipti ant sienos ir nušokti žemyn.

Skindamasis kelią per sulaukėjusį galinį sodą, Džemas sėlino prie Magės, stengdamasis, kad tarp jo ir Bleikų langų nuolat būtų pavėsinė; jis nenorėjo, kad Bleikai jį pastebėtų. Atsidūręs šalia Magės, jis pamatė, kaip kvėpuojant kilnojasi jos krūtinė. Džemas apsidairė ir, įsitikinęs, kad Bleikų niekur nematyti, atsisėdo ir ėmė stebėti miegančią Magę. Jos skruostai buvo paraudę, o ant rankos geltonavo dėmė.

Po gaisro Magė tarsi išgaravo. Džemas su tėvu sunkiai dirbo pas Astlį, bet jiems nereikėjo išdirbti tiek valandų, kiek turėjo ištverti Magė garstyčių fabrike; darbą ji pradėdavo šeštą ryto ir dirbdavo iki vakaro, šešias dienas per savaitę. Sekmadieniais, kai Kelevėjai būdavo bažnyčioje, Magė dar miegodavo. Kartais ji išmiegodavo visą sekmadienį. Taigi tada Džemas jos nematydavo ištisas savaites.

Jeigu ji atsikeldavo sekmadienio popietę, jie susitikdavo Astlio lauke, prie sienos, ir drauge eidavo prie upės — kartais būdavo prie Lambeto dvaro arba vaikštinėdavo Vestminsterio tiltu. Kartais jie net nevaikštinėdavo, o tiesiog sėdėdavo atsirėmę į sieną. Džemas matė, kaip gęsta Magės gyvybingumas; kiekvieną sekmadienį ji atrodydavo vis labiau išsekusi, vis liesesnė, taip jį žavėjusios duobutės skruostuose darėsi vis gilesnės. Delnų linijos, pirštų raukšlelės ir panagės buvo nusidažiusios geltonai. Visą jos odą dengė dulkelės — skruostus, kaklą, rankas, kurios gerai nenusiplaudavo, ir ji pati jau panėšėjo į gelsvą vaiduoklį. Tamsūs jos plaukai buvo pasidarę pilkšvi nuo nusėdusių garstyčių dulkių. Iš pradžių Magė plaudavo plaukus kiekvieną dieną, bet greitai liovėsi, nes trinkdama galvą gaišdavo laiką, kurį galėtų skirti miegui; be to, ar verta stengtis, kad plaukai būtų švarūs, jei kitą rytą ant jų vėl nusės garstyčios?

Ji mažiau šypsojosi. Mažiau kalbėjo. Džemas pastebėjo, kad dabar jau jis ima dominuoti pokalbyje. Didesnę laiko dalį jis ją linksmindavo istorijomis apie tai, kas dedasi pas Astlį — pasakodavo apie ginčus tarp Filipo Astlio ir pono Džoanoto dėl nešvankių žodžių, kuriuos šis tardavo dainuodamas „Pyragiaus dainelę“, kiekvieną vakarą gadindavusius nuotaiką, apie tai, kaip dingo viena kostiumininkė, kuri vėliau buvo rasta Voksholo soduose girta ir nėščia, apie vakarą, kai Jupiterio vulkanas buvo nugriautas nuo užsidegusio fejerverko sukeltos jėgos. Magei patikdavo šios istorijos, ir ji prašydavo jų daugiau.

Dabar Džemui buvo skaudu į ją žiūrėti. Jis norėjo ištiesti

ranką ir perbraukti pirštais per garstyčių dulkes, prilipusias prie jos rankos.

Galiausiai jis sušnabždėjo jos vardą.

Riktelėjusi Magė atsisėdo.

— Ką? Kas čia? — Ji ėmė karštligiškai dairytis.

— Šššš, — mėgino ją nuraminti Džemas, koneveikdamas save, kad ją išgąsdino. — Panelė Pelham netoliese. Pamačiau tave pro savo langą ir pamaniau... na, norėjau pažiūrėti, ar tau viskas gerai.

Magė pasitrynė veidą atgavusi savitvardą.

— Aišku, kad man viskas gerai. Kodėl turėtų būti kitaip?

— Neturėtų. Aš tiesiog... ar dabar neturėtum būti fabrikėlyje?

— Aa, dėl to. — Ji atsiduso taip, kaip atsidūsta suaugusieji; Džemas dar niekada nebuvo girdėjęs tokio jos atodūsio. Magė perbraukė pirštais per susitaršiusias garbanas. — Labai pavargau. Šįryt nuėjau, o per pietus pabėgau. Aš tik noriu pamiegoti. Gal turi ko užkąsti?

— Ne. Ar fabrike nieko negavai valgyti?

Magė sunėrė pirštus ir pasirąžė atlošdama pečius.

— Ne... išėjau, kai tik galėjau. Nieko, pavalgysiu vėliau.

Minutėlę jie sėdėjo tylėdami, klausydamiesi rožes geninčios panelės Pelham. Džemas nenuleido akių nuo Magės rankos, kuria ji buvo apsikabinusi kelius.

— Į ką žiūri? — staiga paklausė ji.

— Į nieką.

— Į kažką žiūri.

— Tik galvojau... koks jų skonis. — Jis linktelėjo rodydamas dulkiną dėmę ant jos rankos.

— Garstyčių? Kaip garstyčių, kvaily. O ką... norėtum palaižyti? — Magė erzindama ištiesė ranką.

Džemas nuraudo, ir Magė nutarė nesitraukti.

— Tai pirmyn, — sumurmėjo ji. — Aš neprieštarauju.

Nors ir labai norėjo, Džemas negalėjo to pripažinti. Jis dvejojo, bet paskui pasilenkė ir lyžtelėjo kelis colius garstyčių dulkių; jos ranką apaugę švelnūs plaukeliai sukuteno jam liežuvį. Jam ėmė svaigti galva pajutus šiltos, muskusinės odos skonį, ir tik po akimirkos burnoje tarsi sprogo aitrios garstyčios, įstrigusios galugerklyje ir privertusios jį kosėti. Magė nusijuokė; pastaruoju metu jis taip retai girdėdavo jos juoką. Džemas atsitiesė taip susigėdęs ir susijaudinęs, jog nepastebėjo, kaip pasišiaušė Magės rankų plaukeliai.

— Ar girdėjai? Mirė pono Bleiko mama, — pasakė jis, mėgindamas rasti būdą vėl justi žemę po kojomis.

Magė suvirpėjo ir vėl apsivijo rankomis kelius.

— Tikrai? Vargšas ponas Bleikas.

— Laidotuvės rytoj. Panelė Pelham sakė, kad laidos Banhilo laukuose.

— Tikrai? Kartą ten buvau su tėčiu. Ar eisime? Rytoj sekmadienis, mes nedirbam.

Džemas pašnairavo į savo draugę.

— Negalime to daryti. Mes jos net nepažinojome.

— Nesvarbu. Tu ten nesi buvęs, tiesa?

— Kur?

— Už Švento Pauliaus katedros, pas Smitfildą. Senojoje Londono dalyje.

— Neprisimenu, kad būčiau buvęs.

— Ar kada nors esi buvęs kitoje upės pusėje?

— Aišku, kad esu. Atsimeni, kai ėjome į Vestminsterio abatiją?

— Ir viskas? Tu čia gyveni jau šešis mėnesius ir tik kartą buvai už upės?

— Tris kartus, — pataisė ją Džemas. — Dar vieną kartą buvau abatijoje. Ir esu buvęs kitoje Dominikonų tilto pusėje.

Jis nesakė Magei, jog tik perėjo tiltą, bet kitoje pusėje nuo jo nenulipo. Tiktai stovėjo ir stebėjo chaotišką Londoną, taip ir neprisivertęs žengti toliau.

— Eikim, tau patiks, — neatlyžo Magė.

— Kas patiks? Patiks taip, kaip tau patiktų kaimas?

— Cha! Tai ne tas pat. — Kai Džemas ir toliau žvelgė į ją dvejodamas, Magė pridūrė:

— Eikim, bus dar vienas nuotykis. Eisime paskui poną Bleiką, juk visada norėjome taip padaryti. Ką, tu bijai?

Jos balsas nuskambėjo taip, lyg kalbėtų senoji Magė, todėl Džemui teliko atsakyti:

— Gerai. Sutinku.

Trečias

Džemas nesakė kur einąs nei tėvams, nei Maisei. Anė Kelevėj jam būtų uždraudusi eiti į tokius tolimus Londono rajonus; Maisė būtų norėjusi keliauti kartu. Paprastai Džemas neprieštaraudavo, kad jo sesuo būtų su juo ir Mage. Tačiau šiandieną jis nervinosi ir nenorėjo prisiimti atsakomybės dar ir už Maisę. Taigi jis paprasčiausiai pasakė, kad išeina; nors ir nesutiko Maisės akių, jis jautė maldaujantį jos žvilgsnį.

Gal dėl to, kad prieš dieną gerokai numigo, Magė atrodė kur kas geriau nei daugelį kitų sekmadienių. Ji buvo nusipraususi, išsitrinkusi galvą, todėl dabar jos oda buvo normalesnio atspalvio, ir geltonavo tik delnų raukšlelės. Ant suknelės buvo užsivilkusi švarų švarkelį, pasirišusi šviesiai mėlyną kaklaskarę ir net užsidėjusi kiek palamdytą šiaudinę skrybėlę plačiais kraštais, puoštą jūros mėlynumo kaspinu. Jos figūra irgi atrodė kitokia — liemuo ir krūtinė labiau išryškinti; Džemas susivokė, jog ji pirmą kartą susiveržė korsetą.

Nusijuokusi ji paėmė Džemą už rankos.

— Tai ar eisime į miestą? — paklausė, kilstelėdama nosytę.

— Gražiai atrodai.

Magė nusišypsojo ir palygino klosteles virš korseto; šį gestą dažnai kartodavo Maisė, bet Magei jis akivaizdžiai buvo dar neįprastas ir menkai gelbėjo, mėginant susidoroti su raukšlelėmis po pažastimis ir ties liemeniu. Džemas užgniaužė norą perbraukti rankomis jai per šonus ir ją apglėbti.

Jis nužvelgė savo sulopytas apdulkėjusias kelnes, šiurkščius marškinius ir palaikį rudą švarką, kurį kažkada vilkėjo brolis Semas. Jam nė nešovė į galvą kelionei į Londoną apsivilkti geruosius drabužius, su kuriais vaikščiojo į bažnyčią; jam būtų neramu ne tik dėl to, kad mieste drabužiai gali susipurvinti ar suplyšti, bet dar ir dėl to, jog būtų reikėję paaiškinti tėvams, kodėl juos velkasi.

— Ar man reikėtų apsivilkti geresnį švarką? — paklausė jis.

— Ne, nesvarbu. Aš tiesiog mėgstu pasipuošti, kai tik pasitaiko proga. Jeigu taip apsirengusi vaikštinėju po šias apylinkes, kaimynai iš manęs juokiasi. Eime, verčiau jau keliaukime pas Bleikus. Stebėjau jų namus, bet kol kas dar niekas iš jų neišėjo.

Jie įsitaisė laukti netoli Heraklio namų 13-ojo numerio, už žemos gyvatvorės, skyrusios kitoje kelio pusėje buvusį lauką nuo paties kelio. Nebuvo taip saulėta kaip praėjusią dieną, greičiau jau šilta, ūkanota ir tvanku. Jie gulėjo ant žolės, ir kartkartėmis vienas kuris pasikeldavo pažiūrėti, ar nematyti pono Bleiko. Jie matė su drauge išeinančią panelę Pelham, patraukė Apolono sodų link Vestminsterio tilto gatvėje; sekmadienio popietėmis ji dažnai išeidavo atsigerti misos ir pasižiūrėti gėlių. Matė ant žirgo jojantį Džoną Astlį. Matė, kaip Tomas Kelevėjus, Anė Kelevėj ir Maisė išėjo iš Heraklio namų 12-ojo numerio ir praėjo pro juos sukdami Temzės pusėn.

Vos Kelevėjams nutolus, atsidarė 13-ojo numerio durys ir pro jas išėjo ponas ir ponia Bleikai. Jie pasuko į Karališkąją gatvę ir šalutinėmis gatvelėmis patraukė Vestminsterio tilto link. Buvo apsirengę kaip visada — ponas Bleikas vilkėjo baltus marškinius, juodas kelnes, susegtas ties keliais, juodą švarką, mūvėjo vilnones kojines ir buvo užsidėjęs juodą plačiakraštę skrybėlę, kokias dėvi

kvakeriai; ponia Bleik vilkėjo tamsiai rudą suknelę, buvo pasirišusi baltą kaklaskarę, užsidėjusi rauktą kyką ir užsimetusi tamsiai mėlyną skarą. Jie labiau priminė sekmadienio popietę pasivaikščioti išsiruošusią porą nei žmones, einančius į laidotuves, tik tiek, kad šįkart ėjo kiek sparčiau nei visada ir aiškiai turėdami tikslą, tarsi tikrai žinotų, kur eina, tarsi suprasdami, jog kelionės tikslas yra svarbesnis už pačią kelionę. Nė vienas iš jų neatrodė liūdnas ar prislėgtas. Tik ponios Bleik veidas buvo kiek apniukęs, o ponas Bleikas žvelgė tiesiai į priekį. Jie atrodė taip įprastai, kad jiems niekas nieko nesakė ir nenukėlė prieš juos skrybėlės, kaip gal būtų pasielgę žinodami, jog Bleikai dabar gedi.

Magė ir Džemas prasibrovė pro gyvatvorę ir ėmė juos sekti. Iš pradžių buvo gerokai atsilikę. Tačiau Bleikai nesigręžiojo, todėl, jiems perėjus Vestminsterio tiltą, vaikai buvo tiek priartėję, jog būtų galėję girdėti, ką pora šneka. Bet Bleikai nesikalbėjo, tik ponas Bleikas niūniavo po nosimi, kartkartėmis aukštu balsu uždainuodamas po kelias dainos eilutes.

Magė kumštelėjo Džemui.

— Bet čia ne giesmės, nors šiandien jis lyg ir turėtų giedoti, o ne dainuoti. Man atrodo, kad jis traukia daineles iš savo knygos. Tas, iš „Nekaltybės dainų“.

— Galbūt.

Džemas menkai kreipė dėmesį į Bleikus; jam buvo įdomiau stebėti aplink plytintį peizažą. Jie praėjo pro Vestminsterio dvarą ir abatiją, kur zujo minios žmonių — vieni jau buvo išklausę mišias, kiti dar rengėsi klausyti greitai prasidėsiančių kitų; paskui tiesiai patraukė keliu, vedančiu nuo tilto. Greitai kelias įbėgo į plačią žalią erdvę, išmargintą medžių, su ilgu, siauru vandens telkiniu viduryje.

Džemas sustojo išsižiojęs iš nuostabos. Žvyru barstytais takeliais vaikštinėjo žmonės, apsivilkę daug gražesniais drabužiais, nei jam teko matyti vilkint Lambete. Moterų suknelės buvo pasiūtos taip, jog atrodė, kad jų audiniai tarsi gyvi vilnija aplinkui. Platūs jų sijonai buvo šviesių, ryškių spalvų — kanarėlės geltonumo, vyno

raudonumo, dangaus žydrumo, aukso spalvos; dryžuoti, siuvinėti, puošti raukinukais. Prašmatniai apkraštuoti apatiniai sijonai dar labiau dailino moterų figūras, galvas puošė aukštos kaip bokštai šukuosenos, o jas gaubė milžiniški dariniai iš medžiagos, kurių Džemas tikrai nepavadintų skrybėlėmis. Dėl šių puošmenų moterys atrodė panašios į siūbuojančius laivus, kuriuos lengvai apverstų pūstelėjęs vėjas. Tokių drabužių tikrai negalėtum vilkėti norėdamas nudirbti kokį nors darbą.

Vyrų drabužiai jį stebino dar labiau, nors jie šiek tiek priminė tokius, kokius ir Džemas buvo pratęs vilkėti; šie drabužiai dvelkė užuomina į praktiškumą, nors, be jokių abejonių, juos dėvintys vyrai tikrai nedirbo. Džemas apžiūrėjo pro jį praėjusį vyrą, kuris vilkėjo rudo ir auksinio šilko švarką, elegantiškai sukirptą taip, kad iš po jo matytųsi tokio paties rašto bridžiai, kreminės ir aukso spalvų liemenė ir marškiniai su raukiniais puošta apykakle ir rankogaliais. Jo kojinės buvo baltos, švarios, batus puošusios sidabrinės sagtys nublizgintos. Jeigu tokius drabužius vilkėtų Džemas ar jo tėvas, vinys pradrėkstų šilką, medžio drožlės įsiveltų į raukinius, kojinės iškart išsipurvintų ir suplyštų, o sidabrines sagtis greitai pavogtų.

Tokioje gerai apsirengusių žmonių draugijoje Džemas ėmė dar labiau gėdytis sulopytų kelnių ir apspurusių švarko rankovių. Net ir Magės pastangos pasipuošti — aplamdyta šiaudinė skrybėlė, suglamžyta kaklaskarė — čia atrodė juokingos. Ji jautėsi taip pat, bet ir vėl pasitaisė suknelę, tarsi mesdama iššūkį kitiems, norėdama parodyti, kad nebijo kitų žvilgsnių. Jai kilstelėjus rankas pasitaisyti skrybėlaitės, trakštelėjo korsetas.

— Kokia čia vieta? — paklausė Džemas.

— Šventojo Džeimso parkas. Matai, va ten yra rūmai, kurių vardu jis taip pavadintas. — Ji mostelėjo ranka į stūksantį už parko ilgą raudonų plytų statinį, kurio įėjimą iš abiejų pusių puošė dantyti bokštai, o tarp bokštų matėsi rombo formos laikrodis, rodantis pusę trijų. — Eime, Bleikai nuo mūsų pabėgs.

Džemas norėjo čia pabūti ilgėliau ir pasigrožėti reginiu — ne tik kostiumų paradu, bet ir palankinais, kuriuos nešė raudonai vilkį liokajai; vaikais, apsirengusiais beveik taip pat prašmatniai, kaip ir jų tėvai, maitinančiais antis ir žaidžiančiais su lankais; pienininkėmis, šūkčiojančiomis „Bidonėlis pieno, ponios! Bidonėlis pieno, ponai!" ir švirkščiančiomis pieną į puodelius tiesiai iš čia pat pririštų karvių. Tačiau juodu su Mage nuskubėjo vytis Bleikų.

Bleikai nuėjo šiaurės kryptimi, rytiniu parko pakraščiu. Plačios aveniu, Magės žodžiais tariant, „alėjos", apsodintos keturiomis guobų eilėmis, einančios pro rūmus, pradžioje jie pasuko dešinėn, į siaurą taką, vedusį į gatvę, pilną parduotuvių ir teatrų.

— Jie eina Heimarketo link, — pasakė Magė. — Geriau įsikibsiu tau į parankę.

— Kodėl? — paklausė Džemas, nors nepatraukė rankos, kai ji įsikibo.

Magė sukikeno.

— Juk negalime leisti, kad Londono merginos pasinaudotų kaimo vaikinu.

Po minutėlės jis suprato, ką ji turėjo galvoje. Jiems žingsniuojant plačia gatve, moterys ėmė jam linkčioti ir sveikintis, nors anksčiau niekas į jį nekreipė jokio dėmesio. Šios moterys buvo apsirengusios kitaip nei matytos Šv. Džeimso parke, jos vilkėjo pigesnėmis, ryškesnėmis suknelėmis su giliomis iškirptėmis, menkai pridengiančiomis krūtinę, o jų plaukai buvo surišti po plunksnomis puoštomis skrybėlėmis. Jos nesielgė taip šiurkščiai kaip toji kekšė, kurią jis kažkada sutiko ant Vestminsterio tilto, bet gal tik todėl, kad buvo šviesu ir jos dar nebuvo girtos.

— Koks mielas vaikinas, — tarstelėjo viena iš jų, einanti už parankės su drauge. — Iš kur esi?

— Iš Dorsetšyro, — atsakė Džemas.

Magė truktelėjo jį už rankos.

— Nekalbėk su ja! — sušnypštė. — Ji suleis į tave nagus, ir niekada nebeištrūksi!

Kita kekšė vilkėjo gėlėmis margintą suknelę ir dėvėjo prie jos priderintą kepuraitę; jeigu ne akivaizdžiai demonstruojamas tarpas tarp krūtų, ji būtų atrodžiusi gana elegantiškai.

— Iš Dorsetšyro, a? — pakartojo ji. — Pažįstu porą merginų iš Dorsetšyro. Gal nori su jomis susitikti? O gal tau mielesnės londonietės?

— Palikit jį ramybėje, — sumurmėjo Magė.

— Ką, tai tu jau turi savąją? — Gėlėtoji suėmė Magę už smakro. — Nė nesitikėk, kad ji tau pasiūlys tai, ką galiu aš.

Magė nusipurtė jos ranką ir paleido Džemo alkūnę. Kekšės nusijuokė, o paskui nusisuko nutarusios pasiieškoti geresnio kąsnelio; Magė ir Džemas tylėdami, sumišę nusliūkino toliau. Miglos darėsi tirštesnės, saulė jau tik retkarčiais dirstelėdavo pro debesis.

Laimė, Heimarketas buvo trumpa gatvė, ir greitai jie įsuko į ramesnes, siauresnes gatveles, prigrūstas pastatų, todėl čia buvo dar tamsiau. Nors namai stovėjo arti vienas kito, jie nebuvo apleisti, o žmonės gatvėse atrodė kiek daugiau pasiturintys nei Džemo ir Magės kaimynai Lambete.

— Kur mes esam? — paklausė Džemas.

Magė aplenkė arklio mėšlo krūvelę.

— Soho rajone.

— Ar Banhilo laukai jau netoli?

— Ne, dar tolokai. Pirmiausia jie eis į jo motinos namus ir iš ten paims karstą. Žiūrėk, jie sustojo. Štai ten.

Bleikai beldė į parduotuvės, kurios langai buvo uždengti juoda medžiaga, duris.

— „Džeimsas Bleikas. Galanterininkas", — Džemas garsiai perskaitė virš parduotuvės prikaltą iškabą. Durys atsidarė, ir Bleikai įėjo vidun; ponas Bleikas grįžtelėjo norėdamas uždaryti duris. Džemui pasirodė, jog jis į juos pažiūrėjo, bet ne tiek ilgai, kad atpažintų. Vis dėlto jie paėjėjo toliau, kad nuo parduotuvės jų nesimatytų.

Prie durų nelaukė nė vienas vežimaitis, Bleikams dingus viduje, nesimatė jokio judėjimo. Magė kiek pastovėjo atsirėmusi į

arklidžių, buvusių už kelių namų, sienas, bet, sulaukusi praeivių ir žmonių iš gretimų namų aštrių žvilgsnių, pasitraukė nuo sienos ir pasuko parduotuvės link.

— Ką tu darai? — nuleidęs balsą paklausė Džemas, kai ją prisivijo.

— Mes negalime taip stovėti ir laukti, nes labai atkreipiame kitų dėmesį. Geriau pavaikštinėkime ir palaukime laidotuvių karietos.

Juodu vaikštinėjo po parduotuvės langais, aplinkinėmis gatvėmis, paskui atsidūrė Auksinėje aikštėje, kurios pavadinimą jiems pasakė puokščių pardavėja. Palyginti su kitomis Londono aikštėmis, šioji buvo ne itin elegantiška, bet namų fasadai atrodė platesni, čia buvo šviesiau nei gretimose gatvėse. Pati aikštė aptverta geležine tvorele, todėl Magė ir Džemas vaikščiojo aplinkui, apžiūrinėdami vidury stovinčią Jurgio II statulą.

— Kodėl jos taip su manimi? — paklausė Džemas, jiems taip vaikštinėjant.

— Kas ir kaip?

— Tos... moterys Heimarkete. Kodėl jos manęs klausinėjo tokių dalykų? Nejau jos nemato, kad aš per jaunas tam... tam dalykui?

Magė sukikeno.

— Gal Londone berniukai pradeda anksčiau.

Džemas nuraudo ir pasigailėjo apie tai prabilęs, nes Magė, regis, džiaugėsi galėdama dėl to jį paerzinti. Ji taip šypsojosi, kad Džemas ėmė spardyti pakelės akmenukus.

— Eime atgal, — sumurmėjo jis.

Jiems grįžus priešais parduotuvę jau stovėjo vežimaitis ir durys buvo atviros. Kaimynai taip pat ėmė atidarinėti duris ir būriuotis gatvėje; Džemas ir Magė įsimaišė tarp jų. Pasirodė laidotuvių patarnautojas, ponas Bleikas ir du jo broliai — vieną iš jų Džemas prieš dieną buvo matęs prie Heraklio namų. Ponia Bleik išėjo paskui juos su kita moterimi tokiais pat vešliais antakiais ir stambia nosimi kaip Bleikų vyrų; tikriausiai jų sesuo. Vyrams išnešus pro

duris karstą ir įkėlus jį į vežimaitį, gatvėje susirinkę žmonės nulenkė galvas, vyrai nusiėmė skrybėles.

Kai karstas buvo įkeltas, du laidotuvių patarnautojai užšoko ant pasostės ir timptelėję vadeles iš lėto pajudėjo; visi gedintieji patraukė paskui vežimaitį pėsti, o paskui juos pajudėjo ir kaimynai. Procesija ėjo gatve tol, kol ši ėmė siaurėti; paskui kaimynai sustojo ir stovėjo žiūrėdami, kaip vežimaitis įsuka į dar siauresnę gatvelę ir galiausiai dingsta.

Džemas stabtelėjo.

— Tikriausiai mums reikėtų grįžti į Lambetą, — pasakė jis, mėgindamas nuryti gerklėje įstrigusį gumulą. Matydamas į vežimaitį įkeltą karstą ir kaimynus, nusiimančius skrybėles, jis prisiminė savo brolio laidotuves. Jų kaimynai stovėjo tarpduriuose nuleidę galvas, pro šalį važiuojant vežimaičiui su karstu, lydimam skambančio vienintelio Pidltrenthaido bažnyčios varpo. Žmonės neslėpė ašarų, nes visi Tomį gerai pažinojo ir jį mylėjo; Džemui buvo labai sunku įveikti tą nedidelį atstumą nuo jų trobelės iki bažnyčios, einant visų priešakyje. Nors dabar jis mažiau galvodavo apie brolį, vis dar būdavo akimirkų, kai jį užplūsdavo prisiminimai. Nė vienam iš Kelevėjų Londonas nepadėjo visam laikui palaidoti Tomio. Kartais naktimis Džemas vis dar girdėdavo verkiant motiną.

Tačiau Magė kartu su Džemu nesustojo; tada, kai kaimynai apsisuko ketindami grįžti namo, ji pasileido gatve pirmyn. Ties kryžkele, kur procesija visai išsisklaidė, ji atsigręžė į Džemą ir įsakmiai jam pamojo. Po akimirkos jis nuėjo pas ją.

Ketvirtas

Greitai jie pasiekė Soho aikštę, kiek didesnę nei Auksinė aikštė, bet apjuostą tokia pat geležine tvorele, su žolės lopinėliais, žvyru barstytais takeliais ir centre ant pjedestalo pastatyta Čarlio II sta-

tula. Kitaip nei Auksinė aikštė, ši buvo atvira žmonėms, ir, kol laidotuvių procesija apėjo aikštę iš šiaurinės pusės, Džemas su Mage kirto ją skersai, įsimaišę tarp kitų gaivaus oro ir šviesos panorusių londoniečių, nors, tiesa, oras čia buvo slogesnis nei Lambete, prisigėręs arti vienas šalia kito gyvenančių žmonių kvapų — sudegusių anglių dūmų, gaižaus priplėkusių drabužių kvapo, virtų kopūstų, pašvinkusios žuvies tvaiko. Nors Soho aikštė buvo gerokai atviresnė nei aplinkinės gatvės, kurias jie buvo perėję, dabar dangus visai apsiniaukė, nebesimatė auksinės rugsėjo šviesos, pasklido tik blyški pilkuma, privertusi Džemą susimąstyti apie begalines lapkričio popietes. Atrodė, kad jau labai vėlu, kad jau beveik vakaras; jis tarėsi prieš valandų valandas išėjęs iš Lambeto, tačiau dar negirdėjo, kad varpai būtų išmušę keturias.

— Štai. — Magė mestelėjo jam gabalėlį meduolio, kurį buvo nusipirkusi iš pro šalį ėjusio pardavėjo su padėklu ant galvos.

— Ačiū. — Džemas triauškė kietą, prieskoningą meduolį jausdamasis šiek tiek kaltas. Jis nepasiėmė pinigų, kad galėtų ko nors nusipirkti, nes pagalvojo, kad pinigus kas nors gali atimti.

Kitoje aikštės pusėje jie prisidėjo prie paskutinių procesijos eilių ir dar po kelių posūkių priėjo keturkampio formos bažnyčią, puoštą aukštu bokštu. Magė sudrebėjo.

— Šventasis Žilis, — tepasakė ji, tarsi šis vardas jam turėtų sukelti savitas asociacijas, nepriklausomai nuo jos paaiškinimų. Džemas nieko neklausinėjo. Jis žinojo, kad Šv. Žilis yra atstumtųjų ir paniekintųjų globėjas, ir iš aplinkinių pastatų buvo galima spręsti, kad toks pavadinimas bažnyčiai išties puikiai tinka. Nors jie nesuko į gretimas gatveles, Džemas juste juto kreivų, ankštų skersgatvių purvą ir dvoką, matė čia vaikščiojančių žmonių veiduose įspaustą vargą. Tai ne pirmas jo susidūrimas su Londono lūšnynais. Juodu su Mage jau buvo apžiūrėję kelias Lambeto gatveles prie upės, netoli tos vietos, kur ji dabar dirbo gamindama garstyčias; jis patyrė šoką pamatęs, jog žmonės gali gyventi ir

tokioje drėgmėje bei tamsoje. Tada, kaip ir dabar, jo širdį užgulė begalinis Dorsetšyro ilgesys. Jis norėjo sustabdyti pro šalį slinkusį žmogų purvinu, perkreiptu veidu, prisidengusį skarmalais, ir jam pasakyti, kad išeitų iš Londono, kad eitų tol, kol pasieks gražius žalius kalnus, išvagotus raukšlėmis, besimaudančius saulės spinduliuose; būtent toks buvo Džemo vaikystės peizažas.

Vis dėlto jis nesustabdė to žmogaus. Džemas nusekė Magę, kuri ėjo paskui Bleikus. Jis pastebėjo, kad net ir eidamas paskui motinos karstą ponas Bleikas atsisuko ir nužvelgė varganas gatveles.

Tose Londono vietose, kur gausu lindynių, gausu ir kekšių; Šv. Žilyje jų buvo daugybė. Jos buvo tiek supratingos, kad neužkabinėjo laidotuvių procesijos dalyvių. Tačiau Džemas ėjo gerokai atsilikęs nuo procesijos ir nevilkėjo juodų drabužių, todėl joms pasirodė esąs puikus taikinys. Jos pradėjo jam šūkčioti, kaip ir kekšės Heimarkete, bet šios buvo visai kitokios. Net ir jokios patirties su tokio tipo moterimis neturintis Džemas suprato, jog Šv. Žilio kekšės yra kur kas labiau puolusios į neviltį nei jų geriau apsivilkę ir sveikesni Heimarketo analogai. Šitų kekšių veidai buvo sulysę, subjauroti raupų paliktų randų, pajuodusiais ar iškritusiais dantimis, oda pageltusi, akys paraudusios nuo gėrimo ar išsekimo. Džemas tiesiog negalėjo į jas žiūrėti; jis paspartino žingsnį nors ir rizikuodamas prisivyti Bleikus. Tačiau vis tiek girdėjo jų balsus.

— Sere, sere. — Jos nesiliovė šūkaliojusios, vis bėgo šalia ir tampė jį už rankovių. — Eime, sere. Duok šešiapensį, sere. Mes padovanosim tau šypseną, sere.

Jų tartis buvo airiška, kaip daugelio Šv. Žilio gyventojų, bet girdėjosi ir kitokio akcento — Lankaširo, Kornišo, škotiško ir net dorsetiško greblavimo.

Džemas dar labiau paspartino žingsnį, bet moterų nenubaidė net Magės keiksmai. Jis taip priartėjo prie laidotuvių procesijos su visomis it žąsys gagenančiomis kekšėmis pašonėje, jog vienas iš pono Bleiko brolių — tasai, kuris, Džemo manymu, buvo vardu

Robertas, — atsigręžė ir suraukęs kaktą taip dėbtelėjo į kekšes, kad pagaliau jos paliko Džemą ramybėje.

— Artėjame prie Haiholborno, — pareiškė Magė, kai gatvė ėmė platėti. Paskui ji sustojo.

Sustojo ir Džemas.

— Kas yra?

— Ššš. Aš klausau.

Jam atrodė, kad ji nieko negali išgirsti, išskyrus įprastus gyvenimo Londone garsus — pro šalį dardančius vežimus, žmogų, šūkčiojantį „Medvilniniai nėriniai, pensas už atkarpą; tvirti ir ilgi!“, dar vieną žmogų, liūdnai grojantį dūdele ir pertraukiantį dar kito šūksnius: „Duokite vargšui pensą, ir liūdna melodija taps linksma!“, porą prie alaus bokalo besiginčijančių vyrų. Būtent prie tokių garsų jis spėjo priprasti per šešis gyvenimo Lambete mėnesius.

Tada jis išties kai ką išgirdo; per visus tarškesius, murmesius ir šūkaliojimus pasigirdo kitokio tembro balsas — dorsetiškas balselis.

— Džemai! Džemai! Grįžk!

Džemas apsisuko ir nužvelgė žmonių pilną gatvę.

— Štai ten, — tarstelėjo Magė ir dūrė pirštu, rodydama raukinukais puoštą baltą kepuraitę.

Kartu su kita mergaite prie prekystalio, kur pardavinėjami moliuskai, stovėjo Maisė. Mergaitė buvo Maisės amžiaus, bet daug mažesnė, šiaudų spalvos plaukais, blyškaus, lieso veidelio, dviem ant skruostų užteptomis raudonomis dėmėmis ir raudonai apvedžiotomis lūpomis; tikriausiai taip jaunoji panelė įsivaizdavo grimą. Jos akys buvo paraudusios, vokai ir paakiai pabrinkę, tarsi neseniai būtų verkusi, pati atrodė taip, lyg nuolat lauktų smūgio iš kur nors. Ji nevilkėjo jokių marškinių, tik nuo ilgo dėvėjimo patamsėjusį riebaluotą odinį korsetą, ir segėjo raudono satino sijoną su nešvariu pasijoniu. Nuo sijono apačios buvo nusiplėšusi juostelę medžiagos ir ja susirišusi plaukus.

— Džemai! Džemai! — šaukė Maisė, skubėdama prie jo. — Juk čia Rouzė Vitmen. Ar praeidamas jos nepažinai? Rouze, čia Džemas.

Džemas nė nebūtų dar kartą dirstelėjęs į šią mergaitę, bet kai ji pakėlė į jį paraudusias akis, po skaistalais, grimu ir patetiškomis pastangomis ką nors sugundyti jis pamatė veidelį mergaitės, su kuria Pidlio upėje kažkada gaudė ungurius, dėl kurios kaltės jos tėvai liepsnose prarado visą tvartą.

— Labas, Džemai, — tarė ji, parodydama jam gerai pažįstamą tarpelį tarp priekinių dantų.

— Viešpatie, tu pažįsti tą mergaitę? — paklausė Magė.

— Ji iš mūsų kaimo, — paaiškino Maisė.

— O ką, dėl žaliosios Dievulio žemelės, čia veiki tu, panele Pidl?

Maisė pažvelgė taip gudriai, kaip tik gali žvelgti raukinukais puoštą kepuraitę dėvinti mergaitė.

— Aš... aš jus sekiau. Mačiau, kaip nuėjote paskui Bleikus, todėl pasakiau tėčiui ir mamai, kad man skauda galvą, ir nuėjau paskui jus. Visą kelią jus sekiau, — išdidžiai pridūrė ji.

— Džemai, ar gali mums duoti pensą? — paklausė Rouzė.

— Atleisk, Rouze... neturiu pasiėmęs pinigų.

— Atiduok jai meduolį, — paliepė Maisė.

Džemas ištiesė apkramtytą gabalėlį Rouzei, kuri susigrūdo jį į burną.

— Prakeikimas, Bleikai! — sumurmėjo Magė ir grįžtelėjo pasižiūrėti į procesiją. Taip lėtai judėjęs šalutinėmis gatvelėmis, vežimaitis, įsukęs į platesnį kelią, padidino greitį. Tarp Haiholborno eismo vežimaitį lengvai buvo galima pamesti iš akių. — Aš tik pabėgėsiu ir pažiūrėsiu, kuriuo keliu jie pasuks; luktelėkite, tuoj pas jus grįšiu. — Magė įsimaišė į minią.

— Ką tu čia veiki? — paklausė Džemas Rouzės.

Rouzė apsižvalgė, tarsi norėdama prisiminti kur esanti.

— Aš čia dirbu, — atsakė ji, pilna burna kramtydama meduolį.

— Bet kodėl tu pabėgai ir atvykai į Londoną?

Rouzė nurijo meduolį.

— Juk žinai kodėl. Negalėjau leisti tėvams ir visiems kaimynams badyti mane pirštais dėl to, kad sukėliau gaisrą. Va taip čia ir atsiradau.

— Bet kodėl negrįžti namo? — paklausė Maisė. — Tavo tėvai būtų... — Ji nutilo prisiminusi, kad Vitmenai dabar gyvena Dorčesterio prieglaudoje, o to ji Rouzei negalėjo persakyti. — Kad ir kaip ten būtų, Dorsetšyre tau būtų daug geriau nei čia!

Rouzė gūžtelėjo pečiais ir apsivijo liemenį rankomis, tarsi tokiu apkabinimu galėtų save paguosti.

— Negalime jos čia palikti, Džemai, — pasakė Maisė. — Veskimės ją kartu į Lambetą.

— Bet tada mama ir tėtis sužinos, kad buvome mieste, — ėmė ginčytis Džemas, stengdamasis nerodyti antipatijos. Atrodė, kad kekšės jį persekioja visur.

— Oi, jie nieko nesakys, tikrai nieko nesakys pamatę, kad radome Rouzę.

Kol Kelevėjai tarėsi, ką jiems daryti, Rouzė klusniai stovėjo laižydama nuo pirštų meduolio trupinius. Buvo galima tikėtis, kad ji bent kiek pasidomės tuo, kas jai gali nutikti, bet ji visai niekuo nesidomėjo. Nuo tada, kai prieš metus atvyko į Londoną, ją prievartavo, apvaginėjo ir mušė; ji neturėjo nieko, išskyrus dėvimus drabužius, ir nuolat buvo alkana; nors dar nežinojo, ji sirgo gonorėja. Rouzė nė nenumanė galinti turėti nuomonę apie savo gyvenimą, todėl nieko ir nesakė.

Šiandien ji tesugebėjo sudominti vieną žmogų. Dabar, gal todėl, kad jai buvo skirta kiek daugiau dėmesio, vyrai staiga ėmė ja domėtis. Rouzė sugavo gerėliau apsirengusio vyriškio žvilgsnį ir nušvito.

— Ar užimta, meilute? — paklausė jis.

— Ne, sere. Aš visa jūsų, sere.

Rouzė nusišluostė į suknelę rankas, pasilygino šiaudų spalvos plaukus ir įsikibo jam į parankę.

— Štai į tą pusę, sere.

— Ką tu darai?— riktelėjo Maisė. — Negali mūsų palikti!

— Buvo malonu susitikti, — tarstelėjo Rouzė. — Iki.

— Palauk! — Maisė čiupo ją už rankos. — Eime... eime su mumis. Mes galime tau padėti. Mes gyvename Lambete. Ar žinai, kur tai yra?

Rouzė papurtė galvą.

— O Vestminsterio tiltą žinai?

— Ten tai esu buvusi.

Vyriškis ištraukė ranką iš jos parankės.

— Tai ar eini, ar man ieškotis draugijos kitur?

— Aišku, kad einu, sere. — Rouzė vėl čiupo jį už parankės ir kartu su juo nuėjo.

— Eik iki Vestminsterio tilto, Rouze, — šaukė jai pavymui Maisė, — ir tilto gale pamatysi didelį pastatą su balta vėliavėle, išmarginta raudonomis ir juodomis raidėmis. Tai Astlio cirkas. Nueik ten dienos metu ir paprašyk pakviesti Tomą Kelevėjų, gerai?

Rouzė neatsigręždama vedėsi klientą šonine gatvele, kol galiausiai jie dingo iš akių pasukę į taką.

— Oi, Džemai, man pasirodė, kad ji linktelėjo, — pratarė Maisė. — Ji mane išgirdo ir linktelėjo. Ji ateis, esu tuo tikra!

Jos akys buvo sklidinos ašarų.

Prie jų pribėgo Magė.

— Viskas gerai, — šnopavo ji. — Jie sustojo, nes susidūrė dvi karietos ir dabar jų vežikai ginčijasi. Turime dar minutėlę ar dvi.

Ji apsidairė.

— O kur kita panelė Pidl?

— Nuėjo, — pasakė Džemas.

— Rytoj su ja susitiksime pas Astlį, — pridūrė Maisė.

Magė pažvelgė iš pradžių į vieną, paskui į kitą ir kilstelėjo antakius.

Penktas

Vaikams sekant paskui laidotuvių procesiją Haiholbornu, Džemas jautė, kaip keičiasi miestas einant vis toliau į rytus, senosios Londono dalies link. Soho gatvės buvo išsidėsčiusios tarsi grotelėmis. O dabar, prasidėjusios Haiholborne, gatvės bėgo nenuspėjamomis kryptimis, dingdamos už posūkių, netikėtai pasibaigdamos, susiaurėdamos į takelius, kuriais vos galėjo prasilenkti vežimaičiai. Galėjai pamanyti, kad jos pačios sau auga ir atitinkamai formuojasi, o ne yra kažkieno suplanuotos. Ši Londono dalis buvo tokia, kokia buvo, čia nematei jokių pastangų būti didingam, elegantiškam ar tvarkingam, kaip kad Sohe ar Vestminsteryje. Ir čia buvo daugybė namų, parduotuvių ir aludžių, bet šiuos statinukus gožė didesni pastatai — gamyklos ir sandėliai. Džemas užuodė alų, actą, krakmolą, degutą, šarmą, taukus, vilną. Kai galiausiai jie išsuko iš Haiholborno, jis užuodė kraują.

— Gerasis Viešpatie, negaliu patikėti, kad jie eina per Smitfildą! — šūktelėjo Magė suraukusi nosį. — Nejau negalėjo pasirinkti kito kelio?

— Kas yra Smitfildas? — paklausė Maisė.

— Gyvulių turgus. Dabar esame Karvių gatvėje.

Gatvė vedė į kalną, link eilės žemų statinių, iš kurių sklido mėšlo, šlapimo ir karvių prakaito kvapas, sumišęs su slogesniais „metaliniais“ kraujo ir mėsos kvapais. Nors sekmadieniais turgus nedirbo, čia vis tiek buvo žmonių, plaunančių prekystalius. Viena moteris, jiems einant pro šalį, kliūstelėjo ant kelio kibirą vandens,

ties jų kojomis paliedama purpurinę balą. Maisė sustojo kaip įbesta prie klano ir prisidengė ranka burną.

— Eime, panele Pidl. — Magė čiupo ją už parankės ir nusitempė per kruviną vandenį, nors ir pati išblyško pamačiusi kraują. — Tik dabar nesustok, juk būtų negerai, jei mus apvemtum, taip? Tu nepapasakojai, kaip sugebėjai tokį kelią sekti paskui mus nepastebėta. Aš jos tikrai nemačiau, o tu, Džemai?

Ji kalbėjo gaudydama orą, todėl Džemas ėmė atidžiau ją stebėti.

Maisė sukikeno atsigavusi greičiau už Magę.

— Nebuvo lengva, ypač tada, kai laukėte, kol atvyks laidotuvių patarnautojai. Kai sparčiai žingsniavote atgal, turėjau nusisukti ir spoksoti į laikrodininko langą, kol praeisite. Tada net neabejojau, kad mane pastebėsite, bet nepastebėjote. O paskui, jau antroje aikštėje, kai žiūrėjau į statulą, o jūs visai prie pat priėjote, turėjau šokti už jos slėptis! Oi, Džemai, juk tu irgi manai, kad Rouzė ateis pas Astlį, ar ne? Ji turi ateiti. Ir mes jai padėsime, taip?

— Tiesą sakant, net nežinau, ką mes galėtume padaryti. Juk negalime jos išsiųsti atgal į Dorsetšyrą, tik ne dabar, kai jos tėvai prieglaudoje, kai ji pati tapo...

— Ji galėtų likti pas mus, ar ne taip? Mama su tėte tikrai jos neatstumtų.

— Panelė Pelham ją išvarytų.

— Ne, jei pasakytume, kad ji — mūsų sesuo, atvykusi iš Dorsetšyro. Panelė Pelham nesužinos, kad neturime sesers.

— Tik ji būtinai turėtų pasikeisti drabužius, — įsiterpė Magė. — Ji negalėtų sakytis esanti Pidlio mergaitė vilkėdama tokiais drabužiais. Toji sena kartis tą pačią minutę suprastų, kas ji tokia.

— Aš jai paskolinsiu drabužių. Ji galėtų susirasti darbą, pavyzdžiui, garstyčių fabrike. Galėtų dirbti kartu su tavimi.

Magė prunkštelėjo.

— Aš net savo priešui to nelinkėčiau. Pažiūrėk, kas atsitinka, kai ten dirbi.

Ji išsitraukė iš korseto nosinaitę ir išsišnypštė į ją, o paskui parodė jiems. Nosinaitė buvo šviesiai geltona, su kraujo žymėmis.

— Tikriausiai žinote tą jausmą, kai ant kiaulienos ar žuvies užsipili per daug garstyčių padažo, kuris užima nosį? Štai taip tame fabrikėlyje jaučiuosi kiekvieną dieną. Kai pirmą kartą ten nuėjau, visą dieną čiaudėjau, man ašarojo akys ir tekėjo nosis. Man sakė, kad mane paleis, jei tie dalykai nesiliaus. Būtų gerai, jei būtų paleidę. Pagaliau prie visko pripratau, bet dabar jau nieko nebeužuodžiu, kiekvieną kartą valgydama jaučiu garstyčių skonį. Net meduolis man buvo garstyčių skonio. Taigi nė nesiūlyk savo draugei ten dirbti.

— Gal mes jai galėtume rasti darbo cirke, — svarstė Maisė.

— Arba ją galėtų apgyvendinti našlaičių prieglaudoje, jeigu pameluotume ir pasakytume, kad jos tėvai mirę, — pasakė Džemas. — Tiesą sakant, jai jie tikrai mirę.

— Yra geresnė galimybė, — tarė Magė. — Ji galėtų eiti į Magdalenos ligoninę Šventojo Jurgio laukuose. Jie ten priima kekšes... — Maisė krūptelėjo išgirdusi šį žodį, — ir paverčia jas geromis mergaitėmis, išmoko jas siūti ir kitokių dalykų, o paskui suranda joms tarnaičių darbą.

Dabar įsiterpė Maisė:

— Rouzė moka siūti. Žinau, kad moka. Ji kartu su manimi gamindavo sagas. Oi, aš žinau, kad galime jai padėti!

Taip besišnekučiuodami jie ramiai žingsniavo pirmyn, šen bei ten dairydamiesi, sekdami paskui gedulingą procesiją. Staiga laidotuvių karieta sustojo priešais vartus, už kurių stūksojo eilių eilės antkapių. Jie atvyko į Banhilo laukų kapines.

Tiesą sakant, Džemas gerai nesuprato, ar vertėjo tiek kelio sukarti vien dėl to, ką čia pamatė. Jis manė, kad Londono Banhilo laukai bus didingi, panašūs į Vestminsterio abatijos kapines, kur galima nukeliauti mylių mylias besidairant ir besigrožint. Jo nuostabai, kapinės beveik nesiskyrė nuo netoli Pidltrenthaido bažnyčios esančių kapinių. Žinoma, šios buvo daug didesnės. Į šį lauką lengvai galėtų tilpti bent dešimt Pidlio bažnyčios žemių. Be to, čia nebuvo nei bažnyčios, nei koplyčios, kur būtų galima išklausyti mišias ar šiaip apraminti dvasią, tik driekėsi ištisos eilės antkapių, šen bei ten užgožtų didesniais paminklais ir retai suaugusiais medžiais — ąžuolais, platanais, šilkmedžiais. Kapinės taip pat nebuvo atskirtos nuo pasaulio ar panašios į susikaupimo vietą, nes šiame lauke buvo įsikūrusi didelė alaus darykla, iš kurios sklido labai jau pasaulietiškas, gyvybingas apynių kvapas; net nekilo abejonių, kad visą savaitę čia knibždėte knibžda žmonių.

Tačiau pro geležinę tvorelę bežiūrėdamas į antkapius ir kartu su mergaitėmis laukdamas, kol pono Bleiko motina bus nunešta į amžinojo poilsio vietą, kai prie kapo buvo pasakyta keletas kalbų, nuaidėjusių tarp paminklų, Džemas pajuto Banhilo laukų siunčiamą tylią ramybę — kiek melancholišką, gerai jam pažįstamą dar iš tų laikų, kai jis vaikštinėdavo po Pidltrenthaido bažnyčios kapinaites. Tačiau dabar tose kaimo kapinaitėse yra ir Tomio kapas, ir Džemas žinojo, kad ten jaustųsi kitaip.

— Netektis dėl kriaušės, — sumurmėjo jis, priversdamas Magę atsigręžti ir pažiūrėti į jį.

Laidotuvės baigėsi greitai.

— Jie neišklausė mišių, — sukuždėjo Magei Džemas, kai jie atsirėmė į keturkampį paminklą ir iš tolo stebėjo, kaip ponas Bleikas ir jo broliai beria į kapo duobę žemes, o paskui perduoda kastuvą tikriems duobkasiams.

— Čia mišių niekas neklauso, — paaiškino Magė. — Tai atskalūnų kapinės. Jie neskaito maldaknygių, o kapinių žemė nėra pašventinta. Ponas Bleikas yra tikras radikalas. Ar tu to nežinojai?

— Ar tai reiškia, kad jis nukeliaus į pragarą? — pasidomėjo Maisė, skindama prie kapo tvorelės augančią ramunę.

— Nežinau... Gal. — Magė pirštu pervedė ant paminklo iškaltą vardą, nors ir nemokėjo jo perskaityti. — Man atrodo, kad mes visi nueisime į pragarą. Galiu lažintis, kad rojaus nėra.

— Mage, nekalbėk taip! — šūktelėjo Maisė.

— Na, gal tau, panele Pidl, tasai rojus ir yra. Bet ten būsi baisiai vieniša.

— Nesuprantu, kodėl turėtų būti tik arba vienaip, arba kitaip, — pratarė Džemas. — Ar negalėtų būti ir vieno, ir kito po truputį?

— Toks pasaulis, Džemai, — pasakė Magė.

— Tikriausiai.

— Gerai pasakyta, mano mergyte. Gerai pasakyta, Mage.

Vaikai pašoko. Ponas Bleikas buvo atsiskyręs nuo laidotuvių dalyvių ir iš už nugarų priėjęs prie jų.

— Oi, sveiki, pone Bleikai, — pasisveikino Magė, svarstydama, ar jis pyksta už tai, kad jie sekė iš paskos. Tačiau jis neatrodė piktas, jis ją net už kažką gyrė.

— Tu atsakei į klausimą, kurį tau buvau uždavęs ant Vestminsterio tilto, — toliau kalbėjo jis. — Svarsčiau, ar sugebėsi atsakyti.

— Tikrai? Į kokį klausimą? — Magė kapstėsi atmintyje, bet menkai teprisiminė tą painų pokalbį ant tilto su ponu Bleiku.

— Aš prisimenu, — įsiterpė Džemas. — Jūs klausėte, kas yra upės viduryje, tarp skirtingų jos krantų.

— Taip, mano berniuk, ir Magė ką tik pasakė, kas tai yra. Ar supratai atsakymą?

Jis įsmeigė veriantį žvilgsnį į Džemą, kuris irgi nenuleido akių, nors jam skaudėjo jas taip, kaip kad skauda žvelgiant į saulę;

žibančios šio žmogaus akys būtų perskrodusios bet kurią kaukę, kad ir kokią Džemas būtų pasirinkęs keliaudamas į šią tolimą Londono dalį. Taip jiems žvelgiant vienam į kitą, Džemas pasijuto išrengtas iki nuogumo, tarsi ponas Bleikas matytų visą jo vidų — išgyvenamą naujovių ir kitoniško Londono gyvenimo baimę, rūpestį dėl Maisės ir tėvų, patirtą šoką pamačius, kaip nusirito Rouzė Vitmen, jo naujus, nuostabą keliančius jausmus Magei, gilų sielvartą dėl brolio mirties, dėl katės netekties, dėl visko, kas prarasta ir dar bus prarasta, įskaitant ir jį patį. Džemas jautėsi sutrikęs ir kartu pakylėtas visą popietę būdamas su Mage, jausdamas Smitfildo gyvybės ir mirties kvapus, matydamas gražius drabužius Šv. Džeimso parke ir palaikius skarmalus Šv. Žilio rajone, girdėdamas Magės juoką ir žiūrėdamas į jai iš nosies bėgantį kraują.

Ponas Bleikas visa tai matė žiūrėdamas. Jis viską suprato ir linktelėjo Džemui, o Džemas pasijuto kitaip — ramesnis ir tvirtesnis, tarsi būtų akmuo, ką tik nušveistas smėliu.

— Pasaulis, — tarė jis. — Mes esame tai, kas yra tarp dviejų priešingų krantų.

Ponas Bleikas nusišypsojo.

— Taip, mano berniuk; taip, mano mergyte. Įtampa, tvyranti tarp priešingybių, ir kuria mus pačius. Mumyse maišosi, susiduria, kibirkščiuoja ne tik viena, bet ir kita. Ne tik šviesa, bet ir tamsa. Ne tik taika, bet ir karas. Ne tik naivumas, bet ir patirtis. — Jo žvilgsnis akimirką nuslydo ant ramunės, kurią tebelaikė Maisė. — Tai pamoka, iš kurios mes visi galėtume daug ko išmokti — vienoje gėlelėje galėtume pamatyti ištisą pasaulį. O dabar būtinai turiu pasikalbėti su Robertu. Geros dienos jums, mano vaikai.

— Iki pasimatymo, sere, — pasakė Džemas.

Jie žiūrėjo, kaip ponas Bleikas nueina, vingiuodamas tarp kapų. Jis nesustojo prie laidotuvių procesijos narių, nors vaikai manė, kad jis grįš būtent pas juos. Jis ėjo toliau, kol galiausiai suklupo prie vieno kapo.

— Apie ką jis kalbėjo? — paklausė Maisė.

Džemas suraukė antakius.

— Papasakok jai, Mage. Grįšiu po minutėlės.

Jis taip pat nuėjo aplenkdamas kapus su akmeniniais antkapiais, kol galiausiai pasilenkė prie vieno paminklo visai netoli pono Bleiko, šiam už nugaros. Jo kaimynas atrodė tarsi atgijęs, spindinčiomis akimis, nors niekur nesimatė šviesos, galinčios skleisti tą spindėjimą; tiesą sakant, dabar debesys buvo dar tirštesni, ir pasislėpęs besiklausantis Džemas ranka pajuto pirmuosius lašus.

— Jaučiu, kaip visa tai mane spaudžia iš visų pusių, — kalbėjo ponas Bleikas. — Jaučiu spaudimą. Toliau bus dar blogiau. Žinau, kad taip bus, nes mus pasiekia vis naujos žinios iš Prancūzijos. Originalumo baimė uždusins tuos, kurie kalba kitokiais balsais. Savo mintis galiu patikėti tik tau... ir Keitei, tebūna ji palaiminta.

Kiek patylėjęs jis tęsė:

— Mačiau tokių dalykų, Robertai, kuriuos išvydęs imtum verkti. Veidai Londono gatvėse paženklinti pragaro ženklu.

Dar kiek patylėjęs, tik dabar jau ilgiau, jis užgiedojo:

Keliauju per vingrias gatves,
Kur Temzė skuba tekina,
Kiekvieno sutikto veide —
Silpnumas, vargas, neganda.

Kiekviename žmogaus riksme
Ar baimės ašaroj vaikų,
Kiekvieno prakeiksme, balse
Aš pančių žvangesį girdžiu.

— Kaip tik dabar mėginu parašyti štai šitą. Perrašau iš naujo, nes viskas taip pasikeitė. Pamąstyk apie tai, kol vėl susitiksim, brolau.

Jis atsistojo. Džemas luktelėjo, kol jis grįžo prie juodai apsirengusių žmonių būrelio, o tada nuėjo pažiūrėti antkapio, prie kurio buvo parklupęs ponas Bleikas. Džemo įtarimai dėl brolio, apie kurį ponas Bleikas tiek daug kalbėdavo, — ant antkapio buvo parašyta: „ROBERTAS BLEIKAS, 1762–1787“, — pasitvirtino.

Septintas

Laidotuvių ceremonijos tarnautojai su savo karieta pasuko viena kryptimi, Bleikai — kita, nužingsniavę ilga medžiais apsodinta alėja, vedusia į gatvę. Dabar lietaus lašai ėmė kristi tankiau ir įkyriau.

— O varge, — tarstelėjo Maisė, stipriau supdamasi į skarą ant pečių. — Išeidama tikrai nemaniau, kad pradės lyti. O mes taip toli nuo namų. Ką dabar darysim?

Magė ir Džemas neturėjo kitų planų, jie tenorėjo pasiekti Banhilo laukus. Jau ir to buvo gana. Dabar lietus purškė jau smarkokai, o jie neturėjo jokio kito tikslo, išskyrus ketinimą grįžti į namus.

Iš įpratimo Magė nusekė paskui Bleikus, o Džemas su Maise nuėjo paskui ją. Pasiekusi gatvę šeima nepatraukė tiesiai tuo pačiu keliu atgal. Visas būrelis įlipo į jų laukiantį vežimaitį. Šis tuoj pajudėjo ir, nors vaikai bėgo iš paskos, greitai nutolo. Jie liovėsi bėgę ir stovėjo gatvėje žiūrėdami, kaip tolsta vežimaitis, kol galiausiai jis pasuko dešinėn ir visai pradingo. Dabar lijo dar smarkiau. Jie nuskubėjo gatve, kol priėjo kryžkelę, bet vežimaičio nesimatė. Magė apsidairė. Ji nepažino šių vietų; vežimaitis grįžo kitu keliu.

— Kur mes? — paklausė Maisė. — Ar mums nereikėtų pamėginti bėgti paskui juos?

— Nieko baisaus, — atsakė Magė. — Jie važiuoja į Sohą, o mums reikia į Lambetą. Galime patys susirasti kelią atgal. Eime.

Kiek įmanoma labiau rodydama pasitikėjimą savimi, kitiems nesakydama, jog anksčiau į šią Londono dalį ji eidavo tik su tėvu ar broliu, kurie ir rodydavo kelią, ji patraukė pirmyn. Kad ir kaip ten būtų, ji tikėjosi, kad jai padės daugybė ženklų, kuriuos nesunku surasti, — Smitfildas, Šv. Pauliaus katedra, rotušė, Niugeito kalėjimas, Dominikonų tiltas. Svarbiausia susirasti nors vieną iš jų.

Pavyzdžiui, tiesiai prieš juos, už pievelės, matėsi masyvus U formos pastatas — jis buvo trijų aukštų, labai ilgas, ties viduriu ir ties kampais, kur prasideda pastato „sparnai", puoštas bokštais.

— Kas tai? — paklausė Maisė.

— Nežinau, — atsakė Magė. — Atrodo matytas. Pažiūrėkime, kaip jis atrodo iš kitos pusės.

Jie nuėjo palei tvorelę, kuria buvo aptverta veja, o paskui praėjo pro vieną pastato sparną. Už namo išvydo aukštą, aptrupėjusią akmeninę sieną, visą apaugusią vijokliais; dar arčiau pastato buvo kita, dar aukštesnė, siena, pastatyta neabejotinai tam, kad vidun nepatektų žmonės.

— Ant langų matau virbus, — pro lietaus lašus pašnairavo Džemas. — Ar čia kalėjimas?

Magė dirstelėjo į aukštai sienoje iškirstus langus.

— Nemanau. Žinau, kad nesame prie Flyto, nesame ir prie Niugeito, nes ten buvau stebėti, kaip karia, bet tos vietos atrodė kitaip. Londone nėra tiek daug nusikaltėlių, bent jau už grotų.

— Tu matei, kaip kažkas buvo pakartas? — šūktelėjo Maisė. Ji atrodė apimta siaubo, ir Magei pasidarė gėda, kad turi tai patvirtinti.

— Tik kartą, — skubiai tarstelėjo ji. — Ir man to pakako.

Maisė sudrebėjo.

— Negalėčiau žiūrėti, kaip kas nors žudomas, kad ir ką jis būtų padaręs.

Magė išleido keistą garsą. Džemas suraukė antakius.

— Ar tu gerai jautiesi?

Magė atsikrenkštė, bet, jai nespėjus nieko pasakyti, iš vieno aukštai prakirsto ir virbais apkalto lango jie išgirdo dejonę. Iš pradžių garsas buvo žemas ir tylus, bet paskui vis garsėjo ir aukštėjo, kol virto galingu riksmu, tokiu stipriu, jog, atrodė, plyš rėkiančiojo gerklė. Vaikai suakmenėjo. Magė pajuto, kaip jos kūnu perbėgo šiurpas.

Maisė suspaudė Džemo ranką.

— Kas tai? Oi, Džemai, kas tai?

Džemas papurtė galvą. Staiga riksmas liovėsi, paskui vėl pasigirdo dejonė, kuri palengva vis garsėjo, kol virto klyksmu. Džemui šis garsas priminė besipjaunančių katinų kniaukimą.

— Gal čia gimdymo namai? — garsiai pagalvojo jis. — Kaip tie, kur yra Vestminsterio tilto gatvėje. Kartais iš jų sklinda riksmai, kai moterys gimdo.

Magė suraukusi kaktą žvelgė į vijokliais apaugusią akmeninę sieną. Staiga jos veidas pasikeitė kažką prisiminus ir iškart pasibaisėjus.

— O Viešpatie, — tarstelėjo ji, žengdama žingsnį atgal. — Bedlemas. Beprotnamis.

— Kas... — Džemas nutilo. Jis prisiminė kartą pas Astlį nutikusį incidentą. Viena kostiumininkė pamatė, kaip Džonas Astlis nusišypsojo panelei Hanai Smit, ir taip ėmė raudoti, kad galiausiai ją ištiko priepuolis. Filipas Astlis pylė jai ant veido vandenį ir plekšnojo per skruostus.

— Susiimk, mieloji, nes kitaip tavęs lauks beprotnamis! — kalbėjo jis, kol kitos kostiumininkės ją išvedė. Jis atsigręžė į Džoną Foksą, bakstelėjo sau į smilkinį ir mirktelėjo.

Džemas vėl pakėlė akis į langus ir pamatė pro virbus iškištą ranką, tarsi mėginančią įsitverti lietaus čiurkšlių.

— Eime, — pasakė jis, kai riksmas pasigirdo trečią kartą, ir pasisuko ant kulnų, jo manymu, į vakarus, Soho link, o paskui — Lambeto kryptimi.

Magė ir Maisė nusekė paskui jį.

— Žinote, tai Londono siena, — pasakė Magė, mostelėjusi į akmeninę sieną dešinėje. — Aplinkui yra jos liekanų. Tai senoji miesto siena. Iš jos ir pažinau Bedlemą. Kartą čia mane buvo atsivedęs tėtis.

— Tai kuriuo keliu mums dabar reikėtų eiti? — pasiteiravo Džemas. — Tu turėtum žinoti.

— Aišku, kad žinau. Štai tuo keliu. — Magė visai atsitiktinai pasisuko į kairę.

— O kas... kas gyvena Bedleme? — užsikirsdama paklausė Maisė.

— Bepročiai.

— O varge. Vargšeliai.

Maisė staiga sustojo.

— Palaukite... žiūrėkite! — Ji rodė į priešais juos plevenantį raudoną sijonėlį. — Tai Rouzė! Rouze! — šūktelėjo ji.

— Maise, juk mes ne Šventajame Žilyje, — paprieštaravo Magė. — Jos čia negalėtų būti.

— Galėtų! Ji sakė, kad dirba visur. Ji galėjo čia ateiti! — Maisė puolė bėgti.

— Nebūk kvaila! — šūktelėjo jai pavymui Magė.

— Maise, nemanau, kad... — pradėjo Džemas.

Džemo sesuo neklausė, tik ėmė dar greičiau bėgti, o kai mergaitė staiga pasuko į kitą taką, Maisė puolė paskui ją ir dingo.

— Prakeikimas! — Magė irgi pasileido tekina, nuo jos neatsiliko ir Džemas.

Jiems pasiekus posūkį, nei Maisės, nei raudono sijonėlio nebesimatė.

— Prakeikimas! — murmėjo Magė. — Tai bent kvaiša!

Juodu nuskubėjo taku dairydamiesi Maisės ties kiekvienu posūkiu. Ties vienu posūkiu pamatė vieno namo tarpduryje sušmėžavusį raudoną sijoną. Pamatę mergaitės veidą įsitikino, jog čia ne Rouzė ir ne kekšė. Ji užtrenkė paskui save duris, ir Džemas su

Mage liko vieni tarp kelių namų, bažnyčios, varkalio dirbtuvėlės ir audinių krautuvėlės.

— Maisė tikriausiai nuėjo toliau, — pasakė Magė. Ji grįžo į taką, kuriuo jie ėjo iš pradžių, jai pavymui nubėgo ir Džemas; jie bėgo alėja užsukdami į kitus takelius ir alėjas. Pasiekę alėjos galą apsigręžė; pribėgę kitą galą vėl apsigręžė; taip jie ir sukiojosi painiame gatvių labirinte. Džemas mažai kalbėjo, tik kartą sustabdė Magę ir pasakė, kad jie apibėgo ratą ir vėl grįžo į tą pačią vietą. Magė manė, jog jis labai pyksta ant jos už tai, kad ji taip juos paklaidino, bet atrodė, kad Džemas nei pyksta, nei bijo; jo veide atsispindėjo vien niaurus ryžtas.

Magė stengėsi galvoti tik apie tai, kaip surasti Maisę. Kai vos akimirką ji leido sau įsivaizduoti, kaip jų trijulė pasiklysta didžiulio miesto nepažįstamo rajono mažytėse gatvelėse ir nė nenutuokia, kaip grįžti namo, iš baimės jai ėmė trūkti oro; ji pagalvojo, kad dabar būtinai reikėtų atsisėsti. Anksčiau ji tik kartą buvo taip baisiai išsigandusi, kai sutiko vyrą take, kuris vėliau buvo pavadintas Perpjautos Gerklės taku.

Bėgdami kita gatve, jie sutiko vyrą, kuris atsigręžė ir klastingai į juos pašnairavo:

— Ir nuo ko gi bėgate?

Magė suriko ir metėsi į šoną kaip pabaidytas arklys, išgąsdindama ir Džemą, ir vyrą, šis pasitraukė atatupstas, o paskui dingo kitame skersgatvyje.

— Mage, kas yra? — Džemas draugiškai suėmė ją už peties, bet ji krūptelėjusi nusipurtė jo ranką ir nusisukusi atsirėmė į sieną, kad išsilaikytų ant kojų. Džemas stovėjo žiūrėdamas į ją ir laukdamas. Pagaliau ji giliai atsiduso vis dar virpėdama ir atsisuko į jį; nuo aplamdytos šiaudinės skrybėlės į akis varvėjo lietaus lašai. Džemas atidžiai pažvelgė į jos nelaimingą veidą ir jame išvydo keistai tolimą, neramų žvilgsnį, kuris ir anksčiau kelis kartus buvo patraukęs jo dėmesį; kartais ji nė nenutuokdavo, kad jis tą žvilgsnį mato, kartais, kaip ir dabar, desperatiškai mėgindavo jį nuslėpti.

— Kas yra? — pakartojo jis. — Kas tau atsitiko? Ir Smitfilde tau taip buvo.

Ji papurtė galvą; tikrai nepasakys, kas jai yra.

— Tikriausiai dėl to žmogaus Perpjautos Gerklės take, taip? — mėgino atspėti Džemas. — Tu visada lyg sunegaluoji, kai apie tai kalbi. Tu sunegalavai ir Smitfilde.

— Tai Maisė atrodė negaluojanti, o ne aš, — atkirto Magė.

— Ir tu, — nenusileido Džemas. — Atrodė, kad tau bloga, nes ir Perpjautos Gerklės take matei daug kraujo. Gal tu net... — Džemas nutilo. — Tu matei, kaip viskas įvyko, tiesa? Tu matei, kaip jį nužudė.

Jis norėjo apkabinti ir paguosti Magę, bet nujautė, kad ji nesileis.

Magė atsuko jam nugarą ir vėl patraukė gatve.

— Mes turime surasti Maisę, — sumurmėjo ji ir daugiau nieko nepasakė.

Lijo, todėl žmonių gatvėse buvo nedaug. Jiems beieškant Maisės ėmė dar smarkiau lyti, tarsi lietus grasintųsi kiaurai permerkti kiekvieną išėjusįjį, bet paskui staiga liovėsi. Iškart ėmė varstytis durys. Tai buvo nedidelis, ankštas Londono rajonas, pilnas mažų, tamsių namų, atlaikiusių ir ugnies, ir mados, ir skurdo išbandymus tik todėl, kad buvo labai tvirti. Iš tokių namų išėję žmonės irgi atrodė tvirti ir sėslūs. Čia nesigirdėjo nei Jorkšyro, nei Lankaširo, nei Dorseto akcento, tik šeimų, toje pačioje vietoje išauginusių daugelį kartų, balsai.

Tokioje aplinkoje svetimi žmonės traukė akį kaip ankstyvieji krokai. Vos tik gatvėse ėmė rodytis sekmadienio vakarą pasivaikščioti sumanę miestelėnai, pro juos einanti moteris mostelėjo atgalia ranka.

— Tikriausiai ieškote mergaitės su kepuraite, puošta raukinukais? Ji ten, Audinių gatvės sode.

Po minutėlės jie išėjo į atvirą erdvę, kur augo sodelis, ir prie geležinių turėklų pamatė stovinčią Maisę blizgančiomis nuo ašarų

akimis. Ji nieko nepasakė, tik apsikabino Džemą ir įsikniaubė jam į petį. Džemas švelniai jai paplekšnojo per nugarą.

— Dabar jau viskas gerai, taip, Maise?

— Aš noriu namo, Džemai, — sukuždėjo ji.

— Eisim.

Ji kiek atšlijo ir pažvelgė jam į akis.

— Ne, aš kalbu apie Dorsetšyrą. Londone galiu pasiklysti.

Džemas galėjo atsakyti: „Pas poną Astlį tėtis uždirba daugiau pinigų, nei yra kada nors uždirbęs Pidltrenthaide, dirbdamas kėdžių meistru“ arba: „Mamai labiau patinka cirkas nei Dorseto sagutės“, arba: „Aš dar norėčiau pasiklausyti naujų pono Bleiko dainų“, arba net paklausti „O kaip Džonas Astlis?“

Tačiau jis tik sustabdė savo amžiaus berniuką, einantį gatve ir švilpaujantį.

— Atleiskite, sere... kur galėtų būti Temzė?

— Netoli. Štai ten. — Berniukas parodė ranka, ir, prieš patraukdami jo nurodyta kryptimi, vaikai susikibo už rankų. Maisė drebėjo, o Magė buvo visa išblyškusi. Norėdamas jas prablaškyti, Džemas pratarė:

— Moku naują dainelę. Ar norite išmokti ir jūs?

Nelaukdamas atsakymo jis uždainavo:

Keliauju per vingrias gatves,
Kur Temzė skuba tekina,
Kiekvieno sutikto veide —
Silpnumas, vargas, neganda.

Šį jo išmoktą posmelį jie padainavo drauge tris kartus, o paskui juos nustelbė gatvių, vedančių į Londono tiltą, triukšmas.

— Dabar jau viskas bus gerai, — ramino Džemas save ir mergaites. — Mes nepasiklysime. Upė mus parves į Lambetą.

1792-ųjų spalis

VI

Pirmas

Įsitaisiusi savo mėgstamoje vietelėje, Maisė žiūrėjo, kaip repetuoja Džonas Astlis. Amfiteatre ji buvo išmėginusi daugelį vietų, kol galiausiai nusprendė, kuri jai labiausiai patinka. Lankydamiesi vaidinimuose, Kelevėjai paprastai sėdėdavo parteryje, arti arenos, kurioje risnodavo žirgai, žygiuodavo kariuomenės, vartydavosi akrobatai, supdavosi ir nerdavo žemyn panelė Laura Divain. Tačiau tiems, kurie norėdavo pasigėrėti vaizdu iš viršaus, pačios geriausios vietos būdavo balkone. Įsitaisę virš parterio, kurioje nors scenos pusėje, jie galėdavo stebėti ir arenoje vykstantį veiksmą, ir publiką.

Šiandien Maisė sėdėjo balkone, dešinėje scenos pusėje. Jai patiko ši vieta, nes ložė buvo nuošali ir patogi, be to, ji kuo aiškiausiai matė viską, ką darė Džonas Astlis — ir šuoliuodamas žirgu po areną, ir būdamas su panele Hana Smit scenoje. Panelė Hana Smit buvo smulkutė, dailiomis šokėjos kojomis, šviesiais plaukais ir dailiu kaip orchidėja veideliu. Ji vaidino žaviąją Kolombiną, Džono Astlio vaidinamo Arlekino priešingybę, ir publikai ji labai patiko. Maisė jos nekentė.

Šią popietę Džonas Astlis su panele Smit ant žirgo repetavo finalinę staigmeną, kuria bus atšvęsta viso sezono pabaiga. Šią akimirką juodu sėdėjo kiekvienas ant savo žirgo: jis ant savosios kaštoninės kumelės, apsivilkęs ryškiai mėlyną švarką, ji — vilkėdama baltą suknelę, kontrastuojančią su juodu jos eržilu — ir aptarinėjo

kažkokį spektaklio epizodą. Maisė atsiduso; nors ji nekentė panelės Smit, tačiau negalėjo atplėšti akių nuo jos ar nuo Džono Astlio, nes jie taip puikiai vienas kitam tiko. Kelias minutes į juos pažiūrėjusi Maisė pasijuto trinanti vieną į kitą skreite sugniaužtus kumščius.

Ji sėdėjo amfiteatre kaip įkalta, nors namuose greičiausiai reikėjo pagalbos mamai, kuri raugė kopūstus. Greitai Maisė visai nebematys Džono Astlio — jau kitą dieną po paskutinio sezono spektaklio trupė su visu furgonu iškeliaus tiesiai į Dubliną, ten ir Liverpulyje praleisianti visą žiemą. Kiti vaidinimams reikalingi dalykai — dekoracijos, butaforijos, „gervės", skridiniai, keltuvai, arkliai — bus atgabenti laivu. Ir dabar jos tėtis su broliu skubiai pakavo anksčiau šį sezoną rodytų vaidinimų dekoracijas, ruošdami jas gabenti, nors transportu dar nebuvo pasirūpinta. Maisė šitai žinojo, nes gretimoje ložėje sėdėjo ponas Astlis ir tvarkė šiuos reikalus; ji girdėjo, kaip jis su Džonu Foksu kūrė skelbimą laikraščiui:

REIKALINGAS LAIVAS, GALINTIS
NUPLUKDYTI ĮRENGINIUS Į DUBLINĄ.
LAIVAS TURĖTŲ IŠPLAUKTI ŠIO MĖNESIO 13, 14 AR 15 DIENĄ.
KREIPTIS Į PONĄ ASTLĮ, ASTLIO AMFITEATRAS,
VESTMINSTERIO TILTO GATVĖ.

Maisė menkai išmanė laivybą, bet net ir ji gerai žinojo, kad norint rasti į Airiją plaukiantį laivą jiems prireiks daugiau nei trijų dienų. Štai todėl ji sulaikė kvapą ir sugniaužė kumščius. Gal bent šio delsimo metu ponas Astlis pagaliau paprašys Tomo Kelevėjaus ir jo šeimos keliauti į Dubliną; ji jau visą mėnesį meldėsi, kad taip nutiktų.

Iš visų amfiteatro pusių pasigirdo plojimai, nes dabar panelė Hana Smit stovėjo žirgo balne ant vienos kojos, o kitą koją buvo atmetusi atgal. Visi liovėsi dirbę savo darbus, kad galėtų pažiūrėti. Net Džemas ir Tomas Kelevėjus kartu su kitais dailidėmis buvo iš-

ėję iš užkulisių ir dabar jai plojo. Nenorėdama tyla išsiskirti iš kitų, Maisė irgi ėmė ploti. Panelė Smit įtemptai šypsojosi stengdamasi, kad ištiesta koja nedrebėtų.

— Bravo, mano brangioji! — iš ložės, esančios šalia Maisės, šaukė ponas Astlis. — Ji man primena Pati, — kreipėsi jis į Džoną Foksą. — Turiu atsivežti žmoną, kad pamatytų tokį finalą. Gaila, kad tiek mažai moterų nori atlikti numerius ant arklių.

— Jos turi daugiau sveiko proto nei vyrai, — pastebėjo Džonas Foksas. — Regis, panelė Smit savąjį prarado.

— Toji mergaitė dėl Džono padarytų bet ką, — pareiškė Filipas Astlis. — Štai todėl dabar ji ir stovi ant arklio.

— Bet ką?

— Na, ne bet ką. Dar ne dabar.

Abu vyrai nusijuokė.

— Ji žino ką daro, — tęsė Filipas Astlis. — Ji valdo jį taip gerai, kaip ir žirgą. Bravo, mano brangioji! — jis šūktelėjo dar kartą. — Dabar didysis finalas užtikrintas!

Panelė Smit pristabdė žirgą ir nuleido koją. Kai ji vėl sėdo į balną, Džonas Astlis pasilenkė ir pabučiavo jai ranką, sukeldamas dar daugiau aplodismentų ir juoko, o panelė Smit paraudo.

Būtent tada Maisė pajuto, kad virš kitos arenos pusės esančioje ložėje tylu, iš ten nesklinda katutės. Ji dirstelėjo persisvėrusi ir pamatė, jog ten sėdi vienas asmuo, kuris neploja, — iš šešėlių išniro apskritas, blyškus panelės Lauros Divain veidas, žvelgiantis į panelę Smit su dar didesne neapykanta, nei šiai naiviai aktorei juto pati Maisė. Dabar panelės Divain veidas nebuvo lygus ir mielas kaip kažkada, netgi atvirkščiai — atrodė suvargęs, iškreiptas pasibjaurėjimo vypsnio, tarsi ji būtų paragavusi ko nors, kas jai labai nepatiko. Ji atrodė pasigailėtinai.

Kai panelė Divain pakėlė akis ir žvilgsniu susidūrė su Maisės akimis, jos išraiška nepasikeitė. Jos žvelgė viena į kitą, kol panelė Divain vėl paniro į šešėlius, kaip už debesų pasislėpęs mėnulis.

Kitoje ložėje Filipas Astlis ir Džonas Foksas peržiūrinėjo vardų sąrašus.

— Ponas ir ponia de Kastro. Ponas Džoanotas. Ponas Lorensas. Ponia Henli. Ponas Deivis. Ponas Krosmanas. Ponas Džefris. Ponas Vitmoras. Mesjė Rišė. Ponas Sandersonas.

— Jis atvyks vėliau.

— Po velnių, Foksai, man jo reikia dabar! Airiai norės naujų dainų, jiems jų reikės iškart. Tikėjausi kartu su juo keliauti karieta ir jas kurti.

— Dabar jis rašo vaidinimui, kuris bus parodytas Heimarkete.

— Man tai nerūpi, jis gali rašyti nors ir pačiam karaliui! Noriu, kad jis būtų mano karietoje tryliktą dieną!

Džonas Foksas tylėjo.

— Ar turi dar kokių staigmenų, Foksai? Kokių nors, apie kurias turėčiau žinoti? Klok viską dabar. Dar pasakysi, kad dailidės padėjo įrankius ir tapo jūreiviais.

Džonas Foksas atsikrenkštė.

— Nė vienas dailidė nesutiko keliauti kartu, sere.

— Ką? Kodėl nesutiko?

— Dauguma jų susirado darbus kitur, jų nežavi ir pati kelionė. Jie juk žino, ką tai reiškia.

— Bet juk Dubline nėra nieko bloga! Ar visus kvietei?

— Visus, išskyrus Kelevėjų.

Maisė pokalbio klausėsi tik viena ausimi, bet dabar ji sukluso.

— Tai tada pasiųsk Kelevėjų.

— Taip, sere. — Paskui kurį laiką buvo tylu. — Jums reikėtų pasikalbėti ir su ja.

— Su kuo?

— Su ja. Štai ten, priešais. Nejau jos nematote?

— Aa. Taip.

— Ar ji žino apie mesjė Rišė? — paklausė Džonas Foksas.

— Ne.

— Ji turėtų žinoti, sere. Kad galėtų repetuoti.

Filipas Astlis atsiduso.

— Gerai, pasikalbėsiu su ja po Kelevėjaus. Pakviesk jį dabar.

— Taip, sere.

— Nelengva būti valdytoju, Foksai.

— Manau, kad nelengva, sere.

Kai pas poną Astlį atėjo jos tėvas, Maisė kiek įmanydama tyliau sėdėjo savo ložėje, jausdamasi kalta dėl to, kad slapta klausosi, nors dar nebuvo pasikeista nė vienu žodeliu.

— Kelevėjau, gerasis mano žmogau, kaip laikaisi? — šūktelėjo Filipas Astlis, tarsi Tomas Kelevėjus būtų kitoje arenos pusėje, o ne stovėtų tiesiai priešais jį.

— Visai neblogai, sere.

— Gerai, gerai. Ar vis dar pakuojate dekoracijas?

— Taip, sere.

— Reikia tiek daug ką padaryti, kad visa trupė išsiruoštų į kelią, Kelevėjau. Reikia nepaprastai kruopščiai viską suplanuoti, daugybę visko supakuoti, supakuoti ir suplanuoti, tiesa?

— Taip, sere. Viskas kiek panašu į kelionę iš Dorsetšyro į Londoną.

— Manau, tu teisus, Kelevėjau. Vadinasi, šį kartą tau nebus labai sunku, nes jau turi praktikos.

— Kokios praktikos, sere?

— Tiesą sakant, kalbėdamas aš viskam užbėgau už akių, taip, Foksai? Turėjau galvoje pakavimąsi ir kelionę į Dubliną.

— Į Dubliną?

— Juk žinai, kad vykstame į Dubliną, tiesa, Kelevėjau? Juk būtent todėl ir pakuojate dekoracijas.

— Taip, sere, bet...

— Kas „bet“?

— Aš... aš nežinojau, kad ir man tai turėtų rūpėti, sere.

— Aišku, kad turėtų! Nejau manei, kad Dubline mums nereikės stalių?

— Aš esu kėdžių meistras, sere, o ne stalius.

— Man tu ne kėdžių meistras. Ar čia kur nors matai savos gamybos kėdžių, Kelevėjau?

— Beje, — pridūrė Tomas Kelevėjus, tarsi Filipas Astlis nebūtų nieko sakęs, — ir Dubline turėtų būti staliaus darbą dirbančių žmonių.

— Bet ne tokių, kurie taip gerai išmanytų apie dekoracijas kaip tu, Kelevėjau. O dėl ko tau neramu? Maniau, kad tau patiktų kelionė į Dubliną. Tai smarkių žmonių šalis, tau ji patiks, esu įsitikinęs. Be to, toje šalyje žiemos švelnesnės nei Londone. Liverpulyje taip pat, o ten keliausime paskui. Liaukis, Kelevėjau, juk norėjai išvykti iš Dorsetšyro ir pasižiūrėti pasaulio, tiesa? Štai tau puiki proga. Išvykstame po trijų dienų. Ar per tas dienas spėsi susikrauti daiktus, ką?

— Aš... o kaip mano šeima?

Filipui Astliui pasimuisčius ant kėdės, ši sugirgždėjo nuo jo svorio.

— Na, žinai, Kelevėjau, čia jau keblus reikalas. Matai, keliaudami turime susiveržti diržus, geriau keliauti mažesniu būreliu, papildomiems žmonėms vietos nėra. O žmona — jau papildomas žmogus. Net ir Pati nevažiuoja į Dubliną, juk taip, Foksai? Todėl, deja, keliauti galėsi tik tu, Kelevėjau.

Maisė net aiktelėjo. Laimė, vyrai jos neišgirdo.

— Bet tu greitai grįši, Kelevėjau... ten būsime tik iki kovo.

— Vadinasi, iš viso penkis mėnesius, sere.

— Be to, juk žinai, Kelevėjau, kaip apsidžiaugs tavo šeima, kai grįši. Man su Pati šitai suveikia kaip gaivusis gėrimas. Žinai, išsiskyrimas tik dar labiau kaitina širdis.

— Nežinau, sere. Turiu apie tai pasikalbėti su Ane; atsakysiu jums rytoj.

Filipas Astlis jau žiojosi kažką sakyti, bet Tomas Kelevėjus jį nutraukė:

— Dabar turiu grįžti prie darbo. Atleiskite, sere.

Maisė girdėjo, kaip atsidarė durys ir tėvas išėjo.

Gretimoje ložėje pasigirdo kikenimas.

— Oi, Foksai, nepradėk!

Kikenimas nenutilo.

— Po velnių, Foksai, juk jis paėmė viršų, ar ne? Jis tikrai mano, jog gali rinktis pats, tiesa? Bet čia aš priimu sprendimus, o ne dailidė.

— O ar ne jūsų sūnus turėtų priiminėti tuos sprendimus, sere? Na, turint galvoje tai, kad jis yra tikrasis valdytojas.

Filipas Astlis dar kartą atsiduso.

— Turėtų taip būti, Foksai. Bet tu tik pažvelk į jį.

Maisė pažvelgė žemyn: Džonas Astlis šuoliavo aplink areną, o panelė Hana Smit į jį žiūrėjo.

— Štai ką jis išmano geriausiai; jam netiktų sėdėti štai čia ir priiminėti sudėtingų sprendimų. Na, kad jau apie tai prakalbome... eik ir pakviesk panelę Divain.

Trečias

Džonas Foksas balkonu nuėjo link kitoje pusėje buvusių ložių. Nors panelė Laura Divain turėjo matyti jį ateinant, ji nė nesureagavo, neatsistojo jo pasitikti, neatsiliepė jam pasibeldus į ložės duris, tik sėdėjo ir žiūrėjo įsmeigusi akis į priešais sėdintį Filipą Astlį. Galiausiai Džonas Foksas pats atsakė į savo beldimą — atidarė duris ir įėjo į ložę, o paskui pasilenkęs kažką pašnibždėjo panelei Divain į ausį. Tada atsistojo tarpduryje ir ėmė laukti.

Ji ilgai sėdėjo nejudėdama; ir Foksas nė nekrustelėjo. Pagaliau ji stipriau susisupo į užmestą ant pečių skarą, atsistojusi pasipurtė

sijoną ir pasilygino tamsius plaukus, sušukuotus atgal ir ties sprandu susuktus į kuodą; paskui įsikibo į Džono Fokso jai pasiūlytą parankę. Jis nulydėjo ją balkonu, lyg šis kaip visada būtų prikimštas netašytų žiūrovų, nuo kurių ją reikėtų saugoti. Kai jis atvedė panelę Divain į Filipo Astlio ložę, ji tarstelėjo:

— Pasilik, Džonai. — Tarsi jo galantiškumas galėtų sušvelninti jos laukiantį smūgį. Ji žinojo, kad toks smūgis bus. Ji jau kelias savaites jo laukė.

Maisė taip pat žinojo, kas dabar bus. Jodvi su motina matė, jog per paskutinį pasirodymą panelė Divain šoko lėčiau ir ne taip grakščiai; jos nujautė, kodėl taip yra. Ji taip pat žinojo, kad Džono Fokso buvimas menkai paveiks pokalbio rezultatus, gal tik kiek pakeis pono Astlio intonacijas.

— Sveika, panele Divain, — pratarė ponas Astlis balsu, labai besiskiriančiu nuo juokaujamo tono, kuriuo jis kalbėjo su Tomu Kelevėjumi. — Sėskis, brangioji, sėsk šalia manęs. Atrodai išblyškusi... tiesa, Foksai? Paprašysime ponios Konel, kad išvirtų sultinio. Ji mane juo maitina, kai negaluoju, o ir Pati gali prisiekti, jog sultinys — labai gerai, ar ne, Foksai?

Į jo tuščiažodžiavimą neatsiliepė nei Džonas Foksas, nei panelė Divain, todėl jis dar labiau ėmė burbuliuoti.

— Stebėjai repeticijas, tiesa, brangioji? Labai įspūdinga; šįvakar — jau paskutinis mūsų pasirodymas. O tada ir vėl keliausime į Dubliną. Beje, kiek dar kartų mums teks krautis daiktus ir keltis per Airių jūrą, ką, Foksai? — Tada jis nutilo supratęs, jog šiuo metu apie tai kalbėti nėra taktiška.

Akimirką atrodė, kad Filipui Astliui lyg ir pritrūko žodžių. Nors šitai truko tikrai vos akimirką, visi besiklausę šio pokalbio suprato, jog jam sunku pasakyti tai, ką jis turėjo pasakyti. Kad ir kaip ten būtų, panelė Laura Divain Astlio cirke dirbo jau dešimt metų ir buvo — štai dabar jis rado žodžių — „tarsi tikra dukra, brangioji, taip, tarsi dukra. Štai todėl ir supratau, kad kai kas pasikeitė, nes

pažįstu tave taip, kaip tėvas pažįsta savo dukrą. O kai kas tikrai pasikeitė, brangioji, juk taip?“

Panelė Divain nieko neatsakė.

— Nejau manei, kad aš nepastebėsiu, Laura? — paklausė Filipas Astlis, o jo balse vėl pasigirdo jam įprasta nekantra. — Juk pusė publikos viską suprato! Negi tikrai manei, kad nepastebėsime, jog papilnėjai ir šoki daug lėčiau? Jau ir pati daraisi panaši į tikrą kiaulę ant iešmo!

Maisė vos susitvardė neaiktelėjusi, nes jos balsas būtų garsiai suskambėjęs baugioje tyloje, įsivyravusioje po tokios žiaurios pastabos. Ši tyla paskatino Filipą Astlį ją užpildyti.

— Na, mergyt, ką tu sau manei? Kaip galėjai leisti, kad tau taip nutiktų? Maniau, kad esi sumanesnė.

Kiek patylėjęs jis jau švelniau pridūrė:

— Laura, jis tau nėra tinkamas vyras. Tu tikrai tą žinojai.

Pagaliau prabilo panelė Divain, nors ir atsakydama į kitą klausimą:

— Tai tik todėl, kad mano šeima jums per prasta, tiesa? — pratarė ji švelnia, daininga škotiška tartimi. Ji kalbėjo taip tyliai, kad Maisė turėjo gerokai persisverti per ložės užtvarą norėdama viską girdėti. — Manau, kad jos šeima jums labiau prie širdies.

Dabar panelė Smit raita jojo aplink areną ant savojo eržilo, o Džonas Astlis jojo priešinga kryptimi; prasilenkdami jie perduodavo vienas kitam vyno taurę, iš kurios gurkštelėdavo, o paskui vėl viską kartodavo iš naujo.

— Laura, aš niekada nesiėmiau spręsti apie savo sūnaus moteris. Tai jo reikalas. Nenoriu veltis į ginčus apie tai, kodėl jis elgiasi vienaip ar kitaip. Tai tu turi su juo tvarkytis. Mane domina vienintelis dalykas — vaidinimas ir aktoriai. Ir kai aš matau, kad mano trupės narė nebegali vaidinti būdama tokios būklės, turiu imtis veiksmų. Pirmiausia noriu pasakyti, kad nusamdžiau mesjė Rišė iš Briuselio; dabar jis vaidins spektakliuose.

Minutėlę buvo tylu.

— Mesjė Rišė yra „vartiklis“, — su panieka pasakė panelė Divain. — Klounas ant lyno.

Tikra tiesa, šie du šokėjai ant lyno buvo pasirinkę skirtingus stilius. Panelei Laurai Divain visa tai buvo garbės reikalas, gero skonio įrodymas — eiti per lyną, vadinasi, nė nekrustelėti ir nesudrebėti. Ji savo numerį atlikdavo taip tobulai, kaip kad lygūs jos plaukai ir blyški oda.

— Kai arenoje baigs repetuoti panelė Smit ir Džonas, — tęsė Filipas Astlis, tarsi neišgirdęs jos žodžių, — turėsi surepetuoti numerį su mesjė Rišė paskutiniam spektakliui; taip publikai bus atskleisti jo talentai, žmonės bus parengti jo pasirodymams solo kitais metais. O tu, panele Divain, nevyksi su mumis į Dubliną, taip pat nebedirbsi pas mus, kai grįšime. Man labai gaila, brangioji, tikrai labai gaila, bet taip jau yra. O dabar gali pagyventi savo kambaryje dar mėnesį.

Filipas Astlis atsistojo, aiškiai leisdamas suprasti, jog pokalbis baigtas, nes visa reikalo esmė jau išdėstyta.

— Dabar turiu sutvarkyti kelis reikalus. Jeigu dar kuo nors galėčiau būti naudingas, — atidaręs duris pridūrė jis, — tau tereikėtų kreiptis į Džoną Foksą, tiesa, Foksai?

Jis buvo beišeinąs, bet pasigirdo panelės Divain balsas, kuris jau nebebuvo tylus, jos žodžiai nuskambėjo daug garsiau ir galingiau, nei buvo galima tikėtis.

— Rodos, pamiršote, kad tas vaikelis bus jūsų vaikaitis.

Filipas Astlis stabtelėjo kone dusdamas iš apmaudo.

— Nedrįsk su manimi išdarinėti tokių dalykų, mergyte! — sugriaudėjo jis. — Tasai kūdikis su Astliais neturės nieko bendra! Nieko! Joks jis man ne vaikaitis!

Nevaldomas jo balsas, ištreniruotas taip, kad perrėktų spektaklių ir publikos keliamą triukšmą, girdėjosi kiekviename amfiteatro kampelyje. Jį girdėjo toliau nuo scenos esančiame kambarėlyje kauges drabužių į ryšulius rišančios kostiumininkės. Jį girdėjo Tomas ir Džemas Kelevėjai, montuojantys dideles medines atra-

mas, kurios prilaikys dekoracijų konstrukcijas, kad šios nesulūžtų kelionės į Dubliną metu. Jį išgirdo statinio priekyje esančioje patalpoje už parduotus bilietus gautus pinigus skaičiuojanti ponia Konel. Jį girdėjo net cirko pasiuntinukai, kieme laukiantys, kol Džonas Astlis ir panelė Hana Smit baigs repetuoti su žirgais.

Maisei šie žodžiai užminė nerimą keliančią mįslę; ji taip ir manė, nors vylėsi, kad visa tai netiesa; vadinasi, ji neabejotinai turėtų nekęsti ir panelės Divain.

Panelė Hana Smit, aišku, irgi šitai girdėjo. Ir toliau šuoliuodama aplink areną ji pakėlė galvą, pirmąkart pastebėjusi virš jos vykstančią dramą.

Atrodė, kad Džonas Astlis vienintelis nesureagavo į tėvo protrūkį. Jis buvo pratęs prie Filipo Astlio riksmų ir retai kada įsiklausydavo į jų turinį. Panelė Smit tebebuvo ištiesusi rankas taurės link, todėl jis ją ir padavė. Tačiau dabar panelė Smit žiūrėjo kitur, jos mintys irgi buvo kitur, todėl ji nepaėmė taurės ir ši nukrito tarp jų ant žemės. Nepaisant minkštų pjuvenų pakloto, taurė sudužo.

Džonas Astlis akimirksniu sulaikė arklį.

— Stiklas! — riktelėjo jis. Netoliese laukiantis berniukas, kuris surinkdavo arklių mėšlą, įbėgo į areną nešinas šluota.

Tačiau panelė Hana Smit savojo eržilo nesustabdė. Ji ir toliau šuoliavo aplink areną sukiodama galvą, nenuleisdama akių nuo Filipo Astlio ir panelės Lauros Divain. Ji tikrai būtų užlėkusi ant šukes šluojančio berniuko, jeigu Džonas Astlis nebūtų sučiupęs vadelių ir pats sustabdęs jos arklio.

— Hana, kas tau atsitiko? — šaukė jis. — Žiūrėk, kur bėga tavo arklys, stiklas gali jį sužeisti!

Panelė Smit, nukreipusi žvilgsnį nuo panelės Lauros Divain, įsmeigė akis į Džoną Astlį. Dabar ji buvo labai išblyškusi, veide nebesimatė gražios šypsenos, švietusios visą repeticiją. Ji atrodė taip, tarsi jai būtų bloga.

Džonas Astlis kurį laiką spoksojo į ją, o paskui pakėlė akis į

ložę, kur sėdėjo panelė Laura Divain degančiomis akimis ir stovėjo jo tėvas, šnopuojantis kaip užvaikytas arklys.

Paskui Maisė išgirdo tai, ko niekada nė neįsivaizdavo galinti išgirsti iš panelės Hanos Smit lūpų.

— Džonai Astli, tu šūdo gabalas! — Ji suriko ne taip garsiai kaip Filipas Astlis, bet pakankamai garsiai, kad išgirstų Maisė ir visi kiti, buvę gretimoje ložėje. Berniukas, šlavęs stiklą, prunkštelėjo. Džonas Astlis prasižiojo, bet nesugebėjo suregzti nieko protingo. Tada panelė Smit nušoko nuo arklio ir nubėgo, o dėl dailiai dėliojamų jos kojų šis pabėgimas atrodė dar patetiškesnis.

Jai nubėgus Džonas Astlis dėbtelėjo į ložę, kur tebesėdėjo panelė Laura Divain triumfuodama nors trumputę niūraus farso akimirką. Atrodė, kad jis lyg ir norėjo kažką sakyti, tačiau prie kojų kikenantis berniukas jį privertė persigalvoti ir nebetęsti viešos scenos. Taigi jis greitai nulipo nuo arklio, metė berniukui abiejų arklių vadeles, nusileido mėlyno švarko rankoves ir nuskubėjo paskui panelę Smit.

— Na, tikiuosi, dabar tu laiminga, brangioji, — šnypštė Filipas Astlis. — To tu norėjai?

— Tai jūs iš visko sugebate padaryti viešą dramą, — atrėžė Laura Divain. — Jūs niekada nemokėjote likti ramus ar patylėti.

— Nešdinkis! Negaliu į tave žiūrėti!

Nors Filipas Astlis šį paliepimą išrėkė jai, jis pats puolė iš ložės, kviesdamas Džoną Foksą eiti kartu.

Jiems išėjus panelė Laura Divain toliau liko sėdėti ložėje, o visai šalia jos tyliai kiūtojo Maisė. Skreite sudėtos jos rankos virpėjo.

— Ateik pas mane minutėlei. — Maisė išgirdo tylius panelės Divain žodžius ir krūptelėjo supratusi, jog kreipiamasi į ją, jog panelė Divain matė ją sėdinčią gretimoje ložėje, todėl žino, kad ji viską girdėjo.

Maisė atsistojo ir įsmuko į gretimą ložę stengdamasi neatkreipti į save dėmesio, nors aplinkui nieko nebuvo, išskyrus ber-

niuką, kuris buvo išvedęs arklius, o dabar grįžo baigti šluoti šukių ir rinkti mėšlo.

Maisei įėjus panelė Divain nepakėlė akių.

— Pasėdėk su manimi, mažute, — tepaprašė ji. Maisė atsisėdo ant kėdės, nuo kurios visai neseniai buvo pakilęs Filipas Astlis, sėdėjęs šalia šokėjos ant lyno. Tikrai, sėdynė tebebuvo šilta. Jos abi žvelgė į areną, kurioje dabar buvo tylu; tylą trikdė tik berniuko šluota. Maisę guodė vienodas šluotos šiurenimas. Ji suprato, jog nepaisant to, kas čia ką tik nutiko, ji nesugebėjo pajusti neapykantos panelei Divain. Maisė jos gailėjo.

Panelė Laura Divain atrodė labai užsisvajojusi. Gal ji galvojo apie lynus, kuriuos buvo perėjusi, apie kuriuos sukosi, ant kurių kybojo ir suposi vaidindama šioje arenoje. Gal mąstė apie neįtikėtinai puikų finalinį vaidinimą, kuris įvyks po trijų dienų. O gal klausėsi savo kūno dalyvaudama labai asmeniškame tyliame dialoge, kaip kad kartais pačios su savimi kalbasi nėščios moterys.

— Man labai gaila, panele Divain, — pagaliau pratarė Maisė.

— O man — ne... Bent jau ne savęs. Galbūt gaila tavęs. Ir dar jos. — Panelė Divain linktelėjo prisiminusi arenoje jojusią panelę Haną Smit. — Dabar ji visą gyvenimą nerimaus dėl jo ir jo moterų. O man šitai jau negresia.

Ji pažvelgė į Maisę.

— Kiek tau metų, panele...

— Maisė. Man penkiolika.

— Vadinasi, ne tokia jau ir naivi. Bet dar ir nepatyrusi, tiesa?

Maisė norėjo protestuoti — kam patinka, kai, atsidūrus ant suaugusiųjų gyvenimo slenksčio, primenamas naivumas? Tačiau išvargusiame panelės Divain veide atsispindėjo nuoširdumas.

— Dar menkai pažįstu pasaulį, — sutiko ji.

— Tada leisk tave pamokyti. Tai, ko tu nori, neverta nė pusės to, ką dar turi. Nepamiršk šito.

Maisė linktelėjo, nors dar nesuprato šių žodžių prasmės. Ji

paliko tuos žodžius vėlesniam laikui, kai vėl juos prisimins ir mėgins pasiaiškinti.

— Ką dabar darysite, panele Divain? — paklausė ji.

Panelė Laura Divain nusišypsojo.

— Ketinu iš čia išskristi, mažute. Štai ką ketinu daryti.

Ketvirtas

Šiaip Maisė amfiteatre būtų pasilikusi ilgesniam laikui — jeigu tik galėtų, visą popietę stebėtų repeticijas, bet po pokalbio su panele Laura Divain ji tetroško išeiti. Jai nesinorėjo likti ir žiūrėti, kaip šokėja ant lyno repetuoja su savo pačios pamaina. Be to, Džonas Astlis taip pat dingo; Maisė abejojo, ar jam pavyks įkalbėti panelę Haną Smit grįžti ant arklio. Beje, jai reikėjo padėti mamai raugti kopūstus arba siūti, nes dabar Kelevėjų moterys siuvo, o ne gamino sagutes kaip anksčiau. Betė Baterfild iš jų nupirko visas sagutes ir medžiagas, reikalingas joms gaminti, prieš tai paprašiusi išmokyti ją daryti kelių rūšių sagas. Maisė neslėpė nuostabos sužinojusi, kad mama sutiko atiduoti sagutes, bet Anė Kelevėj buvo nepalenkiama.

— Dabar mes gyvename Londone, o ne Dorsetšyre, — pasakė ji. — Dorsetšyro veikla turi likti praeityje.

Iš pradžių Maisė džiaugėsi pokyčiais, bet vėliau jai ėmė trūkti Dorseto sagų. Taisyti kitų drabužius nebuvo taip malonu kaip jausti virpulį, tarsi iš nieko gaminant visai naują dalykėlį, pavyzdžiui, iš žiedelio ir galiuko siūlo — subtilią, į voratinklį panašią sagutę.

Dabar ji stovėjo ant amfiteatro lauko laiptelių ir žvelgė į Londoną gaubiantį rūką. Kelevėjai daug girdėjo apie šią tankią, dusinančią antklodę, bet jiems nusišypsojo laimė iki šiol savo kailiu to nepatirti, nes pavasaris ir vasara buvo vėjuoti, todėl rūkas nenusėsdavo. Tačiau rudenį anglimi kūrenami židiniai degdavo iš-

tisą dieną, leisdami į gatves dūmus, kur šie kybodavo nejudėdami, slopindami garsą ir šviesą. Buvo vidurdienis, bet gatvės žibintai jau degė; Maisė matė juos dingstant prieblandoje ties Vestminsterio tiltu. Iš įpratimo ji stebėjo iš rūko išnyrančius žmones, einančius jos pusėn nuo tilto, įdėmiai apžiūrinėdama kiekvieną pavidalą — ieškodama Rouzės Vitmen. Maisė jos dairėsi jau visą mėnesį, bet senoji bičiulė nesirodė.

Ji trypčiojo ant laiptų. Nuo tada, kai prieš mėnesį pasiklydo Londone, Maisė liovėsi vaikštinėjusi nuo amfiteatro iki namų šalutinėmis gatvelėmis, nors ir žinojo kelią, buvo įsidėmėjusi kelias parduotuves ir žmones. Paprastai ji eidavo Vestminsterio tilto gatve, kur žmonių buvo daugiau, o kelias visai aiškus. Tačiau nuo tada, kai ji kiek anksčiau atėjo į amfiteatrą, rūkas spėjo gerokai sutirštėti, ir ji dvejojo, ar sugebės grįžti net ir eidama įprastu keliu. Ji jau grężėsi, norėdama grįžti į amfiteatrą ir paklausti Džemo, ar jis negalėtų jos palydėti, kai duris stumtelėjo Džonas Astlis ir užlėkė tiesiai ant jos.

— Oi! — šūktelėjo Maisė.

Džonas Astlis nusilenkė.

— Labai atsiprašau, panele.

Jis jau rengėsi bėgti toliau, bet visai netyčia dirstelėjo į jos veidelį ir sustojo. Džonas Astlis pamatė žvilgsnį, kuris prislopino panelės Lauros Divain ugnį ir panelės Hanos Smit ašaras. Maisė žvelgė į jį neslėpdama begalinio paprastos Dorseto mergaitės susižavėjimo. Ji niekada piktai į jį nedėbsotų, niekada nepavadintų šūdo gabalu, niekada neskeltų jam antausio, kaip kad padarė panelė Hana Smit, kai jis nusekė paskui ją į užkulisius. Maisė jo nekritikuotų, o tik paremtų, nieko iš jo nereikalautų, priimtų tokį, koks yra, ji jo neatstumtų ir visada pati būtų jam atvira. Nors ir ne tokia daili kaip panelė Hana Smit — kad ir kaip ten būtų, ji juk tik paprasta kaimo mergaitė raudona nosyte ir raukinukais puošta kepuraite, — tačiau jos akys skaisčios ir šviesios, figūrėlė grakšti ir liauna, kūnas stangrus, ir Džonas Astlis jau dabar troško juo pasi-

džiaugti. Ji ir bus tasai gaivinantis eliksyras, kurio reikia vyrui, visai neseniai tapusiam įniršio ir pavydo taikiniu.

Džonas Astlis nutaisė nuoširdžiausią, paslaugiausią veido išraišką; svarbiausia, jis rodė susidomėjimą, o tokioms mergaitėms kaip Maisė šitai buvo labiausiai paperkantis dalykas. Jis stebėjo ją tebetrypčiojančią tiršto, sieringo, visa gaubiančio rūko pakraštу.

— Gal galiu kuo padėti? — pasiteiravo jis.

— Oi, ačiū, sere! — šūktelėjo Maisė. — Tiesiog... man reikia grįžti namo, bet bijau rūko.

— Ar gyveni kur nors netoli?

— Taip, netoli, sere. Vos už dvejų durų nuo jūsų, Heraklio namuose.

— Oo, vadinasi, esame kaimynai. Tikrai atrodai matyta.

— Taip, sere. Vasarą buvome susitikę per gaisrą... prisimenate? Ir... na, mano tėvas ir brolis dirba cirke. Aš čia dažnai lankausi, atnešu jiems valgyti ar šiaip ko.

— Ir aš einu Heraklio namų link. Leisk man tave palydėti. — Džonas Astlis pasiūlė jai parankę. Maisė žvelgė į jo ranką taip, tarsi jis jai siūlytų brangakmeniais inkrustuotą karūną. Tokių kuklių mergaičių kaip Maisė gyvenime retai kada pasitaiko gauti būtent tai, apie ką jos svajoja. Ji ištiesė ranką ir nedrąsiai palietė jo alkūnę, tarsi baimindamasi, jog šioji ištirps. Bet mėlyno švarko medžiaga ir po ja esantys raumenys buvo tikri; Maisė pastebimai suvirpėjo.

Džonas Astlis uždėjo kitą ranką ant jos rankutės ir spustelėjo, drąsindamas Maisę įsikibti jam į parankę.

— Štai taip, panele...

— Maisė.

— Aš tavo paslaugoms, Maise.

Džonas Astlis nuvedė ją laiptais žemyn, o paskui pasuko kairėn, į Stangeito gatvės miglas, užuot ėjęs tiesiai, kiek šviesesne Vestminsterio tilto gatve. Maisė skendėjo šiltame savo pačios rūke; netardama nė žodelio, ji leidosi vedama keliu, kurio pati visą

mėnesį vengė. Tiesą sakant, Maisė nė nepastebėjo, kur jie eina. Galimybė eiti šalia, liečiant patį gražiausią, patį talentingiausią ir elegantiškiausią kada nors jos matytą vyrą, buvo daugiau nei svajonė ar sapnas. Tai buvo pati svarbiausia jos gyvenimo akimirka. Ji lengvai žengė šalia jo, tarsi rūkas būtų ir po jos kojomis, tarsi jis ją keltų nuo žemės.

Džonas Astlis kuo puikiausiai žinojo, kokį įspūdį daro Maisei; jis taip pat žinojo, kad nereikia daug kalbėti. Iš pradžių jis kalbėjo tik tiek, kiek būtinai reikėjo vedant ją per rūką: „Pasisaugok to vežimo", „Pamėginkime išvengti to latako, gerai?", „Žingsnelį dešinėn, nes kitaip įlipsi į arklio mėšlą". Džonas Astlis užaugo kartu su Londono rūku ir buvo pratęs jame vaikščioti atsiduodamas kitiems savo pojūčiams — jo nosis uodė arklius, smukles ar šiukšles, pėdos juto nutekamųjų latakų įdubas ir iškilumus šalikelėse ar grindinio akmenis. Nors rūkas slopino garsus, jis vis tiek galėdavo pasakyti, keli arkliai — vienas, du ar keturi — traukia vežimaitį, ir atskirti dviratį vežimą nuo fajetono. Taigi jis pasitikinčiu, bet nesparčiu žingsniu ėjo per rūką, nes Heraklio namai buvo netoli, o jam reikėjo laiko.

„Fiziškai" įgijęs Maisės pasitikėjimą, jis ėmė švelniai ją kalbinti.

— Ar ir šiandien atnešei tėčiui ir broliui pietus? — paklausė jis.

— Taip, sere.

— Ir ko gi tu jiems atnešei? Palauk, leisk atspėti. Pyrago su mėsa?

— Taip, sere.

— Ar pirkai, ar pati gaminai?

— Padėjau mamai gaminti. Suminkiau tešlą.

— Net neabejoju, kad suminkei labai gerą tešlą, Maise, tokiais dailiais piršteliais... dailiausiais piršteliais Lambete.

Maisė sukikeno.

— Ačiū, sere.

Jie dar kiek paėjėjo, kol pasiekė „Karalienės galvą“, įsikūrusią prie kampo, ten, kur Stangeito gatvė įsuka į Lambeto Pelkę; pro smuklės langus krintanti geltona šviesa dažė rūką gelsva skreplių spalva. Tokiu oru nebuvo lauke geriančių žmonių, bet, jiems einant pro šalį, atsilapojo smuklės durys ir pro jas išvirto besijuokiantis ir kartu besiplūstantis vyras.

— Oi! — Maisė tvirčiau suspaudė Džono Astlio ranką.

Jis vėl uždėjo ant jos rankos savąją ir spustelėjo, dar tvirčiau prispausdamas jos ranką sau prie kūno.

— Na, Maise, tau tikrai nereikia nerimauti. Juk esi su manimi. Jis nedrįs tavęs nė pirštu paliesti.

Tikrai, vyras jų nė nepastebėjo; jis nusvirduliavo į vieną Lambeto Pelkės pusę, o Džonas Astlis su Maise pasuko į kitą.

— Tikriausiai jis eina pirkti daržovių savo žmonai. Kaip manai, ko jis nupirks — griežčių ar ropių?

Nors ir susinervinusi, Maisė vėl sukikeno.

— Oi, manau, kad jis nupirks griežčių, sere. Jie daug skanesni.

— Porų ar kopūstų?

— Porų! — nusijuokė Maisė, tarsi pati būtų papokštavusi, ir Džonas Astlis prie jos prisidėjo.

— Šita smuklė prastai pagarsėjusi, — pasakė jis. — Nereikėjo tavęs pro ją vesti, Maise. Tikrai atsiprašau.

— Oi, sere, nesijaudinkite, su jumis jaučiuosi visiškai saugi.

— Gerai. Džiaugiuosi, brangioji. Žinoma, ne visos smuklės tokios. Yra ir labai šaunių. Pavyzdžiui, „Ananasas“. Net ir ledi ten gali lankytis ir jaustis kaip namie.

— Manyčiau, sere, nors pati niekada nesu ten buvusi.

Išgirdus smuklės pavadinimą, Maisės veidelis kiek apniuko, nes ji prisiminė, kaip prie tos smuklės laukė išeinančio Džono Astlio ir galiausiai jis pasirodė su viena kostiumininke. Nė pati nepajutusi ji truktelėjo ranką iš tvirtai suspaustos jo parankės. Jis pajuto šį jos judesį ir pats sau nusikeikė. Vadinasi, „Ananasas“ atkrenta,

pamanė Astlis; akivaizdu, kad toji smuklė jai nepatinka. Gal tai ir ne pati geriausia vieta, nors patogi, nes netoliese yra Astlio arklidės, o jos ir turėjo būti visa ko finalas; be to, toje smuklėje gali būti daug žmonių iš cirko, kurie ją pažintų.

Kol Džonas Astlis nepaminėjo „Ananaso“, Maisė galėjo džiaugtis svaiginančiu flirtu, maloniu pašnekesiu ir atsiduoti savo fantazijoms. Tačiau jam paminėjus smuklę ji buvo priversta sau pripažinti tikruosius jo kėslus. Galiausiai apsilankymas smuklėje su Džonu Astliu būtų konkretus įvykis. Ji dvejojo.

— Amfiteatre mačiau jus jojant su panele Smit, — pasakė ji. — Jūs abu taip gražiai atrodėte.

Džonas Astlis visai netroško, kad pokalbis pasisuktų būtent tokia linkme. Jis norėjo vėl ją grąžinti prie juokelių apie daržoves.

— Panelė Smit labai gerai jodinėja, — paprastai atsakė jis svarstydamas, kiek ilgai Maisė stebėjo jų repeticiją. Ar ji girdėjo, ką jo tėvas išrėkė panelei Laurai Divain?

Maisė savo ruožtu taip pat mąstė apie tai, ką matė ir girdėjo, apie tą dėlionės detalę, kurios trūko tam, kad susijungtų Džono Astlio ir panelės Divain paveikslėliai. Ji mąstė apie tai ir suprato, kad toks realus jo buvimas šalia — platūs pečiai ir liaunas liemuo po gerai sukirptu mėlynu švarku, linksmos akys ir neblėstanti šypsena, lengvi, ryžtingi žingsniai ir tvirtas glėbys, net aplink jį tvyrantis sodrus arklio prakaito kvapas — yra daug galingesnis už visa tai, ką jis kam nors kada nors yra padaręs. Pajutusi tik menką kaltės dilgtelėjimą dėl jai parodyto panelės Divain gerumo ir duoto įspėjimo, Maisė išmetė iš galvos visą tą istoriją ir mėgavosi tik šia akimirka. Taip, gal jis ir rodo dėmesį daugeliui moterų, bet kodėl ir jai nepasidalijus šiuo dėmesiu? Ji to norėjo.

Ji net pasistengė, kad jam būtų lengviau. Jiems išsukus iš gatvės ir įėjus į Heraklio namų taką, kur dešinėje pusėje buvo Keleivėjų kambariai, Maisė pratarė:

— Taip greitai atėjome!

Šiuos žodžius ji ištarė kiek įmanydama liūdnesniu balsu.

Džonas Astlis iškart šitai pajuto ir pasistengė tuo pasinaudoti.

— Brangute, maniau, kad apsidžiaugsi saugiai grįžusi namo! Ar tavęs jau laukia?

— Ne, — atsakė Maisė. — Dar nelaukia. Turėčiau padėti mamai raugti kopūstus, bet, tiesą sakant, tai nėra skubu.

— Ką, nereikia nei porų, nei griežčių?

Maisė nusišypsojo, bet dabar jis jau vedė ją per gatvę, ir jai ėmė traukti skrandį vien pagalvojus apie tai, kad jis greitai ją paliks prie durų, ir gali būti, kad ji daugiau niekada su juo nesikalbės ir jo nepalies.

— Man buvo taip malonu lydėti tave namo, Maise, kad aš tikrai dar nenoriu su tavimi skirtis, — pareiškė Džonas Astlis, stabtelėjęs netoli panelės Pelham namų. — Gal galėtume ko nors išgerti prieš man tave parvedant namo?

— Būtų... būtų... labai miela.

— Manau, mums visai tiktų smuklė gatvės gale. Ji netoli, per rūką toli ir nenuklystume, be to, ten yra vienas jaukus kampelis, kuris, tikiuosi, tau patiktų.

— Ge... gerai, sere. — Maisė vos įstengė tarti žodžius. Akimirką ji svaigo nuo sumišusių kaltės ir baimės jausmų. Bet ji vėl tvirčiau įsikibo Džonui Astliui į parankę, nusigręžė nuo vos matomų namų ir nuėjo ta kryptimi, kuria jis — ir ji — norėjo eiti.

Penktas

„Heraklio smuklė“ buvo paskutinė Heraklio namų eilėje, stovinti prie Vestminsterio tilto gatvės; kitame eilės gale buvo „Ananasas“. Ši aludė buvo didesnė ir pilnesnė nei „Ananasas“, su atskirtomis kabinomis ir ryškiomis šviesomis. Džonas Astlis

kelis kartus čia gėrė, bet gundymams mieliau rinkdavosi ramesnes ir tamsesnes vietas. Na, bet čia bent jau nebuvo žmonių iš cirko; jiems įėjus niekas nė nepažvelgė.

Džonas Astlis sumokėjo porelei, kad ši užleistų vietą, ir pasodino Maisę kampinėje kabinoje, atitvertoje pečius siekiančia pertvara; taip jie buvo atitverti nuo gretimose kabinose sėdinčių žmonių, bet patys galėjo gerai matyti visą patalpą. Tada jis nuėjo prie baro ir jai užsakė punšo, o sau nusipirko taurę vyno.

— Punšą padaryk saldų ir stiprų, — paprašė jis. Smuklininkas pažvelgė į sėdinčią Maisę, bet nieko nepasakė.

Džonas Astlis, kaip ir jiems einant gatve, neskubėjo pradėti pokalbio. Tiesą sakant, jam ir nesinorėjo kalbėti. Jis pasiekė pirmą savo tikslą — jam pavyko atsivesti Maisę į smuklę ir pasisodinti priešais save su taure gėrimo. Jis jautėsi padaręs pakankamai, o romas ir jo buvimas šalia padės pasiekti ir antrąjį tikslą. Tiesą sakant, Džonas Astlis nemėgo kalbėtis su moterimis; jis nujautė mažai ką dabar galįs pasakyti Maisei. Ji buvo graži mergaitė, o jis paprasčiausiai norėjo atsipūsti nuo jo gyvenime pasitaikančių įkyrių moterų.

Iš pradžių Maisė nieko nekalbėjo priblokšta naujų pojūčių, kurie ją apėmė štai taip sėdint Londono smuklėje su gražiu vyriškiu. Žinoma, Pidlio slėnyje jai teko lankytis smuklėse, bet jos buvo tamsios, prirūkytos ir varganos, palyginti su šia. Nors ir „Heraklio smuklė“ buvo pati paprasčiausia apšiurusi vietinė aludė, tačiau mediniai stalai ir kėdės čia tvirčiau padaryti nei negrabiai sukalti „Penkių varpų“ baldai Pidltrenthaide, nes smuklės šeimininkas nupirko jau nenaujas kėdes iš keliavusio pro šalį šunmeistrio, nepanorėjęs mokėti už puikų Tomo Kelevėjaus darbą. Be to, „Heraklio smuklėje“ buvo šilčiau — nors patalpa ir didesnė, čia liepsnojo kaitresnis anglimi kurstomas židinys, o ir žmonių buvo daugiau, dar labiau šildančių kambarį. Net ir alaviniai alaus bokalai čia buvo ne tokie sulamdyti kaip Pidltrenthaide, o vyno ir punšo taurės iš geresnio stiklo, nei jai teko matyti Dorsetšyre.

Maisei dar niekada neteko būti patalpoje su tiek daug žibintų; ji žavėjosi kiekviena smulkmena, kurią dabar įžiūrėjo, — moterų suknelių raštais, vyrų kaktų raukšlelėmis, ant medinių pertvarų įrėžtomis pirmosiomis vardų ir pavardžių raidėmis. Ji žiūrėjo į aplink šurmuliuojančius, pirmyn ir atgal vaikštančius žmones, kaip žiūri katinas į medį, pilną paukštelių, — jis alkanomis akimis nusižiūri kokį vieną, paskui jo dėmesį patraukia kitas; taip ir Maisė sukiojo galvą tai į vieną, tai į kitą pusę. Smuklės lankytojai atrodė puikiai nusiteikę. Kitoje kambario pusėje sėdėjusiam būreliui nusikvatojus, Maisė nusišypsojo. Kai du vyrai ėmė vienas ant kito rėkti, ji kilstelėjo antakius, o paskui su palengvėjimu atsiduso, nes staiga jie nusijuokė ir paplekšnojo vienas kitam per nugaras.

Maisė nė nenutuokė, kas įpilta į punšo taurę, kurią jai pastatė Džonas Astlis; iki šiol ji buvo ragavusi tik silpno alaus. Ji guviai pakėlė taurę ir gurkštelėjo.

— Oo, čia kažko įpilta, taip prieskoninga. — Ji apsilaižė. — Nemaniau, kad Londone gėrimai kitokie. Bet čia daug kas kitaip. Pavyzdžiui, kad ir ši smuklė — čia daug smagiau nei „Penkiuose varpuose“!

Ji dar kartą gurkštelėjo; nors apie gėrimą daug negalvojo, Maisė nutuokė, kad iš jos šito tikimasi.

Džonas Astlis menkai jos tesiklausė; jis svarstė, kiek jam prireiks nupirkti romo, kad ji taptų lengvai palenkiama ir sutiktų su viskuo. Jis dirstelėjo į rausvus jos skruostus ir kvailą šypsenėlę. Pakaks ir dviejų, nutarė.

Maisė dairydamasi nesistengė įsižiūrėti į žmonių veidus, todėl nieko ir nepažino, bet vienas smuklės lankytojas pažino ją. Prie baro susirinkusiame žmonių būrelyje ji nepamatė Čarlio Baterfildo, laukiančio gėrimų, nors jis jau ėmė į ją spoksoti. Šalia jos sėdėjo Džonas Astlis, o ji skaniai gurkšnojo punšą, todėl Čarlis tik paniekinamai vyptelėjo ir nusigręžė. Tačiau jis neatsispyrė pagundai apie tai pranešti savo tėvams, statydamas ant stalo alų:

— Atspėkite, kas sėdi kitoje kabinoje. Ne, mama, baik!

Jis timptelėjo Betę Baterfild už rankovės vėl ją pasodindamas, nes ji jau stojosi norėdama persisverti per užtvarą ir pasižiūrėti. — Neleisk jiems tavęs pamatyti!

— Kas ten, vaike? — paklausė Dikas Baterfildas ir godžiai gurkštelėjo iš bokalo. — Aa, skanu.

— Tasai mamyčiukas Astlis ir mažoji panelė Dorset.

— Dorset? Gal Maisė? — klausinėjo Betė Baterfild. — O ką ji čia veikia? Čia jai ne vieta.

Ji prikišo ausį prie gretimos kabinos norėdama pasiklausyti. Sulig kiekvienu punšo gurkšniu Maisė kalbėjo vis garsiau, todėl Baterfildai girdėjo bent jau vieną dialogo dalį; Džonas Astlis kalbėjo nuleistu balsu ir mažai ką tepasakė.

— Mudvi su mama vaikštome į cirką dusyk per savaitę, — čiauškėjo Maisė. — Taigi aš jau po kelis kartus esu mačiusi viską, ką jūs darote. Man patinka jūsų žirgas, sere. Jūs taip gražiai juo jojate.

Džonas Astlis tik kažką suniurnėjo sau po nosimi. Smuklėse jis niekada nekalbėdavo apie darbą, be to, jam visai nereikėjo jos komplimentų, bet Maisė dar nebuvo tiek patyrusi, kad šitai pajustų. Tiesą sakant, ji jau buvo bepradedanti jam atsibosti. Smuklėje jis pastebėjo porą moterų, su kuriomis, jo manymu, būtų daug maloniau leisti laiką nei su Maise. Ji išties dar mergaitė, o jis iš savo patirties galėjo pasakyti, kad mergaitės geriau tik teoriškai, o ne praktiškai. Tam, kad atimtum joms nekaltybę, reikia daugiau kantrybės ir atsakomybės, nei jis šiuo metu galėjo savyje rasti; tokiais atvejais jos dažniausiai verkia, o jam norėjosi, kad su juo besimylinti moteris patirtų malonumą. Tik panelė Laura Divain pademonstravo mergišką išmanymą akto metu juokdamasi, o ne verkdama, puikiai išmanydama būdus, kuriais moteris gali įsiteikti vyrui; jam nė nereikėjo jos mokyti. Jis buvo nustebęs, kad ji tebebuvo nekalta; jis nustebo dar ir dėl to, kad panelė Laura Divain elgėsi kitaip nei įprasta nekaltoms mergaitėms, — ji neverkė, bet

lyg buvo įsitikinusi, jog nuo šiol į jį turės atitinkamas teises. Po kelių malonių susitikimų jis jos nusikratė ir atsisakė patikėti, kad ji nešioja jo kūdikį, kol panelė Hana Smit šiandien tėškė jam šią žinią tiesiai į veidą.

Tačiau kad ir ką Džonas Astlis manė apie Maisę, jis jau savitai jai įsipareigojo, kai pasisodino ją smuklės kabinoje ir ėmė vaišinti punšu kitų žmonių akivaizdoje. Kitos čia buvusios moterys aiškiai matė ir suprato, ką visa tai reiškia, kokie jo ketinimai, todėl visai nenorėjo būti tik antrasis jo tos dienos pasirinkimas.

Na, jis bent jau pasistengs, kad visa tai ilgai netruktų. Kai tik Maisė baigė gerti punšą, jis pakilo norėdamas jai nupirkti dar ir prisipildyti savo vyno taurę. Grįždamas į savo vietą su gėrimais abiejose rankose, jis žengė žingsnį į šalį, kad praleistų vaikinuką su randu ties antakiu. Vaikinukas žingtelėjo į tą pačią pusę kaip ir jis, o paskui šaipydamasis pasitraukė vėl į tą patį šoną kaip ir Džonas Astlis. Jis dar kiek pastovėjo užtvėręs Džonui Astliui kelią, o paskui bakstelėjo jojikui pečiu sujudindamas jo laikomą taurę, ir pusė vyno pasiliejo ant grindų.

— Mamyčiukas, — sušnypštė praeidamas.

Džonas Astlis nė nenutuokė, kas jis toks, bet toks tipas jam buvo pažįstamas — tikriausiai šis vaikinukas kažkada žiūrėjo vaidinimą ir dabar pavydėjo Astliui šlovės ir gabumų. Retkarčiais vyrai jį susistabdydavo gatvėje ar smuklėje ir imdavo iš jo šaipytis; kartais, kai pavydas tapdavo nebevaldomas, įsiplieksdavo muštynės. Jeigu tik būdavo įmanoma, Džonas Astlis stengdavosi šito išvengti, nes jo padėties žmogui negražu ir žema peštis su prastuomene. Tačiau jis puikiai mokėjo apsiginti ir šauniai atremdavo atakas, dažniausiai nukreiptas į gražų jo veidą. Nepaisant kelių kartų, kai jis krito nuo arklio ar buvo pavaišintas kanopų spyriais, Astlis sugebėjo išsaugoti veidą švarų, be randų, todėl nė neketino gadinti savo išvaizdos stumdydamasis su girtu vaikigaliu darbininku.

Maisė nepastebėjo šio susidūrimo, nes dabar klausėsi, ką jai sako apkūni moteris suskirdusiais skruostais ir mėsingomis rankomis, persisvėrusi per užtvarą, skyrusią dvi kabinas.

— Norėjau užsukti pas tave ir tavo motiną, — kalbėjo Betė Baterfild. — Viena moteris nori kitokių sagų liemenėms, kurias pati siuva. Ar moki gaminti iškilias sagas?

— Aišku, kad moku! — sušuko Maisė. — Juk aš iš Dorsetšyro, ar ne? Dorseto sagos iš Dorseto mergaitės rankų! — Nuo punšo jos balsas skambėjo garsiai ir kiek per šaižiai.

Betė Baterfild suraukė kaktą. Ji pajuto dvelktelėjusį romo kvapą.

— Ar tavo mama žino, kad esi čia, ką?

— Aišku, kad žino, — nutraukė ją Džonas Astlis. — Bet tai ne jūsų reikalas, tiesa, madam Smalsuole?

Betė Baterfild pasišiaušė.

— Čia ir mano reikalas. Maisė yra mano kaimynė, o mes rūpinamės visais savo kaimynais... na, tais, kurie gyvena čia, netoliese. — Ji pašnairavo į Astlį.

Džonas Astlis svarstė, kaip su ja pasielgti — jis galėjo pameilikauti, galėjo parodyti panieką ar likti tiesiog abejingas. Ne visada lengva nuspręsti, kuris būdas tinkamiausias elgiantis su skirtingų tipų moterimis, bet jis turėjo apsispręsti prieš atiduodamas Maisę jos kaimynams. Dabar, kai iškilo grėsmė jos netekti, jis vėl jos panoro. Pastatęs ant stalo gėrimus ir atsukęs skalbėjai nugarą, jis atsisėdo ant suolo visai šalia Maisės ir drąsiai ją apsikabino. Maisė nusišypsojo, patogiai atsirėmė į jo ranką ir gurkštelėjo punšo.

Betė Baterfild įtariai stebėjo šią jaukią scenelę.

— Maise, ar tu...

— Viskas gerai, ponia Baterfild, tikrai. Mama žino, kad aš čia.

— Ar tikrai?

Nors dabar Maisė melavo įtikimiau, jai prireikė pastangų, kad įtikintų Betę Baterfild.

— Liaukis, Bete, — sumurmėjo Dikas Baterfildas, timptelėdamas ją už sijono. Buvo savaitgalis, jis jautėsi pavargęs, todėl tenorėjo ramiai pasėdėti ir išgerti kartu su šeima ir draugais. Jam dažnai atrodydavo, kad žmona per daug kišasi į kitų reikalus.

Betė Baterfild pasitenkino tarstelėjusi:

— Tai vėliau ateisiu paklausinėti apie tas iškilias sagas, gerai? — Ji tarsi norėjo įspėti Džoną Astlį, kad Maisė greitai turėtų grįžti namo ir jos laukti.

— Gerai. Arba rytoj. Tik būtų geriau, jei nedelstumėt, nes mes greitai išvažiuosim.

— Išvažiuosit? Kur, atgal į Dorsetšyrą? .

— Aišku, kad ne į Dorsetšyrą. — Maisė mostelėjo ranka. — Ne, į Dubliną, kartu su cirku!

Net ir Džonas Astlis nustebo — netgi pasibaisėjo, — išgirdęs tokią naujieną.

— Tu tikrai važiuosi?

— Girdėjau, kaip jūsų tėvas prašė mano tėvo važiuoti kartu. Savaime aišku, kad jūs galite įkalbėti savo tėvą leisti mano tėčiui kartu vežtis ir mus visus. — Ji gurkštelėjo punšo ir trinktelėjo taurę ant stalo. — Tada visi būsime drauge!

— Taigi taigi. — Betė Baterfild suraukusi antakius pažvelgė į Džoną Astlį. — Tai gal geriau dabar kartu su tavimi nueisiu pas tavo mamą.

— Bete, sėskis ir baik gerti. — Dikas Baterfildas prabilo tokiu įsakmiu tonu, kokį žmona girdėdavo nedažnai; ji pakluso iš lėto leisdamasi į savo vietą, bet jos kakta vis dar buvo suraukta.

— Čia kažkas negerai, — murmėjo ji. — Aiškiai matau.

— Taip, bet čia ne tavo rūpestis. Palik tuos Kelevėjus ramybėje. Tu elgiesi taip pat blogai kaip ir Magė susitikinėdama su tuo Kelevėjų berniūkščiu, pasitaikius progai. Gal turėtum daugiau rūpintis ja, o ne ta mergaite kitoje kabinoje. Panelė Dorset jau pakankamai didelė, kad suprastų, kuo visa tai kvepia. Ji gaus iš Astlio tai, ko pati nori. Beje, kai eisi pas ponią Kelevėj, būtinai paklausk,

ką jos vyras darys su savo mediena, jei jie išvyksta į Airiją. Pasakyk jam, kad aš viską paimsiu — ir kėdes, jeigu jų turi. Na, tiesą sakant... gal aš pats eisiu kartu su tavimi, kai pas juos susiruoši.

— Tai kuris čia iš mūsų kišasi į Kelevėjų reikalus?

Dikas Baterfildas pasirąžė, paskui pakėlė bokalą.

— Čia ne Kelevėjų reikalai, pupyte, tai Baterfildo reikalai! Štai kodėl tu vis dar turi stogą virš galvos.

Betė Baterfild prunkštelėjo.

— Štai dėl ko tasai stogas laikosi. — Ji ištiesė nutrintas, susiraukšlėjusias rankas, kurios jau dvidešimt metų niurkė šlapius drabužius ir atrodė gerokai senesnės už pačią Betę. Dikas Baterfildas sugriebė vieną ranką ir pabučiavo iš gailesčio ir meilės. Betė Baterfild nusijuokė.

— Eik jau, eik, senas dešrigali. Ir ką gi man su tavimi daryti?

Ji atsilošė ir nusižiovavo, nes ką tik buvo baigusi naktinį skalbimą ir jau daugiau kaip dieną nemiegojusi. Ji įsitaisė savo vietoje, kaip įsitaiso akmuo akmeninėje sienoje, ir galiausiai visai išmetė Maisę iš galvos. Ji nepajudės iš vietos kelias valandas.

Dabar Džonas Astlis mąstė apie Dubliną. Patirti nuotykį su Maise jį ypač masino dėl to, kad jau po kelių dienų ji būtų palikta čia ir jam nereikėtų klausytis jokių mergiotiškų verkšlenimų ar reikalavimų.

— Tai kas girdėt dėl Dublino? — paklausė jis. — Ką tavo tėvas ketina daryti?

— Dirbti staliumi. Jis yra kėdžių meistras, bet ponas Astlis pakvietė jį dirbti cirke, ir čia jis gamina visokiausius daiktus. — Paskutinius žodžius Maisė ištarė nerišliai, nes jau ėmė veikti romas. Ji norėjo padėti svaigstančią galvą ant stalo.

Džonas Astlis atsipūtė; aišku, kad jo tėvas niekada neleis staliaus šeimai kartu su jais keliauti į Dubliną. Jis ištuštino savo taurę ir atsistojo.

— Eikš, eime.

Jie susiruošė pačiu laiku. Tasai nemandagus vaikinukas, pastūmęs jį ir išpylęs vyną, dabar sėdėjo kitame smuklės gale su būreliu kitų; jie pradėjo dainuoti:

Kartą susitiko mylinti pora —
Gražuolytė Keitė, Denis dabita.
Štai ir susitiko mylinti pora,
Žaisti ir bėgioti buvo negana.
Laiką kad prastumtų, Denis dabita
Jai parodė kitą Denį ana va.

Dabar Maisės skruostai liepsnote liepsnojo raudoniu, ji atrodė apsvaigusi.

— Eime, Maise, — pakartojo Džonas Astlis, dėbtelėjęs į dainininkus. — Palydėsiu tave namo.

Smuklėje ir kiti nusičiupo pradėtą dainą:

Tėvo kluonas buvo nebloga vieta,
Gražuolyte Keite, Deni dabita...
Tėvo kluonas buvo nebloga vieta,
Savo kotą traukė Denis dabita.
Ilgas tas jo kotas, kaip šita ranka,
O jo vardas, sako, Denis dabita!

Maisė ilgai krapštėsi mėgindama apsigaubti pečius skara.

— Greičiau! — murmėjo Džonas Astlis. Padėdamas jai atsistoti, jis ją apkabino ir nusivedė durų link. Dainos fone pasigirdo Betės Baterfild žodžiai:

— Nepamiršk, ančiuk, greitai ateisiu pas tavo mamą!

Ji ant upės kranto buvo nuvesta,
Gražuolytė Keitė, Denis dabita,
Ji ant upės kranto buvo nuvesta,

Pražergė jos kojas Denis dabita,
Jai ant pilvo jojo, smaginos risčia,
Tai šaunus jo kotas, Denis dabita!

Džonas Astlis uždarė duris ir išgirdo nuskambėjusį juoką. Tačiau Maisė, regis, nieko nepastebėjo ir nesuprato, nors, atgaivinta šviežio oro, ji įstengė išstovėti ant kojų ir net papurtė galvą, tarsi mėgindama praskaidrinti mintis.

— Sere, kur mes einam? — vargais negalais išspaudė ji.

— Truputį pasivaikščiosim, o tada parvesiu tave namo. — Džonas Astlis, tebelaikydamas ją apkabinęs, nusivedė ne kairėn, kur buvo Heraklio namai, bet dešinėn, Bastilijos gatvės link. Tarp dviejų namų buvo tarpas, per kurį buvo galima patekti į Heraklio dvarą ir arklides. Šaltas oras akimirksniu pavertė Maisę iš laimingos pasigėrusios mergaitės į bloguojančią pasigėrusią mergaitę. Dar nepriėjusi Bastilijos gatvės ji ėmė dejuoti ir stvėrėsi už pilvo. Džonas Astlis ją paleido.

— Idiotė mergiūkštė, — murmėjo jis, kai Maisė parpuolė ant kelių ir ėmė vemti į nutekamąjį lataką. Jis gundėsi čia ją ir palikti, kad pati susirastų kelią namo. Smuklė buvo netoli, nors kabojo toks tirštas rūkas, kad jos nesimatė nė ženklo.

Tą akimirką iš rūko išniro kažkieno pavidalas ir pasuko jų pusėn. Jie buvo vos už kelių žingsnių nuo Baterfildų kambarių, kur Magė trumpam užsuko po darbo persirengti. Dabar ji dirbo acto fabrikėlyje prie upės, netoli medienos sandėlių, esančių šiauriau Vestminsterio tilto; nors nuo jos trenkė rūgštimi, jai bent jau nebeskaudėjo nosies ir nebeašarojo akys. Fabrikėlio savininkas darbininkus paleisdavo net anksčiau šeštadienio popietėmis.

Pamačiusi Džoną Astlį, Magė krūptelėjo. Jau visi metai, kai ji stengėsi viena nevaikščioti per rūką, nors labai prireikus vis tiek eidavo. Nuo fabrikėlio ji eidavo su kita netoli gyvenančia mergaite, o smuklė buvo taip arti Baterfildų namų, kad ji visai nesijaudino. Beveik kaktomuša susidūrusi su kitu žmogumi, ji vos nesukliko,

bet paskui pamatė prie jo kojų sukniubusį pavidalą, vis dar vemiantį į lataką. Pažinusi Džoną Astlį su eiline užkariautąja, Magė sukikeno.

— Linksminatės, sere? — mestelėjo ji ir nubėgo, jam nespėjus nieko atsakyti. Pajutusi palengvėjimą, kad šis vaizdelis jai jau pažįstamas, kad Džonas Astlis nekelia jokios grėsmės, ir norėdama kuo greičiau smuklėje pasislėpti nuo rūko ir šalčio, ji daugiau nepažvelgė į merginą ir nuskubėjo į Heraklio smuklę.

Šeštas

— Čionai, Magse, — šūktelėjo Dikas Baterfildas. — Eikš, sėskis. — Jis pats atsistojo. — Tikriausiai nori alaus, ką?

Šiomis dienomis jis buvo malonesnis savo dukrai; už kiekvieną dieną jam nešamą jos atlyginimą jis atsilygindavo geresniu elgesiu.

— Ir pyrago, jei dar likę, — jam pavymui šūktelėjo Magė, sėsdama į laisvą vietą šalia motinos. — Labas, mama.

— Labas, ančiuk. — Betė Baterfild nusižiovavo. — Jau baigei darbą?

— Baigiau... O tu?

— Tam kartui.

Motina ir dukra sėdėjo viena šalia kitos džiaugdamosi tokia draugija.

— Ar Čarlis čia? — paklausė Magė stengdamasi, kad jos balsas nenuskambėtų viltingai.

— Ai, neimk į galvą, jis ten.

Nors dabar brolis jai įkyrėdavo mažiau nei anksčiau — dar vienas jos uždirbamų pinigų pliusas buvo tai, kad dabar Dikas Baterfildas labiau varžė Čarlį, — ji visada jausdavosi laisviau, kai būdavo viena su tėvais.

— Ar čia kas nors vyksta? — paklausė ji motinos.

— Ne... Ar žinojai, kad Kelevėjai vyksta į Dubliną? — Betė Baterfild turėjo bruožą galimybę pakeisti į esamybę.

Magė net pašoko.

— Ką?

— Tikra tiesa. Jie išvyksta šią savaitę.

Magė prisimerkė.

— Negali būti. Kas tau sakė?

Betė Baterfild krustelėjo savo vietoje; ją ėmė nervinti Magės netikėjimas.

— Maisė Kelevėj.

— Kodėl Džemas man nieko nesakė? Aną vakarą jį mačiau!

Betė Baterfild truktelėjo pečiais.

— Gal jie kvaili, kad važiuoja! Juk jie ne keliautojai. Jiems buvo jau gana sunku atvykti čia iš Dorsetšyro, jie dar tik baigia čia įsikurti. Kodėl Džemas turėtų tai nuo manęs slėpti? — Magė stengėsi nuslopinti beprasiveržiančią isterijos gaidelę, bet Betė Baterfild ją išgirdo.

— Nurimk, ančiuk. Nemaniau, kad tau visa tai taip rūpi. Gaila, kad tavęs čia nebuvo prieš penkias minutes, būtum galėjusi pati paklausti Maisės.

— Ji čia buvo?

— Buvo. — Betė Baterfild patimpčiojo skaros kampą, paskui pakėlė bokalą alaus ir vėl pastatė.

— Maisė nevaikšto po smukles. Ką ji čia veikė, mama? — neatlyžo Magė.

Betė Baterfild suraukusi kaktą įsižiūrėjo į alų.

— Ji čia buvo su tuo cirkininku. Juk žinai, — ji mostelėjo ranka, — su tuo, kuris joja ant žirgų. Su Džonu Astliu.

— Su Džonu Astliu? — rėkte išrėkdama šį vardą, Magė pašoko ant kojų. Geriantieji greta pakėlė galvas.

— Atsargiai, Magse, — tarstelėjo Dikas Baterfildas, stabte-

lėjęs prieš ją su dviem pilnais bokalais ir ant jų uždėtu pyragu. — Tikriausiai nenorėtum netekti alaus jo net neparagavusi.

— Aš ką tik mačiau Džoną Astlį lauke! Bet jis buvo su... ee... — Magė nutilo apimta siaubo, kad geriau neįsižiūrėjo į tą figūrėlę prie latako ir nepažino Maisės. — Kur jie nuėjo?

— Jis sakė, kad parves ją namo, — nuleidusi akis sumurmėjo Betė Baterfild.

— Ir tu juo patikėjai? — pakėlė balsą Magė.

— Nesikišk, mergyte, — griežtai paliepė Dikas Baterfildas. — Čia ne tavo reikalas.

Magė nuvedė akimis nuo nuleistos motinos galvos iki griežto tėvo veido ir suprato, kad jie dėl to jau ginčijosi.

— Gali išgerti mano alų, — pasakė ji Dikui Baterfildui ir nusiyrė per minią.

— Mage, tuoj pat grįžk, mergiote! — sulojo Dikas Baterfildas, bet Magė atidarė duris ir nėrė į rūką.

Dabar buvo tamsu, tik blausi geltonai žalsva gatvės žibintų šviesa smelkėsi pro tirštas miglas. Magė prabėgo tą vietą — dabar jau tuščią, — kur paskutinį kartą matė Džoną Astlį ir Maisę, ir pasileido Bastilijos gatve. Ji praėjo pro savo namus, paskui susistabdė už dvejų durų gyvenusį kaimyną, jau bežengiantį vidun. Ne, jis nematęs jokios poros. Kai jis uždarė paskui save duris, Magė liko viena gatvėje ir rūke.

Ji kiek padvejojo, o paskui pasileido bėgti. Po minutėlės pribėgo tarpą tarp namų, kur takas vedė į lauką prie Heraklio dvaro ir arklidžių. Ji sustojo žvelgdama į tamsų taką, nes Filipo Astlio namuose nedegė žiburys ir neapšvietė kelio. Ji negalėjo eiti aplinkui ir į kitą lauko pusę patekti Heraklio namų taku, nes šitas kelias tolimas, be to, buvo tamsu. Aplink bestovinčią ir negalinčią apsispręsti Magę sklandė rūkas, jai ant veido palikdamas blizgančią, karštą prakaito plėvelę. Magei užėmė gerklę. Ji girdėjo atsimušant savo sunkų alsavimą.

Tada jai už nugaros iš rūko išniro siluetas; Magė aiktelėjo — viskas kaip tada, kai aną naktį iš kito rūko išniro kitas žmogus ir ją puolė. Tačiau dabar riksmas įstrigo gerklėje ir ji buvo už tai dėkinga, nes tasai siluetas pasirodė esąs jos brolis; vėliau jis būtų nuolatos ją erzinęs dėl to, kad ji ėmė rėkti tiesiai jam į veidą.

Jam nespėjus pratarti nė žodžio, Magė čiupo jį už parankės.

— Čarli, eime, mums reikia štai ten! — Ji mėgino jį nusitempti taku.

Nepaisant Čarlio menko sudėjimo, jo niekas nepajėgdavo išjudinti, jeigu jau jis įsispirdavo, todėl dabar Magės tempimas nedavė jokių rezultatų.

— Luktelėk minutėlę, panele Perpjauta Gerkle. Kur dabar mane vedi?

— Maisė, — sušnypštė Magė. — Esu tikra, kad jis nusivedė Maisę štai ten. Mes turime juos užklupti, kol jis dar... kol jis...

— Ką jis? — Atrodė, kad Čarliui patinka štai taip traukti žodžius.

— Juk žinai, ką jis ketina padaryti. Ar tikrai nori, kad jis ją sužlugdytų?

— Ar negirdėjai, kaip tėtis sakė, kad čia ne tavo reikalas? Visa smuklė girdėjo.

— Aišku, kad čia mūsų reikalas. Tai ir tavo reikalas. Ji tau patinka. Juk žinai, kad patinka.

Čarlio veidas apniuko. Jis nenorėjo, kad kiti — ypač jo sesuo — suprastų turint jį tokių jausmų.

— Čarli, prašau.

Čarlis papurtė galvą.

Magė numetė jo ranką.

— Tai tada kodėl mane atsekei? Tik nesakyk, kad nesekei, juk niekas neitų į rūką tik šiaip sau, kad pasivaikštinėtų.

— Pamaniau, gal išsiaiškinsiu, kas tau taip labai rūpi.

— Na, dabar jau žinai. Jeigu neketini man padėti, tada eik šalin.

Norėdama įrodyti, jog su viskuo susidoros pati, jeigu jau kitaip neišeina, Magė žengė į tamsą, nors jai ant viršutinės lūpos ir kaktos vėl pasirodė prakaito karoliukų.

— Luktelėk, — tarstelėjo Čarlis. — Eisiu su tavimi, jeigu tik man pasakysi vieną dalyką.

Magė atsigręžė.

— Kokį?

Jai ėmė traukti skrandį, nes ji žinojo, kad jos brolį domina tik vienas su ja susijęs dalykas.

— Koks tai jausmas?

— Ką turi galvoje — „koks" jausmas? — paklausė ji, taip pat leisdamasi į savotišką žaidimą, traukdama iš jo žodžius, suteikdama jam laiko ištarti visą sakinį.

— Koks apima jausmas, kai nužudai žmogų?

Magė dar niekada nebuvo girdėjusi garsiai ištartų tokių žodžių; tai ją taip paveikė, kad pradėjo sukti pilvą, ėmė trūkti oro — lygiai taip būna, kai Čarlis ją stipriai užgauna.

Kurį laiką tvyrojo tyla, nes Magei reikėjo atgauti žadą. Taigi ji turėjo šiek tiek laiko sugalvoti ką nors, kas jį patenkintų, ir tada jie galėtų skubėti ieškoti Maisės.

— Galingas, — atsakė ji pagaliau, manydama, jog būtent tai jis ir norėjo išgirsti, nors iš tikrųjų jautė visai priešingus jausmus. — Tarsi galėčiau padaryti bet ką.

Tačiau tą vakarą, prieš metus, iš tikrųjų ji jautėsi taip, lyg būtų nužudžiusi dalį savęs, o ne kažką kitą, nes ir dabar ji kartais jausdavosi taip, tarsi būtų mirusi, o ne gyva. Tačiau ji žinojo, kad Čarlis niekada to nesupras; ji ir pati nesuprato. Bet šitai galėtų suprasti ponas Bleikas, mąstė ji, nes tai „telpa" į jo priešybių sferą. Galbūt vieną dieną ji paprašys, kad jis jai viską paaiškintų, kad ji žinotų, kur pati esanti.

— Po to viskas jau buvo kitaip, — nuoširdžiai pridūrė ji. — Nežinau, ar kada nors vėl galės būti taip pat.

Čarlis linktelėjo. Nuo jo šypsenos Magė sudrebėjo.

— Gerai, — pasakė jis. — Kur mes einam?

Septintas

Išsivėmusi Maisė pasijuto nepalyginamai geriau, nes išvalė organizmą nuo romo. Kai iš rūko išniro arklidžių kontūrai, ji buvo ganėtinai blaivi, kad paklaustų Džono Astlio:

— Ar jūs mane vedate pasižiūrėti žirgų?

— Taip.

Tiesą sakant, jis tikrai nusivedė ją į aptvarą, kur laikė savo kaštoninę kumelę, tik pirmiau uždegė žvakę, kad ką nors matytų. Po repeticijos amfiteatre kumelė buvo atvesta čia, sušukuota, pagirdyta, pašerta, todėl dabar ji ramiai stovėjo rupšnodama, laukdama, kol ateis cirko berniukas ir išsives ją vakaro vaidinimui. Pamačiusi Džoną Astlį, kuris ištiesė ranką ir paglostė jai sprandą, ji suprunkštė.

— Labas, brangioji, — sumurmėjo jis neabejotinai jausmingiau nei kalbėdamas su žmonėmis.

Maisė taip pat nedrąsiai ištiesė ranką ir palietė kumelės nosį.

— Oi, ji tokia miela!

— Taip, miela.

Džonui Astliui palengvėjo, kad dabar Maisė nebebuvo tokia apgirtusi.

— Štai. — Jis pasilenkė ir semtuve pasėmė iš kibiro vandens. — Tu norėsi gerti.

— Ačiū, sere.

Maisė paėmė semtuvę, atsigėrė ir nusišluostė lūpas.

— Ateik čia minutėlei. — Džonas Astlis vedėsi ją pro kitus arklius, tarp kurių buvo ir panelės Hanos Smit eržilas, į aptvarą pačiame arklidžių gale.

— Kieno čia arklys... oi! — Dirstelėjusi į aptvarą, Maisė nepamatė nieko, išskyrus krūvą šiaudų. Džonas Astlis pastatė žvakę ant apversto kibiro ir ant šiaudų paklojo paklodę, kurią ištraukė iš kampo.

— Eikš, pasėdėk su manimi minutėlę.

Arklių tvaikas jį sujaudino, jo tarpkojy iškilo daug žadantis kauburys.

Maisė dvejojo žvelgdama į tą pūpsantį kauburį. Ji žinojo, kad ateis ši akimirka, nors ir neleido sau apie tai galvoti. Galiausiai kuri mergaitė, besirengianti tapti moterimi, to nežino? Atrodo, kad to laukia ir šitai stebi visas pasaulis — stebi mergaitės kelionę nuo vieno upės kranto prie kito. Maisei atrodė keista, kad tai turi nutikti ant paklodės, dvokiančios arkliais, ant šiaudų, blausiame šviesos klanelyje, gaubiant rūkui, tamsai, Londonui. Ji viską vaizdavosi kitaip. Tačiau čia buvo Džonas Astlis, ištiesęs jai ranką, ir ji, ištiesusi savąją, ją paėmė.

Kai Magė ir Čarlis pasiekė arklides, Džonas Astlis jau buvo nuvilkęs jai marškinaičius, atrišęs korsetą ir nutraukęs jį žemyn, išlaisvindamas blyškias jos krūtis. Jis čiulpė jos spenelį, pakišęs ranką jai po sijonu, o kita ranka vedžiojo jos delną po savo tarpkojį mokydamas, kaip reikia glostyti. Magė ir Čarlis spoksojo į juos nustėrę. Magė baisėjosi, kaip ilgai ši porelė nesusivokia, kad čia stovi Baterfildai, ir nesiliauja daryti to, ką daro; ji turėjo gražaus laiko pamąstyti apie tai, kaip nejauku ir netaktiška stebėti meilužius jiems to nežinant. Prieš septynis mėnesius, kai juodu su Džemu pavėsinėje pamatė Bleikus, ji šito nejuto, tada viskas buvo kažkaip kitaip. Žinoma, jie buvo gerokai toliau, o ne tiesiai jai prieš nosį. Magė jų gerai nepažinojo, todėl galėjo į juos žiūrėti objektyviai. O dabar, girdėdama Maisės atodūsius, pajuto užplūstant gėdą.

— Pasitrauk nuo jos! — šūktelėjo ji.

Džonas Astlis staigiai atšlijo ir pašoko ant kojų, o Maisė atsisėdo; ji atrodė apsvaigusi iš malonumo ir sumišimo, todėl

net nesumetė, kad reikėtų prisidengti krūtis, nors Magė įnirtingai rodė jai atitinkamus gestus. Čarlis Baterfildas žvilgčiojo tai į Džoną Astlį, tai į apnuogintą Maisės kūną, kol galiausiai Maisė užsitraukė korsetą.

Magės nuostabai, nė vienas nieko nesakė, nors ji tikėjosi kokios nors jų reakcijos. Džonas Astlis neatrodė besigailįs ar susigėdęs, nepuolė jis ir bėgti. Maisė neverkė ir neslėpė veido, nebėgo šalin nuo savo gundytojo ir nesiglaudė prie Magės. Čarlis nepradėjo grasinti Džonui Astliui, tik vėpsojo nuleidęs rankas. Pati Magė stovėjo kaip įkirsta.

Džonas Astlis nežinojo, kas tokia toji Magė, jis nebuvo pratęs stebėti ar pastebėti kaimynystėje gyvenančių vaikų, užtat pažino Čarlį — tą patį vaikinuką, kuris jam stuktelėjo „Heraklio smuklėje"; Astlis svarstė, ar jis tik gerokai apgirtęs, ar piktas ir nori kam nors įkrėsti.

Jojikas turėjo imtis iniciatyvos. Jis nemanė, kad pasimylėti su šia mergaite gali būti taip sudėtinga, bet dabar, kai jau gulėjo su ja ant šiaudų, jis buvo rimtai apsisprendęs pratęsti ką pradėjęs. Beje, laiko jam buvo likę nedaug; greitai čia pasirodys cirko berniukai, kurie išves žirgus vakariniam spektakliui. Kita vertus, kliūtys visada tik sustiprindavo Džono Astlio pasiryžimą.

— Ką, po velnių, čia veikiate? Nešdinkitės iš mano arklidžių!

Pagaliau Magė atgavo balsą, nors jis buvo silpnokas.

— Ką jūs jai darote?

Džonas Astlis prunkštelėjo.

— Nešdinkitės iš mano arklidžių, — pakartojo, — nes nusiųsiu jus į Niugeitą taip greitai, kad net nespėsite nusivalyti subinių!

Išgirdęs minint Niugeitą, Čarlis ėmė mindžikuoti nuo vienos kojos ant kitos. Tame kalėjime šiek tiek laiko praleido Dikas Baterfildas, todėl jis patarė sūnui jo išvengti, jeigu tik tai įmanoma. Čarlis nejaukiai jautėsi arklidėse; aplinkui buvo tiek arklių, rodės, tik ir laukiančių, kol galės jam įspirti.

Dabar Maisė pradėjo verkti; jai buvo per daug visų šių pojūčių ir taip greitai besikaitaliojančių emocijų.

— Kodėl tu neišeini! — sudejavo ji.

Magei prireikė šiek tiek laiko, kol ji suvokė, kad šie žodžiai skirti jai. Po truputį jai aiškėjo, jog galbūt daugiau niekas kitas nemano, kad tai, kas dabar vyksta, yra negerai. Džonui Astliui, savaime aišku, neatrodė netinkama gulėti su mergina arklidėse; jis jau daugybę kartų yra tai daręs. Čarlio požiūriu, vyras paprasčiausiai gavo tai, ko norėjo, o mergina pati jam tai suteikė; tikrai, jis buvo bepradedąs gailėtis dėl to, kad jiems sutrukdė. Pati Maisė irgi neprotestavo; Magė turėjo sutikti, jog šiai, regis, buvo malonu. Tik vienintelė Magė šią sceną susiejo su vyro veiksmais Įsimylėjėlių take, apgaubtame rūko. Dabar ji, o ne tas vyras, buvo paversta nusikaltėle. Staiga išgaravo visas jos įniršis; ji nebesijautė turinti energijos, reikalingos kovai.

Ir Čarlis negalėjo jos užstoti. Kad ir kaip jis nekentė Džono Astlio, jį baugino raitelio autoritetas; jis greitai prarado menkutį pasitikėjimą, atsidūręs štai tokio žmogaus akivaizdoje vienas, rūke, arklidėse, apsuptas neapykantos kupinų žirgų, be draugų, galinčių jį padrąsinti. Jeigu tik čia būtų Džemas, pamanė Magė. Jis žinotų, ką daryti.

— Eime, Mage. — Čarlis ėmė tempti ją iš aptvaro.

— Palauk.

Magė įbedė akis į Maisę.

— Eime su mumis, panele Pidl. Kelkis, ir eisime ieškoti Džemo, gerai?

— Palik ją ramybėje, — įsikišo Džonas Astlis. — Ji laisva elgtis kaip tinkama, taip, mano brangioji?

— Tai reiškia, kad ji laisva eiti su mumis, jeigu tik pati to nori. Eime, Maise... Ar eini su mumis, ar lieki čia?

Maisė pažvelgė į Magę, paskui į Džoną Astlį, tada vėl į Magę. Ji užsimerkė, kad būtų paprasčiau ištarti norimus žodžius, nors nieko nebematydama pasijuto taip, tarsi kristų.

— Aš noriu likti.

Net ir tada Magė galėjo pasilikti, nes, savaime suprantama, jai esant jie nebetęstų to, ką buvo pradėję. Bet Džonas Astlis išsitraukė iš šiaudų botagą ir paliepė:

— Lauk.

Šitai viską išsprendė. Magė ir Čarlis pasitraukė: Magė — labai nenoriai, Čarlis — pajutęs palengvėjimą ir tempdamas seserį paskui save. Jiems einant žirgai ėmė prunkšti, tarsi būtų kalbėjęsi apie tai, kaip Baterfildams pristigo drąsos.

Aštuntas

Jiems išnirus į kiemą Čarlis pasuko link tako, kuriuo buvo atėjęs.

— Kur eini? — paklausė Magė.

— Atgal į smuklę, žinoma. Jau ir taip per tave sugaišau daug laiko, panele Perpjauta Gerkle. O ką, tu ten neini?

— Ketinu susirasti kietesnį už tave!

Jam nespėjus jos sučiupti, Magė pasileido kitu taku Heraklio namų pusėn. Rūkas jos jau nebegąsdino; ji buvo per daug pikta, kad bijotų. Pasiekusi gatvę, apsidairė. Pro ją skubėjo į apsiaustus susisupę siluetai — rūkas ir tamsa prasti pasivaikščiojimų palydovai. Magė nubėgo paskui vieną žmogų šaukdama:

— Prašau, padėkite man! Viena mergaitė pateko į bėdą!

Pasirodė, kad ji bėgo paskui kažkokį senį, kuris tik sumurmėjo:

— Taip jai ir reikia, tokiu oru ji turėjo sėdėti namie.

Šią jo pastabą girdėjo ir pro šalį ėjusi maža moteriškaitė su geltona skrybėle ir skara. Pamačiusi iš po skrybėlės jos akis, Magė suriko:

— Į ką spoksai, sena kartie!

Panelė Pelham spruko prie savo durų.

— O, prašau! — Magė šūktelėjo dar vienam kita kryptimi pro šalį ėjusiam vyrui. — Man reikia jūsų pagalbos!

— Eik šalin, lūšiuke! — atkirto vyras.

Magė bejėgiškai stovėjo gatvėje jausdama, jog tuoj pravirks. Ji tenorėjo vieno dalyko — kad koks nors moralinis autoritetas drąsiai pasipriešintų Džonui Astliui. Kur tokį rasti?

Jis atėjo nuo upės pusės — išbrido iš rūko už nugaros suneręs rankas, ant plačios kaktos užsmaukęs plačiakraštę skrybėlę, susimąsčiusiu veidu. Jam nepristigo narsos stoti prieš Filipą Astlį, kai šis netinkamai elgėsi su vaiku; jis apgins ir Maisę nuo Astlio sūnaus.

— Pone Bleikai! — šūktelėjo Magė. — Prašau man padėti!

Pono Bleiko veidas akimirksniu nuskaidrėjo, jis įdėmiai pažvelgė į Magę.

— Kas yra, mano mergyte? Kuo galėčiau padėti?

— Tai dėl Maisės... ji pateko į bėdą!

— Rodyk kelią, — nė nedvejodamas pasakė jis.

Magė pasileido taku, ponas Bleikas bėgo paskui neatsilikdamas.

— Nemanau, kad ji suvoktų, ką daro, — kalbėjo ji sunkiai alsuodama. — Jis ją tarsi apžavėjo.

Jie pribėgo arklides ir nuskubėjo prie aptvaro, kur Džonas Astlis klūpojo šalia verkiančios Maisės. Pamačiusi poną Bleiką, Maisė užsidengė veidą rankomis.

— Pone Astli, atsistokite, sere!

Džonas Astlis mikliai atsistojo, jo veide lyg ir šmėstelėjo baimė. Jis ir ponas Bleikas buvo tokio paties ūgio, bet ponas Bleikas šiek tiek kresnesnis; jo veidas atrodė rūstus. Tiesus jo žvilgsnis smeigte prismeigė Džoną Astlį; štai taip aptvare viskas buvo sustatyta į savo vietas — vienas vyras pripažino kito viršenybę. Magė tikėjosi, kad taip nutiks juodviem su Čarliu sutelkus jėgas, tačiau

jie negalėjo pasigirti turį daug patirties. Dabar, stovėdamas priešais poną Bleiką, Džonas Astlis nuleido akis į kampe padrėbtą šiaudų krūvą.

— Mage, nuvesk Maisę pas mano žmoną, Keitė ja pasirūpins. — Pono Bleiko tonas buvo švelnus, bet kartu įsakmus.

Maisė pasitrynė veidelį mėgindama nusišluostyti ašaras ir atsistojusi nusibraukė nuo sijono šiaudus; ji stengėsi vengti Džono Astlio akių. Tačiau dėl to jai nereikėjo jaudintis — jis tebetyrinėjo žvilgsniu žemę.

Magė tvirčiau apsupo Maisės pečius skara, paskui apsikabino mergaitę ir išvedė iš aptvaro. Joms išėjus ponas Bleikas pratarė:

— Gėda, sere! Pasibjaurėtinas elgesys!

Išėjusi į rūką, Maisė susmuko ir vėl prapliupo raudoti.

— Liaukis, panele Pidl, neverk, — mėgino rinkti žodžius Magė, ją keldama. — Pirmiausia grįžkime namo, gerai, o tada galėsi verkti kiek tik norėsi. Na, einam, suimk save į rankas. — Ji švelniai papurtė Maisę.

Maisė giliai įkvėpė ir išsitiesė.

— Štai taip. O dabar einam. Čia netoli.

Joms klibikščiuojant Heraklio namų pusėn, rūkas padovanojo malonią staigmeną — jų link skubėjo Džemas.

— Maise, kur tu buvai? Aš ką tik išgirdau, kad... — Jis nutilo pamatęs surauktą Magės kaktą ir purtomą galvą; jis nebeketino pasakoti, jog išgirdęs, kad Džonas Astlis lydėjo Maisę, labai sunerimo, todėl išėjo jos ieškoti. — Eime namo. Mama tavęs laukia.

— Dar ne dabar, Džemai, prašau, — sušnibždėjo Maisė, nepajėgdama pažvelgti broliui į akis. Ji drebėjo ir kaleno dantimis. — Nenoriu, kad jie sužinotų.

— Aš ją vedu pas ponią Bleik, — pareiškė Magė.

Džemas nusekė paskui jas iki Bleikų durų. Kai jie laukė pabeldę į duris, panelės Pelham užuolaidos kilstelėjo, bet pamačiusi, kad Magė ir Džemas į ją žiūri, tuoj pat jas nuleido.

Ponia Bleik neatrodė nustebusi juos matydama. Magei pasakius: „Mus atsiuntė ponas Bleikas, madam. Gal galėtumėte padėti Maisei sušilti?“, ji plačiai atidarė duris ir pasitraukė į šalį leisdama jiems įeiti, tarsi taip elgtis jai būtų įprasta.

— Lipkite laiptais žemyn į virtuvę, mielieji, ten dega ugnis, — tarė ji. — Aš tik paimsiu antklodę, o paskui ateisiu ir užplikysiu po puodelį arbatos.

Devintas

Kelevėjai nėjo žiūrėti paskutinio Astlio cirko sezono spektaklio. Nepaisant ponios Bleik rūpesčio, Maisė atgulė pakilus karščiui ir tą vakarą tebegulėjo negaluodama, o Anė Kelevėj ją slaugė. Tomas ir Džemas Kelevėjai vakarą leido tvarkydami dirbtuvę, kuri jau kelis mėnesius buvo apleista, kol jie dirbo pas Filipą Astlį. Dabar ją reikėjo sutvarkyti, nes Tomas Kelevėjus pasakė Filipui Astliui nevažiuosiąs kartu su jais į Dubliną. Maisė dar nebuvo pasveikusi, kad galėtų keliauti, ir, nors nežinodamas, dėl ko ji susirgo, jis miglotai įtarė — to jausmo jis negalėjo apibrėžti ar išreikšti žodžiais, — jog su šia liga kažkaip susijęs cirkas, gal net pats Astlis. Tiesą sakant, nors Tomas Kelevėjus, savaime suprantama, labai nerimavo dėl dukters sveikatos, jis pajuto palengvėjimą, kad dabar turi konkrečią priežastį, dėl kurios negali vykti į Dubliną.

Magė matė paskutinį vaidinimą ir vėliau viską papasakojo Džemui, nes vakaras tam tikra prasme išties buvo įspūdingas ir kupinas įvykių. Panelė Laura Divain nutarė garsiai paviešinti asmeninę savo dramą. Kaip ir buvo sutarta, ji atliko naują numerį su mesjė Rišė; jie abu sukosi į priešingas puses, atlikdami „kiaulę ant iešmo“: juodu fraku pasipuošęs mesjė Rišė sukosi greitai, panelė Divain — kiek lėčiau, ir jos vaivorykštinių pasijonių spalvos taip

gražiai nesimainė. Baigusi suktis panelė Divain, užuot pakilusi aukštyn, kas taip sužavėjo Anę Kelevėj, kai ji pirmą kartą šitai pamatė ant Vestminsterio tilto, paprasčiausiai paleido virvę ir nuskriejo oru. Ji nusileido parteryje ir pargriuvusi susilaužė kulkšnį, bet nepersileido, nors būtent to taip troško. Kai ją nešė stebint visiems žiūrovams, ji buvo kietai užmerkusi akis.

Panelės Lauros Divain kritimas sukėlė tokį triukšmą, kad panelės Hanos Smit debiutas ant žirgo buvo panašesnis į antikulminaciją; ji sulaukė vos drungnų aplodismentų. Galbūt dėl to buvo kaltas ir Džonas Astlis, nors jis klysdavo išties retai. Kai juodu su panele Smit jojo aplink areną priešingomis kryptimis, ketindami perduoti vienas kitam vyno taurę, — po ginčo jie susitaikė, — Džonas Astlis visai atsitiktinai pažvelgė į parterį ir pamatė ten sėdinčius poną ir ponią Bleikus. Jie niekada nebuvo lankęsi cirke, todėl Anė Kelevėj primygtinai reikalavo padovanoti jiems bilietus kaip padėką už tai, kad rado Maisę rūke. Ponas Bleikas stebėjo Džoną Astlį nuožmiomis akimis. Kai su juo prasilenkdama panelė Smit ištiesė jam taurę, Džonas Astlis jos nesugraibė, ir taurė, nukritusi ant žemės, pažiro į šukes.

1792-ųjų gruodis

VII

Pirmas

Magei retai kada suteikdavo laisvą popietę. Fabrikuose darbas pradedamas šeštą ryto, paskui dirbama iki vidurdienio, tada valanda skiriama pietums, o paskui vėl dirbama iki septintos vakaro. Jeigu neišdirbi visų valandų, tave atleidžia, kaip kad iš garstyčių fabrikėlio buvo atleista Magė, sumaniusi pasnausti Bleikų sode. Taigi, kai savininkas ponas Bjufojus paskelbė, kad acto fabrikėlio darbininkams nereikės toliau dirbti po pietų, Magė nešaukė „valio!" ir neplojo katučių kartu su kitais. Ji buvo tikra, kad jis jiems kažko nesako.

— Jis išskaičiuos šitai iš mūsų atlyginimų, — sumurmėjo ji šalia stovinčiai mergaitei.

— O man nerūpi, — atsakė ta. — Atremsiu kojas į židinį ir miegosiu visą popietę.

— O kitą dieną nieko nevalgysi, nes prarasi šešiapensį, — atkirto Magė.

Paaiškėjo, kad joms neteks džiaugtis nei šešiapensiu, nei miegu prie židinio. Vidurdienį, kai darbininkai susėdo pietauti, ponas Bjufojus pareiškė dar vieną dalyką.

— Abejoju, ar jūs žinote, — pradėjo jis kreipdamasis į vyrus ir moteris, apsėdusius ilgus stalus, palinkusius prie lėkščių su dešrelėmis ir kopūstais, — apie besitęsiančius žiaurumus kitoje kanalo pusėje, Prancūzijoje, ir apie nuodus, kurie plinta vis toliau ir gali apnuodyti mūsų krantus. Tai vis per tuos, kurie net negalėtų

vadinti savęs anglais, nes atsiliepia į šį nutrūktgalvišką revoliucijos šauksmą ir skleidžia maištingą tvaiką, mėgindami pasikasti po šlovingosios mūsų monarchijos pamatais.

Nė vienas nepakėlė akių, nesukluso išgirdęs jo oratorystės pavyzdį; visiems gerokai labiau rūpėjo baigti valgyti, kad galėtų išeiti, kol ponas Bjufojus nepersigalvojo dėl padovanotų pusdienio atostogų. Ponas Bjufojus nutilo, o paskui taip sukando dantis, kad net pasigirdo grikštelėjimas. Jis buvo ryžtingai nusiteikęs priversti savo darbininkus suprasti, kad, nors jo pavardė ir prancūziška, jis yra anglas iki kaulų smegenų. Jis liovėsi kalbėti sudėtingomis frazėmis.

— Mūsų karaliui gresia pavojus! — sugriaudėjo jis, privertęs visus nuleisti šakutes. — Prancūzai įkalino savo karalių ir pasiūlė pagalbą tiems, kurie ir čia norėtų padaryti tą patį. Negalime leisti plisti tokioms išdavystėms. Greitai baikite valgyti, kad galėtumėte eiti paskui mane, — mes atsisakysime popietinio darbo atlyginimų, kad surengtume viešą mitingą ir išreikštume lojalumą karaliui ir šaliai. Tie, kurie neis, — pridūrė jis pakėlęs balsą, kad nustelbtų protesto šūksnius, — tie, kurie neis, ne tik neteks darbo ir atlyginimo, bet ir bus įrašyti į kurstymu maištauti įtariamųjų sąrašus. Ar žinote, ką reiškia kurstymas maištauti, gerieji žmonės? Tai raginimas nepaklusti tvarkai. Dar daugiau, tai pirmas žingsnis išdavystės keliu! Ar žinote, kokia bausmė gresia už kurstymą maištauti? Mažų mažiausiai gerokai užtruksiantis vizitas Niugeite, o gal net ir tremtis į Van Dimeno žemę. Jeigu ir toliau žengsite išdavystės keliu, jūsų kelionė baigsis kartuvėse.

Jis luktelėjo, kol nurims triukšmas.

— Pasirinkti labai paprasta: eikite paskui mane į Voksholą ir išreikškite lojalumą savo karaliui arba keliaukite tiesiai į kalėjimo kamerą ar kur nors blogiau. Kas norėtų išeiti? Aš jums neužtversiu kelio. Eikite, bet mes pavymui šauksime: „Išdavikas!“

Magė apsižvalgė. Niekas nė nekrustelėjo, nors keli sėdėjo palinkę virš lėkščių surauktais antakiais, klausydamiesi pono Bjufo-

jaus bauginimų. Ji papurtė galvą sutrikusi ir negalėdama suprasti, kaip kažkas, kas vyksta Prancūzijoje, gali paveikti jos atlyginimą. Šitai buvo sunkiai suvokiama sveiku protu. Koks keistas pasaulis, mąstė ji.

Taigi netrukus ji pasijuto beeinanti su kitais trimis tuzinais šaltomis gatvėmis, bėgusiomis palei Temzę, pro Vestminsterio tiltą ir Astlio amfiteatrą, dabar užkaltą ir be gyvybės ženklų, pro plytinius Lambeto dvaro bokštus, Kamberlendo sodų Vokshole link, visai šalia konkuruojančio acto fabrikėlio. Magę nustebino susirinkusi didžiulė minia; ji stebėjosi, kad tiek daug žmonių panoro stovėti šaltyje ir klausytis, kaip daugybė vyrų kalba apie savo meilę karaliui ir neapykantą prancūzams.

— Galiu lažintis, kad jis smirda savo bezdalais! — kiekvieną kalbėtoją šalia stovinčiai mergaitei panašiai komentavo Magė, ir kiekvieną kartą jos imdavo kikenti.

Laimė, vos tik pasiekęs Kamberlendo sodus ir pasiekęs tikslą padidinti susirinkusiųjų skaičių, ponas Bjufojus nustojo domėtis savais darbininkais. Jis nuskubėjo prie mitingo organizatorių, kad galėtų įmantriais žodžiais prisidėti prie kitų, mėginančių išreikšti lojalumą. Galiausiai jo brigadininkas irgi dingo; kai tik Bjufojaus acto fabrikėlio darbininkai pajuto, kad jų niekas nestebi, ėmė skirstytis.

Nors ir pykdama dėl to, kad neteko pusdienio atlyginimo, Magė džiaugėsi pokyčiais ir jai nusišypsojusia sėkme — dabar ji galės susirasti Džemą ir savo tėvą. Šiandien Dikas Baterfildas ketino nusivesti Kelevėjų vyrus į „Devynias guobas“, pas vieną žmogų iš medienos sandėlių, esančių prie upės, netoli Voksholo. Jie tikėjosi gauti pigesnės medienos, taip pat ir rasti rinką kėdėms parduoti — medienos pirklys vertėsi ir prekyba baldais. Vienintelį kartą gyvenime, žmonai primygtinai reikalaujant, Dikas Baterfildas savo paslaugas teikė veltui. Maisei sergant skalbėja net keletą kartų lankėsi pas Kelevėjus, paskatinta tylios kaltės dėl to, kad nesulaikė mergaitės tada, kai ji su Džonu Astliu išėjo į rūką. Paskutinį sykį ten besilankydama ji pastebėjo krūvą neparduotų kėdžių

ir labai jau liesą Anės Kelevėj sriubą, todėl paliepė vyrui padėti tai šeimai.

— Turėtum palikti tą mergiotę ramybėj, pupyte, — pasakė Dikas Baterfildas. Tačiau neatsisakė. Dikas Baterfildas savo ruožtu irgi prastai jautėsi prisiminęs nutikimą su Maise.

Magės manymu, dabar jie jau turėjo būti sutvarkę reikalus medienos sandėlyje ir „laistyti" susitikimą smuklėje, kur Dikas Baterfildas, be jokių abejonių, pasistengs išmelžti iš Tomo Kelevėjaus kiek įmanoma daugiau pintų. Ji spruko iš minios į gatvę ir iš pradžių nėrė į „Karališkąjį ąžuolą", arčiausiai susibūrimo vietos esančią smuklę. Kaip ir tikėjosi, smuklė buvo sausakimša žmonių, atėjusių pasišildyti po mitingo, bet tėvo su Kelevėjais čia nerado. Tada ji patraukė Lambeto link; dar užsuko į „Baltąjį liūtą" ir „Juodąjį šunį", kol galiausiai juos rado įsitaisiusius „Karaliaus ginklų" kamputyje ir siurbčiojančius alų. Pamačius Džemą jai ėmė tankiau plakti širdis; kol jie jos dar nepastebėjo, ji naudodamasi proga apžiūrinėjo jo ties ausimis susigarbanojusius plaukus, blyškios odos lopinėlį ant sprando ir tvirtus pečius, kurie buvo gerokai paplatėję nuo pirmo jų susitikimo. Magei taip norėjosi prieiti prie jo iš už nugaros, apkabinti per kaklą ir paliesti nosimi jo ausį, kad ji net žengė žingsnelį į priekį. Tada Džemas pakėlė akis, ir ji stabtelėjo vos nepraradusi savitvardos.

Ją pamatęs Džemas krūptelėjo.

— Labas. Ar tau viskas gerai?

Nors ištarė šiuos žodžius atsainiai, Džemas buvo patenkintas ją matydamas.

— Ką čia veiki, Magse? — pasidomėjo Dikas Baterfildas. — Bjufojus sučiupo tave gvelbiančią acto butelį ir liepė susivynioti meškeres?

Magė susinėrė rankas ant krūtinės.

— Sveikas ir tu. Tikriausiai ir aš gausiu alaus, ką?

Džemas mostelėjo jai siūlydamas savo vietą ir alaus bokalą.

— Imk, atsinešiu kitą.

— Ne, tėti, Bjufojus manęs neišspyrė, — atkirto Magė, klestelėjusi ant Džemo kėdės. — Jeigu norėčiau pavogti to bjauraus acto butelį, žinočiau, kaip tai padaryti, kad niekas nesučiuptų. Mums davė laisvą popietę, kad eitume į lojalistų mitingą čia netoliese. — Ji papasakojo apie susibūrimą Kamberlendo soduose.

Dikas Baterfildas linktelėjo.

— Matėm juos, kai ėjome pro šalį. Buvome minutėlei sustoję, bet pasijutome labai ištroškę, tiesa? — šiais žodžiais jis kreipėsi į Džemo tėvą. Tomas Kelevėjus linktelėjo, nors jo pinta beveik nė nebuvo paliesta. Jis nemėgo gerti dienos metu.

— Beje, man tie mitingai nieko nereiškia, — tęsė Dikas Baterfildas. — Visos tos kalbos apie grėsmę iš Prancūzijos — tikros nesąmonės. Prancūzams jau ir savos revoliucijos iki kaklo, kam jiems reikėtų viso to dar ir čia. Ar jums taip neatrodo, sere?

— Tiek aš ir tesuprantu apie tuos dalykus, — atsiliepė Tomas Kelevėjus; paprastai jis taip ir atsakinėdavo į panašius klausimus. Cirke dirbdamas su kitais staliais, jis girdėjo kalbų apie Prancūzijos revoliuciją, bet, kaip ir „Penkiuose varpuose“ Pidltrenthaide, kai būdavo aptarinėjami svarbūs klausimai, jis dažniausiai klausydavosi, nereikšdamas savos nuomonės. Ir ne todėl, kad Tomas Kelevėjus būtų kvailas, — toli gražu ne. Paprasčiausiai jis gerai žinojo, jog bet koks ginčas galiausiai pakryps į vieną ar kitą pusę. Jam buvo priimtina nuomonė, kad karalius yra konkreti anglo sielos ir dvasios apraiška, vienijanti ir šlovinanti šalį, todėl karalius yra labai svarbus šalies gerovei. Jis taip pat turėjo sutikti ir su pasigirstančiomis kalbomis apie tai, jog karalius Jurgis sekina šalies iždą, jog Anglijai būtų geriau be tokio nestabilaus, permainingo būdo, savavaliauti linkusio karaliaus. Draskomas tokių prieštaringų nuomonių, jis mieliau patylėdavo.

Džemas grįžo nešinas dar vienu bokalu ir kėde; jis pastatė kėdę taip arti Magės, kad jų keliai lietėsi. Juodu nusišypsojo vienas kitam, nes jiems retai kada yra tekę sėdėti smuklėje kartu pirmadienio popietę; jis prisiminė tą dieną, kai jie pirmą kartą drauge

buvo smuklėje, kai Džemas susipažino su Diku Baterfildu. Nuo tos dienos prabėgo devyni mėnesiai, dabar jam daug geriau sekėsi ieškoti kėdžių ir prisitaikyti prie smuklės gyvenimo.

Dikas Baterfildas stebėjo šiuos šypsenėlių mainus, pats ciniškai šypsodamasis. Jo dukra dar per jauna dirsčioti į šį berniuką, beje, kaimo berniuką, nors ir besimokantį gero amato.

— Tai parduodate kėdes? — paklausė Magė.

— Gal, — atsakė Džemas. — Vieną kėdę jam palikom. Be to, jis mums parūpins kukmedžio pigiau, nei matėme kitame sandėlyje, taip, tėti?

Tomas Kelevėjus linktelėjo. Kai Filipas Astlis iškeliavo į Dubliną, jis ir vėl dirbdino Vindzoro kėdes, bet dabar turėjo mažiau užsakymų, nes cirko savininkas jam nebesiuntė klientų. Tačiau jis vis tiek leido dienas gamindamas kėdes, naudodamas medienos likučius, išsikaulytus iš cirko. Galinis jų kambarys buvo prigrūstas Vindzoro kėdžių laukiančių pirkėjų. Tomas Kelevėjus net padovanojo dvi kėdes Bleikams, norėdamas padėkoti už tai, kad tą ūkanotą spalio popietę padėjo Maisei.

— Oi, su tuo vyruku iš „Devynių guobų“ jums seksis daug geriau, — įsiterpė Dikas Baterfildas. — Galėjau jus su juo supažindinti prieš kelis mėnesius, kai kalbėjotės dėl medienos su tuo Astlio draugu.

— Tada jis mums tiko, — mėgino ginčytis Džemas.

— Bet tik tol, kol cirkas išvyko. Mažieji Astlio reikaliukai sukasi tik tol, kol jis pats juos prižiūri.

Džemas tylėjo.

— Su juo visada taip, berniuk. Filipas Astlis apipila tave dėmesiu, parūpina klientų, sandorių, darbų ir bilietų už dyką, bet tik tol, kol iškeliauja. O jo nebūna penkis mėnesius — vadinasi, beveik pusmetį, berniuk; pusei gyvenimo jis palieka tave ant seklumos. Ar pastebėjai, kaip Lambete tylu be jo? Taip nutinka kiekvienais metais. Jis atvyksta ir puola padėti, įsuka verslą, padaro žmones laimingus ir patenkintus, bet paskui ateina spalis, ir... pykšt

pokšt! — per vieną dieną jis dingsta, visus palikdamas tuščiomis rankomis. Jis pastato pilį, o paskui ją sugriauna. Taip nutinka visiems — arklininkams, pyragų kepėjams, staliams, vežikams ir kekšėms. Susirasti darbą labai sunku, todėl žmonės išsibarsto — vežikai ir kekšės eina į kitus Londono rajonus, kai kurie — tie, kur iš kaimo, — grįžta namo.

Dikas Baterfildas pakėlė bokalą prie lūpų ir ilgokai laikė užsivertęs.

— Tada vėl ateina kovas, ir viskas prasideda iš naujo — didysis iliuzionistas vėl ima statyti pilį. Tačiau yra ir gudresnių, kurie nepuola veltis į Astlio reikalus. Juk žinome, kad šitai ilgai netrunka.

— Gerai, tėti, įtikinai, — sumurmėjo Magė. — Jis turbūt niekada nenutils, — tarstelėjo ji Džemui. — Kartais užmiegu atmerktomis akimis, kai jis kalba.

— Įžūli mergiūkštė! — šūktelėjo Dikas Baterfildas. Magė pasilenkė ir nusijuokė, kai jis ant jos užsimojo.

— O kur Čarlis? — jiems nurimus pasidomėjo Magė.

— Nežinau, sakė, kad turi kažką padaryti. — Dikas Baterfildas papurtė galvą. — Norėčiau, kad vieną dieną mano berniukas grįžęs namo pasakytų, jog kažką nuveikė, ir parodytų man pinigus.

— Gali būti, kad tau teks ilgai laukti, tėti.

Dikui Baterfildui nespėjus atsakyti prie baro stovintis aukštas vyras plačia kakta ir kampuotu veidu prabilo sodriu, aiškiu balsu, nutildžiusiu visą smuklę.

— Piliečiai! Klausykitės!

Magė jį pažino — tai buvo vienas iš prasčiausiai kalbėjusių žmonių, dalyvavusių mitinge. Jis iškėlė kažką panašaus į juodą sąskaitų knygą.

— Aš Robertsas, Džonas Robertsas. Ką tik atėjau iš Lambeto asociacijos susirinkimo; šios asociacijos nariai — vietiniai gyven-

tojai, lojalūs karaliui ir nepritariantys maištui, keliamam prancūzų agitatorių. Ir jums reikėjo ten būti, o ne gerti čia visą popietę.

— Kai kurie iš mūsų ten buvo! — riktelėjo Magė. — Mes jus jau girdėjome.

— Gerai, — atsakė Džonas Robertsas ir priėjo prie jų stalo. — Vadinasi, jūs jau žinote, kodėl esu čia, ir pasirašysite pirmieji.

Dikas Baterfildas spyrė po stalu Magei ir piktai į ją dėbtelėjo.

— Nekreipkite dėmesio, sere, ji tiesiog įžūli mergiotė.

— Ar ji tavo dukra?

Dikas Baterfildas sumirksėjo.

— Nuodėmės rezultatas, jeigu suprantate, ką turiu galvoje.

Neatrodė, kad tas žmogus turėtų humoro jausmą.

— Geriau žiūrėk, kad ji prilaikytų liežuvį, kol dar neužsitarnavo gulto Niugeite. Čia nėra ko juoktis.

Dikas Baterfildas kilstelėjo antakius, ir jo kakta pasidarė panaši į išvagotą lauką.

— Gal galėtumėte skirti mums dėmesio ir papasakoti, koks gi tasai jūsų reikalas, iš kurio negalėčiau pasijuokti, sere.

Džonas Robertsas stebeilijo į jį negalėdamas suprasti, ar Dikas Baterfildas iš jo šaiposi, ar kalba rimtai.

— Tai lojalumo karaliui deklaracija, — galiausiai tarė jis. — Vaikštome iš smuklės į smuklę, iš namo į namą, prašydami Lambeto gyventojų ją pasirašyti.

— Mums juk reikia žinoti, ką pasirašome, tiesa? — pasakė Dikas Baterfildas. — Perskaitykite mums deklaraciją.

Dabar smuklė tylėjo. Visi žiūrėjo, kaip Džonas Robertsas atsiverčia knygą.

— Gal tu pats norėtum perskaityti garsiai, jei jau tau taip įdomu. — Jis kyštelėjo knygą Magės tėvui.

Jeigu Džonas Robertsas tikėjosi tokiu pasiūlymu pažeminti šį žmogų, jis gerokai apsiskaičiavo; Dikas Baterfildas prisitraukė

knygą ir sklandžiai, raiškiai, apimtas jausmų, kokių dar niekada nebuvo patyręs, perskaitė štai ką:

Mes, Lambeto apylinkių gyventojai, kuo aiškiausiai jausdami dabartinės visų mėgstamos, pavydėtinai geros valdymo formos — karaliaus, lordų ir Bendruomenių rūmų narių — teikiamą palaimą, šiuo kritišku momentu jaučiame pareigą ne tik pareikšti, jog nuoširdžiai ir karštai palaikome tokį valdymą, bet ir išreikšti neabejotiną pasibjaurėjimą įžūliomis ir atviromis pastangomis žlugdyti ir griauti mūsų neįkainojamą Konstituciją, kuri, kaip parodė ilgų amžių patirtis, yra pats tvirčiausias mūsų nacionalinės gerovės pamatas.

Mes visi esame pasiryžę burtis į asociaciją, kad kiek įmanydami galėtume slopinti triukšmingus, neteisėtus blogų kėslų kupinų piktavalių mitingus ir imtis efektyviausių mums priimtinų priemonių sustabdyti platinamus maištingus spaudinius, akivaizdžiai skirtus žmonių protams drumsti, anarchijai ir sąmyšiui šioje karalystėje įtvirtinti.

Dikui Baterfildui baigus skaityti, Džonas Robertsas pastatė ant stalo rašalo buteliuką ir ištiesė plunksnakotį.

— Ar pasirašysite, sere?

Didžiai Magės nuostabai, Dikas Baterfildas paėmė plunksnakotį, atkimšo rašalo buteliuką, pamirkė plunksną ir ėmė rašytis parašų sąrašo apačioje.

— Tėti, ką darai? — sušnypštė ji. Magė negalėjo pakęsti tokio valdingo Džono Robertso ir savo darbdavio pono Bjufojaus tono, nes jie buvo didžiausi stačiokai iš visų, dalyvavusių mitinge, todėl jai atrodė, kad ir tėvas turėtų jausti tą patį.

Dikas Baterfildas stabtelėjo.

— Ką tuo nori pasakyti? Kodėl blogai pasirašyti? Aš su tuo sutinku, nors mano skoniui šie žodžiai per daug įmantrūs.

— Bet tu ką tik sakei, kad, tavo manymu, prancūzai mums nekelia jokios grėsmės!

— Čia rašoma ne apie prancūzus, o apie mus. Aš palaikau senąjį karalių Jurgį, man jis patinka.

Jis vėl prikišo plunksną prie popieriaus. Visa smuklė nuščiuvusi žiūrėjo, kaip jis raito puslapyje parašą. Baigęs Dikas Baterfildas apsižvalgė ir apsimetė nustebęs, kad sulaukė tiek dėmesio. Jis atsigręžė į Džoną Robertsą.

— Ar jums dar ko nors reikia?

— Dar parašyk, kur gyveni.

— Bastilijos gatvės šeštas numeris, — sukikeno Dikas Baterfildas. — Nors tokiam dokumentui tikriausiai labiau tiktų Jorkas, a?

Jis parašė adresą šalia pavardės.

— Štai. Tai dabar jums jau nebereikės pas mane užeiti, ką?

Dabar Magė prisiminė mačiusi prieš kelias dienas iš kažkur atsiradusias ir po tėvų lova paslėptas kelias dėžes portveino ir nusišypsojo: Dikas Baterfildas taip noriai pasirašė tik todėl, kad nenorėjo sulaukti lankytojų Bastilijos gatvėje.

Išgavęs Diko Baterfildo duomenis, Džonas Robertsas kyštelėjo knygą Tomui Kelevėjui.

— O dabar tu.

Tomas Kelevėjus žvelgė į puslapį, kuriame buvo kruopščiai surašyta deklaracija, svarstydamas apie šį anksčiau įvykusio mažesnio susirinkimo metu sumanytą, įmantriais, kartais net sunkiai suprantamais žodžiais sukurtą tekstą, apie pasiuntinius, mosavusius knygomis Lambeto smuklėse ir turguose dar prieš mitingą Kamberlendo soduose, apie suraizgytus parašus — vienus parašytus tvirta ranka, kitus — vos pakeverzotus, dar kitus pažymėtus „X“, — šalia kurių matėsi Džono Robertso ranka parašyti vardai ir adresai. Jam visa tai pasirodė per daug sudėtinga.

— Aš nesuprantu... kodėl turėčiau po šituo pasirašyti?

Džonas Robertsas pasilenkė ir pabarbeno krumpliais į stalą šalia knygos.

— Pasirašydamas išreiški paramą karaliui! Tu pareiški norįs, kad jis būtų tavo karalius, kad grumsiesi su tais, kurie norės jo atsikratyti, — paaiškino jis ir dirstelėjo į sutrikusį kėdžių meistro veidą. — Ar tu kvailas, sere? Ar karaliaus nevadini savo karaliumi?

Tomas Kelevėjus nebuvo kvailys, bet tie žodžiai kėlė jam nerimą. Jis visada gyveno vadovaudamasis taisykle pasirašinėti kiek įmanoma mažiau visokiausių dokumentų ir pasirašydavo tik su verslo reikalais susijusius popierius. Jis net nepasirašydavo po laiškais, kuriuos Maisė siųsdavo Semui, ir atkalbėdavo ją nuo mėginimų ką nors parašyti ir apie jį. Tokiu būdu, jo manymu, pasaulyje jis beveik nepaliks jokių pėdsakų, išskyrus kėdes, todėl negalės būti klaidingai suprastas. Pats savimi stebėdamasis, jis labai aiškiai suvokė, jog šis dokumentas, gulintis jam prieš akis, yra atviras galimybei klaidingai suprasti.

— Nesu įsitikinęs, kad karaliui gresia pavojus, — atsakė jis. — Juk prancūzų čia nėra, tiesa?

Džonas Robertsas prisimerkė.

— Nustebsi sužinojęs, ką gali padaryti blogai informuotas anglas.

— O ką jūs turite galvoje rašydami „spaudinius“? — toliau tęsė Tomas Kelevėjus, tarsi neišgirdęs Džono Robertso žodžių. — Aš nieko nežinau apie spaudinius.

Džonas Robertsas apsidairė. Sulig kiekvienu Tomo Kelevėjaus ištartu žodžiu vis labiau mažėjo galimybė lengvai išgauti kitų smuklės lankytojų parašus, nors Dikas Baterfildas buvo padaręs tam gerą pradžią.

— Neturiu tam laiko, — sušnypštė jis. — Čia yra daugybė kitų, laukiančių pasirašyti. Kur gyveni, sere? — Jis atvertė kitą knygos puslapį ir pasiruošęs plunksną laukė, kol galės užrašyti adresą. — Kas nors vėliau pas tave ateis ir viską paaiškins.

— Heraklio namų dvyliktas numeris, — atsakė Tomas Kelevėjus.

Džonas Robertsas prunkštelėjo.

— Gyveni Heraklio namuose?

Tomas Kelevėjus linktelėjo. Džemas pajuto, kaip jam ėmė traukti skrandį.

— Ar pažįsti Viljamą Bleiką, toje pačioje gatvėje gyvenantį spaustuvininką?

Džemas, Magė ir Dikas Baterfildas ėmė būgštauti tą pačią akimirką, kai tik Tomas Kelevėjus paminėjo spaudinius. Magė spyrė į Tomo Kelevėjaus kėdę ir pažvelgė į jį suraukusi antakius, o Dikas Baterfildas apsimetė esąs ištiktas kosulio priepuolio.

Deja, kai reikėdavo aiškiai suformuluoti mintis, Tomas Kelevėjus būdavo labai tiesmukas.

— Taip, pažįstu poną Bleiką. Jis yra mūsų kaimynas.

Jam menkai terūpėjo nedraugiškas Džono Robertso žvilgsnis, tad jis nutarė paaiškinti savo jausmus.

— Ponas Bleikas yra geras žmogus. Prieš mėnesį ar du jis padėjo mano dukrai.

— Vaje, tikrai? — Džonas Robertsas šyptelėjo ir garsiai užvertė knygą. — Na, šį vakarą ketinome užeiti pas poną Bleiką, galėsime užsukti ir pas tave. Geros dienos.

Jis pasiėmė rašalo buteliuką, plunksną ir nuėjo prie kito stalo. Vaikščiodamas po smuklę ir rinkdamas parašus, — Džemas pastebėjo, kad, be jo tėvo, daugiau niekas neatsisakė pasirašyti, — Džonas Robertsas kartkartėmis dirstelėdavo į Tomą Kelevėjų tokiu pačiu pašaipiu žvilgsniu. Nuo to žvilgsnio Džemui gniaužė gerklę.

— Tėti, eime, — sušnibždėjo jis.

— Leisk man baigti alų. — Tomas Kelevėjus neketino leistis būti skubinamas, nes jam dar buvo likę pusė pintos; na ir kas, kad alus kaip vanduo. Jis tiesiai sėdėjo ant kėdės, pasidėjęs rankas ant stalo ir abiem delnais apglėbęs bokalą, akis įsmeigęs į bokalo turi-

nį, o mintimis nuklydęs pas poną Bleiką. Svarstė, ar nepridarė jam bėdos. Nors ir nepažinojo jo taip gerai, kaip, rodos, jį pažinojo jo vaikai, buvo įsitikinęs, kad ponas Bleikas yra geras žmogus.

— Ką dabar darysim? — nuleidęs balsą, Džemas paklausė Magės. Ir jis galvojo apie poną Bleiką.

— Kaip bus, taip bus, — įsikišo Dikas Baterfildas. — Bleikas tikriausiai pasirašys, — pridūrė jis, atsisukęs į Tomą Kelevėjų. — Kaip ir dauguma žmonių.

— Mes jį įspėsim, — pareiškė Magė, nekreipdama dėmesio į tėvą. — Taip ir padarysime.

Antras

— Ponas Bleikas dirba, mielieji, — pasakė ponia Bleik. — Jo negalima trukdyti.

— Oi, bet tai labai svarbu, madam! — šūktelėjo Magė nekantriai trypčiodama, tarsi ketintų prasisprausti pro ponią Bleik. Tačiau ponia Bleik, užstojusi duris, nė nekrustelėjo.

— Jis jau įpusėjo kurti vieną iš plokštelių, o šį darbą jam patinka atlikti vienu prisėdimu, — paaiškino ponia Bleik. — Todėl neturėtume jam trukdyti.

— Vis dėlto manyčiau, kad tai išties svarbu, madam, — palaikė Magę Džemas.

— Tada viską galite pasakyti man, o aš perduosiu ponui Bleikui.

Džemas apsižvalgė, pirmą kartą panorėjęs, kad tvyrotų mirtinas rūkas, kuris galėtų juos paslėpti nuo smalsių praeivių akių. Po susitikimo su Džonu Robertsu jam ėmė atrodyti, kad juos visur lydi kažkieno žvilgsnis, kad jie yra stebimi net einantys gatve. Jis kiekvieną akimirką tikėjosi pamatyti prasiskleidžiančias geltonas panelės Pelham užuolaidas. Ir iš tikrųjų — pro šalį važiavusio

plytų prikrauto vežimo vadeliotojas neskubėjo nuleisti akių nuo nedidelio būrelio Bleikų namo tarpduryje.

— Ar galėtume užeiti, madam? Viską papasakosime viduje.

Ponia Bleik įdėmiai pažvelgė į rimtą jo veidą, o paskui pasitraukė leisdama jiems įeiti; nė neapsidairiusi, — tiesą sakant, kiti būtų apsižvalgę, — ji uždarė paskui juos duris. Pridėjusi prie lūpų pirštą, nuvedė juos koridoriumi pro priekinį kambarį su spausdinimo mašina, pro uždarytas pono Bleiko darbo kambario duris, laiptais žemyn, į virtuvę apačioje. Džemui ir Magei virtuvė jau buvo pažįstama, nes jie čia sėdėjo tada, kai reikėjo sušildyti Maisę po jos susitikimo su Džonu Astliu. Atsidavė kopūstais ir anglimi, šviesa krito tik pro priekinį langelį, todėl buvo tamsu, bet šilta, nes degė ugnis.

Ponia Bleik mostelėjo jiems sėstis prie stalo; Džemas pastebėjo, kad kėdės gamintos jo tėvo — Vindzoro kėdės.

— Na, tai kas yra, brangieji? — paklausė ji atsiremdama į indaują.

— Smuklėje kai ką išgirdome, — pasakė Magė. — Šįvakar sulauksite svečių.

Ji papasakojo apie mitingą Kamberlendo soduose ir jų susitikimą su Džonu Robertsu, tik praleido faktą, kad jos tėvas pasirašė deklaraciją.

Tarp ponios Bleik antakių susimetė gili raukšlelė.

— Ar šiam mitingui vadovavo Laisvės ir nuosavybės saugotojų, veikiančių prieš respublikonus ir levelerius, asociacija? — Ji išpyškino visą pavadinimą taip, tarsi labai gerai jį žinotų.

— Jie ir buvo paminėti, — atsakė Magė, — nors vietinę atšaką jie pavadino Lambeto asociacija.

Ponia Bleik atsiduso.

— Tada geriau mums eiti į viršų ir viską papasakoti ponui Bleikui. Gerai padarėte, kad atėjote. — Ji nusišluostė į prijuostę rankas, tarsi ką nors būtų plovusi, nors jos rankos buvo sausos.

Pono Bleiko darbo kambarys buvo labai tvarkingas; ant stalo kūpsojo šūsnys knygų ir popierių, o ponas Bleikas sėdėjo už kito stalo, prie galinio kambario lango. Jis buvo palinkęs prie delno dydžio metalinės plokštelės ir jiems įėjus iškart nepakėlė akių, o toliau vedžiojo teptuku iš dešinės į kairę, po visą plokštelės paviršių. Magė nuskubėjo prie židinio pasišildyti, o Džemas priėjo arčiau ir žiūrėjo, kaip jis dirba. Prireikė šiek tiek laiko, kol suprato, kad ponas Bleikas teptuku rašo ant plokštelės žodžius.

— Jūs rašote atbulai, tiesa, sere? — leptelėjo Džemas, nors žinojo, kad neturėtų jo trukdyti.

Ponas Bleikas nieko neatsakė, kol parašė visą eilutę. Tada pakėlė akis.

— Taip, vyruti, taip, atbulai.

— Kodėl?

— Rašau tokiu specialiu skysčiu, kuris liks ant plokštelės, kai visa kita bus nuėsdinta rūgštimi. O kai atspausiu, žodžiai matysis normaliai, o ne atbulai.

— Atvirkščiai nei yra dabar.

— Taip, mano berniuk.

— Pone Bleikai, atleisk, kad trukdome, — nutraukė juos žmona, — bet Džemas ir Magė man pasakė kai ką, apie ką turėtum žinoti.

Ponia Bleik grąžė rankas — Džemas nebuvo tikras, ar dėl to, ką pasakė Džemas ir Magė, ar todėl, kad ji gaišino vyrą.

— Viskas gerai, Keite. Kad jau sustojau, gal galėtum atnešti dar terpentino? Jis gretimame kambaryje. Ir dar stiklinę vandens, jei gali.

— Žinoma, pone Bleikai. — Ponia Bleik išėjo iš kambario.

— Kaip išmokote štai taip atbulai rašyti? — paklausė Džemas. — Su veidrodžiu?

Ponas Bleikas pažvelgė į plokštelę.

— Praktika, mano berniuk, praktika. Kai ganėtinai padirbėji,

viskas pasidaro lengva. Viskas, ką padaro graveriai, atspaudžiama atvirkščiai. Graveriai turi sugebėti viską matyti ir taip, ir taip.

— Iš vidurio upės.

— Taigi. Na, tai ką norėjote man pasakyti?

Džemas pakartojo viską, ką Magė pasakojo virtuvėje.

— Pamanėme turį jus įspėti, kad šįvakar jie pas jus ateis, — baigė jis. — Ponas Robertsas nemaloniai apie tai kalbėjo, — pridūrė Džemas, kai ponas Bleikas menkai tesureagavo į tokias žinias. — Pamanėme, kad jie gali pridaryti jums bėdos.

— Ačiū jums už tai, mano vaikai, — atsakė ponas Bleikas. — Manęs šitai nestebina. Žinojau, jog taip ir nutiks.

Jis reagavo visai ne taip, kaip tikėjosi Magė. Ji manė, kad jis pašoks ir puls ką nors daryti — susikraus kelionmaišį ir bėgs iš namų arba paslėps visas knygas, pamfletus ir atspaudus, arba užsibarikaduos langus ir duris. Tačiau jis tik paprastai jiems nusišypsojo, o paskui pamirkė teptuką į indelį su kažkuo, panašiu į klijus, ir ant metalinės plokštelės pradėjo rašyti kitus atbulus žodžius. Magei norėjosi spirti į jo kėdę ir šūktelėti: „Paklausykite mūsų! Gali būti, kad jums gresia pavojus!", bet nedrįso to padaryti.

Ponia Bleik grįžo nešina buteliuku terpentino ir stikline vandens; visa tai ji padėjo priešais vyrą.

— Jie tau papasakojo apie šįvakar pas mus ateisiančius asociacijos atstovus, tiesa? — Bent jau ponia Bleik atrodė sunerimusi dėl to, ką pasakė Džemas ir Magė.

— Papasakojo, mieloji.

— Pone Bleikai, kodėl jie nori apsilankyti būtent pas jus? — paklausė Džemas.

Ponas Bleikas vyptelėjo ir padėjęs teptuką su kėde pasisuko taip, kad gerai juos matytų.

— Pasakyk, Džemai, kaip manai, apie ką aš rašau?

Džemas dvejojo.

— Apie vaikus, — mėgino spėti Magė.

Ponas Bleikas linktelėjo.

— Taip, mano mergyte, apie vaikus, apie tuos, kuriems niekas nepadeda, apie vargšus. Vaikai pamesti, jiems šalta, jie alkani. Vyriausybei nepatinka, kai jai sakoma, kad ji nesirūpina savais žmonėmis. Jie mano, jog aš siūlau išeitį — revoliuciją, kaip kad nutiko Prancūzijoje.

— O jūs tikrai siūlote?

Ponas Bleikas taip krestelėjo galvą, kad jo gestas galėjo reikšti ir taip, ir ne.

— Tėtis sako, kad prancūzai blogai darė žudydami nekaltus žmones, — pasakė Magė.

— Nieko keista. Juk dažnai kraujas liejasi dar prieš nuosprendį. Pavyzdžių galima rasti ir Biblijoje. Štai Apokalipsės knygoje rašoma apie krauju paplūdusias gatves. Šios asociacijos nariai, kurie ketina šįvakar pas mane apsilankyti, nori sulaikyti kiekvieną, kuris suabejoja esančiais valdžioje. Tačiau nekontroliuojama valdžia veda į moralinę tironiją.

Džemas ir Magė tylėjo stengdamiesi suvokti jo žodžius.

— Štai dabar matote, vaikai, kodėl turiu ir toliau kurti dainas ir nebėgti nuo tų, kurie nori, kad nutilčiau. Būtent tai aš ir darau.

Jis su kėde nusisuko į stalą ir vėl ėmėsi teptuko.

— O ką jūs dabar kuriate? — nerimo Džemas.

— Ar dar vieną dainą, kuri jiems nepatiks? — pridūrė Magė.

Ponas Bleikas pažvelgė iš pradžių į vieną, paskui į kitą mąslų veidelį ir nusišypsojo. Dar kartą padėjęs į šalį teptuką, jis atsilošė ir ėmė deklamuoti:

Aukso amžiaus šaly,
Nuo žiemužės toli,
Du jaunuoliai smagiai
Po šventais spinduliais
Nuogutėliai gyveno linksmi.

Kartą šioji pora —
Gal jausmų vedama —
Susitiko gražiajam sode,
Kai šventoji šviesa
Nakties marška tamsia krito taip palengva.

Vėl išaušo diena,
Dūksta pievoj pora,
Tėvai likę toli
Ir praeivių nėra,
Sklaidės baimė, mergaitė dabar jau drąsi.

Nukamuoti saldžių bučinių,
Susitikti jie tarės abu,
Kai miegelis tylus
Pasibels į vartus
Ten, kur rauda pavargęs, nuliūdęs žmogus.

Magė pajuto, kaip jos veidas apsipylė tamsiu raudoniu. Ji nebegalėjo pažvelgti į Džemą. Jeigu būtų galėjusi, būtų pamačiusi, kad ir jis į ją nežiūri.

— Gal jau laikas eiti, mielieji, — įsiterpė ponia Bleik, neleisdama vyrui tęsti. — Dabar ponas Bleikas labai užimtas, tiesa, pone Bleikai?

Jis krestelėjo galvą ir atsilošė; akivaizdu, kad ji labai retai kada nutraukdavo vyrą, kai jis imdavo deklamuoti.

Magė ir Džemas atatupsti pasitraukė arčiau durų.

— Ačiū, pone Bleikai, — abu kartu ištarė jie, nors patys nesuprato, už ką jam dėkoja.

Ponas Bleikas galiausiai susigriebė.

— Tai mes jums turėtume dėkoti, — atsakė jis. — Esame jums dėkingi už tai, kad įspėjote dėl šio vakaro.

Išėję iš studijos jie išgirdo tyliai tariamus ponios Bleik žodžius:

— Pone Bleikai, tau tikrai nereikėtų jų taip erzinti ir deklamuoti tokių eilėraščių; geriau būtum padeklamavęs tą, prie kurio dabar dirbi. Jie dar nepasirengę. Matei, kaip jie išraudo.

Jie negirdėjo, ką atsakė ponas Bleikas.

Trečias

Kelevėjų vyrams kartu su Diku Baterfildu išėjus į medienos sandėlius, Kelevėjų moterys liko Heraklio namuose. Atėjus žiemai Anė Kelevėj nebedirbo sode, būdavo namuose — gamindavo valgį, tvarkydavosi, siuvo ir kaip įmanydama stengėsi gintis nuo šalčio. Iki šiol Kelevėjams dar nebuvo tekę patirti tikro londoniško šalčio, todėl jie net nenumanė, kaip prastai šildomas šis Lambeto namas, ir suprato neįvertinę jaukios Dorsetšyro trobelės privalumų — storų plaušamolio sienų, mažų langelių ir didelio židinio. Plytinės Heraklio namų sienos buvo perpus plonesnės; kiekviename kambaryje esantys židinukai mažučiai, kūrenami brangia anglimi, o ne medžiu, kurio Dorsetšyre jie galėdavo prisikirsti ir prisivilkti už dyką. Dabar Anė Kelevėj tiesiog nekentė didelių Lambeto langų, pro kuriuos žiūrėdama praėjusiais metais praleido tiek daug laiko; gindamasi nuo šalčio langų plyšius ji užkamšė medžiagos skiautėmis ir šiaudais, užkabino dar vienerias užuolaidas.

Ji dažnai likdavo namuose ir dėl rūko. Dabar, kai beveik visuose Londono namuose kiaurą dieną kūrendavosi židiniai, rūkas buvo neišvengiamas. Žinoma, ir Pidlio slėnį kartkartėmis apgaubdavo rūkai, bet ne tokie tiršti, murzini, kokie čia kybodavo dienų dienas kaip nekviesti svečiai. Ūkanotomis dienomis būdavo taip

mažai šviesos, jog Anė Kelevėj užtraukdavo užuolaidas ir užžiebdavo lempas; ji taip darydavo dar ir dėl Maisės, kuri, pažvelgusi į ūkanas, kartais tapdavo labai nerami.

Maisė beveik visada sėdėdavo namie. Ji nekeldavo kojos į lauką net ir giedromis, saulėtomis dienomis. Per du mėnesius, nuo tada, kai pasiklydo rūke, — būtent tiek ji, Magė ir Džemas tepasakė tėvams pasakodami apie tai, kas nutiko, — ji tik du kartus buvo išėjusi iš Heraklio namų dvyliktojo numerio — į bažnyčią. Iš pradžių ji per daug nesveikavo, kad būtų galėjusi išeiti — šaltis ir drėgmė užgulė jai krūtinę; ji dvi savaites išgulėjo lovoje, kol sustiprėjo tiek, kad galėtų nusileisti laiptais į tualetą. Kai pagaliau pakilo iš ligos patalo, nebebuvo tokia skaisti kaip anksčiau, dabar labiau panėšėjo į baltą sieną, jau pradėjusią gelsti — vis dar šviesią, bet jau nebetviskančią naujumu. Ji pasidarė tylesnė, nebežarstė linksmų pastabų, o Kelevėjai nė nenumanė, kad jiems taip jų trūks.

Kiek anksčiau Anė Kelevėj buvo nuėjusi į dabar jau tuščią Filipo Astlio daržą nusiraškyti kopūsto ir išsirauti kelių vėlyvųjų morkų; iš mėsininko dar gavo kaulą sriubai. Ji išvirė kaulą, subėrė supjaustytas daržoves ir susitvarkė darbo vietą. Paskui nusišluostė į prijuostę rankas ir atsisėdo priešais Maisę. Anė Kelevėj matė, jog dukra pasikeitė, ir jautė, kad dėl šio pasikeitimo nereikėtų kaltinti tik ligos, tačiau daugelį savaičių vis atidėliojo pokalbį su Maise, kol ši pasirodė ganėtinai sustiprėjusi ir jau ne tokia baikšti. Dabar Anė Kelevėj buvo pasiryžusi išsiaiškinti, kas iš tikrųjų atsitiko.

Motinai prisėdus, Maisė liovėsi dirbusi — jos adata taip ir liko pakibusi virš sagutės, kurią ji gamino Betei Baterfild, ją nusamdžiusiai padaryti Dorseto iškiliųjų. Betei iš viso to buvo menkai naudos, bet ji nors tiek norėjo pasiūlyti mergaitei.

— Graži diena, — pradėjo Anė Kelevėj.

— Taip, graži, — sutiko Maisė, drąsiai žvelgdama pro langą į apačioje plytinčią šviesią gatvę. Pro šalį pravažiavo vežimas su didžiule kiaule, kuri dainingai kriuksėjo juokindama Lambetą. Maisė pati nepajuto, kaip nusišypsojo.

— Tai ne tas rūkas. Jeigu būčiau žinojusi, koks Londonas ūkanotas, niekada nebūčiau atvykusi čia gyventi.

— Tai kodėl atvykai, mama?

Vienas iš Anės Kelevėj pastebėtų Maisės pasikeitimų buvo tas, kad dabar jos klausimai kartais slėpė aštrias išankstinio nuosprendžio briaunas.

Užuot priekaištavusi dukrai, Anė Kelevėj pasistengė atsakyti nuoširdžiai:

— Mirus Tomiui man atrodė, kad mums Pidlio slėnis sugriuvo, kad čia tikriausiai būsime laimingesni.

Maisė padarė vieną sagutės dygsniuką.

— Ir kaip? Esi laimingesnė?

Anė Kelevėj aplenkė šį klausimą atsakydama į kitą:

— Tiesiog džiaugiuosi, kad dabar tu atrodai ir jautiesi nebe taip prastai, kaip anksčiau. — Ji ėmė sukti prijuostės kampą į mazgelį. — Ar tądien rūke... tu išsigandai?

Maisė liovėsi daigsčiusi.

— Siaubingai išsigandau.

— Tu mums taip ir nepapasakojai, kas atsitiko. Džemas pasakė, kad pasiklydai, ir ponas Bleikas tave surado.

Maisė nenuleisdama akių žvelgė į motiną.

— Buvau amfiteatre, paskui nutariau grįžti namo tau padėti. Bet niekur neradau Džemo, kad palydėtų mane namo, o kai vėl pažvelgiau į rūką, man pasirodė, kad jis jau kiek prasisklaidęs, todėl pamaniau, kad ir viena galėsiu grįžti. Taigi ir patraukiau Vestminsterio tilto gatve; viskas buvo gerai, nes buvo žmonių, degė gatvių žibintai. Taip ir ėjau, kol pasiekiau posūkį į Heraklio namus; aš truputį ne ten pasukau ir pasileidau Bastilijos gatve — „Heraklio smuklė" tada buvo man iš dešinės, o ne iš kairės.

Maisė tyčia paminėjo „Heraklio smuklę", tarsi ištarusi šiuos žodžius ji galėtų išmesti iš galvos ir pačią smuklę, o Anė Kelevėj niekada ir neįtartų, kad ji buvo pačioje aludėje. Jai ištarus smuklės pavadinimą tik nežymiai virptelėjo balsas.

— Aš greitai supratau, jog atsidūriau kitur, ne prie Heraklio namų, todėl pasukau atgal, bet rūkas buvo toks tirštas, temo, o aš nežinojau, kur esu. Tada mane surado ponas Bleikas ir parvedė namo.

Maisė mašinaliai dėstė visą istoriją, tik pono Bleiko vardą ištarė labai pagarbiai, tarsi būtų kalbėjusi apie kokį angelą.

— Kur jis tave rado?

— Nežinau, mama, buvau pasiklydusi. Turėtum jo paklausti. — Šiuos žodžius Maisė ištarė tvirtai, būdama įsitikinusi, kad Anė Kelevėj niekada to nepaklaus pono Bleiko; ji per daug jo bijojo. Maisei sveikstant jis ir ponia Bleik buvo užsukę jos aplankyti, ir Anę Kelevėj labai trikdė jo ryškios, veriančios akys ir familiarus bendravimas su Maise ir Džemu. Kai Anė Kelevėj jam padėkojo už tai, kad rado Maisę, jis jai pasakė labai keistą dalyką. „Geriausia paskutinė rojaus dovana, — tarė jis. — O, vargše Ieva, tokia silpna ir apgauta.“

Anė Kelevėj tik žiūrėjo nesusivokdama, todėl Katerina Bleik pasilenkė prie jos ir tarstelėjo: „Tai iš „Prarasto rojaus“. Ponas Bleikas labai mėgsta iš jo cituoti, tiesa, pone Bleikai? Kad ir kaip ten būtų, mes labai džiaugiamės, kad jūsų dukra taisosi.“

Bet dar keisčiau buvo tai, kad Džemas labai tyliai burbtelėjo: „Kriaušės netektis“; Anė Kelevėj pajuto jau pažįstamą dūrį tiesiai į širdį, reiškusį Tomio Kelevėjaus mirtį, — jai buvo pavykę užgniaužti šį jausmą daugeliui mėnesių, iki dienos, kai išvyko cirkas. Tačiau dabar šis jausmas sugrįžo toks pat stiprus, koks buvo anksčiau; jis sugniaužė jai širdį, kai ji visai apie tai negalvojo; sielvartas dėl sūnaus jai trukdė alsuoti.

Dabar Anė Kelevėj pažvelgė į dukrą ir suprato, kad ji meluoja kalbėdama apie rūką. Maisė atlaikė jos žvilgsnį. Kaip čia gali būti, kad ji taip greitai užaugo, svarstė Anė Kelevėj. Po minutėlės ji atsistojo.

— Turiu pažiūrėti, ar duona nesužiedėjo, — pasakė ji. — Jei sužiedėjo, nulėksiu nupirkti šviežios.

Tomas Kelevėjus nieko nepasakojo Kelevėjų moterims apie tai, kas nutiko tarp jo ir Džono Robertso, kai jis su Džemu ir įkandin einančia Mage grįžo namo. Užuot ėjusi namo, Magė likusį pusdienį praleido pas Kelevėjus, kartu su Maise sėdėdama prie židinio ir mokydamasi daryti iškilias sagutes; Džemas kartu su tėvu dirbtuvėje gamino kėdės sėdynę, o Anė Kelevėj siuvo, šlavė kambarius ir kurstė ugnį židinyje. Nors Magei nelabai sekėsi daryti sagutes, ji mieliau darbavosi su šia šeima nei tinginiavo smuklėje su savąja.

Jie dirbo ir laukė; laukė ir tie, kurie net nežinojo, kad jie kažko laukia; laikas slėgė kaip akmuo. Kai ėmė temti ir Anė Kelevėj uždegė žiburius, Džemas ėmė lakstyti iš dirbtuvės prie priekinio lango, kol galiausiai mama paklausė, ko jis lūkuriuoja. Tada jis liko galiniame kambaryje, bet klausėsi įtempęs ausis, pro praviras duris vogčiomis dirsčiodamas į Magę, gailėdamasis, kad jie neturi sugalvoję jokio plano.

Viskas prasidėjo nuo menkai girdimo klegesio, kurį iš pradžių buvo sunku išgirsti, nes trukdė visokie kiti garsai — arklių kanopų caksėjimas, vaikų riksmai, gatvės prekeivių siūlymai pirkti žvakių, pyragų ir žuvies, sargybinio išrėkiamos valandos. Bet netrukus kelių gatve einančių žmonių žingsniai ir vienas kitam kažką sakantys balsai ėmė aiškiau išsiskirti. Visa tai išgirdęs Džemas puolė iš dirbtuvės ir vėl prilipo prie lango.

— Tėti, — po minutėlės šūktelėjo jis.

Tomas Kelevėjus luktelėjo, paskui padėjo skliutą, kuriuo naudojosi norėdamas kėdės sėdyne paversti balno formos lentą, ir priėjo prie sūnaus, stovėjusio prie lango. Magė pašoko išbarstydama skreite susikaupusias jau pagamintas sagutes.

— Tomai, kas yra? — griežtai paklausė Anė Kelevėj.

Tomas Kelevėjus atsikrenkštė.

— Turiu reikalą apačioje. Ilgai netruksiu.

Anė Kelevėj suraukusi kaktą priėjo prie lango ir atsistojo šalia kitų. Pamačiusi gatvėje minią, besibūriuojančią prie pono Bleiko namų durų ir nuolat gausėjančią, ji išblyško.

— Mama, ką ten matai? — nuo kėdės šūktelėjo Maisė. Prieš kelis mėnesius ji būtų pati pirma šokusi iš savo vietos ir puolusi prie lango.

Niekam nieko nespėjus atsakyti, jie išgirdo kelis smūgius į panelės Pelham lauko duris, o gatvėje susirinkusi minia dabar jau ėmė stebėti ir Heraklio namų dvyliktąjį numerį.

— Tomai! — sušuko Anė Kelevėj. — Kas dedasi?

— Nesijaudink, Ane. Netrukus viskas bus gerai.

Jie išgirdo, kaip apačioje prasivėrė durys, kaip nuskambėjo niurzglus panelės Pelham balsas, nors jie nesuprato, ką ji pasakė.

— Geriau nusileisiu žemyn, — pasakė Tomas Kelevėjus.

— Tik jau ne vienas! — Paskui jį iš kambario išėjo ir Anė Kelevėj, o priėjusi prie laiptų atsigręžė ir šūktelėjo:

— Džemai, Maise, likite čia!

Džemas nekreipė dėmesio į jos žodžius; jis su Mage nudardėjo laiptais žemyn paskui juos. Minutėlę pasėdėjusi kambaryje viena, Maisė atsistojo ir taip pat nuėjo paskui visus kitus.

Visiems priėjus prie lauko durų, panelė Pelham pasirašinėjo panašioje knygoje, kokią turėjo Džonas Robertsas.

— Žinoma, džiaugiuosi galėdama pasirašyti, jeigu dėl to kam nors bus geriau, — kalbėjo ji pagyvenusiam vyriškiui sulinkusia nugara, laikančiam knygą. — Negaliu net pagalvoti apie tai, kad tie revoliucionieriai gali čia ateiti! — Ji nusipurtė, tarsi ją krėstų šiurpas. — Vis dėlto man tikrai nepatinka ši priešais mano namus susibūrusi minia — jaučiuosi gadinanti savo reputaciją prieš kaimynus. Norėčiau, kad savo... savo bendrus nusivestumėte kur nors kitur! — Smulkios panelės Pelham garbanėlės virpėjo iš pasipiktinimo.

— Oi, ši minia ne pas jus, madam, — patikino ją vyriškis. — Ji susirinko prie gretimų durų.

— Bet mano kaimynai to nežino!

— Tiesą sakant, mes norėtume pamatyti... — jis dirstelėjo į knygą, — ... Tomą Kelevėjų, kuris kiek anksčiau nelabai norėjo pasirašyti. Kiek žinau, jis gyvena čia. — Jis dirstelėjo per panelės Pelham pakaušį į koridorių. — Tai tikriausiai jūs, sere, taip?

Panelė Pelham pasuko galvą ir dėbtelėjo į jai už nugaros susirinkusius Kelevėjus.

— Anksčiau nenorėjai pasirašyti? — šnipštelėjo vyrui Anė Kelevėj. — Ir kada gi tai buvo?

Tomas Kelevėjus žengė žingsnį nuo žmonos.

— Atsiprašau, panele Pelham, jeigu mane praleistumėte, aš nueičiau ir viską išsiaiškinčiau.

Panelė Pelham ir toliau dėbsojo į jį taip, tarsi jis būtų užtraukęs gėdą visai jos šeimynai. Tada ji pamatė Magę.

— Išveskite iš mano namų tą mergaitę! — riktelėjo.

Tomas Kelevėjus buvo priverstas prasisprausti pro šeimininkę, kad galėtų atsistoti ant slenksčio šalia žmogaus su kuprele.

— Taigi, sere, — tarstelėjo vyriškis mandagiau nei Džonas Robertsas anksčiau, — jūs esate Tomas Kelevėjus, tiesa? Kiek žinau, jums buvo perskaityta lojalumo deklaracija, kurią prašome pasirašyti kiekvieno Lambeto gyventojo. Ar dabar esate pasirengęs ją pasirašyti? — Jis ištiesė knygą.

Tomui Kelevėjui nespėjus atsakyti, iš minios pasigirdo šūksnis, visų dėmesį nukreipęs į Heraklio namų tryliktąjį numerį. Žmogus su kuprele pasitraukė nuo panelės Pelham durų, kad pamatytų, kas taip patraukė visų dėmesį. Tomas Kelevėjus ir panelė Pelham taip pat nuėjo paskui jį taku.

Penktas

Viljamas Bleikas atidarė duris. Jis nepratarė nė žodžio — nepasakė „sveiki“, nepradėjo plūstis, nepaklausė „ko jums reikia?“ Jis

tik paprasčiausiai stovėjo tarpduryje vilkėdamas ilgu juodu apsiaustu, be skrybėlės, susitaršiusiais rudais plaukais, sučiaupta burna, išplėstomis budriomis akimis.

— Pone Bleikai! — Prie durų, krutindamas žandikaulius, tarsi žiaumotų kietą mėsos kąsnį, priėjo Džonas Robertsas. — Lambeto laisvės ir nuosavybės saugotojų, veikiančių prieš respublikonus ir levelerius, asociacija prašo pasirašyti šią lojalumo britų monarchijai deklaraciją. Ar pasirašysi ją, sere?

Ilgokai visi stovėjo nuščiuvę; Džemas, Magė, Anė Kelevėj ir Maisė prasibrovė pro žmones, kad galėtų matyti ir girdėti, kas vyksta. Anė Kelevėj atsistojo prie vyro, o kiti nuslinko iki tako galo.

Magė ir Džemas net sutriko pamatę, kaip padidėjo žmonių minia; dabar gatvė buvo pilnut pilnutėlė. Degė gatvės žiburiai, aplink buvo prismaigstyta fakelų ir žibintų, bet daugelis veidų vis tiek atrodė apgaubti šešėlių, nepažįstami ir bauginantys, nors tikriausiai čia buvo susirinkę Džemui ir Magei pažįstami kaimynai, suplūdę daugiau iš smalsumo nei norėdami kam nors pakenkti. Vis dėlto tarp žmonių jautėsi įtampa, grasinanti prasiveržti smurto banga.

— Oi, Džemai, ką mes dabar darysim? — sušnabždėjo Magė.

— Nežinau.

— Ar ponas Bleikas pakliuvo į bėdą? — paklausė Maisė.

— Taip.

— Vadinasi, mes turim jam padėti, — pasakė ji taip tvirtai, kad Džemui pasidarė gėda.

Magė suraukė kaktą.

— Eime, — galiausiai tarstelėjo ji ir, paėmusi Džemą už rankos, pravėrė panelės Pelham vartelius. Maisė jį paėmė už kitos rankos, ir jie visi trys ėmė spraustis pro žmones pono Bleiko vartų link. Tada jie pastebėjo tarpą susirinkusiųjų minioje. Gatvėje susispietę vyrai, moterys ir vaikai paprasčiausiai žiūrėjo, o kitoje Bleikų tvoros pusėje, priekiniame sodelyje, buvo susibūrusi mažesnė

grupė — vieni vyrai, daugelis jau matyti Kamberlendo mitinge. Magės nuostabai, tarp jų buvo ir Čarlis Baterfildas, nors stovėjo būrelio pakrašty, tarsi būtų prašalaitis, dar nepriimtas į kitų draugiją.

— Gyvulys! Ką jis čia veikia? — murmėjo Magė. — Mes turime patraukti jų dėmesį, — sušnabždėjo Džemui. Magė apsižvalgė. — Man kilo mintis. Štai ten! — Ji nėrė į minią, paskui save tempdama ir Džemą.

— Maise, grįžk pas mamą ir tėtį, — šūktelėjo Džemas. — Neturėtum čia būti.

Maisė jam neatsakė; gal ji jo net neišgirdo. Ji žiūrėjo į poną Bleiką, tyliai stovintį tarpduryje, neatsakinėjantį nė į vieną Džono Robertso klausimą:

— Esi spaustuvininkas, pone Bleikai. Ką spausdini? Ar rašai apie prancūzų revoliuciją, pone Bleikai? Ryšėjai *bonnet rouge*, pone Bleikai, tiesa? Ar skaitei Tomą Peiną, pone Bleikai? Ar turi jo raštų egzempliorių? Ar buvai su juo susitikęs? Ar savo raštuose abejoji aukščiausiąja karaliaus valdžia, pone Bleikai? Pasirašysi ar nepasirašysi deklaracijos, pone Bleikai?

Šios apklausos metu pono Bleiko veidas buvo ramus, žvilgsnis įsmeigtas kažkur į tolį. Nors ir atrodė, kad jis klausosi, nepasakytum, kad, jo manymu, į šiuos klausimus privalu atsakyti, kad šie klausimai apskritai adresuojami jam.

Šis jo tylėjimas pykdė Džoną Robertsą labiau už bet ką, ką tik jis būtų pasakęs.

— Ar atsakysi, ar ir toliau tylėdamas slėpsi savo kaltę? — sugriaudėjo jis. — Ar mes turėsime išrūkyti iš tavęs atsakymus? — Sulig tais žodžiais jis metė į pono Bleiko priekinį sodelį fakelą, kurį laikė rankose. Dramatiškas gestas parūko menkiau dramatišku dūmeliu — sausa žolė ir sudžiūvę lapai užsiliepsnojo, bet labai greitai užgeso paskleidę plonytę dūmų virvelę.

Tomas Kelevėjus nuo gretimų durų akimis nusekė dūmus, pakilusius ir išsisklaidžiusius vakaro danguje. Dūmai padėjo jam

apsispręsti. Jis jau buvo matęs, kas gali atsitikti šeimai, kai visas jos užgyventas turtas sudega iki pamatų. Kad ir kaip smarkiai skirtųsi besiginčijančių šalių nuomonės, joks žmogus neturi teisės padegti kito žmogaus nuosavybės. Šitai jam buvo visiškai aišku. Tomas Kelevėjus atsigręžė į žmogų su kuprele, laikantį knygą.

— Aš nieko nepasirašinėsiu, — pareiškė jis.

Šeštas

Visai prie tako, kitus žmones skyrusio nuo asociacijos narių, tebestovėjo Maisė, taip pat pakėlusi akis į dangų, dabar jau beveik visai tamsų, mėlyno rašalo spalvos. Atėjo vakaras, įsižiebė pirmosios žvaigždės. Tiesiai virš galvos ji pamatė vieną labai ryškiai spindinčią žvaigždę. Tada ji ėmė deklamuoti:

Keliauju per vingrias gatves,
Kur Temzė skuba tekina,
Kiekvieno sutikto veide —
Silpnumas, vargas, neganda.

Nors pastaruosius du mėnesius ji praleido lovoje arba sėdėdama prie židinio, jos balsas buvo stiprus; jis nuvilnijo per gatvėje susirinkusią minią; žmonės nuo jos pasitraukė, ir ji liko stovėti viena. Jos balsas pasiekė ir būrelį prie pono Bleiko durų, taip pat ir Čarlį Baterfildą, kuris tiesiog apstulbo pamatęs, kas čia kalba. Maisės balsas pasiekė ir prie gretimų durų stovinčius jos tėvus, ir panelę Pelham, stovinčią ant slenksčio ir drebančią iš nervų. Jos balsas pasiekė ir poną Bleiką, kuris įrėmė akis į Maisę tarsi suteikdamas palaiminimą ir nežymiai linktelėjo padrąsindamas giliau atsikvėpti ir pradėti antrą posmą:

Kiekviename žmogaus riksme
Ar baimės ašaroj vaikų,
Kiekvieno prakeiksme, balse
Aš pančių žvangesį girdžiu.

Dabar jos balsas pasiekė ir Džemą su Mage, kurie buvo atsiplėšę nuo minios ir gūžėsi už gyvatvorės kitoje kelio pusėje, priešais Heraklio namų tryliktąjį numerį. Magė atsistojo pažiūrėti.

— Prakeikimas! Ką ji daro?

Džemas irgi atsistojo ir pažvelgė į seserį.

— Dieve, padėk jai, — sumurmėjo.

— Kas čia dabar? Nutilk, mergaite! Nutildykit ją kas nors! — šaukė Džonas Robertsas.

— Tegu tęsia! — paprieštaravo kažkoks vyras.

— Greičiau! — sušnabždėjo Magė. — Geriau pradėkime dabar. Žiūrėk, į ką meti, ir būk pasirengęs bėgti.

Ji pasilenkė ir ėmė grabinėti po kojomis, kol rado gabalą sušalusio arklio mėšlo — gatvių šlavėjai dažnai permesdavo savo radinius per gyvatvorę. Ji gerai nusitaikė ir sviedė gabalą taip, kad šis prašvilpė virš susirinkusiųjų, virš Maisės galvos ir nukrito į būrelį vyrų, apsupusių poną Bleiką.

— Ooi! — šūktelėjo vienas iš jų. Stebinčiųjų minioje kažkas sukikeno.

Džemas sviedė kitą gabalą ir pataikė vienam vyrui į nugarą.

— Ei! Kas čia mėtosi?

Nors ir nematė vyrų veidų, jie suprato, jog dėmesį atkreipti pavyko, nes būrelis sujudo, ėmė gręžiotis nuo pono Bleiko ir žvalgytis po tamsą. Magė su Džemu paleido dar kelis gabalus mėšlo, keletą supuvusių morkų, bet jų nepavyko toli nusviesti — morkos nukrito į tarpą tarp vyrų ir gatvėje susispietusios minios, o vienas per smarkiai paleistas mėšlo gabalas kliudė pono Bleiko langą, bet jo neišdaužė.

— Atsargiai! — sušnypštė Džemas.

Dabar prie durų susibūrusius vyrus apstulbino ponas Bleikas, kuris, pasekęs Maisės pavyzdžiu, skambiu balsu ėmė deklamuoti:

Kai kaminkrėtys pravirksta,
Net bažnyčios išsigąsta,
Vargšui kariui atsidusus,
Rūmų sienos kraujuos skęsta.

Bet garsiausiai gatvėj aidi
Prakeiksmai jaunos gatvinės,
Ašarom lopšys pasruvęs,
Maro kirtis — sutuoktiniams.

Magės metimas buvo sėkmingas — jos sviestas apipuvęs kopūstas kliudė Džono Robertso pakaušį sulig paskutine pono Bleiko ištarta eilute. Nuo tokio reginio minia ėmė kvatoti ir šaukti „valio!" Džonas Robertsas susverdėjo nuo smūgio ir subliuvo:

— Čiupkite juos!

Nuo asociacijos narių būrelio atsiskyrė grupelė vyrų, kurie ėmė irtis per minią gyvatvorės link. Tačiau kiti nesuprato, iš kur lekia „svaidomieji ginklai", todėl puolė pačią minią. Pavyzdžiui, Dikas Baterfildas čiupo vieną sušalusio mėšlo „sviedinį" ir metė jį į gatvėje stovintį pliką, tvirtai sudėtą vyrą, kuris atsakydamas džiaugsmingai suriaumojo ir, puolęs prie Bleikų tvoros, ją išspyrė, tarsi ši būtų šiaudinė. Garsiausiai kalbėjęs Džonas Robertsas jam pasirodė esąs tinkamiausias priešininkas, todėl jis nedelsdamas vožė šiam per galvą. Šitai ir buvo signalas visiems tiems, kurie čia susirinko tikėdamiesi muštynių: žmonės paleido į darbą viską, kas tik pakliuvo po ranka, taip pat ir kumščius. Greitai buvo iškulti Bleikų ir kitų kaimynų — Džono Astlio ir panelės Pelham — namų langai, gatvėje vyrai šūkavo, stumdėsi ir pešėsi.

Šios suirutės sūkuryje stovėjo Maisė, svirduliuojanti iš baimės, svaigstančia galva. Ji suklupo kaip tik tada, kai prie jos pra-

sibrovė Čarlis Baterfildas. Jis ją apkabino ir pusiau nuvedė, pusiau nuvilko prie Bleikų durų, kur tebestovėjo peštynes stebintis ponas Bleikas; gerai nors tiek, kad žmonės išsidangino iš jo sodo. Maisė vos vos šyptelėjo.

— Ačiū, Čarli, — sumurmėjo ji. Čarlis sutrikęs linktelėjo ir nusliūkino, plūsdamas save už silpnumo minutę.

Pamačiusi prie gyvatvorės besiartinančius vyrus, Magė čiupo Džemą už rankos.

— Bėgam! — šnipštelėjo ji. — Bėk paskui mane!

Ji metėsi į jiems už nugarų plytintį juodą lauką, klupinėdama ant sušalusių grumstų ir vagelių, senų daržovių liekanų, braudamasi per sudžiūvusias dilgėles ir gervuogynus, daužydamasi kojų pirštus į plytgalius, painiodamasi į tinklus, ištemptus mėginant apsisaugoti nuo paukščių ir triušių. Ji girdėjo už nugaros sunkiai alsuojantį Džemą, o tolėliau — peštukų riksmus. Magė ir juokėsi, ir verkė vienu metu.

— Mes juos pričiupome, tiesa? — šnabždėjo ji Džemui. — Mes juos pričiupom.

— Taip, bet jiems nereikėtų pričiupti mūsų! — Džemas ją pasivijo ir sugriebęs už rankos nusitempė pirmyn.

Jie pasiekė Karlailio namą, gale lauko buvusį dvarą, aptvertą geležine tvora; jie bėgo palei tvorą, kol pribėgo taką, vedusį į Karališkąjį kelią; čia stovėjusių namų ir „Kenterberio ginklų" langai skleidė blausią šviesą.

— Neturėtume ten eiti, žmonės mus pamatys, — sunkiai alsavo Magė. Ji apsidairė į abi puses, o paskui ėmė brautis pro gyvatvorę, keiksnodama aštrius erškėčių ir gervuogių dyglius. Juodu su Džemu perlėkė per gatvę ir nėrė į kitoje pusėje augusią gyvatvorę. Jie dabar jau arčiau girdėjo juos besivejančių vyrų piktus šūksnius, todėl abu dar greičiau pasileido per kitą lauką — didesnį ir tamsesnį, kuriame nebuvo Karlailio dvaro, galėjusio apšviesti kelią. Prieš juos nebuvo nieko daugiau, tik plytintis laukas, siekęs prie upės stūksančius sandėlius.

Galiausiai jie sulėtino žingsnius stengdamiesi nekelti triukšmo, mėgindami tyliai stumtis pirmyn, kad vyrai jų neišgirstų. Virš jų galvų juodai mėlyname danguje žvaigždės durstė vis daugiau ir daugiau skylučių. Džemas, kvėpuodamas lediniu oru, galugerklyje pajuto tarsi peilio ašmenis. Jeigu ne juos besivejančios minios baimė, jis būtų labiau grožėjęsis vakariniu dangumi.

Magė bėgo pirma, bet vis lėčiau ir lėčiau. Jai staiga sustojus, Džemas į ją atsitrenkė.

— Kas čia? Kur mes?

Vakaro tyloje Magė garsiai nurijo seiles.

— Netoli Perpjautos Gerklės tako. Aš kai ko ieškau.

— Ko?

Kiek padvejojusi ji tyliai pratarė:

— Čia kažkur netoli yra sena degimo krosnis, kurioje kažkada gamindavo plytas. Galėtume joje pasislėpti. Aš... tai labai gera slėptuvė. Štai.

Jie beveik atsitrenkė į žemą, masyvų statinį iš grubių plytų, panašų į juosmenį siekiančią kampuotą skrynią vienu aptrupėjusiu galu.

— Lendam, čia tilpsime abu.

Magė pasilenkė ir įšliaužė į plytose žiojėjusią tamsią skylę.

Džemas irgi atsitūpė, bet nelindo paskui.

— O kas, jei jie mus čia suras? Būsime užspeisti kaip lapės urve. Jeigu liksime lauke, bent jau galėsime bėgti.

— Jeigu bėgsime, jie mus pagaus; jie didesni ir jų daugiau.

Galiausiai, išgirdęs lauko krašte rėkaujančius vyrus, Džemas apsisprendė. Jis smuko į jam paliktą nedidelę tamsią vietelę ir prisispaudė prie Magės. Skylėje atsidavė moliu ir dūmais, o nuo Magės odos lengvai dvelkė actu.

Jie tūnojo susigūžę šaltyje, stengdamiesi kvėpuoti kuo tyliau. Po minutėlės aprimo, ėmė alsuoti lygiu ritmu.

— Tikiuosi, Maisei viskas bus gerai, — švelniai tarstelėjo Džemas.

— Ponas Bleikas neleis, kad jai kas nors nutiktų.

— Kaip manai, ką jie mums padarys, jei sučiups?

— Nesučiups.

Jie įsiklausė. Tiesą sakant, vyrų šūksniai girdėjosi jau toliau, tarsi jie būtų pasukę Lambeto dvaro pusėn.

Magė sukikeno.

— Kopūstas...

— Taip, — nusišypsojo Džemas. — Jis buvo geras taikinys.

— Ačiū, Dorseto berniūkšti. — Magė tvirčiau suposi į skarą, dar labiau glausdamasi prie Džemo. Jis jautė, kaip ji virpa.

— Eikš arčiau, aš tave sušildysiu.

Džemas ją apsikabino; jam arčiau prisitraukus Magę, ji ištiesė ranką ir apkabino jį per kaklą; dabar jie laikė apglėbę vienas kitą. Magė įsikniaubė veidu jam į kaklą. Džemas aiktelėjo:

— Kokia šalta tavo nosis!

Maisė atlošė galvą ir nusijuokė. Džemas pastebėjo žvilgančius jos dantis. Tada jų lūpos susilietė, ir po šio šilto, švelnaus susilietimo dingo visas šalto vakaro siaubas.

Septintas

Bučinys nesitęsė tiek, kiek juodu norėjo ar tikėjosi, nes staiga į juos plykstelėjo deglo šviesa, ir iš tamsos išniro veidas. Magė suklykė, bet greitai nutilo, kad balsas nepasklistų toliau nei keletą jardų.

— Taip ir maniau, kad judu rasiu čia patogiai įsitaisiusius. — Atsitūpęs į juos žvelgė Čarlis Baterfildas.

— Čarli, tu velniškai mane išgąsdinai! — sušuko Magė, traukdamasi nuo Džemo.

Čarlis nepraleido pro akis nė vieno jų judesėlio — jis matė jų artumą, matė, kaip jie traukiasi vienas nuo kito, matė jų gėdą.

— Susiradote slėptuvę, ką?

— Čarli, ką čia veiki?

— Tavęs ieškau, sesute. Kaip ir visi kiti.

— Beje, ką ten veikei pas Bleikus su tais vyrais? Juk tavęs tie dalykai nedomina. Kodėl lindai prie pono Bleiko? Jis tau nieko nepadarė. — Magė greitai atsigavo ir dabar iš paskutiniųjų mėgino paimti viršų.

Čarlis nekreipė dėmesio į jos klausimus ir užvedė kalbą apie tai, dėl ko ji visada imdavo jaustis labai nepatogiai.

— Eikš čia, panele Perpjauta Gerkle. Puiki vieta priglausti mylimąjį — sugrįžai į nusikaltimo vietą. Bet, kita vertus, ši vieta kažkada vadinosi Įsimylėjėlių taku, ar ne? Kol tu visko nepakeitei!

Magė krūptelėjo.

— Užčiaupk srėbtuvę! — riktelėjo.

— O ką... nori pasakyti, kad jam dar nieko nepasakojai, panele Perpjauta Gerkle? — Čarlis tiesiog mėgavosi kartodamas jos pravardę.

— Liaukis, Čarli. — Magė jau šaukė, pamiršusi juos besivejančius vyrus.

Džemas juto, kaip dreba mažoje jų pasidalytoje erdvėje gulintis kūnas. Jis tarstelėjo Čarliui:

— Kodėl gi tau ne...

— Gal tu geriau paklausk savo mergaitės, kas čia nutiko, — nutraukė jį Čarlis. — Na, paklausk jos.

— Užsičiaupk, Čarli! Užsičiaupk, užsičiaupk, užsičiaupk! — Magė jau klykte išklykė paskutinį žodį. — Galėčiau tave užmušti!

Čarlis nusišypsojo; jam ant veido šokinėjo deglo šviesa.

— Manau, kad galėtum, brangioji sesute. Jau esi rodžiusi man savo gabumus.

— Užsičiaupk, — paliepė Džemas.

Čarlis nusijuokė.

— Oi, dabar jau ir tu pradedi. Žinai, ką tau pasakysiu... kitiems paliksiu nuspręsti, ką su jumis daryti.

Jis atsistojo ir sušuko:

— Ėhėėėi... jūs ten!

Nesusivokdamas ką daro, Džemas pašoko, čiupo nuo žemės plytą ir trinktelėjo Čarliui į smilkinį. Šis žvilgtelėjo į jį. Paskui Čarlio laikomas deglas ėmė leistis, ir Džemas jį sugriebė dar prieš Magės broliui suklumpant. Krisdamas Čarlis trenkėsi galva į krosnies kraštą, ir buvo aišku, kad dabar jau greitai neatsikels.

Džemas stovėjo gniauždamas deglą. Jis lyžtelėjo lūpas, atsikrenkštė ir užmynė Čarliui ant kojos, vildamasis, kad šis sujudės. Tačiau vienintelis judesys buvo Čarlio kakta bėganti kraujo srovelė. Džemas numetė plytą, atsiklaupė ir prikišo jam prie veido deglą; iš baimės jam traukė skrandį. Po minutėlės šokinėjančioje deglo šviesoje jis įžiūrėjo nežymiai pakylančią ir vėl nusileidžiančią Čarlio krūtinę.

Džemas atsigręžė į Magę. Ji tupėjo negilioje duobėje rankomis apsivijusi kelius ir nuolat krūpčiodama lingavo pirmyn atgal. Šį kartą Džemas prie jos netūpė, tik stovėjo laikydamas deglą ir žiūrėdamas į ją.

— Koks tas nusikaltimas? — paklausė jis.

Magė dar stipriau apglėbė kelius mėgindama suvaldyti ją purtančius spazmus. Ji nenuleido akių nuo šalia brolio gulinčios plytos.

— Ar prisimeni, kai Londone pasimetėm su Maise, kai jos ieškojom ir tu paklausei, ar aš mačiau, kaip Perpjautos Gerklės take buvo nužudytas žmogus?

Džemas linktelėjo.

— Na, tu buvai teisus. Aš mačiau. Bet viskas buvo ne taip. — Magė giliai atsikvėpė. — Tai nutiko daugiau nei prieš metus. Grįždama nuo paupio prie Lambeto dvaro, kur nuslūgus potvyniui knaisiojausi po purvą, radau nuostabų mažą sidabrinį šaukštelį. Taip apsidžiaugiau, kad nelaukiau, kol baigs darbuotis

kiti, su kuriais ten buvau nuėjusi. Patraukiau ieškoti tėčio, kad jis man pasakytų, ko tas šaukštelis iš tiesų vertas. Jis išmano tokius dalykus. Jis gėrė „Artišoke“, na, žinai, tai smuklė Žemesniojoje pelkėje, toji, kur aš tave nusivedžiau, kai pirmą kartą susitikome, kur tu susipažinai su mano tėčiu ir... — ji mostelėjo galva gulinčio Čarlio pusėn — ...ir su juo. Tą dieną buvo didelis rūkas, bet ne toks tirštas, kad nematytum, kur eini. Nutariau pasirinkti trumpesnį kelią ir eiti Įsimylėjėlių taku, nes taip buvo greičiau. Nieko bloga nepagalvojau, nes daug kartų buvau juo ėjusi. Tačiau tą kartą aš pasukau už posūkio, o už posūkio buvo... vyras. Jis ėjo ta pačia kryptimi kaip ir aš, bet labai lėtai, taip lėtai, kad aš jį pasivijau. Jis nebuvo nei senas, nei ką, tiesiog paprastas vyras. Nė nemaniau laikytis atokiau, tiesiog norėjau kuo greičiau pasiekti „Artišoką“ ir parodyti tėtei šaukštelį. Taigi aš jį pralenkiau beveik nė nedirstelėjusi. Jis paklausė: „Nuo ko bėgi?“ Aš atsigręžiau, o jis čiupo mane ir prikišo prie gerklės peilį.

Magė sunkiai nurijo seiles, tarsi ir dabar jaustų prie švelnios kaklo odos prispaustą šaltą metalą.

— Iš pradžių jis manęs paklausė, ką turiu, ir aš jam daviau pensą; tik tiek pinigų ir teturėjau. Nenorėjau jam atiduoti šaukštelio, nes taip ilgai kapsčiausi po purvą ko nors ieškodama. Laikiau jį paslėpusi. Tačiau jis apčiupinėjo mano kišenes ir šaukštelį užčiuopė. Aš iš pat pradžių turėjau jam atiduoti tą šaukštelį, buvo kvaila jį slėpti, nes jis supyko dėl to, kad slėpiau, ir tada jis... — Magė nutilo ir vėl sunkiai nugurkė seiles. — Tada jis atitempė mane... čia. — Ji patapšnojo per aptrupėjusias krosnies sienas.

Čarlio vokai virptelėjo, jis pakėlė prie galvos ranką ir sudejavo. Džemas perėmė deglą į kitą ranką ir pakėlė plytą. Tiesą sakant, jis džiaugėsi galėdamas nežiūrėti į Magę; taip pat pajuto palengvėjimą, kad Čarlis nėra labai smarkiai sužeistas. Džemas nemanė, kad prireiks dar kartą jam trinktelėti, bet rankoje laikydamas plytą jautėsi saugiau.

Čarlis pasivertė ant šono, paskui raukydamasis ir dejuodamas atsisėdo.

— Jėzau Kristau, mano galva!

Čarlis apsidairė.

— Niekše! — suaimanavo, pamatęs Džemo rankoje plytą.

— Tu to nusipelnei, Čarli. Bent jau Džemas nori mane apginti. — Magė pakėlė į Džemą akis. — Matai, Čarlis mane rado su tuo vyru. Jis ėjo taku ir mus čia pamatė. Jis priėjo, bet nieko nedarė! Jis tik stovėjo ir žiūrėjo išsiviepęs!

— Nežinojau, kad ten buvai tu! — suriko Čarlis ir tuoj griebėsi už galvos, nes nuo riksmo jam ėmė kalti ausyse. — Nežinojau, kad ten buvai tu, — pakartojo jau švelniau. — Iš pradžių nežinojau. Mačiau tik purviną suknelę ir tamsius plaukus. Daug mergaičių yra tamsiais plaukais. Nemačiau, kad ten tu, kol nuėjai ir...

— Vadinasi, tu paliktum nelaimėje bet kurią mergaitę, tiesa? Kaip kad pasielgei su Maise arklidėse... tiesiog ėmei ir nuėjai sau, baily!

— Aš ne bailys! — subaubė Čarlis, dabar jau nekreipdamas dėmesio į veriantį galvos skausmą. — Aš jai ką tik padėjau!

Išgirdęs minint sesers vardą, Džemas prisiminė, kaip ji deklamavo miniai pono Bleiko dainą.

— Geriau bėgsiu pas Maisę, — pasakė jis, — ir pasistengsiu, kad jai nieko nenutiktų.

Jis metė deglą Magei, kuri sutrikusi žvelgė į jį.

— Ar nenori išgirsti, kuo baigėsi visa istorija? — paklausė ji.

— Dabar jau žinau; žinau, koks tas nusikaltimas.

— Ne, nežinai! Viskas buvo ne taip! Matai, jis man to nepadarė! Aš jį sulaikiau! Jis turėjo peilį ir, kai mane užgulęs ėmė grabaliotis, peilį išmetė, o aš jį pačiupau ir aš... ir aš...

— Ji perpjovė jam gerklę, — už Magę baigė Čarlis. — Paskerdė kaip kokį paršą. Būtum matęs, kiek kraujo. — Čarlis atrodė susižavėjęs.

Džemas įsistebeilijo į Magę.

— Tu... tu jį nužudei?

Magė vyptelėjo.

— Aš tik gyniausi, kaip tu ką tik gyneisi nuo Čarlio. Aš nelaukiau, kad įsitikinčiau, ar jį nužudžiau, — aš pabėgau. Turėjau nusimesti drabužius ir pasivogti kitus, nes manieji buvo kruvini.

— Aš mačiau, — sumurmėjo Čarlis. — Stebėjau, kaip jis miršta. Užtruko šiek tiek laiko, nes jis turėjo mirtinai nukraujuoti.

Magė įdėmiai žvelgė į brolį, ir kažkas jos sąmonėje prašvito.

— Tu paėmei iš jo šaukštelį, taip?

Čarlis linktelėjo.

— Pamaniau, kad šaukštelis buvo jo. Nežinojau, kad jis tavo.

— Ar jį tebeturi?

— Pardaviau. Tai buvo arbatinis šaukštelis. Gerai už jį gavau.

— Tie pinigai mano.

Atrodė, kad smūgis į galvą išmušė kovinę Čarlio dvasią, nes jis neprotestavo.

— Dabar pinigų neturiu, bet lieku tau skolingas.

Džemas negalėjo patikėti, kad po tokios papasakotos istorijos jie kalbasi apie arbatinį šaukštelį ir pinigus. Magė liovėsi drebėjusi ir atrodė ramesnė. Tačiau dabar drebėjo Džemas.

— Geriau grįšiu atgal, — pakartojo jis. — Maisei manęs reikės.

— Džemai, palauk, — tarstelėjo Magė. — Ar tu... — Ji žvelgė į jį maldaujančiomis akimis. Ji kandžiojo lūpas, ir Džemą nukratė šiurpas pagalvojus, kad prieš kelias minutes jis bučiavo tas lūpas; jis bučiavo tą, kuri yra nužudžiusi žmogų.

— Turiu eiti, — pasakė jis numesdamas plytą ir klupčiodamas žengė į tamsą.

— Džemai, palauk! Mes eisim su tavimi! — šaukė Magė. — Nejau tau net deglo nereikia?

Bet Džemas susirado Perpjautos Gerklės taką ir pasileido bėgte; kojos pačios nešė namo, nes galvoje buvo visai tuščia.

Jam pribėgus Heraklio namus, minia jau buvo išsiskirsčiusi, nors aplinkui buvo pilna neseniai vykusių peštynių ženklų — visur mėtėsi plytos, mėšlas, lazdos ir kitokie daiktai, o Heraklio namų languose žiojėjo skylės. Namų gyventojai vaikštinėjo pirmyn ir atgal norėdami nubaidyti vagišius, ketinančius pasinaudoti galimybe lengvai patekti vidun pro kiaurus langus. Priešais pono Bleiko namus laukė vežimaitis.

Panelės Pelham namas buvo ryškiai apšviestas, beveik kaip smuklė, tarsi ji būtų ketinusi išguiti iš visų kambarių kiekvieną abejonės šešėlį. Įėjęs vidun, priekiniame jos kambaryje Džemas išgirdo tėvo balsą, o paskui jos trelę, nutraukusią tėvo žodžius.

— Apgailestauju dėl jūsų dukters sveikatos, bet aš tikrai negaliu leisti, kad prijaučiantieji revoliucijai dar nors vieną dieną liktų šiame name. Atvirai kalbant, pone Kelevėjau, jeigu ne šis šaltas žiemos vakaras, jūs jau būtumėte gatvėje.

— Bet kur mes eisime? — pasigirdo graudus Tomo Kelevėjaus balsas.

— Turėjote apie tai pagalvoti tada, kai atsisakėte pasirašyti deklaraciją, ir dar visų akivaizdoje. Ką pagalvos kaimynai?

— Bet ponas Bleikas...

— Ponas Bleikas čia niekuo dėtas. Jis turės pats už viską sumokėti. Jūs nepasirašėte, todėl čia neliksite. Norėčiau, kad išsikeltumėte iki rytdienos popietės. Ryte susitiksiu su asociacijos nariais; esu tikra, kad jie mielai man padės, jeigu grįžusi dar jus rasiu. Tikrai, jeigu šįvakar jų nebūtų taip baisiai užpuolę, manau, jie jau dabar būtų čia, o ne vaikytųsi chuliganus. Ar galėčiau paklausti, kur dabar jūsų sūnus?

Tomui Kelevėjui nesuspėjus išspausti atsakymo, Džemas atidarė duris ir žengė vidun. Panelė Pelham krestelėjusi galvą atsigręžė kaip įpykusi višta ir dėbtelėjo į jį.

— Aš buvau čia, — sumurmėjo jis. — O kodėl norite žinoti?

Dabar nebeliko jokių priežasčių, dėl kurių jis turėtų mandagiai su ja kalbėti.

Panelė Pelham pajuto jo pasikeitimą; ji išsigando ir buvo pasirengusi gintis.

— Išeik, berniuk, tau niekas nepasakė, kad gali įeiti!

Panelė Pelham pati nuskubėjo prie durų, tarsi paklusdama savo pačios liepimui. Džemas matė, kad ji jo bijo, todėl trumpam pasijuto labai galingas. Tačiau iš viso to buvo menkai naudos, na, nebent malonumas matyti ją drebančią iš baimės, nes ji vis tiek išvaro juos lauk.

Jis atsigręžė į tėvą. Tomas Kelevėjus stovėjo nuleidęs galvą.

— Tėti, mama nori, kad užliptum į viršų. — Džemas melu norėjo suteikti tėvui galimybę ištrūkti iš šio kambario.

Tomas Kelevėjus pažvelgė į sūnų; mėlynos jo akys atrodė pavargusios, bet šį kartą tikrai žvelgė į tai, kas yra priešais jį, o ne kažkur į tolį.

— Atleisk, sūnau, — pasakė jis. — Viską sugadinau.

Džemas trypčiojo vietoje.

— Ne, tėti, visai ne. — Jis nerimo žinodamas, kad panelė Pelham godžiai gaudo kiekvieną žodį. — Tiesiog esi reikalingas viršuje.

Jis apsigręžė ir prasispraudė pro panelę Pelham, tikėdamasis, kad tėvas seks iš paskos. Jiems lipant laiptais, viršuje pro duris kyštelėjo galvą Anė Kelevėj, kuri visko klausėsi. Padrąsinta tolstančių jų nugarų, šeimininkė išėjo į koridorių ir šūktelėjo:

— Rytoj iki vidurdienio jau turite būti išsikėlę! Iki vidurdienio, girdite? Šitai galioja ir jūsų dukrai. Ji pati kalta, kad prisidarė tiek bėdos. Turėjau jus išmesti prieš du mėnesius, kai ji...

— Užsičiaupk! — atsisukęs drėbė Džemas. Pajutęs, jog panelė Pelham nebetveria noru išpilti viską, kas susikaupė per ištisus dirsčiojimo pro užuolaidų kraštelį mėnesius, Džemas turėjo pasi-

telkti į pagalbą šiurkščius žodžius, kad įstengtų ją sustabdyti. — Užčiaupk srėbtuvę, bjauri kale!

Nuo jo žodžių panelė Pelham suakmenėjo išsižiojusi ir išpūtusi akis. Paskui, tarsi ją kas būtų timptelėjęs už pririštų prie juosmens virvelių, puolė atatupsta į priekinį kambarį ir užsitrenkė duris.

Anė ir Tomas Kelevėjai nenuleido akių nuo sūnaus. Paskui Anė Kelevėj pasitraukė ir, pavadinusi savo vyrus vidun, ryžtingai uždarė duris visam likusiam pasauliui.

Viduje ji permetė akimis visą kambarį.

— Ką dabar darysime? Kur eisime?

Tomas Kelevėjus atsikrenkštė.

— Namo. Važiuosime namo.

Kai žodžiai jau buvo išlėkę jam iš burnos, jis pasijuto taip, tarsi būtų priėmęs svarbiausią sprendimą gyvenime.

— Negalime to daryti! — ginčijosi Anė Kelevėj. — Maisė dar nėra tiek stipri, kad galėtų keliauti tokiu oru.

Jie visi sužiuro į Maisę, kuri susisupusi į skarą sėdėjo prie židinio, kaip kad dažniausiai sėdėdavo pastaruosius du mėnesius. Jos akys blizgėjo ne nuo karščio, bet dėl vakarinių įvykių. Ji pažvelgė į juos, paskui vėl į židinį. Anė Kelevėj žiūrėjo į dukrą ieškodama atsakymų į klausimus, kuriuos sukėlė panelės Pelham žodžiai.

— Maise...

— Palik ją ramybėje, mama, — nutraukė motiną Džemas. — Tiesiog palik ją ramybėje. Jai viskas gerai, taip, Maise?

Maisė nusišypsojo broliui.

— Taip. Oi, Džemai, ponas Bleikas buvo toks dėkingas. Jis prašė padėkoti tau ir Magei — suprasi, už ką. Jis ir man padėkojo.

Ji nuraudo ir pažvelgė į sunertas skreite rankas. Tą akimirką, beje, taip būdavo gana dažnai gyvenant čia, Londone. Anė Kelevėj pajuto, kad jos vaikai gyvena kitokiame pasaulyje nei jų tėvai.

— Turiu idėją, — staiga tarstelėjo Džemas. Jis nudardėjo laiptais ir prilėkė prie vežimaičio, stovinčio pie kitų durų, kaip tik tada, kai į jį lipo Bleikai.

1793-iųjų liepa

VIII

Pirmas

Magė buvo įsitikinusi, jog girdėjo rylininko melodiją; ir tikrai — jis grojo tą pačią dainelę, kurią paskutinį kartą grojo prie Heraklio dvaro, net pakartodamas tas pačias klaidingas natas. Atsisėdusi prie sienos Astlio lauke, ji niūniavo pritardama dainelei „Skylė vargšui Robinui įkišti". Į sterblę susižėrusi jau baigtus Dorseto ratukus, ji mąstė apie tai, kad būtų gerai pradėti daryti iškiliąsias sagutes. Prieš pradėdama darbuotis nusižiovavo ir pasirąžė, nes visą naktį Betei Baterfild padėjo skalbti. Nors Magė galiausiai apsisprendė garstyčias ir actą iškeisti į skalbinius ir sagutes, ji nebuvo visai įsitikinusi, jog nauji amatai jai seksis. Kitaip nei jos motinai, Magei buvo sudėtinga miegoti dieną, nes ji niekaip negalėjo atsikratyti jausmo, jog miegodama gali praleisti ką nors svarbaus — gaisrą, peštynes, kokį nors svečią. Ji mieliau vaikščiodavo pusiau miegodama.

Rylininkas pakeitė melodiją ir dabar grojo „Gražutę Keitę ir Denį", todėl Magė negalėjo susilaikyti jam nepritardama:

Ji ant upės kranto buvo nuvesta,
Gražuolytė Keitė, Denis dabita,
Ji ant upės kranto buvo nuvesta,
Pražergė jos kojas Denis dabita,
Jai ant pilvo jojo, smaginos risčia,
Tai šaunus jo kotas, Denis dabita!

Savaitėlių greit prabėgo ne viena,
Gražuolytė Keitė, Denis dabita,
Savaitėlių greit prabėgo ne viena,
Gimė jai sūnelis, tai šauni mama,
O sūnelio vardas — Denis dabita!

Jam baigus Magė prisliūkino prie žmogaus, sėdinčio ant Heraklio dvaro laiptelių.

— Ei, tu, įžūli katpalaike, — suriko jis, pamatęs ją. — Ar liausies kada čia aplinkui šmirinėjusi?

— O tu ar nebaigsi sukti tų pačių dainų? — atkirto Magė. — Ar tau niekas nesakė, kad tokių dainų nebegali groti? Jeigu ir toliau dainuosi „Gražutę Keitę ir Denį", asociacija tave išvarys.

Žmogus suraukė kaktą.

— Ką nori tuo pasakyti?

— Ar iš medžio iškritai? Tau negalima groti nešvankių dainų, tik tokias, kurios specialiai tau sukurtos, na, apie karalių ir visa kita. Ar nežinai?

Magė atsistojo ir pasitempusi užgiedojo pagal „Dieve, saugok karalių" melodiją:

Apdainuokim didžio Jurgio garbę
Iš visos širdies, skambiais balsais,
Tebūnie pašlovintas jisai!
Džiaugiamės Britanijos grožiu,
Jos glėbys priglaus, tvirtai tikiu,
Dievas saugos nuo visų bėdų,
Kreipsimės į Jį vardu šventu.

— Arba štai ši. — Ji užtraukė pagal „Valdyk, Britanija" melodiją:

Kai Jurgis tik karūną užsidėjo,
Laimingi tapome visi...

Magė nutilo ir nusijuokė pamačiusi rylininko veido išraišką.

— Suprantu, jog tai kvaila, tikrai. Bet nesuprantu, kodėl tu apskritai čia groji. Ar nežinai, kad pono Astlio nėra? Jis išvyko kariauti į Prancūziją. Šią žiemą, kai Prancūzijos karaliui buvo įvykdyta bausmė, kai Anglija paskelbė karą Prancūzijai, jis grįžo iš Liverpulio ir iškart pasiūlė savo paslaugas.

— Kokia nauda iš jo žirgo, šokančio prancūzams?

— Ne ne, senasis Astlis, o ne jo sūnus. Džonas Astlis vis dar čia, vadovauja cirkui. Galiu pasakyti, kad jis, kitaip nei jo tėvas, nesamdo gatvės muzikantų, todėl gali pailsėti.

Žmogaus veidas apsiblausė.

— Tai ką ten daro senasis Astlis? Jis per storas, kad gerai išsilaikytų balne ar kautųsi.

Magė gūžtelėjo pečiais.

— Jis tiesiog norėjo ten vykti — pasakė, jog yra senas raitininkas, todėl tai esą pareiga. Beje, jis siunčia žinių apie mūšius, ir Džonas Astlis tuos mūšius čia suvaidina. Niekas jų nesupranta, bet vis tiek smagu žiūrėti.

Žmogus nusikabino nuo kaklo rylos diržėlį.

— Palauk, gal prieš nueidamas galėtum man ką nors pagroti? — sustabdė jį Magė.

Žmogus stabtelėjo.

— Na, tu tikrai nedora katpalaikė, bet kadangi išgelbėjai mane nuo tuščio sėdėjimo visą dieną, pagrosiu kokią vieną dainelę. Kokios norėtum?

— Norėčiau „Tomo Boulingo“, — paprašė Magė, nors ir žinojo, kad klausydamasi šios dainos prisimins Maisę Kelevėj, dainuojančią šią dainelę prie netoli upės esančių sandėlių, tada, kai ji, Magė, dar beveik nepažinojo Džemo.

Žmogui grojant Magė nurijo galugerklyje įstrigusį kamuolį ir niūniavo kartu, nors ir netardama žodžių. Prisiminimai apie dainuojančią Maisę ėmė spausti krūtinę; šis maudulys taip ir nedingo per daugelį mėnesių nuo tada, kai Džemas išvažiavo.

Anksčiau Magė niekada nieko nepasiilgdavo. Kurį laiką ji puoselėjo šį ilgesį įsivaizduodama pokalbius su Džemu, mintyse lankydamasi tose vietose, kuriose jie kažkada buvo kartu — Vestminsterio tilto nišose, Soho aikštėje, net degimo krosnyje, kur matė jį paskutinį kartą. Fabrikėlyje ji sutiko mergaitę iš Dorsetšyro ir stengėsi su ja pasikalbėti tik tam, kad pasiklausytų jos akcento. Nebegalėdama ilgiau tverti ji pradėdavo kalbėti apie Džemą ir Kelevėjus su savo mama ar tėčiu vien tam, kad galėtų ištarti jo vardą. Tačiau nė vienas iš šių dalykų jo nesugrąžino; galiausiai visi prisiminimai baigdavosi siaubo kupinu jo žvilgsniu tą vakarą prie degimo krosnies.

Antro posmo vidury ėmė dainuoti moteris labai maloniu, skambiu balsu. Magė pakreipė galvą ir sukluso — jai pasirodė, kad balsas sklido arba iš Bleikų, arba iš panelės Pelham sodo. Magė ženklais padėkojo rylininkui ir grįžo prie sienos. Ji abejojo, ar panelė Pelham mokėjo taip dainuoti — buvo ne iš tų dainuojančiųjų. Taip pat Magė niekada nebuvo girdėjusi ir dainuojančios ponios Bleik. Gali būti, kad dainuoja panelės Pelham tarnaitė, nors mergaitė buvo labai baugšti — Magė niekada nebuvo girdėjusi jos kalbančios, ką jau sakyti apie dainavimą.

Kol ji nurideno Astlio karutį iki sienos, ir rylininko melodija, ir dainavimas nutilo. Vis dėlto Magė pasilypėjo ant karučio ir užsiropštė ant sienos norėdama dirstelėti į sodus.

Panelės Pelham sodas buvo tuščias, bet Bleikų sode, netoli namo sukastose daržovių lysvėse, klūpojo moteris. Ji vilkėjo šviesią suknelę ir ryšėjo prijuostę, buvo užsidėjusi plačiakraštę skrybėlaitę, saugančią nuo saulės. Iš pradžių Magė pamanė, jog tai ponia Bleik, bet ši figūrėlė buvo mažesnė ir grakščiau judėjo. Magė buvo girdėjusi, jog Bleikai priėmė tarnaitę, bet dar niekada nebuvo jos ma-

čiusi, nes ponia Bleik ir toliau pati eidavo apsipirkti ar su kokiais kitokiais reikalais. Magė jau daugelį mėnesių nesilankė Heraklio namų tryliktajame numeryje; Džemui išvykus ji drovėjosi viena belstis į ponų Bleikų duris, nors ponas Bleikas, sutikęs ją gatvėje, visada linktelėdavo ir paklausdavo, kaip sekasi.

Žiūrėdama į dirbančią tarnaitę, ji išgirdo gatve, vedančia į Heraklio dvaro arklides, caksinčias arklio kanopas. Tarnaitė liovėsi dirbusi ir atsigręžė klausydamasi, o Magę ištiko pirmasis iš dviejų šokų. Toji moteris buvo Maisė Kelevėj.

— Maise! — riktelėjo ji.

Maisė atsisuko, ir Magė, nušliuožusi nuo tvoros, nuskubėjo pas ją. Sekundėlę atrodė, kad Maisė pašoks ir nubėgs vidun. Tačiau ji neabejotinai persigalvojo ir liko susigūžusi dirvoje.

— Maise, ką tu čia veiki? — šūktelėjo Magė. — Maniau, kad tu Dorsetšyre! Ar tu ne... luktelėk minutėlę. — Ji kurį laiką suko galvą, o paskui riktelėjo: — Tu ir esi Bleikų tarnaitė! Tu nė nebuvai išvažiavusi į Pidl-didl-didlį, tiesa? Tu visą laiką čia ir gyvenai!

— Taip, tiesa, — sumurmėjo Maisė. Nudūrusi akis į derlingą dirvą, ji išrovė piktžolę iš morkų lysvelės.

— Bet... kodėl tu man nieko nesakei? — Magė norėjo ją papurtyti. — Kodėl slepiesi? Ir kodėl jūs taip pabėgote nė neatsisveikinę? Žinau, kad turėjote išvykti dėl tos senos karties Pelham, bet juk galėjote nors atsisveikinti. Pagaliau mes juk tiek laiko praleidome kartu. Galėjai mane susirasti ir viską papasakoti.

Berdama šias frazes Magė kartais užsimiršusi kreipdavosi į čia nesantį Džemą; jos akys paplūdo ašaromis.

Maisei ašaros buvo įprastas dalykas.

— Oi, Mage, aš tikrai labai atsiprašau! — Maisė raudodama atsistojo ir apsikabino draugę. Štai tada Magė antrąkart patyrė šoką, nes buvo prispausta prie Maisės pilvo, kurio nesimatė, kai ji klūpojo: Maisė nešiojo stambų kūdikį.

Toks netikėtumas iškart nudžiovino Magės ašaras. Tebelaikydama apkabinusi Maisę ji palenkė galvą ir pažvelgė į jos pilvą.

Nesumetė ką pasakyti, nors tokios akimirkos jos gyvenime būdavo išties labai retos.

— Matai, kai mama ir tėtis nutarė vykti į Pidltrenthaidą, — pradėjo Maisė, — buvo labai šalta, ir jie baiminosi, kad aš galiu dar nebūti sustiprėjusi tokiai ilgai kelionei. Tada ponas ir ponia Bleikai pasakė, kad gali mane priimti. Iš pradžių mes apsistojome pas jų draugus Kamberlendus, kad pabėgtume nuo tų baisių žmonių, kurie buvo susirinkę prie jų durų. Kamberlendai gyvena tolokai, kaime, Egheme. Net ir po tokios neilgos kelionės aš peršalau ir susirgau, todėl ten mes turėjome praleisti mėnesį. Jie man buvo tokie malonūs ir dėmesingi. Paskui mes grįžome, ir aš visą laiką gyvenau čia.

— Ar niekada neišeidavai į lauką? Niekada anksčiau tavęs nemačiau!

Maisė papurtė galvą.

— Iš pradžių netgi nenorėjau kur nors eiti. Buvo taip šalta, o aš negalavau. Be to, nenorėjau būti pastebėta tos ilganosės panelės Pelham ir kitų, ypač tada, kai jau pradėjo matytis. Nenorėjau suteikti jai malonumo.

Ji uždėjo ant pilvo ranką.

— Be to, tie vyrai iš asociacijos grasino grįžti pas tėtį. Pamaniau, bus geriau, jei tyliai sau tūnosiu. Aš tikrai neketinau nuo tavęs slėptis! Neketinau! Prisimeni, kartą, kai jau buvome grįžę iš Eghemo, tu atėjai ir paklausei pono Bleiko apie Džemą. Norėjai sužinoti, kur jis yra, kur apsistojo, kai išvyko. Aš buvau viršuje ir viską girdėjau; aš taip norėjau pulti žemyn ir pasimatyti su tavimi. Bet pamaniau, jog bus geriau, saugiau, jei liksiu pasislėpusi net ir nuo tavęs. Atleisk.

— Bet ką tu čia veiki? — Magė dirstelėjo pro galinį langą į pono Bleiko studiją, ir jai pasirodė, kad pamatė virš stalo palinkusią pono Bleiko galvą.

Maisė nušvito.

— Oi, viską! Jie tikrai man nuostabiai geri. Aš padedu gaminti

valgį, skalbti, dirbti darže. Žinai, — ji nuleido balsą, — man atrodo, kad jiems geriau, kai aš esu, nes dabar ponia Bleik yra laisvesnė ir gali daugiau padėti ponui Bleikui. Matai, nuo tada, kai tie žmonės čia atėjo ir sukėlė muštynes, jis kažkaip pasikeitė. Kaimynai kitaip su juo elgiasi, kreivai į jį žiūri. Dėl to jis nervinasi ir jam prasčiau sekasi dirbti. Ponia Bleik turi padėti jam nusiraminti, o kai čia esu aš, ji gali tai daryti. Be to, aš padedu ir ponui Bleikui. Prisimeni tą spausdinimo mašiną priekiniame kambaryje? Aš padėjau jam ir poniai Bleik su ja dirbti. Žinai, mes spausdinome knygas. Knygas! Niekada nemaniau, jog kada nors gyvenime galėsiu paliesti kokią nors kitą knygą, ne maldynėlį bažnyčioje, ką jau kalbėti apie knygos gaminimą. O ponia Bleik mane išmokė skaityti, na, iš tikrųjų skaityti; dabar moku skaityti tikras knygas, o ne kokias maldeles ar panašiai! Kartais skaitome vakarais iš knygos, kuri vadinasi „Prarastas rojus“. Tai istorija apie šėtoną, Adomą ir Ievą; taip įdomu! Oi, aš ne visada viską suprantu, nes ten rašoma apie tokius žmones ir vietoves, apie kuriuos niekuomet nesu girdėjusi, be to, ten yra tokių keistų žodžių. Bet vis tiek labai malonu klausytis.

— Kriaušės netektis, — sušnabždėjo Magė.

— Kartais jis mums garsiai skaito savo eilėraščius. Oi, man tai taip patinka. — Maisė nutilo pasidavusi prisiminimams. Paskui ji užsimerkė ir ėmė dainuoti:

Tigre, tigre, žibury,
Miškuose, gūdžioj nakty,
Jokia nemari ranka ar akies budrios galia
Nenustelbs baugių šviesų ir simetrijos ugnių.

Kokiuos toliuos ar erdvėj
Tavo žvilgsnio žiburiai?
Su kokiais plačiais sparnais jis pakiltų?
Kokios rankos liepsną šią liest išdrįstų?

Koks petys, kokia dvasia
Jo širdies jėgos verta?
Kai širdis pašėlus ima plakt,
Kas pakeltų ranką, drįstų žingsnį žengt?

— Yra ir daugiau, bet neprisimenu.

Magę nukrėtė drebuliukas, nors diena buvo šilta.

— Man patiko, — po minutėlės pasakė ji. — Bet ką visa tai reiškia?

— Kartą girdėjau, kaip ponas Bleikas pasakė vienam svečiui, kad čia apie Prancūziją. Tačiau jau kitam žmogui jis aiškino, kad daina yra apie kūrėją ir jo kūrinį. — Maisė pakartojo šią frazę tokia pačia intonacija, kokia ją tikriausiai ištarė ponas Bleikas. Magę pervėrė pavydo dieglys pagalvojus, jog Maisė leidžia jaukius vakarus prie židinio skaitydama su Bleikais, klausydamasi, kaip ponas Bleikas deklamuoja eilėraščius, ir bendraudama su kultūringais svečiais. Tačiau pavydas greitai išgaravo, kai ji pamatė, kaip Maisė pridėjo prie nugaros ranką stengdamasi sumažinti kūdikio svorio tempimą. Magei tai priminė, jog šis puikus Maisės gyvenimo metas ilgai nesitęs. Pavydą greitai pakeitė kaltės jausmas.

— Aš nepagalvojau, kad... — Magė sudvejojo, — na, kad tu ir Džonas Astlis iš tikrųjų... na, supranti. Pamaniau, kad mes laiku pas tave suskubome, na, aš su ponu Bleiku. Tą vakarą tik trumpam buvau pasitraukusi nuo arklidžių. Grįžau kiek galėdama greičiau.

Maisė nudūrė akis į dirvą, tarsi tikrintų, ar gerai išravėjo.

— Paskui jau ilgai netruko.

— Ar Džemas žino? O tavo tėvai?

Maisės veidelis persimainė.

— Ne! — Ji vėl pradėjo verkti; rauda purtė visą padidėjusį jos kūną. Magė ją apkabino ir nusivedė prie pavėsinės laiptelių, o tada Maisė įsikniaubė jai į kelius ir kurį laiką kūkčiojo; ji jau mėnesių mėnesius norėjo štai taip išsiraudoti, bet Bleikų akivaizdoje nedrįso.

Pagaliau rauda nurimo, ji atsisėdo ir prijuoste nusišluostė akis. Dabar Maisės veidas buvo dėmėtas, platesnis ir putlesnis nei prieš kelis mėnesius. Ant galvos ji buvo užsidėjusi seną ponios Bleik skrybėlę; Magė svarstė, kas nutiko tai kvailai dorsetiškai kepuraitei su raukinukais.

— O ką mes darysime su kūdikiu? — paklausė ji ir pati nustebo, kad pasakė „mes“.

Maisė nepradėjo verkti iš naujo — ji jau atsikratė susitvenkusių ašarų ir dabar jautėsi labai pavargusi.

— Mama ir tėtis man vis siuntinėja laiškus kviesdami grįžti; jie sako, kad atsiųs Džemą manęs parsivežti.

Magei net užkando žadą nuo minties, kad Džemas gali grįžti.

— Bet aš juos vis sulaikau, — tęsė Maisė, — nes manau, kad geriau pagimdyti čia. Ponia Bleik sakė, kad galiu pas juos pasilikti ir gimdyti. Paskui aš galėčiau... aš galėčiau jį atiduoti ir važiuoti namo, ir niekas nieko nesužinotų. Jeigu gimtų mergaitė, galėčiau ją nunešti už kampo į našlaičių prieglaudą, o... o...

— O jei gims berniukas?

— Aš... aš nežinau. — Maisė vis suko aplink pirštą prijuostės kampą. — Surasčiau kokią vietą... — Ji negalėjo baigti šio sakinio, todėl pradėjo kitą: — Būtų sunku čia pasilikti, kai už gretimų durų gyvena jis. — Ji baugščiai pakėlė akis į Džono Astlio namų langus, o paskui nusisuko ir taip užsismaukė skrybėlaitę, kad niekas iš tų namų jos nepažintų. — Kartais aš jį girdžiu per sienas, ir tada pasijuntu taip... — Maisė sukrūpsėjo.

— Ar jis apie tai žino? — Magė parodė galva į Maisės pilvą.

— Ne! Nenoriu, kad žinotų!

— Bet jis galėtų tau padėti, na, gal bent jau duotų kiek pinigų.

Nors Magė taip ir pasakė, ji tikrai nemanė, kad Džonas Astlis galėtų taip pasielgti.

— Gaila, kad nėra senojo pono Astlio; jis galėtų tau kuo nors padėti, juk čia jo vaikaitis.

Išgirdusi šį žodį, Maisė vėl krūptelėjo.

— Oi ne, jis nepadėtų. Gerai žinau. Girdėjau, kaip jis kalbėjo su panele Divain. Na, žinai, su ta šokėja ant virvės. Ji buvo atsidūrusi tokioje pačioje padėtyje kaip ir aš, pastojusi nuo to paties vyro. Ponas Astlis pasielgė su ja siaubingai — išmetė ją iš cirko. Jis ir man nepadėtų.

Ji pažvelgė į plytų sieną, skyrusią Bleikus nuo panelės Pelham.

— Kartą panelė Divain man buvo labai maloni. Įdomu, ką darė ji.

— Galiu tau pasakyti, — tarstelėjo Magė. — Girdėjau, kad ji grįžo į Škotiją gimdyti.

— Tikrai? — Maisė kiek prašvito nuo tokios žinios. — Ar tikrai grįžo?

— Ar ir tu nori taip pat pasielgti — grįžti į Dorsetšyrą?

— Taip. Taip, norėčiau. Ponas ir ponia Bleikai man buvo tokie geri, ir aš jiems labai dėkinga, bet man trūksta mamos ir tėčio, ypač Džemo. Be galo jo pasiilgau.

— Ir aš, — sutiko Magė, nespėjusi laiku prikąsti liežuvio, dėkinga už tai, jog gali pasidalyti savo jausmais su žmogumi, kuris jaučia tą patį. — Ir aš jo labai pasiilgau.

Kiek patylėjusi ji pridūrė:

— Vadinasi, turi važiuoti namo. Juk tavo šeima tave priims, tiesa?

— Manau, kad taip. Bet kaip aš pas juos nusigausiu? Neturiu pinigų, be to, negaliu važiuoti viena, juk greitai gali gimti kūdikis. Nedrįstu prašyti Bleikų — šiomis dienomis jie taip užimti, be to, nors jų namas ir didelis, jie tikrai neturi pinigų. Ponas Bleikas menkai parduoda savo dirbinių, nes viskas taip... taip... na, man sunku šitai suprasti. Man atrodo, kad kartais net ir pats ponas Bleikas nesupranta, ką nori pasakyti. Oi, Mage, ką darysime?

Tiesą sakant, Magė ne klausėsi Maisės, o galvojo. Jai atrodė, kad papasakota istorija turi aiškią pradžią ir vidurį, o dabar jau ji atsakinga už saugų kelią į laimingą pabaigą.

— Nesijaudink, Maise, — atsakė ji. — Žinau, ką daryti.

Antras

Magė nebuvo tikra, ko vertas sidabrinis šaukštelis, bet nujautė, jog už jį galėtų gauti daugiau, nei užtektų apmokėti dviejų keleivių kelionę vežimaičiu iki Dorsetšyro, ir dar šiek tiek liktų Maisei.

Ji nutarė nedelsdama pričiupti Čarlį. Palikusi Maisę Bleikų sode, ji patraukė per smukles, kuriose jis gerdavo — pradėjo nuo „Ananaso" ir „Heraklio smuklės", paskui nuėjo į „Karūną ir pagalvėlę", „Senąją Doverio pilį" ir į „Artišoką", bet tada jai šovė mintis grįžti į „Kenterberio ginklus". Čarlis Baterfildas ten buvo įjunkęs lankytis dėl vienos padavėjos, kuri jį paguodė tada, kai praėjusį gruodį Magė jį išvarė iš Perpjautos Gerklės tako. „Kenterberio ginklai" dar garsėjo „antiasociaciškomis" nuotaikomis; asociacijai priklausantieji smuklėje būdavo verčiami laukti užsakymų gerokai ilgiau nei kiti, o paskui jiems atnešdavo prarūgusio alaus. Po susidūrimo su asociacijos vyrais prie Bleikų namų Čarlis stengdavosi nulenkti prieš juos galvą.

Magė jį rado stovintį prie baro ir plepantį su padavėja.

— Man reikia su tavimi pasikalbėti, — pasakė ji. — Tai svarbu.

Čarlis kvailai šyptelėjo ir ėmė vartyti akis prieš padavėją, bet galiausiai leidosi sesers nuvedamas į ramų kampą. Po to vakaro Perpjautos Gerklės take jie pradėjo geriau sutarti, be žodžių vienas kitą suprasdavo, ir dėl to reikėjo dėkoti Džemo smūgiui; nebylios jų paliaubos buvo sutvirtintos Magei išvedus kruviną ir vis dar ap-

svaigusį brolį iš tamsos į smuklės šviesas. Magė jo jau nebekaltino dėl to, kas nutiko Perpjautos Gerklės take, o jis jai nebebuvo toks žiaurus. Ir tikrai, kad ir kokia skausminga tą vakarą jai pasirodė išpažintis Džemui, po jos Magė pasijuto esanti vyresnė ir lengvesnė, tarsi atsikračiusi akmenų pilnos kišenės.

— Man reikia pinigų už šaukštelį, — jiems atsisėdus pareiškė Magė. Pastarosiomis dienomis ji suprato, jog su juo geriausia kalbėti tiesiai.

Čarlis kilstelėjo dabar jau abu randuotus antakius žvelgdamas į seserį — Džemo smūgis taip pat paliko žymę.

— Kam tau jų reikia?

— Maisei.

Magė paaiškino, kas atsitiko.

Čarlis trinktelėjo bokalą ant stalo.

— Gyvulys. Tą vakarą turėjau išmalti jam dantis.

— Na, dabar jau per vėlu. — Magė stebėjosi, kaip lengvai Čarlis gali supykti dėl bet ko. Net jo pastangos flirtuoti buvo vainikuojamos smurtu — dažniausiai jis girdavosi merginoms, kad lengvai galėtų susigrumti su jų mylimaisiais ir gerokai aplamdyti jiems šonus.

Čarlis atsilošė siurbčiodamas alų.

— Kad ir kaip ten būtų, dabar pinigų neturiu.

— Tai gauk.

Kai jis nusijuokė, Magė pakartojo:

— Tai gauk, Čarli. Man nerūpi kokiu būdu, bet pinigų man reikia rytoj arba poryt. Prašau, — pridūrė ji, nors jam šis žodis mažai ką reiškė.

— Kodėl taip greitai? Juk ji čia gyveno ne vieną mėnesį, tai galėtų dar kiek palaukti.

— Maisė nori susilaukti kūdikio namuose. Ji nori, kad jis būtų Pidlio kūdikis, Dieve, padėk jai.

— Gerai. Duok man dieną ar dvi, ir aš gausiu pinigų, kurių tau reikia sumokėti už vežimaitį.

— Ir dar truputėlį Maisei.

— Ir dar truputėlį.

Nors Čarlis jau nebesidomėjo Maise — atgrasė Džono Astlio burnos prie jos krūtų vaizdas, — jį tarsi skatino prisiminimai apie buvusį susižavėjimo objektą, todėl jis nors kartelį norėjo pasirodyti esąs dosnus.

— Ačiū, Čarli.

Jis gūžtelėjo pečiais.

— Ir dar vienas dalykas — nesakyk mamai ir tėčiui. Jie nesupras, jie tik stengsis mane sulaikyti, sakys, kad tai pinigų švaistymas, kad tai ne mano reikalas. Galėsi pasakyti tada, kai jau būsiu išvažiavusi; tada ir pasakysi, kur ir ko išvažiavau.

Jis linktelėjo.

— Ir kada grįši.

Trečias

Paskui Magė užsakė dvi vietas karietoje Londonas—Veimautas, turėjusioje išvykti po dviejų su puse dienų; ji tikėjosi, kad Čarlis laiku parūpins pinigų. Tada užsuko pas Bleikus pasakyti nenorinti, kad Maisė staiga imtų ir vogčiomis dingtų po viso to, ką jie dėl jos padarė. Regis, ponia Bleik nujautė, kad reikalas bus rimtas, nes nusivedė Magę į priekinį kambarį — svetainę — antrame aukšte, kur Magė niekada nebuvo lankiusis. Kol ponia Bleik buvo išėjusi ieškoti vyro ir plikyti arbatos, Magė apžiūrinėjo sienas, nukabinėtas paveikslais ir graviūromis, daugiausia sukurtomis pono Bleiko. Anksčiau ji šiuos piešinius buvo mačiusi tik prabėgomis, vartydama jo bloknotą arba knygos puslapiuose.

Piešiniai daugiausia vaizdavo žmones — kai kuriuos nuogus, kai kuriuos su drabužiais, bet drabužiai buvo taip prigludę, kad žmonės vis tiek atrodė kaip nuogi. Jie vaikštinėjo arba gulėjo ant

žemės, arba žiūrėjo vieni į kitus, bet tik nedaugelis atrodė laimingi ir patenkinti kaip tie, kuriuos Magė buvo mačiusi „Nekaltybės dainose“, — šie atrodė sunerimę, išsigandę, pikti. Magė pajuto galugerkliu kylantį nerimą, bet negalėjo atplėšti akių nuo paveikslų, nes jie jai priminė kažkada patirtus jausmus, sapnų nuotrupas, tarsi jos pačios sąmonė būtų kokia nors slėptuvė, į kurią ponas Bleikas buvo įsigavęs ir gerokai ten rausęsis, kol ištraukė laukan tos slėptuvės turinį.

Bleikai grįžo į kambarį kartu su Maise, bet padėklą su arbatinuku ir puodeliu nešė ponia Bleik; padėklą ji pastatė ant stalelio, stovėjusio prie fotelio, kurį ponas Bleikas mostelėjęs pasiūlė Magei. Magė nebuvo tikra, ar pati turėtų įsipilti arbatos, todėl nutarė lukteléti, bet ponia Bleik jos pasigailėjo ir pripildė puodelį.

— O jūs negersite, madam? — paklausė Magė.

— Oi ne, mudu su ponu Bleiku tokios arbatos negeriame, ji tik mūsų svečiams.

Magė žiūrėjo į rudą skystį pernelyg susidrovėjusi, kad įstengtų pakelti puodelį prie lūpų.

Ponas Bleikas išgelbėjo Magę iš nemalonios situacijos pasilenkęs priešais stovinčiame fotelyje ir įsmeigęs į ją dideles spindinčias akis — dabar Magė suprato mačiusi tas akis daugelyje veidų paveiksluose, kabančiuose ant sienos; ji jautėsi taip, tarsi ją stebėtų tuzinai Viljamo Bleiko akių.

— Na, Mage, — prabilo jis, — Keitė sako, jog nori mums kai ką pasakyti.

— Taip, sere. — Magė pažvelgė į Maisę, stovinčią prie durų jau dabar ašaromis pasruvusiomis akimis, nors dar nė neprasidėjo kalba apie ją. Tada Magė išklojo Bleikams visą planą. Jie mandagiai ją išklausė — ponas Bleikas žvelgė Magei tiesiai į akis, ponia Bleik žiūrėjo į židinį, neuždegtą, nes vasarą ugnies nereikėjo.

Magei baigus pasakoti — jai neprireikė daug laiko ketinimams leistis į kelionę karieta po dviejų dienų ir lydėti Maisę iki Dorsetšyro išdėstyti, — ponas Bleikas linktelėjo.

— Na, Maise, mudu su Keite žinojome, jog galiausiai išeisi iš mūsų, juk taip, Keite? Jums prireiks pinigų sumokėti už karietą, tiesa?

Ponia Bleik krustelėjo ir pasitvarkė prijuostės klostes, bet nieko nepasakė.

— Ne, sere, — išdidžiai pareiškė Magė. — Tuo jau pasirūpinta. Aš pati gavau pinigų.

Jai dar niekada nebuvo tekę pranešti apie tokį reikšmingą dalyką kaip du svarai už kelionę karieta. Magė retai kada turėdavo savų pinigėlių daugiau nei šešiapensį; net garstyčių ir acto fabrikuose jos uždirbti pinigai atitekdavo tiesiai tėvams, o jai nubyrėdavo gal koks pensas ar du. Prabanga atsisakyti pono Bleiko pinigų buvo jausmas, kurį ji dar labai ilgai brangins.

— Na, mano mergaite, jeigu luktelėsi minutėlę, aš kai ką atnešiu iš apačios. Ilgai netruksiu, Keite. — Ponas Bleikas pašoko iš savo vietos ir dingo už durų, Maisei vos spėjus pasitraukti; abi mergaitės liko su ponia Bleik.

— Gerk arbatą, — švelniai paragino ji; dabar, nebestebima kiaurai veriančių pono Bleiko akių, Magė įstengė gurkštelėti.

— Oi, Mage, ar tu tikrai galėsi sumokėti už karietą? — Maisė priklaupė šalia jos.

— Žinoma. Juk pasakiau, kad galėsiu, ką? — Magė nepridūrė, jog tebelaukia, kol Čarlis jai atiduos pinigus.

Ponia Bleik priėjo prie sienos ir ėmė tiesinti ten sukabintus paveikslus bei graviūras.

— Bet jūs būsite atsargios, taip? Maise, jei tau pasidarys bloga ar pajusi skausmus, liepk vežikui sustoti.

— Taip, madam.

— Ar daug kartų važiavote karieta, ponia Bleik? — pasidomėjo Magė.

Ponia Bleik tyliai nusijuokė.

— Mes niekada nebuvome išvykę iš Londono, mieloji.

— Oo! — Magei niekada nebuvo šovę į galvą, kad tam tikra prasme ji gali būti daugiau patyrusi už Bleikus.

— Žinoma, mes esame buvę užmiestyje, — tęsė ponia Bleik, glostydama pono Bleiko fotelio atlošą. — Kartais netgi tolokai nukeliaujame. Bet visada ne ilgiau kaip pusdieniui nuo Londono einant pėsčiomis. Net negaliu įsivaizduoti, kaip jausčiausi, būdama labai toli nuo pažįstamų vietų. Ponui Bleikui, aišku, tas jausmas pažįstamas, nes mintyse jis nuolatos keliauja po tolimas, plačias šalis. Tiesą sakant, jis visada būna kažkur kitur. Kartais aš jo kaip ir nematau. — Ji kiek pastovėjo uždėjusi rankas ant fotelio atlošo.

— Sudėtinga, — sumurmėjo Maisė, — būti vienoje vietoje, o galvoti apie kitą. — Jos skruostais ėmė tekėti ašaros. — Man bus taip smagu vėl pamatyti Pidlio slėnį, ir visai nesvarbu, ką jie pagalvos mane pamatę.

Laiptuose išgirdusi pono Bleiko žingsnius, ji greitai nusišluostė akis prijuostės kampučiu.

Jis grįžo į kambarį nešinas dviem vienodais paketėliais, suvyniotais į rudą popierių ir perrištais virvelėmis.

— Čia tau, o čia Džemui; perduosi, kai su juo susitiksi, — pasakė jis. — Už tai, kad man padėjote, kai man labiausiai to reikėjo.

Jam padavus paketėlius Magei, ji išgirdo, kaip ponia Bleik iš jaudulio trumpam sulaikė kvapą.

— Oi, ačiū, pone Bleikai! — sutrikusi sušnabždėjo Magė, abiejose rankose laikydama paketėlius. Ji retai kada gaudavo dovanų, o ką jau kalbėti apie dovanas iš pono Bleiko rankų; ji nežinojo, ar dabar turėtų išsivynioti paketėlį, ar vėliau.

— Labai visa tai saugok, mieloji, — kiek įsitempusi pridūrė ponia Bleik. — Čia brangūs dalykai.

Šitai padėjo Magei apsispręsti — dabar ji jų neišvynios. Sudėjusi paketėlius vieną ant kito, įsikišo juos į prijuostės kišenę.

— Ačiū, — pakartojo; jai norėjosi verkti, nors pati nežinojo kodėl.

Kitas siurprizas Magės laukė gatvėje. Dabar, kai Heraklio namų dvyliktajame numeryje Kelevėjai nebegyveno, ji retai kada dirstelėdavo į šį namą eidama pro šalį. Tačiau šį kartą išgirdo pakeltą panelės Pelham balsą ir nutarė pažiūrėti, ant ko ji taip rėkia. Magė pamatė Maisės amžiaus mergaitę, vilkinčią sudriskusiu satininiu sijonu, su kyšančiu pilvuku, tiesa, kiek mažesniu nei Maisės.

— Eik šalin! — spygavo panelė Pelham. — Nešdinkis iš mano sodo! Kai čia gyveno toji šeima, man buvo vienas vargas, o dabar — tik pažiūrėkite... jie vis tiek teršia mano gerą vardą. Beje, kas tau patarė čia ateiti?

Magė neišgirdo mergaitės atsakymo, bet panelė Pelham šią informaciją greitai suteikė.

— Aš pasikalbėsiu su ponu Astliu. Kaip jis drįsta siųsti pas mane tokias šliundras kaip tu! Jo tėvas nedrįstų taip daryti. O dabar — lauk! Eik lauk, mergiūkšte!

— Bet kur man dabar eiti? — sudejavo mergaitė. — Manęs tokios niekas nepriims!

Kai mergaitė nusisuko nuo panelės Pelham durų, Magė geriau į ją įsižiūrėjo ir, nors buvo mačiusi tik kartą, pažino tą blyškų veidelį, prisiminė šiaudų spalvos plaukus ir su niekuo nesupainiojamą Rouzės Vitmen, Maisės ir Džemo draugės iš Dorsetšyro, patosą.

— Rouze! — šnipštelėjo Magė, kai mergaitė priėjo prie vartų. Rouzė pažvelgė į ją tuščiu žvilgsniu, neįstengdama išskirti Magės veido iš ilgiausio parado įvairiausių personažų, su kuriais jai teko susidurti per daugelį mėnesių nuo tada, kai trumpam buvo su ja susitikusi. — Rouze, ar ieškai Maisės Kelevėj? — neatlyžo Magė.

Rouzės veidas pragiedrėjo.

— O taip! — šūktelėjo ji. — Ji man sakė ateiti į cirką, aš taip

ir padariau, bet Kelevėjai čia jau nebegyvena. O aš nežinau, ką man daryti.

Panelė Pelham dabar pastebėjo Magę.

— Tu! — sukranksėjo ji. — Žinoma, visai nesistebiu, kad valkiojiesi su tokiom bjauriom padugnėm kaip ši. Ji — puikus pavyzdys to, kuo pati pavirsi!

— Ššš! — sušnypštė Magė. Į jas jau ėmė žvalgytis praeiviai, o Magė nenorėjo atkreipti dėmesio į dar vieną nėščią mergaitę.

Tačiau panelės Pelham niekas negalėjo nutildyti.

— Ar mėgini mane nutildyti, gatvės mergiote? — žvygavo ji, kone išdainuodama žodžius. — Liepsiu tave išmesti ir lupti tol, kol pasigailėsi esanti gyva! Aš liepsiu tave...

— Aš tik mėginau pasakyti „ša", madam, — garsiai ją nutraukė Magė, stengdamasi skubiai ką nors sugalvoti, — nes tikriausiai nenorite į save atkreipti daugiau dėmesio, nei esate atkreipusi dabar. Aš išgirdau, kaip kažkas kažkam sakė, jog pas jus viešnia — jūsų dukterėčia. — Magė linktelėjo Rouzės Vitmen pusėn. Krevečių krepšiu ant galvos nešinas keliu ėjęs vyras, išgirdęs Magės žodžius, sulėtino žingsnį ir pašnairavo į panelę Pelham ir Rouzę.

— Ji labai į jus panaši, madam! — Magės džiaugsmui ir panelės Pelham siaubui, ištarė jis. Pastaroji baugščiai apsidairė, persigandusi, kad dar kas nors nebūtų išgirdę jo žodžių, paskui šoko į vidų ir užtrenkė duris.

Nusisukusi nuo jos durų, patenkinta Magė susimąstė apie šį naują siurprizą ir atsiduso.

— Viešpatie, susimilk, Rouze Vitmen, ką mudvi dabar darysime?

Rouzė stovėjo nusiraminusi. Ji jautėsi labai daug padariusi, nors ir atėjo čia dešimčia mėnesių vėliau, nei Džemas ir Maisė tikėjosi. Dabar ji elgėsi taip, kaip elgdavosi su vyrais — kai veiksmas įsisukdavo, ji ramiai viskam pasiduodavo.

— Ar turi ko nors valgyti? — nusižiovavo ji. — Aš labai išalkusi.

— O Viešpatie, — vėl atsiduso Magė, o paskui paėmė Rouzę už parankės ir nuvedė į Heraklio namų tryliktąjį numerį.

Penktas

Baterfildai retai kada vakare susėsdavo visi kartu pavalgyti namuose. Magei atrodė tikras stebuklas, kad šitai nutiko paskutinį vakarą prieš jai išvykstant Veimauto karieta. Ji būtų tai suplanavusi, jeigu būtų maniusi, jog įmanoma taip padaryti. Kai taip nutiko, ji tikėjosi paprasčiausiai anksti nueiti miegoti, o dar prieš aušrą išsėlinti iš namų ir pasiimti mergaites. Jau buvo parengusi keletą pramanytų istorijų, jeigu kartais prireiktų meluoti, kodėl šiąnakt negalės padėti mamai skalbti (acto fabrike dirbanti mergaitė paprašė rytoj ją pavaduoti), kodėl negalės kartu su tėvu eiti į smuklę (skauda pilvą). Bet galiausiai meluoti neprireikė — Betei Baterfild šiąnakt nereikėjo skalbti, o Dikas Baterfildas pareiškė, jog lieka namuose ir vakarienei pageidauja pyrago su jautiena ir inkstais.

Betės Baterfild vidury stalo padėtas pyragas sukvietė visus sėstis aplink lėkštę; Čarlis godžiai uodė garuojantį valgį. Kelias minutes buvo tylu, nes visi įnikę kirto.

— Oo, — po kelių kąsnių atsiduso Dikas Baterfildas. — Nuostabu, pupyte. Ir karaliui galėtum gaminti.

— Man užtektų ir jo paklodžių, — atrėmė Betė Baterfild. — Tik pagalvok, kiek pinigų turėtų uždirbti rūmų skalbėjos, a, Dikai?

— Magse, kas yra? Tu nevalgai pyrago, kurį tavo motina taip sunkiai kepė. Kur tavo dėkingumas?

— Atsiprašau, mama, man truputį skauda pilvą. — Magė vis tiek nutarė pameluoti. Jai buvo sunku praryti bent kąsnį, nes iš nervų traukė skrandį pagalvojus apie laukiantį rytojų. Mamai prašnekus apie pinigus, Magė pasijuto dar blogiau — ji smaigstė

žvilgsniais Čarlį, kuris vis dar nedavė jai pinigų už šaukštelį. Ji vylėsi galėsianti priremti jį prie sienos vėliau. O jis visai nekreipė į ją dėmesio siekdamas dar vieno gabalo pyrago.

— Oi, kaip negerai, — nutęsė Dikas Baterfildas. — Na, gal vėliau pasijusi geriau.

— Gal. — Magė vėl pažvelgė į Čarlį. Jis čiulpė jautienos gabaliuką, jo lūpos blizgėjo nuo varvančių riebalų. Ji norėjo skelti jam antausį.

Čarlis jai nusišypsojo.

— Magse, kas yra? Tikiuosi, tau bloga ne nuo manęs, ką? Juk nesijauti vargšė, a?

— Užsičiaupk, — sumurmėjo Magė stebėdamasi Čarlio nuotaika; nepanašu, kad būdamas taip nusiteikęs jis laikytųsi duotų pažadų.

— Kas jiems darosi? — įsiterpė Dikas Baterfildas. — Liaukitės abu tučtuojau. Pavalgykime ramiai.

Jiems baigus valgyti Dikas Baterfildas atsilošė ir nusišluostė rankove burną.

— Rytoj eisiu pas Smitfildą, — tarė jis. — Turiu sutvarkyti vieną reikalą su ėriukais, kuriuos atgabena iš... iš kur juos atgabena, Čarli?

— Iš Dor-set-šy-ro, — išskiemenavo Čarlis.

Magei taip sugniaužė gerklę, kad ji nebegalėjo kalbėti.

— Nori eiti kartu, Magse? — pažvelgė į ją Dikas Baterfildas. — Paprasčiau leisti Dorsetšyrui pas tave atkeliauti, nei pačiam ten keliauti, ar ne taip pasakytum?

— Čarli, gyvuly! — išspaudė Magė, dabar jau supratusi, kad jis nė neketino jai grąžinti pinigų už šaukštelį.

— Klausyk, Magse, — vėl įsiterpė Dikas Baterfildas, — nekaltink jo. Jis tiesiog tavimi rūpinasi. Juk nemanei, kad jis leis tau leistis į kažkokius kaimo nuotykius, nieko man apie tai nepasakęs.

— Aš... tėti, prašau. Aš tik mėginu jai padėti.

— Geriausia, ką gali padaryti, tai padėti savo motinai skalbti, o ne keliauti į Dorsetšyrą ieškoti to berniūkščio prisidengus pagalba jo seseriai.

— Aš taip ir nedarau! Aš tik noriu padėti jai grįžti namo, kur ji ir nori būti, ištraukti ją iš šitos... šitos pamazgų duobės!

Dikas Baterfildas sukikeno.

— Manai, kad čia pamazgų duobė, mergyte... Palauk, kai pamatysi kaimą... Ten viskas taip pat blogai, kaip ir čia — kartais net dar blogiau, nes ten nėra tiek žmonių, galinčių tavimi pasirūpinti. Pamiršai, kad mudu su motina irgi esame iš kaimo; mes žinom, apie ką kalbam, tiesa, Bete?

Magės motina jiems kalbant tylėjo ir susikaupusi tvarkė stalą. Ji trumpam pakėlė akis nuo paskutinio pyrago gabaliuko, kurį rengėsi dėti į spintelę.

— Tiesa, ančiuk, — atsakė bespalviu balsu. Magė įdėmiai pažvelgė į motiną, ir suraukta jos kakta jai suteikė lašą vilties, nors tėvas pasakė:

— Tu liksi su mumis, Magse. Juk žinai, esi tikra londonietė. Tavo vieta čia.

Beveik visą naktį Magė nesudėjo bluosto galvodama apie tai, iš kur dar galėtų prasimanyti pinigų, reikalingų kelionei. Išeitis — parduoti vieną pono Bleiko dovaną, jei toji dovana išties vertinga, nors ji negalėjo pakęsti šios minties.

Viltis grįžo. Kiek nusnūdusi Magė nubudo ir pamatė prie lovos sėdinčią Betę Baterfild.

— Ššš. Juk nenorime, kad kas nors nubustų. Apsirenk ir pasiruošk kelionei. Tik tyliai.

Jos mama mostelėjo į kitą lovą, kurioje ant pilvo prasižiojęs miegojo Čarlis.

Magė greitai apsirengė ir atsinešė kelis daiktus, kurių jai prireiks; ji pasitikrino, ar pono Bleiko paketėliai tikrai saugiai guli kišenėje.

Virtuvėje Betė Baterfild padavė jai ryšulėlį su duona bei pyrago likučiais ir nosinaitėje įrištas kelias monetas.

— To turėtų pakakti iki Dorsetšyro, — sušnabždėjo ji. — Tai trupiniai, kuriuos man pavyko atidėti per pastaruosius kelis mėnesius — visi pinigai už sagutes ir kitokius dalykus. Tu man padėjai tuos pinigus uždirbti, todėl šiek tiek priklauso ir tau. Bent man taip atrodo.

Ji kalbėjo tarsi repetuodama savo teksto dalį būsimame rytdienos ginče su vyru, kai paaiškės, jog nebėra nei Magės, nei pinigų.

— Ačiū, mama, — apkabino motiną Magė. — Kodėl tu taip dėl manęs stengiesi?

— Aš skolinga tai mergaitei už tai, kad leidau jai atsidurti tokioje padėtyje, kokioje ji dabar yra. Padėk jai saugiai grįžti namo. Ir grįžk, gerai?

Magė dar kartą apkabino Betę Baterfild, įkvėpdama nuo jos sklindančio pyrago ir skalbinių kvapo, o paskui išsėlino, kol jai vis dar šypsojosi laimė.

Šeštas

Magė prisiminė kiekvieną kelionės į Dorsetšyrą akimirką ir paskui dar ilgai ten keliaudavo mintyse. Betės Baterfild pinigų pakako sumokėti tik už du karietoje keliausiančius žmones, todėl teko labai ilgai įtikinėti vežiką, kad šis leistų Magei sėdėti šalia jo už mažesnę kainą. Pagaliau jį pavyko įkalbėti dar kartą atkreipus dėmesį į Maisės ir Rouzės padėtį — Magė tvirtino esanti pribuvėja, vadinasi, jeigu ji negalės vykti kartu, gali nutikti taip, kad vežikui pačiam reikės priimti kūdikius.

Maisė ir Rouzė sukeldavo sensaciją, kur tik abi pasirodydavo — nakvynės namuose, kur būdavo keičiami arkliai, prie pietų

stalo, gatvėse, kur jos mėgindavo kiek pramankštinti kojas, pačioje karietoje, prikimštoje keleivių. Viena nėščia mergaitė — gana įprastas vaizdas, bet dvi nėščiosios — dviguba vaisingumo porcija — atkreipdavo kiekvieno dėmesį; vienus toks vaizdas žeisdavo, kiti smagindavosi. Maisė ir Rouzė taip džiaugėsi viena kitos draugija, kad beveik nė nepastebėdavo nepatenkintų veidų ar šypsenų; jos tik sėdėjo susiglaudusios karietoje, šnabždėjosi ir kikeno vaikštinėdamos gatvėmis. Ir gerai, kad Magė sėdėjo šalia vežiko. Beje, iš ten jai daug geriau matėsi ryškus, nepažįstamas pietinės Anglijos peizažas.

Pirma kelio atkarpa nebuvo kuo nors ypatinga, nes karieta dardėjo per visą eilę kaimų, išsidėsčiusių palei Temzę, gyvybingumu primenančių Londoną, — per Voksholą, Vandsvortą, Putnį, Barnesą, Šyną. Tik už Ričmondo, kai teko pirmą kartą keisti arklius, Magė pajuto, jog dabar jie tikrai iškeliavo iš Londono. Atsivėręs kraštovaizdis stebino ilgomis, banguotomis kalvų grandinėmis — toks fiziškai juntamas aplinkos ritmas buvo visai nepažįstamas žmogui, pripratusiam prie gatvių suskaidyto didelio miesto. Iš pradžių Magė pajėgė žiūrėti tik į priekį, į kalvotą horizontą, kuris pasirodė esąs gerokai toliau, nei ji galėjo įsivaizduoti. Apsipratusi su šia naujove, ji galėjo susitelkti į artimesnį peizažą — stebėti gyvatvorėmis atskirtus laukus, šen bei ten besiganančias avis ir karves, namelius šiaudiniais stogais, kurių pašiaušti kraigai ją juokino. Jiems sustojus papietauti Basingstoke, ji net ėmė klausinėti vežiko pakelėje augusių gėlių pavadinimų, nors anksčiau niekada jomis nesidomėjo.

Bet kuriai Londono mergaitei, įspraustai į dardančią dėžę ir atskirtai nuo visko, kas yra aplinkui, tik pravažiuojančiai, bet ne gyvenančiai kaime, šitai būtų sunkiai pakeliama. Magė savo vietoje jautėsi saugi — ji sėdėjo tarp vežiko ir arklininko ir mėgavosi kiekviena kelyje praleista minute net ir tada, kai įpusėjus vidudieniui ėmė lyti ir nuo vežiko skrybėlės varvantis vanduo tiško jai tiesiai ant galvos.

Nakčiai jie apsistojo nakvynės namuose Stokbridže. Magė mažai miegojo, nes čia buvo triukšminga — iki vidurnakčio dardėjo karietos, o nakvynės namai teikė paslaugas dar ilgiau. Dalytis lova su dviem nėščiomis merginomis reiškė tai, jog viena arba kita nuolat lips iš patalo ir eis pasinaudoti naktipuodžiu. Be to, Magė niekada nebuvo nakvojusi kur nors kitur nei namuose, išskyrus naktis, praleistas Bleikų pavėsinėje. Ji nebuvo pratusi miegoti tokiose viešose vietose, kai kambaryje yra dar trys lovos, kai per visą naktį čia ateina ir išeina moterys.

Ramiai gulėdama po dienos kelionės, Magė turėjo laiko pagaliau pamąstyti apie tai, ką ji daro, ir pasinervinti. Pirmiausia jai buvo likę visai nedaug pinigų. Nakvynės namuose maistas kainavo po pusę kronos kiekvienai, dar šilingą reikėjo duoti padavėjui; be to, atsirado papildomų išlaidų — šešiapensio tikėjosi kambarinė, parodžiusi joms kambarį ir davusi paklodę ir antklodes, du pensai teko berniukui, kuris pasakė, jog būtinai turi nublizginti joms batus, pensas nešikui, kuris primygtinai siūlėsi užnešti jų krepšius į viršų, nors jos ir pačios lengvai galėjo tą padaryti, nes turėjo visai nedaug daiktų. Taip sparčiai senkant menkam pensų ir šilingų fondui, atkeliavusi į Pidlio slėnį Magė nieko nebeturės.

Ji mąstė ir apie savo šeimą: kaip supyks tėvas, kai sužinos, kad ji išvyko, kiek pykčio turės atlaikyti mama dėl to, kad padėjo Magei. Be to, ji svarstė, kur dabar galėtų būti Čarlis, ar vieną dieną jis ją susiras ir nubaus už tai, kad ji jam atkeršijo, nes tą rytą, kai ji su mergaitėmis atėjo iki „Baltosios širdies" Aukštutinėje Boro gatvėje, iš kur turėjo pajudėti Veimauto karieta, Magė pastebėjo kareivį; ji pasivedėjo jį į šoną ir pasakė, jog Bastilijos gatvės šeštame numeryje gyvena jaunuolis, netveriantis noru įsikibti prancūzams į atlapus. Kareivis jai pažadėjo kuo greičiau apsilankyti tame name, nes kariuomenės žmonės visada ieško jaunų vyrų, kuriuos galėtų nusiųsti į karą, ir davė jai šilingą. Tasai šilingas buvo tik trupinys, palyginti su pinigais už šaukštelį, kurių taip ir neišpešė iš brolio,

bet vis tiek ji buvo patenkinta, o dar maloniau buvo galvoti apie Čarlį, plaukiantį į Prancūziją.

Rytą, dar neišdžiūvusi po vakarykščio lietaus, Magė degė noru leistis į kelionę — tiesą sakant, ji nekantravo labiau nei Maisė ir Rouzė, kurios buvo pavargusios, sukandžiotos blusų ir skaudančiais šonais po vakarykščio kratymosi karietoje. Per greitai sumestus pusryčius — jos gavo duonos ir alaus — ypač Maisė buvo tyli, o kai keitė arklius, ji liko sėdėti karietoje. Blandforde per pietus ji valgė labai mažai; ir gerai, nes Magė turėjo pinigų tik pietums, padalytiems į dvi dalis abiem mergaitėms. Pati Magė valgė mamos įdėtą pyragą.

— Ar gerai jautiesi? — paklausė ji, kai Maisė stumtelėjo lėkštę Rouzei, kuri patenkinta ėmė kirsti nė nepaliestas bulves ir kopūstus.

— Kūdikis sunkus, — atsakė Maisė. Ji sunkiai nurijo seiles. — Oi, Mage, aš negaliu patikėti, kad po kelių valandų būsiu namie. Namie! Jaučiuosi taip, tarsi metų metus nebūčiau mačiusi Pidltrenthaido, nors ten nebuvau tik kiek daugiau nei metus.

Magei ėmė traukti skrandį. Iki šiol ji taip žavėjosi kelione, kad negalvojo apie tai, kuo viskas baigsis. Dabar ji svarstė, kaip bus, kai vėl susitiks su Džemu, nes jis žinojo didžiausią jos paslaptį ir aiškiai parodė, ką apie visa tai galvojo. Ji nebuvo tikra, ar jis panorės ją matyti.

— Maise, — pradėjo ji, — galbūt... na, jau netoli, tiesa?

— Ne, netoli. Jie mus išlaipins prie Pidltauno, už šešių mylių nuo čia. Iš ten jau keliausime pėsčios, bus gal dar kokios penkios mylios.

— Tai gal tada jūs abi galėtumėte keliauti be manęs. Aš likčiau čia ir sulaukčiau atgal grįžtančios karietos.

Magė neužsiminė Maisei apie piniginius sunkumus; ji žvalgėsi po Blandfordą — miestelyje buvo daug žmonių; šis miestelis buvo didžiausias iš visų, matytų po Basingstoko. Magė pamanė, kad čia galėtų susirasti kokio nors darbo ir užsidirbti grįžimui

atgal. Ji nusprendė, kad dirbti kambarine nakvynės namuose neturėtų būti labai sudėtinga.

Tačiau Maisė prisispaudė prie Magės.

— Oi ne, tu negali mūsų palikti! Mums tavęs reikia! Ką mes be tavęs darytume?

Net pasyvioji Rouzė žvelgė labai sunerimusi. Maisė nuleido balsą:

— Mage, prašau, nepalik mūsų. Man... man atrodo, kad kūdikis greitai gims. — Sulig šiais žodžiais ji prisimerkė, jos kūnas įsitempė, tarsi išduodamas, jog jai labai skauda.

Magė išpūtė akis.

— Maise! — sušnypštė ji. — Kaip ilgai šitai tęsiasi?

Maisė išsigandusi pažvelgė į ją.

— Nuo ryto, — atsakė ji. — Bet dar nėra taip blogai. Prašau, gal jau galėtume važiuoti? Nenoriu jo pagimdyti čia! — Ji pažvelgė į triukšmingą, pilną žmonių, nešvarią užeigą. — Noriu namo.

— Na, tikrai, dar ne tas metas, kai reikia rėkti, — nutarė Magė. — Viskas dar gali užtrukti kelias valandas. Pažiūrėkime, kaip mums seksis.

Maisė dėkinga suspaudė jos ranką.

Paskutinė kelionės atkarpa Magei visai nepatiko, nes ji nerimavo dėl karietoje sėdinčios Maisės, bet nenorėjo prašyti vežiko sustoti, kad galėtų pati pasižiūrėti, kaip laikosi jos draugė. Ji tikėjosi, jog Rouzė pabels į lubas, jei kas nors bus blogai. O aplink atsivėręs peizažas — nepaisant laukų žalumos, malonaus kalvų ir slėnių bangavimo, ryškiai mėlyno dangaus ir saulės spindulių, krintančių ant laukų ir gyvatvorių — dabar jai atrodė grėsmingas, nes ji žinojo, kad greitai išlips ir atsidurs vidury šio peizažo. Dabar ji jau aiškiai matė, kaip mažai šiose apylinkėse namų. „Ką mes darysime? — svarstė ji. — Kas bus, jei Maisė pradės gimdyti kur nors laukuose?“

Pidltaunas buvo didelis kaimas su keliomis gatvėmis, nutūptomis nameliais šiaudiniais stogais, saujele smuklių ir turgaus aikšte, kur jas ir išlaipino iš karietos. Magė atsisveikino su vežiku, šis jai palinkėjo geros kloties, o paskui nusijuokė ir pliaukštelėjo arkliams botagu. Karietai nutolus, nutilus caksėjimui, dardėjimui ir traškėjimui, su kuriuo jos taikstėsi pusantros dienos, trys mergaitės tylėdamos liko stovėti gatvėje. Kitaip nei Londone, kur praeiviai jų nė nepastebėtų, čia Magei atrodė, kad kiekvienas praeinantis žmogus dėbsojo į atvykėles.

— Rouze Vitmen, tai štai ką tu veikei, — pratarė jauna moteris su krepšiu bandelių, atsirėmusi į namo sieną. Per dvejus metus, nuo tada, kai iškeliavo iš Pidlio slėnio, Rouzė turėjo daugybę priežasčių ašaroms, bet niekada neverkė, tačiau dabar ji ėmė kūkčioti.

— Palik ją ramybėje, šleiva kale! — riktelėjo Magė. Jos nuostabai, moteris nusikvatojo. Magė atsigręžė į Maisę.

— Ji tavęs nesupranta, — paaiškino Maisė. — Jie nepratę prie Londono tarties. Nereikia. — Ji timptelėjo Magę už rankovės, kad toji neprasidėtų su kitais irgi jau besijuokiančiais. — Ir nesvarbu. Pidltauno gyventojams mes visada atrodėme keistuoliai. Eime.

Maisė nusivedė jas gatve. Po kelių minučių jos jau buvo išėjusios iš kaimo ir traukė šiaurės vakarų kryptimi.

— Ar tu tikra, kad nori išeiti iš miestelio? — paklausė Magė. — Jeigu norėtum sustoti ir pagimdyti kūdikį, dabar pats laikas apie tai pasakyti.

Maisė papurtė galvą.

— Nenoriu jo gimdyti Pidltaune. Man viskas bus gerai. Skausmai jau praėjo.

Ji tikrai ryžtingai žengė taku paėmusi už rankos Rouzę; pasiekusi pažįstamas kalvotas vietas, nuvesiančias tiesiai į Pidlio

slėnį, Maisė ėmė linksmai mosuoti rankomis. Jos rodė viena kitai pažįstamus pakelės ženklus, paskui vėl pradėjo kalbėtis apie įvairius kaimo gyventojus, kaip kad nesiliovė kalbėjusios pastarąsias kelias dienas.

Iš pradžių kalvos buvo ilgos, banguotos, virš jų, kaip apverstas mėlynas dubuo, plytėjo erdvus dangus; mylių mylias tęsėsi žalios ir rudos viršūnės, atskirtos miškais ir gyvatvorėmis. Jų takas vedė palei aukštą gyvatvorę, kurios ūkanoti pakraščiai buvo apaugę pečius siekiančiais žolynų skėčiais. Buvo karšta ir ramu plieskiant saulei, aplink zvimbė ir šnarėjo nematomi vabzdžiai; banguojant žolynų skėčiams Magei ėmė atrodyti, jog ji sapnuoja. Laukuose nebuvo nei avių, nei karvių, niekur nesimatė žmonių. Magė visą kelią gręžiojosi, bet nepamatė nei namelio, nei klojimo, nei plūgo, geldos ar tvoros. Jeigu ne takas išmaltomis vėžėmis, čia nebuvo jokio ženklo, liudijančio, jog kažkur egzistuoja žmonės, ką jau kalbėti apie jų nuolatinę gyvenamąją vietą. Staiga ji tarsi pamatė save šioje žemėje iš paukščio skrydžio — vienišą baltą tašką tarp žalių, rudų ir geltonų dėmių. Ją gąsdino tuštuma — ji juto, kaip baimė gniaužia pilvą, o paskui kyla iki krūtinės, iki gerklės, sustoja galugerklyje kamuoliu ir grasina uždusinti. Ji sustojo, ėmė gaudyti orą ir pamėgino šūktelėti mergaitėms, kurios vis tolo nuo jos žengdamos taku.

Magė užsimerkė ir giliai įkvėpė mintyse išgirdusi tėvo žodžius: „Magse, susiimk. Taip negerai.“ Atsimerkusi ji pamatė priešais nuo kalno besileidžiantį žmogų. Ją užplūdęs palengvėjimas vėl virto nerimu, nes Magė labai gerai žinojo, kad tasai vienas vyras gali būti pavojingas, kad būtent dėl jo tuštuma gali atrodyti tokia grėsminga. Ji paspartino žingsnį, kad pasivytų mergaites, kurios irgi pastebėjo vyrą. Nė viena iš jų neatrodė sunerimusi; atvirkščiai, jos pasileido dar greičiau eiti.

— Tai ponas Keisas! — šūktelėjo Maisė. — Tikriausiai jis grįžta iš Pidlio. Sveiki! — mojo ji jam.

Jos jį sutiko žemiausioje slėnio vietoje, visai prie upelio, tekėjusio palei du laukus skyrusią vagą. Ponas Keisas buvo maždaug Tomo Kelevėjaus amžiaus, aukštas, liesas, su ryšuliu ant nugaros; jis žirgliojo ilgais, tvirtais žingsniais, kaip žmogus, daug laiko praleidžiantis vaikščiodamas. Pažinęs Maisę ir Rouzę, ponas Keisas kilstelėjo antakius.

— Tai judvi keliaujate namo? — paklausė jis. — Pidlyje nieko apie tai negirdėjau. Jie jūsų laukia?

— Ne, jie nežino... jie nieko nežino, — atsakė Maisė.

— Grįžti visam laikui? Mums trūko tavo rankų. Žinai, turiu klientų, kurie prašo būtent tavo gamintų sagų.

Maisė nuraudo.

— Tikriausiai tik erzinate mane, pone Keisai.

— Dabar turiu eiti, bet susitiksime kitą mėnesį, gerai?

Ji linktelėjo, o jis apsisuko ir nužingsniavo taku, kuriuo jos ką tik buvo nusileidusios.

— Kas jis? — paklausė Magė, žvelgdama jam pavymui.

Maisė meilingai jį nužvelgė, jausdama dėkingumą už tai, kad jis neparodė esąs nustebęs dėl jos nėštumo.

— Tai keliaujantis prekeivis sagomis — jis kiekvieną mėnesį ateina susirinkti sagų. Dabar jis eina į Pidltauną. Buvau pamiršusi, kad ponas Keisas ateina tą pačią kiekvieno mėnesio dieną. Ar ne keista, kaip greitai mes pamirštame tokius dalykus?

Mergaitėms prireikė daug laiko, kol šnopuodamos ir pūkšdamos jos įkopė į kalną; jos dažnai stabčiojo, o Magė nešė visą jų mantą. Joms sustojus pailsėti Magė pastebėjo, kaip trukčioja Maisės žandikaulis, bet nutarė nieko nesakyti. Kita kalvos atšlaite jos leidosi greičiau, o paskui vėl lėtai kopė į kalną. Taip stabčiodamos jos palengva stūmėsi Pidlio slėnio link, ir Magė suprato, jog tasai upeliukas, kurį jos kirto, ir yra Pidlio upė, vidurvasario karštyje sumažėjusi iki menkos srovelės. Tas vaizdas atgaivino jos humoro jausmą.

— Upė. Upė! Temzėje tilptų šimtai tokių pidlių! — sukarksėjo ji užšokusi ant akmens ir dviem šuoliais ketindama šią upę peršokti.

— Kaip manai, kaip aš jaučiausi pirmą kartą pamačiusi Temzę? — atkirto Maisė. — Pamaniau, kad ji siaubingai patvinusi!

Galiausiai mergaitės įkopė į kalvos viršūnę ir pamatė, jog takas, kuriuo jos ėjo, suko į padorų kelią, vedusį žemyn, būrio namelių, susispietusių aplink bažnyčią su kampuotu bokštu, link; leidžiantis saulei viena bažnyčios pusė atrodė nudažyta aukso spalva.

— Pagaliau! — gyvai tarstelėjo Magė, mėgindama nuslėpti, kad nervinasi.

— Dar ne, — pataisė ją Maisė. — Čia Pidlhintonas, o už jo bus Pidltrenthaidas. Žinai, šitas kaimas ilgas, bet mes jau greitai ateisime.

Maisė įsitvėrė turėklo, prie kurio jos buvo sustojusios, susilenkė ir tyliai sudejavo.

— Viskas gerai, Maise. — Magė paglostė jai petį. — Mes greitai tau padėsim.

Sąrėmiui praėjus Maisė išsitiesė ir tvirtu žingsniu patraukė keliu. Rouzė sekė iš paskos jau nebe taip ryžtingai.

— Oi, Maise, ką jie apie mus kalbės, ką jie sakys apie... — Ji nudūrė akis į pūpsantį savo pilvuką.

— Bet juk dabar jau nieko nebegalime pakeisti, tiesa? Tik aukščiau galvą. Štai, įsikibk man į parankę.

Joms leidžiantis į Pidlhintoną Maisė paėmė savo draugę už rankos.

Aštuntas

Eidamos taku, jos nesutiko nieko, išskyrus prekeivį sagomis; dar matė vieną žmogų ant tolimos kalvos, ganantį avis, ir dar vieną

su arkliu ir plūgu. Geresniame kelyje buvo ir daugiau judėjimo — iš laukų grįžo darbininkai, raiti vyrai traukė į Dorčesterį, į tvartą karves ginė ūkininkas, popietę pražaidę prie upės, namo bėgo vaikai. Mergaitės įsimaišė tarp kitų, vildamosi, kad neatkreips žmonių dėmesio, bet šitai, žinoma, buvo neįmanoma. Joms net nepasiekus pirmo kaimo namo, paskui jas jau sekė iš kažkur atsiradę vaikai. Kiekvieną kartą joms sustojus lukteleti Maisės, kiek atsilikę jas sekantys vaikai taip pat sustodavo.

— Galiu lažintis, kad jie visą savaitę neturėjo geresnės pramogos, — leptelėjo Magė. — Gal net visą mėnesį.

Joms priėjus „Naująją užeigą", pirmąją kaimo smuklę, nuo tarpdurio šūktelėjo moteris:

— Juk tai Maisė Kelevėj, taip? Nežinojau, kad grįžti. Ir dar tokia.

Maisė krūptelėjo, bet buvo priversta sustoti dėl prasidėjusio sąrėmio.

— Ir tu, Rouze Vitmen, — pridūrė moteris. — Turėjote ką veikti Londone, tiesa?

— Ar galėtumėt mums padėti, madam? — nutraukė ją Magė, stengdamasi valdyti užplūdusį pyktį. — Maisė tuoj gimdys.

Moteris atidžiai žvelgė į Maisę. Jai už nugaros pasirodė du maži berniukai, žvilgčiojantys į atėjūnes.

— O kur tavo vyras? O tavo?

Visos tylėjo; Maisė prasižiojo, bet ir vėl užsičiaupė. Rodės, kad ją apleido Londone įvaldytas gebėjimas meluoti.

Magė vargo mažiau.

— Prancūzijoje, — pareiškė ji. — Jie išvyko mušti prancūzų. Aš esu atsakinga už tai, kad jų žmonoms padėčiau saugiai grįžti namo.

Išvydusi skeptišką moters žvilgsnį, pridūrė:

— Aš esu Maisės vyro sesuo. Jo vardas Čarlis, Čarlis Baterfildas.

Kalbėdama ji atkakliai žvelgė į Maisę, duodama suprasti, kad ji turi pritarti šiam melui. Maisė prasižiojo, patylėjo, o paskui pratarė:

— Teisybė. Dabar esu Maisė Baterfild. O Rouzė dabar...

— Rouzė Bleik, — už ją baigė Magė. — Ji ištekėjo už Bilio Bleiko tą pačią dieną, kai vedė mano brolis, prieš pat išvykdamas į Prancūziją.

Moteris jas nužvelgė, kiek ilgiau sulaikydama žvilgsnį ties purvinu satininiu Rouzės sijonu. Vis dėlto galiausiai ji tarstelėjo vienam iš berniukų, besisukiojančių jai už nugaros:

— Edi, nubėk į „Penkis varpus", gali neužsukti į „Karūną", šiandien ten nerasi vežimaičio. Paklausk, ar jie negalėtų atsiųsti vežimaičio, nes gimdančią merginą reikia nugabenti pas Kelevėjus į Pidltrenthaidą.

— Eikime to vežimaičio pasitikti, — sumurmėjo Maisė, kai berniukas nubėgo. — Nenoriu stovėti ir laukti, kai ji į mus taip spokso.

Ji susikabino rankomis su Rouze ir patraukė keliu; Magė užsimetė ant pečių jų krepšius, o jas ir vėl nulydėjo būrys vaikų. Atsigręžusi Magė pamatė, kaip moteris perėjo skersai kelio pas kitą, ką tik išėjusią iš savo trobelės; pirmoji kažką pasakė antrajai, o paskui jos įsižiūrėjo į tolstančią trijulę.

Joms keliaujant toliau Maisė tyliai tarstelėjo Magei:

— Ačiū.

Magė nusišypsojo.

— Ar tik nesi sakiusi, kad visada norėjai turėti seserį?

— O Rouzė ištekėjusi už pono Bleiko! Ar gali įsivaizduoti?

— Ką pasakytų ponia Bleik? — sukikeno Magė.

Jos išėjo iš Pidlhintono ir atsidūrė Pidltrenthaide, nors Magė nebūtų to pastebėjusi, jeigu jai nebūtų pasakiusi Maisė, nes palei kelią sutūpusių namų ilga eilė niekuo nepasikeitė. Ji jautėsi vis labiau ir labiau įtraukiama Dorseto kaimo, ir, nors dabar keliauti buvo maloniau nei per tuščius laukus, nepažįstama aplinka — visur

telkšantis purvas, trobelės su keistais šiaudiniais stogais, vangios kaimiečių akys — ją trikdė. Keli žmonės šūkavo sveikindamiesi, bet daugelis, nors ir atpažinę mergaites, visai nieko nesakė, tik įdėmiai stebėjo. Magė jau buvo bepradedanti svarstyti, ar tik Maisei nebuvo geriau likti Lambete ir gimdyti tenai.

Priešais „Karūną“ Maisei nubėgo vandenys, ir mergaitės turėjo sustoti, nes dabar sąrėmiai buvo dažnesni ir skausmingesni. Jos palydėjo Maisę iki suolo, stovėjusio prie smuklės durų.

— Oi, kur tas vežimaitis? — sunkiai gaudė kvapą Maisė.

Tada šūktelėjusi išėjo smuklininko žmona; ji apsikabino Maisę ir Rouzę. Regis, užteko ir šios vienos geranoriškos moters, kad smerkianti tyla pavirstų džiugia nuotaika. Pasirodė ir kitų aludės lankytojų, atėjo gretimų namų gyventojų; Pidlio mergaitės buvo apsuptos nustebusių kaimynų ir senų draugų. Maisė pirmą kartą visiems išklojo neseniai sumanytą melagingą istoriją — ji taip sklandžiai ir laisvai kalbėjo save vadindama Maise Baterfild, kad Magei norėjosi ją pasveikinti. Jai viskas bus gerai, pamanė ji ir pasitraukė iš būrio.

Pagaliau atvažiavo ir vežimaitis, vadeliojamas pono Smarto, to paties žmogaus, kuris pirmą kartą atvežė Kelevėjus į Londoną. Jis dabar tapo dar vieno nuotykio, nors ir vietinės reikšmės, liudininku, tad vėliau galės apie tai papasakoti smuklėje. Kelios moterys įkėlė dejuojančią Maisę į šiaudų guolį, paruoštą vežimaičio gale; Rouzė ir smuklininko žmona taip pat ten sulipo. Maisė atsigręžė, norėdama paprašyti Magės kažkokio daikto iš savo ryšulio, ir pamatė, kad jos draugės vežimaityje nėra.

— Mage! — šūktelėjo ji vežimaičiui pajudėjus. — Pone Smartai, palaukite Magės!

Tačiau turėjo prikąsti liežuvį, nes prasidėjus stipriausiam iš visų sąrėmiui ji jau ne rėkė, o klykė.

Apie Magės buvimą čia bylojo tik mergaičių ryšuliai, sukrauti ant smuklės suolo.

Dar gerokai prieš pasirodant vežimaičiui Džemas pajuto, jog kažkas yra kitaip. Priešais Kelevėjų trobelės duris dažydamas brolio Semo ką tik nugludintą kėdę, tolumoje jis girdėjo savotišką ūžesį, atsirandantį tada, kai susirenka daug žmonių ir ima aptarinėti kokį nors įdomų dalyką, kartkartėmis pertraukiami susijaudinusių vaikų viauktelėjimų. Jis menkai tekreipė į tai dėmesį, nes tuos pačius garsus tądien buvo girdėjęs ir anksčiau, kai per kaimą keliavo prekeivis sagomis; nors jis jau seniai išėjo, gali būti, kad būtent jo apsilankymas kaltas dėl kilusio šurmulio. Gali būti, kad kokios dvi moterys, pakurstytos prekeivio, ėmė ginčytis dėl sagų kokybės — ar sagos aukščiausios kokybės, ar standartinės, ar tik antrarūšės. Kiekviena Pidlio moteris didžiavosi savo rankdarbiais ir negalėdavo pakęsti, jei kas pasakydavo, jog jų dirbiniai neatitinka standarto. Kandi kitos moters pastaba galėjo įplieksti ginčą, kuris viešai tęstųsi ištisas savaites.

Džemas šyptelėjo apie tai pagalvojęs, tačiau toji šypsena buvo išprovokuota rezignacijos, o ne pasitenkinimo. Grįžus iš Londono kai kurie kaimo gyvenimo ypatumai jam ėmė atrodyti visai kitaip; dabar jis turėjo su kuo tokį gyvenimą palyginti. Pavyzdžiui, jis niekaip neįsivaizdavo Lambeto kaimynų, besiginčijančių dėl sagų kokybės. Jis niekam niekada nesakė, tačiau kartais Pidltrenthaidas ir per jį tekanti upė jam pasirodydavo tokie menki prisiminus Lambetą ir Temzę. Kartais jis praverdavo lauko duris ir dirstelėdavo į kiemą ir jam suspausdavo širdį pamačius, jog viskas yra taip pat, kaip buvo vakar. Niekas pro šalį nepranešdavo ananasų, paskui mergaites nesidriekdavo dangaus žydrynės kaspinai. Apie tokius dalykus jis galėtų pasikalbėti su Maise, jeigu tik ji čia būtų. Jis jos ilgėjosi; jis jai pavydėjo tų mėnesių Bleikų namuose.

Kelevėjams nebuvo lengva vėl įsikurti Pidltrenthaide, nors tebuvo išvykę mažiau nei metus. Jie grįžo per pačias pūgas, todėl

niekas neišėjo į kelią jų pasitikti; įėję į senąją savo trobelę, rado Semą Kelevėjų ir jo žmoną Lizę lovoje, nors buvo beveik vidurdienis. Taigi pradžia buvo labai nejauki, todėl dalis šeimos dar ilgai negalėjo atsigauti.

Tomas Kelevėjus gana greitai užėmė savo senąją vietą dirbtuvėje, kurią labai nenoromis užleido Semas, jau spėjęs pajusti malonų tikro šeimininko galios skonį. Jo tėvas lėčiau dirbo kėdes, nei Semui norėjosi, ir dabar Semas buvo greitesnis nei anksčiau apie tai pareikšti. Nors niekas nieko nesakė, Tomas Kelevėjus kartais sudvejodavo, ar tikrai tebėra savosios dirbtuvės šeimininkas.

Anei Kelevėj taip pat buvo sunku pritapti, nes grįžusi savo vietoje rado marčią. Anksčiau Anė Kelevėj ir Lizė Miler sutardavo, nes Lizė buvo rami mergina, visada nusileisdavusi būsimai anytai. Ištekėjusi ir atsikrausčiusi į naujus namus, Lizė tapo savo nuomonę turinčia moterimi, nenorinčia nusileisti Kelevėjams grįžus į trobelę, kurią ji buvo bepradedanti laikyti sava. Trobelėje ji šį tą pakeitė, atsigabeno kelis Milerių baldus, pakabino naujas užuolaidas, iš vienos kambario pusės į kitą perstūmė stalą. Praėjus valandai po to, kai Kelevėjai grįžo, Anė Kelevėj jau buvo pastačiusi stalą į senąją vietą, o tada kilęs Lizės susierzinimas neatslūgo visus septynis mėnesius. Taigi abi moterys vengė būti kartu, o tai nebuvo lengva, nes kasdieniai darbai vertė nemažai laiko praleisti toje pačioje patalpoje; štai Anė Kelevėj turėjo padėti Lizei skalbti užuolaidas, tačiau ji nutarė padirbėti darže, sukastame už kėdžių dirbtuvės. Ji nepajuto to, ką pajuto Džemas, — nesugavo nematomos visuotinio jaudulio bangos, nuvilnijančios per kaimą, kai atsitinka kas nors nauja. Ji ravėjo atsitūpusi tarp porų, stengdamasi negalvoti apie kriaušės kelmą, stūksantį daržo pakrašty. Po Tomio mirties praėjo pusantrų metų, bet ji vis dar galvodavo apie jį po keletą kartų per dieną. Štai ką reiškia būti motina; galiausiai ji suprato, kad tavo vaikas visada lieka su tavimi, nesvarbu, gyvas jis ar miręs, ar jis šalia, ar kur nors toli. Ji nerimavo ir dėl Lambete likusios Maisės. Jie turi rasti būdą parsivežti ją namo.

Tada ji išgirdo Maisės klyksmus.

Anė Kelevėj pribėgo prie savo namelio tą pačią akimirką, kai prie jo privažiavo vežimaitis.

— Viešpatie Aukščiausiasis, — sumurmėjo ji, pamačiusi pūpsantį dukters pilvą, ir ėmė ieškoti vyro akių.

Tomas Kelevėjus nė nemirktelėjęs susitaikė su dukters padėtimi. Jo veidas dabar buvo ryžtingas; tokią išraišką jis išsiugdė per visus tuos mėnesius, kuriuos Kelevėjai praleido Lambete. Jis žiūrėjo į žmoną. Paskui visų čia subėgusių pasižiūrėti kaimynų akivaizdoje Tomas Kelevėjus priėjo prie vežimaičio ir, šūktelėjęs Džemui ir Semui ateiti padėti, iškėlė dukrą iš ratų.

Nepaisant Tomo Kelevėjaus gesto, Anė Kelevėj puikiai suprato, jog kaimynai akylai stebi, ką ji darys, kad ir patys žinotų, kaip jiems į visa tai reaguoti. Apsidairiusi ji pamatė savo marčią Lizę, su beveik neslepiamu pasibjaurėjimu stebinčią Maisę. Anė Kelevėj užsimerkė, ir jai prieš akis iškilo ant virvės besisūpuojanti panelė Laura Divain. Ji linktelėjo pati sau, atsimerkė ir priėjo prie vyro, o paskui apsikabino Maisę, Tomui Kelevėjui ją prilaikant iš kito šono.

— Viskas gerai, Maise, — tarstelėjo ji. — Dabar tu jau namie.

Jiems ją nešant į trobelę, Maisė šūktelėjo per petį:

— Džemai, turi surasti Magę, aš nežinau, kur ji nuėjo!

Džemas spoksojo į ją išpūtęs akis.

— Ar Magė čia?

— O taip, be jos nė nebūtume grįžusios. Man ir Rouzei ji buvo tokia gera, viską sutvarkė ir mus prižiūrėjo. Bet paskui ji dingo!

— Kur paskutinį kartą ją matei?

— Prie „Karūnos“. Mes įlipome į vežimaitį, paskui aš atsigręžiau, bet jos jau nebebuvo. Oi, Džemai, prašau, surask ją! Ji neturi pinigų, ir jai čia baisu.

Maisę įnešė į vidų, ir ji nepamatė, kaip greitai jos brolis apsisuko ir nubėgo.

Pidltrenthaidas buvo ilgas ir siauras kaimas, toli gražu ne vien tik per trisdešimt namelių, daugiau nei mylią sutūpusių palei Pidlio upę, nuo kurios ir kilo toks kaimo pavadinimas. „Karūna“ buvo pačiame gale, visai ties ta vieta, kur kaimas ribojosi su Pidlhintonu. Pribėgęs smuklę, Džemas vos įstengė atgauti kvapą. Tada jis pradėjo visų klausinėti, bet niekas nebuvo matęs Magės. Tačiau jis žinojo, kad svetimas žmogus slėniu toli nenukeliaus nepastebėtas.

Prie „Naujosios užeigos“ Džemas pasikalbėjo su keliais netoliese laksčiusiais vaikais, kurie pasakė, kad Magė pro čia praėjo maždaug prieš pusę valandos. Vienas senukas taip pat sakėsi ją matęs prie bažnyčios. Leidžiantis prieblandai Džemas bėgo toliau.

Prie bažnyčios jis pamatė baltą lopinėlį, sušmėžavusį už tvoros, skyrusios šventorių nuo kelio, ir jo širdis ėmė tankiau plakti. Tačiau dirstelėjęs per tvorą paskutinių saulės spindulių nušviestame lopinėlyje jis pamatė sėdinčią mergaitę iš Pidlio; Džemas pažino tolimą savo brolienės giminaitę. Ji kažką laikė sterblėje, bet, pamačiusi besiartinantį Džemą, greitai paslėpė tą daiktą po prijuoste.

— Labas vakaras, — pasisveikino Džemas, tūpdamas šalia jos. — Sakyk, ar nematei tuo keliu nuėjusios mergaitės? Ji ne mūsiškė, vyresnė už tave. Iš Londono.

Mergaitė žvelgė į jį didelėmis tamsiomis akimis, kuriose žybtelėjo slepiamas žinojimas.

— Tu iš Milerių giminės, tiesa? — neatstojo Džemas. — Milerių iš Plašo.

Po minutėlės mergaitė linktelėjo.

— Žinai, su mumis gyvena tavo pusseserė Lizė. Ji ištekėjo už mano brolio Semo.

Mergaitė apsvarstė šiuos jo žodžius.

— Ji manęs prašė surasti Džemą, — galiausiai pasakė ji.

— Kas... Lizė? Aš ką tik ją mačiau namuose.

— Toji panelė iš Londono.

— Tu ją matei? Ką ji sakė? Kur ji?

— Ji sakė... — Mergaitė nuleidusi akis pažvelgė į sterblę, akivaizdžiai besiblaškydama tarp būtinybės sakyti tiesą ir noro viską nuslėpti. — Ji prašė, kad perduočiau tau štai šitą.

Iš po prijuostės ji ištraukė ploną grybų spalvos knygą, įvyniotą į rudą popierių, kuris dabar buvo nuimtas. Mergaitė baugščiai pažvelgė į jį.

— Neketinau išvynioti, bet virvelė atsirišo, popierius nuslydo, o aš pamačiau paveiksliukus ir negalėjau susilaikyti, tiesiog norėjau pavartyti. Dar niekada nesu mačiusi tokio daikto.

Jau tiesdamas ranką prie knygos Džemas tarėsi žinąs, kas tai. Tačiau atvertęs pirmąjį puslapį jis pamatė, jog tai ne ta pati jo matyta knyga. Vietoj vaikų, besiglaudžiančių prie mamos kelių, spalvotai buvo nupiešti jaunas vyras ir moteris, palinkę virš gulinčių ant neštuvų vyro ir moters kūnų, jam priminusių antkapines akmenines statulas, matytas Vestminsterio abatijoje. Virš paveikslėlių matėsi vingriais raštais ir vijokliais puoštos raidės. Džemas ėmė vartyti knygą žiūrinėdamas žodžiais ir piešiniais išmargintus puslapius, mirguliuojančius mėlyna, raudona, geltona ir žalia spalvomis. Čia buvo nuogų ir apsirengusių žmonių, medžių, gėlių, vynuogių, tamsių padangių, gyvūnų: avių, karvių, varlių, antis, liūtas. Džemui verčiant puslapį po puslapio, prie jo prislinkusi mergaitė žvelgė jam per petį.

Ji sulaikė jo ranką.

— O kas čia?

— Manau, kad tigras. Taip, taip ir parašyta.

Jis atvertė kitą puslapį ir rado pavadinimą „Londonas“ po paveikslėliu, vaizduojančiu vaiką, gatvėmis lydintį senuką; toliau

buvo parašyti jam gerai žinomi žodžiai, kuriuos jis pats kartais tyliai sau deklamuodavo:

Keliauju per vingrias gatves,
Kur Temzė skuba tekina...

Džemas užvertė knygą.

— Kur ji nuėjo... toji mergaitė iš Londono?

Mergaitė krenkštelėjo.

— Ar galėčiau dar pavartyti?

— Kai surasiu Magę. Kur ji nuėjo?

— Ji sakė, kad eina į Pidltauną.

Džemas atsistojo.

— Na, kurią dieną ateisi aplankyti savo pusseserės ir galėsi pavartyti knygą. Gerai?

Mergaitė linktelėjo.

— O dabar eik namo. Jau vakarėja.

Džemas nelaukė ir nežiūrėjo, ar ji paklausė jo patarimo; jis nuskubėjo kalva aukštyn, taku, vedusiu iš Pidlhintono.

Vienuoliktas

Magė sėdėjo ant turėklo žvelgdama į pirmą slėnį, per kurį vingiavo takas. Buvo taip keista ją matyti štai taip tupinčią, jog Džemas kone pradėjo juoktis. Tačiau jis užkando juoką ir tyliai ištarė jos vardą, kad neišgąsdintų. Magė atsigręžė.

— Džemai, — tarstelėjo ji pro suspaustas lūpas. — Kas galėjo pagalvoti, kad susitiksime štai tokioje vietoje, ką?

Džemas priėjo prie turėklo ir į jį atsirėmė.

— Keista, — sutiko jis žvelgdamas į apačioje plytintį slėnį,

kuris, saulei leidžiantis, beveik visas buvo nuklotas purpuriniais šešėliais.

Magė vėl pažvelgė į slėnį.

— Atėjau iki čia ir daugiau nebepajėgiau keliauti. Štai sėdžiu čia jau kuris laikas ir mėginu susikaupti, kad įstengčiau leistis žemyn, bet vis negaliu. Tik pažvelk, aplinkui nėra nė gyvos dvasios, išskyrus mus. Labai keista. — Ją nukrėtė šiurpas.

— Pripranti. Niekada apie tai nesusimąstydavau, ėmiau galvoti tik tada, kai išsikėlėme į Londoną, kai viso šito ėmiau ilgėtis. Londone niekaip negalėjau pasprukti nuo žmonių.

— Bet juk žmonės ir yra svarbu, ar ne taip? O kas dar svarbu?

Džemas tyliai nusijuokė.

— Svarbu ir visa kita. Laukai, medžiai ir dangus. Galėčiau tarp jų būti visą dieną ir jaustis laimingas.

— Bet juk visa tai nieko nereikštų, jeigu nebūtų žmonių, su kuriais galėtum gyventi.

— Tikriausiai.

Jie ir toliau žvelgė į slėnį, o ne vienas į kitą.

— Kodėl neatėjai pas mus į namus? — galiausiai paklausė Džemas. — Tokį kelią nukeliavai, o likus paskutinei myliai apsigręžei.

Magė atsakė klausimu į klausimą.

— Ar mergaitės parkeliavo sėkmingai?

— Taip.

— Maisė nepagimdė vidury kelio?

— Ne, ją įnešė į vidų.

Magė linktelėjo.

— Gerai.

— Kaip radai Rouzę?

— Ji mus rado, na, tiksliau, pasirodė pas tą seną kartį. — Ji papasakojo Džemui apie tai, kaip prie panelės Pelham durų pamatė Rouzę.

Džemas suniurzgė:

— Jos tai nepasiilgau.

Pabrėžtas vienas žodelis aiškiai bylojo apie tai, jog yra žmonių, kurių jam trūksta. Magei suspurdėjo širdis.

— Ačiū, kad parvežei jas namo, — pridūrė Džemas.

Magė gūžtelėjo pečiais.

— Norėjau pamatyti garsųjį Pidl-didl-didlį. Be to, reikėjo kažkam jas palydėti, kai jų tokia padėtis.

— Aš... aš nieko nežinojau apie Maisę.

— Žinau. Kone pargriuvau ją pamačiusi, taip buvau nustebusi.

Magė kiek patylėjo.

— Džemai, turiu tau kai ką pasakyti. Maisė dabar yra Maisė Baterfild.

Džemas atrodė toks pasibaisėjęs, jog Magė neištvėrusi sukrizeno.

— Žinau, kad Čarlis nėra geras, bet šiuo atveju jis mums buvo parankus.

Ji papasakojo pramanytą istoriją ir pridūrė:

— O Rouzė yra ištekėjusi už pono Bleiko.

Dabar Džemas sukikeno, o Magė jam pritarė griausmingu juoku, kurio jam taip trūko visus tuos mėnesius, kol jie buvo išsiskyrę.

— Kaip gyvena ponas Bleikas? — paklausė Džemas, kai jie liovėsi juoktis. — Kaip ponia Bleik?

— Jiems vis dar neduoda ramybės asociacija. Niekas negali ištarti nė žodelio apie karalių ar Prancūziją, ar apie ką nors neįprasta nesulaukęs jų įsikišimo. O tu juk žinai, kaip labai ponui Bleikui patinka neįprasti dalykai. Jam dabar sunkus metas. Maisė tau papasakos, juk ji daugiausia su jais buvo.

— Ar jis man šitai perdavė? — Džemas ištraukė iš kišenės knygą.

— Taip. Na taip, žinoma.

Pamačiusi Džemo žvilgsnį ji pridūrė:

— Ne, aš jos tikrai nevogiau! Kaip galėjai taip pagalvoti? Niekada nieko nevogčiau iš pono Bleiko! Ne, jis tiesiog davė man dvi knygas, abi suvyniotas į rudą popierių, abi vienodo dydžio. Ir... na, kišenėje aš jas sumaišiau. Nebežinau, kuri tavo, o kuri mano.

— Jos nevienodos?

— Ne.

Magė nušoko nuo turėklo; dabar ji buvo vienoje turėklo pusėje, o Džemas — kitoje. Ji paėmė savo paketėlį ir ištraukė kitą knygą.

— Matai? — Magė atvertė pirmą knygos puslapį, kur prie mamos kelių prigludę du vaikai skaitė knygą. — „Nekaltybės dainos“, — tarstelėjo ji. — Prisimenu iš anksčiau. Nežinojau, kaip vadinasi kita, todėl pasirinkau šitą. O kaip vadinasi toji kita?

— „Patirties dainos“. — Džemas atvertė pirmą puslapį ir parodė Magei.

— Cha! Ir vėl priešingybės.

Jie nusišypsojo vienas kitam.

— Vis dėlto kaip manai, kuri tavo, o kuri mano? Na, kuriam kurią paskyrė ponas Bleikas? Jis tikrai sakė, kad viena skiriama man, o kita — tau.

Džemas papurtė galvą.

— Galėtum jo paklausti.

— Oi, negalėčiau. Jis labai nusiviltų sužinojęs, kad aš jas sumaišiau. Turėsime patys nuspręsti.

Tylėdami jie mąstė apie knygas. Tada vėl prakalbo Magė:

— Džemai, kodėl išvykai iš Lambeto neatsisveikinęs?

Džemas gūžtelėjo pečiais.

— Dėl panelės Pelham turėjom išvykti labai greitai.

Magė įsižiūrėjo į jo profilį.

— Galėjai mane susirasti ir atsisveikinti. Ar neatsisveikinai dėl to, kad negalėjai... negalėjai man atleisti... už tai, ką padariau, už tai, ką tau papasakojau, na, apie tai, kas nutiko Perpjautos Ger-

klės take? Nes kai man taip atsitiko... na, kurį laiką man atrodė, kad pasaulis niekada nebebus toks, koks buvęs. Kai kažką panašaus padarai, jau nebegali gyventi taip, kaip gyvenai iki tol, kol dar nebuvai to padaręs. Tarsi prarandi gyvenimą, ir būna labai sunku vėl į jį grįžti. Bet tada atsiradai tu, Maisė ir ponas Bleikas, o kai viską tau papasakojau, pagaliau pasijutau geriau... tik kad vis tiek bijau tamsos, bijau būti viena.

— Viskas gerai, — galiausiai pratarė Džemas. — Aš labai nustebau, štai ir viskas. Ėmiau kitaip apie tave galvoti. Bet tikrai viskas gerai.

Leidžiantis tamsai jie žvelgė į savo knygeles. Tada Magė palinko prie Džemo knygos puslapio.

— Ar čia tigras?

Džemas linktelėjo ir dirstelėjo į žodžius.

— „Tigre tigre..."

— „Žibury..." — jo nuostabai, prisidėjo ir Magė.

Miškuose, gūdžioj nakty,
Jokia nemari ranka ar akies budrios galia
Nenustelbs baugių šviesų ir simetrijos ugnių.

— Maisė mane išmokė, — pridūrė ji. — Aš dar nemoku skaityti.

— Tave išmokė Maisė? — Džemas susimąstė stebėdamasis, kaip smarkiai pasikeitė jo sesuo, pagyvenusi Londone. — O kas yra toji „simetrija"?

— Nežinau, turėsi paklausti jos.

Džemas užvertė knygą ir atsikrenkštė.

— Kur dabar eisi tamsoje visai viena?

Magė paplekšnojo knyga per delną.

— Ketinau pasivyti prekeivį sagomis Pidltaune ir pasisiūlyti pagaminti sagų, kad užsidirbčiau grįžimui į Londoną.

Džemas suraukė kaktą.

— O kiek tai kainuoja?

— Svaras, jei važiuosiu karieta viršuje, mažiau, jei keliausiu furgonu.

— Mage, kad sumokėtum už kelionę, tau reikėtų pagaminti mažiausiai tūkstantį sagų!

— Tikrai? Viešpatie, pasigailėk! — Magė ėmė juoktis kartu su Džemu. Juokdamiesi jie atsipalaidavo ir netrukus jau kvatojosi taip, kad jiems teko griebtis už pilvų.

Kai abu iki valiai prisijuokė, Džemas paklausė:

— Tai ką ketinai daryti — prilipusi prie šio turėklo praleisti čia visą naktį?

Magė perbraukė pirštais per knygos viršelį.

— Žinojau, kad ateisi.

— Oi.

— Na, tai jeigu aš stoviu šioje turėklo pusėje, o tu — kitoje, kas yra vidury?

Džemas uždėjo ant turėklo ranką.

— Mes.

Po minutėlės Magė uždėjo jam ant rankos savąją, ir kurį laiką jų delnai taip ir šildė vienas kitą.

Dabar prieš juos plytintį slėnį gaubė vis tirštėjanti tamsa, nebesimatė slėnyje augančių medžių ir upės.

— Bet aš negaliu čia pasilikti, Džemai, — švelniai tarstelėjo Magė. — Negaliu.

Jai nuriedėjo kelios ašaros, bet ji paskubėjo jas nusibraukti.

— Jeigu nori, palydėsiu tave iki Pidltauno, — po minutėlės pasakė Džemas.

— Kaip palydėsi? Žiūrėk, kaip tamsu!

— Greitai patekės mėnulis. Kelias matysis.

— Tikrai? Iš kur žinai?

Džemas nusišypsojo.

— Čia gyvendami mes tokius dalykus žinome. Juk neturime palei gatves išstatytų žibintų.

Lipdamas per turėklą jis jai davė palaikyti savo knygą. Kai paskui Magė jam ištiesė „Patirties dainas“, Džemas papurtė galvą.

— Turėk ir šitą. Žiūrėk, kaip tavo rankose jos dera viena prie kitos. Jos visai vienodo dydžio.

— Oi ne, negaliu! Ne, *tu* jas turėk. Kitaip niekada jų nebepamatysi.

— Galėčiau atvažiuoti į Londoną jų pažiūrėti.

— Ne, taip neteisinga. Ne, tu jas turėk, o aš atvažiuosiu į Pidl-didl-didlį tavęs aplankyti.

Džemas nusijuokė ir paėmė ją už rankos.

— Tada tau reikės išmokti vienai pereiti per šį lauką.

— Nereikės, jei ateisi pasitikti karietos.

Jie dėl to ginčijosi visą kelią iki Pidltauno.

Padėkos

Pasaulyje yra išties labai daug — net per daug — šaltinių apie Viljamą Bleiką. Štai keli iš jų, kurie man pasirodė vertingiausi:

Gilchrist Alexander, *The Life of William Blake* (1863, neseniai išleista pakartotinai).

Ackroyd Peter, *Blake*, (1995).

Bentley G. E. Jr., *The Stranger from Paradise: A Biography of William Blake*, (2001).

Bentley G. E. Jr. (ed.), *Blake Records* (antras leidimas), (2004).

Hamlyn Robin, *William Blake* (2001); ypač Michael Phillips parašytas skyrius apie Lambetą.

Raine Kathleen, *William Blake*, (1970).

Phillips Michael, *William Blake: The Creation of the Songs*, (2000).

Phillips Michael, „Blake and the Terror, 1792–1793“, in The Library, Sixth Series, vol. 16, No. 4 (December 1994), p. 263–97.

Phillips Michael, „No. 13 Hercules Buildings, Lambeth: William Blake's Printmaking Workshop and Etching-Painting Studio Recovered“, in The *British Art Journal*, vol. 5, No. 1 (Spring/Summer 2004), p. 13–21.

Geriausias interneto šaltinis, be jokios abejonės, yra Viljamo Bleiko archyvas; www.blakearchive.org

Čia išvardysiu tik pačius šauniausius iš milijardo darbų, kurie man padėjo atkurti XVIII amžiaus Londono paveikslą, taip pat ir specifinius klausimus analizuojančias studijas:

Thale Mary (ed.), *The Autobiography of Francis Place*, (1972).

George Dorothy M., *London Life in the 18th Century*, (1925).

Gibberd Graham, *On Lambeth Marsh*, (1992).

A to Z of Regency London (1985); nuostabiai smulkus Londono planas, sudarytas Richardo Horwoodo 1792–1799 metais; planą galima rasti interneto svetainėje www.motco.com

Bindman David (ed.), *The Shadow of the Guillotine: Britain and the French Revolution*, (1989).

Kwint Marius, (daktaro disertacija) *Astley's Amphitheatre and the Early Circus in England, 1768–1830*, (1994).

Bright Mervyn, *Buttony*, (1971).

Cotton Bernard D., *The English Regional Chair*, (1990).

Perrašinėdamas savo eilėraščius, Bleikas labai keistai vartojo skyrybos ženklus, juos barstydamas kur pakliūva, todėl aš leidau sau juos sudėlioti taip, kad būtų lengviau eilėraščius skaityti garsiai; skaitytojai, norintys pamatyti originalią skyrybą, turėtų susirasti knygą *Complete Poetry and Prose of William Blake*; 1988-aisiais pasirodė pataisytas leidimas, redaguotas Davido V. Erdmano. Taip pat žinau, kad Bleiko eilėraštis „Londonas“ tikriausiai jau buvo užrašytas juodraštyje, kai Džemas jį išgirdo Banhilo laukuose, bet, nenorėdama painioti skaitytojų, pasirinkau būtent tokį variantą, koks yra knygoje.

Norėčiau padėkoti žmonėms, padėjusiems parašyti šią knygą:

Robinui Hamlynui, Teito kolekcijos Londone kuratoriui; Chrisui Fletcheriui ir jo įpėdiniui Jamie Andrewsui Britų biblio-

tekoje už tai, kad nė nemirktelėję man leido pasinaudoti Bleiko bloknotu; Gregui Jecmanui iš Nacionalinės meno galerijos ir Danielui De Simone'ui iš Kongreso bibliotekos (Vašingtonas); Sheilai O'Connell iš Britų muziejaus, Piešinių ir grafikos skyriaus; Timui Heathui, Bleiko draugijos prezidentui (Didžioji Britanija); Mariusui Kwintui, Filipo Astlio ekspertui, kuris, tikiuosi, parašys jo biografiją, nes Astlis tikriausiai buvo dar baisesnis, nei aš jį čia pavaizdavau; Maikui ir Sally Howard-Trippams, kurie pirmieji mane supažindino su Pidltrenthaido džiaugsmais; Thelmai Johns iš Senosios sagų parduotuvės Litčet Minsteryje, Dorsete, už tai, kad pasidalijo žiniomis apie Dorseto sagas; Guy Smithui iš Dorčesterio už tai, kad padėjo išsiaiškinti Pidlio slėnio smuklių pavadinimus; Lindsey Young ir Alexandriai Lawrence už nuoširdžią pagalbą, Zoe Clarke už kruopštų redagavimą; Jonny Gelleriui ir Deborah Schneider — agentams žvaigždūnams; redaktorėms Susanai Watt ir komandos naujokei (ką mes be jos būtume darę...) Carolei DeSanti, kurios mane privertė padirbėti raumenimis, nors nė neįtariau jų turinti; Laurai Devine, kuri man leido jos vardu pavadinti vieną veikėją aukciono, kai buvo renkami pinigai medicinos fondui, besirūpinančiam kankinimų aukomis (Didžioji Britanija), metu.

Tačiau labiausiai norėčiau padėkoti Bleiko tyrinėtojui Michaeliui Phillipsui, kurio novatoriškas, kruopštus ir palaimingai išmintingas darbas apie Bleiką Lambeto periodu įkvėpė mane susitelkti ties šiuo laikotarpiu, ypač ties 1792 ir 1793 metais. Jau beveik baigiama Bleiko biografija, pasakojanti apie Lambeto periodą antijakobinų teroro Britanijoje metu; toji knyga išties padės suprasti šį sudėtingą, nepaprastą žmogų. Nekantraudama laukiu tos knygos.

Chevalier, Tracy
Ch299 Žiburiai: romanas / Tracy Chevalier; [vertė Indrė Žakevičienė]. —
Kaunas: Jotema, 2007. — 352 p.
ISBN 978-9955-13-148-9

1792-ųjų Londonas. Kelevėjai persikelia iš gerai pažįstamo kaimiško Dorseto į ankšto miesto šurmulį. Ten užsimezga keistas ryšys tarp Džemo, jauniausio Kelevėjų berniuko, ir šauniosios londonietės Magės Baterfild. Jų draugystė dramatiškai pasikeičia, kai jie ima bendrauti su savo kaimynu spaustuvininku, poetu, radikalu Viljamu Bleiku. Džemui ir Magei keliaujant nenuspėjamu, kerinčiu keliu nuo nekaltybės į patyrimą, Viljamas Bleikas tampa didžiuoju vedliu. Ši jų kelionė įkvepia vieną žavingiausių Bleiko kūrinių.

UDK 820-3

Tracy Chevalier

ŽIBURIAI

Redaktorė *Asta Kristinavičienė*
Violeta Eimanavičienė
Viršelio autorė *Daiva Zubrienė*
Maketavo *Elvyra Laipanova*

SL 250. 22 sp. l. Užsak. Nr. 7.1017
UAB „Jotema", Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 337695, el. paštas: info@jotema.lt
http://www.jotema.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Vakarinis aplinkkelis 24, 48184 Kaunas

TRACY CHEVALIER

(Treisi Ševaljė) užaugo Vašingtone, Kolumbijos federalinėje apygardoje. 1984-aisiais ji persikėlė gyventi į Angliją ir ten keletą metų dirbo žinynų redaktore. 1994 metais baigė humanitarines literatūrinės kūrybos magistrantūros studijas Rytų Anglijos universitete. Pirmasis jos romanas *Virgin Blue* (*Skaisčiai mėlyna*), pasirodęs 1997 metais, *WH Smith* leidyklos buvo apdovanotas *Fresh Talent* premija.

Liepsnos ir gedulingos eisenos, cirko šventės ir sugundymas, kaimynai ir nuogumas: Tracy Chevalier naujasis romanas kibirkščiuoja dramatizmu.

1792-ųjų Londonas. Kelevėjai persikelia iš gerai pažįstamo kaimiško Dorseto į ankšto miesto šurmulį.

Tame mieste tarp Džemo, jauniausio Kelevėjų berniuko, ir šauniosios londonietės Magės Baterfild užsimezga keistas ryšys. Jų draugystė dramatiškai pasikeičia, kai jie ima bendrauti su savo kaimynu spaustuvininku, poetu, radikalu Viljamu Bleiku. Džemui ir Magei keliaujant nenuspėjamu, kerinčiu keliu nuo nekaltybės į patyrimą, Viljamas Bleikas tampa didžiuoju vedliu. Ši jų kelionė įkvepia Bleiką parašyti vieną žavingiausių kūrinių.

Karaliaus Jurgio laikų Londonas šiame romane atkurtas taip pat ryškiai, kaip ir XVII amžiaus Delftas Tracy Chevalier šedevre „Mergina su perlo auskaru“.

ISBN 978-9955-13-148-9

www.jotema.lt